

Arkeologi i Kungsgatan

Schaktningsövervakning 2022–2023

L1953:1681, Kungsgatan, Växjö socken, Växjö kommun, Kronobergs län, Småland

Johan Åstrand med bidrag av Lucia Elgerud & Torbjörn Brorsson

Arkeologisk rapport 2025:09

MUSEIARKEOLOGI SYDOST
– en del av Kalmar läns museum

Arkeologi i Kungsgatan

Schaktningsövervakning 2022–2023

L1953:1681, Kungsgatan, Växjö socken, Växjö kommun, Kronobergs län, Småland

Författare
Copyright
Redaktion
Kartor

Johan Åstrand med bidrag av Lucia Elgerud & Torbjörn Brorsson
Kalmar läns museum 2025
Anna-Karin Karlsson, Stefan Siverud
Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från
Lantmäteriverket
Kalmar läns museum
1400-352X

Förlag
ISSN

Abstract

Keywords: Växjö urban archaeology, mediaeval town plan, 1600-century town houses, urban street layers

An archaeological excavation was made in Kungsgatan in central Växjö in 2022 and 2023 within the area of the mediaeval city. A shaft with a length of 140-meter was dug from what had been the border of the old city towards the inner part of the town. Parts of a brook that had marked the city border was excavated. The brook had been regulated and given a straighter course during the early 1800-century. The excavated area north of the brook had been a part of a town quarter before the change of town plan in 1658. The area close to the brook had mainly been used for agricultural purposes. The northern part had, according to

the old town plan, been situated close to a street. A large pit dated to the 1400-century was found in this part and also the remains of five different houses dated to the 1600-century. Finds of animal bones and pottery were related to this phase. The pottery had an everyday character and was locally produced. Only a few shards from imported vessels were found. The results give a picture of a sparsely inhabited part of the town. The area became a street after 1658 and thick gravel layers were related to this period. A well preserved stone paved street from the 1840's was found half a meter under the modern street level.

Innehåll

Abstract	4
Populär sammanfattning	7
Växjö under jorden	7
Snickarbäcken och den gamla staden	8
Kringelgatan	10
Inledning	12
Bakgrund	14
Topografi och fornlämningsmiljö	14
Det äldre kartmaterialet	14
Tidigare undersökningar	18
Syfte och frågeställningar	21
Metod och genomförande	22
Resultat	27
Delområde 1	27
Delområde 2	28
Delområde 3	32
Delområde 4	37
Delområde 5	40
Delområde 6	71
Delområde 7	74
Fynd och analyser	77
Tolkning	95
Kronologin i Kungsgatan	95
Snickarbäcken och kulturlagren	98
Bebyggelsen och gatan	103
Försörjning, hantverk, och materiell kultur	107
Utvärdering och åtgärdsförslag	111
Referenser	113
Tekniska och administrativa uppgifter	116
Bilagor	117

Karta över Kronobergs län med platsen markerad.

Populär sammanfattning

Växjö under jorden

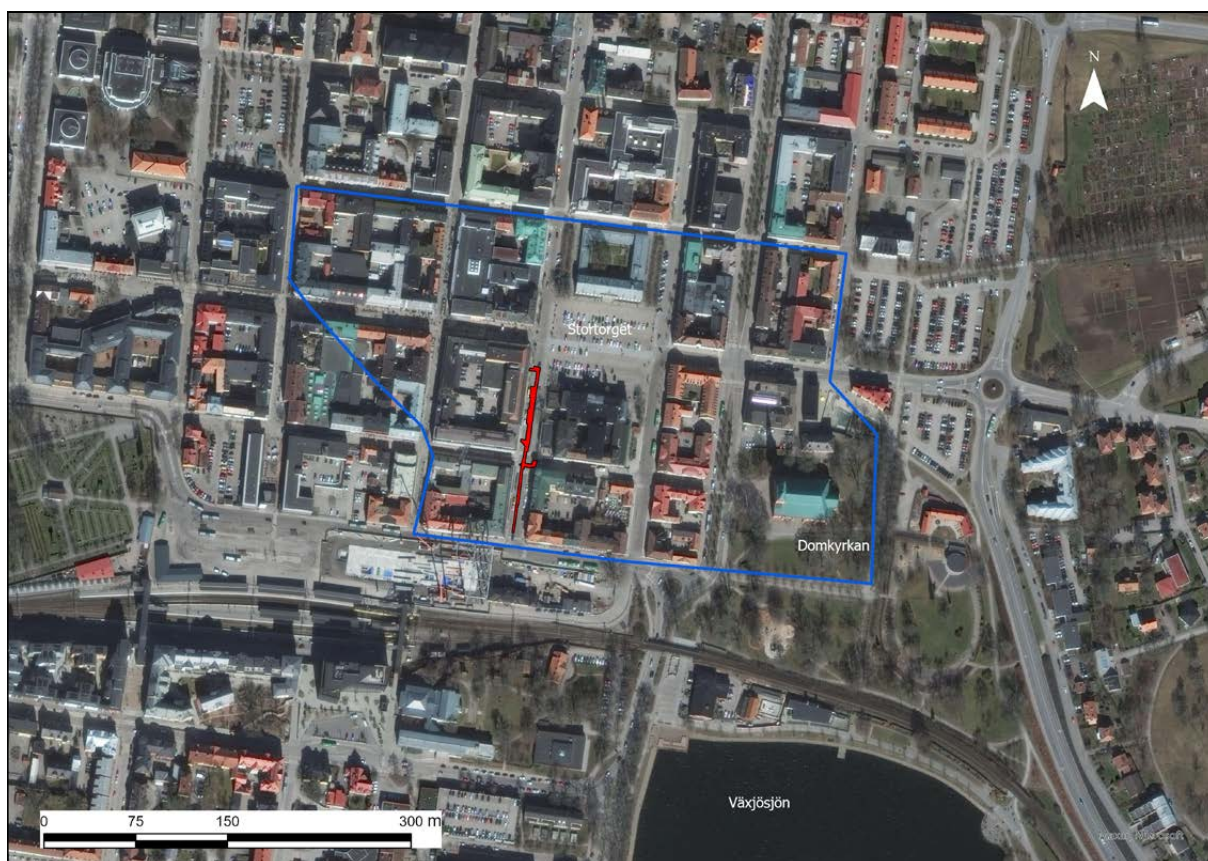
Ända sedan medeltiden har Växjö varit ensam stad i Varend, ett av de små landen i Småland. Vid en knutpunkt där vägar från olika delar av landskapet möttes byggdes här en domkyrka under slutet av 1100-talet. Växjö stad växte sedan fram i skuggan av kyrkan. Domkyrkan stod inte bara för gudstjänstliv utan även för utbildning, sjukvård och administration, något som allt sedan dess varit viktiga delar av stadens liv. Kungen, som under medeltiden annars var den som ansvarade för städerna, delegerade sin makt över Växjö stad till biskopen vilket visar att på kyrkans centrala

roll. De arkeologiska undersökningar som hittills har gjorts tyder på att staden först under 1300-talet fick en mer omfattande bebyggelse och blev en stad även för köpmän och hantverkare.

Trots att stadens höga ålder varit känd varit dröjde det länge innan man började göra arkeologiska undersökningar. Under 1960- och 1970-talen genomgick centrum stora förändringar och nya byggnader som täckte hela kvarter uppfördes. Tyvärr gjordes detta utan några arkeologiska utgrävningar och mycket kunskap om den gamla staden gick förlorad. Idag finns bara ett fåtal ytor

Figur 1. Här rensar arkeolog Nicholas Nilsson fram stenläggningen från 1800-talets gata, Kringelgatan.

Figur 2. Karta som visar var schaktningsövervakningen i Kungsgatan gjordes. Schaktet är markerat med rött. Fornlämningsområdet för Växjö gamla stad är markerat med en blå linje.

kvar där det går att räkna med räkna med att det finns orörda lämningar bevarade under mark. Även i gatorna kan dock kulturlager med avfall och bebyggelsepå från den gamla staden finnas kvar. Med tanke på att mycket av dagens kvartersmark ofta är helt utschaktad kan de lämningar som finns kvar under gatorna vara av betydelse för att tolka stadens olika delar. Det finns givetvis redan en mängd ledningar i gatorna men ibland finns ändå förvånansvärt välbevarade kulturlager kvar (fig. 1). För att kunna dokumentera sådana lämningar utförs arkeologiska schaktningsövervakningar vid de ledningsgrävningar som görs i staden. På så vis har man kunnat undersöka bland annat källargrunder, avfallslager och gamla gatunivåer. För att göra resultaten från olika undersökningar i staden jämförbara brukar likartade metoder och analyser användas eftersom det underlättar då man försöker besvara grundläggande frågor omkring den gamla staden.

Under 2022 och 2023 gjordes en ledningsgrävning i södra delen av Kungsgatan (fig. 2). Arbetet gjordes med anledning av att VEAB, Växjö Energi AB, anlade en ny ledning för fjärrkyla samt att man drog nya vattenledningar. Vid schaktningsövervakningen kunde arkeologerna här konstatera att det fanns bevarade kulturlager i 50 % av schaktytan och undersökningen i Kungsgatan har på flera plan gett ny kunskap om livet i den gamla staden.

Snickarbäcken och den gamla staden

Det gamla Växjö var en till ytan liten stad som sträckte sig ungefär från Klostergatan i väster till Domkyrkan i öster. I Växjö historia är året 1658 en vattendelare. Staden drabbades då av en förödande stadsbrand. När man skulle återuppbygga staden gjordes det efter en ny och för tiden modern stadsplan med raka gator och rätvinkliga

kvarter, i stort sett samma stadsplan som vi har idag. Det var vid denna tid som Kungsgatan fick sin nuvarande sträckning. Den stadskarta som upprättades efter branden visade inte bara hur den nya staden skulle byggas utan även hur den gamla staden hade sett ut. Kartan ger bilden av en stad med oregelbundna kvarter där gatorna utgjorde förlängningar av de landsvägar som från olika håll anslöt till staden.

Stadskartan från 1658 visar att stadens gräns mot söder utgjordes av en bäck, Snickarbäcken, som rann ut i Växjösjön (se fig. 1). En åkermark, Sandgärdet, som låg väster om bäcken hade köpts in av staden som ett utbyggnadsområde men någon eller några hus hade vid denna tid ännu inte blivit uppförda. Vid undersökningen i Kungsgatan gick det att strax söder om korsningen mot Sandgärdsgatan finna spåren efter Snickarbäcken som legat i en sank svacka. Under början av 1700-talet hade bäckfåran rätats ut och försetts med raka stensatta sidor. Vid mitten av 1800-talet täckte man helt över bäcken och ledde vattnet under mark i en kulvert byggd av stora stenhällar. Detta visar att det var viktigt att avleda vattnet för att området skulle kunna ingå i den växande staden. Söder om Kungsgatan finns idag ett stort dagvattenmagasin under jord på samma plats där Snickarbäcken tidigare samlade upp vattnet från stadsområdet.

I den del av ledningsschaktet som låg norr om korsningen mot Sandgärdsgatan fanns ett över femtio meter långt parti med bevarade kulturlager. Detta innebar att det fanns ett brett tvärsnitt genom det gamla stadskvarter som funnits här innan man anlade Kungsgatan. Undersökningen visade att området närmast Snickarbäcken varken odlats eller haft någon bebyggelse. Förmodligen har man här haft bete eller ängsmark, kanske har stadsbornas grisar fått gå i vall på den sanken platsen. Längre norrut i schaktet fanns spår av odling och även en stor nedgrävning som kunde ¹⁴C-dateras till 1300-tal. Avsaknaden av andra medeltida fynd och dateringar tyder på att området vid Kungsgatan låg utanför 1300-talets

stadskärna. Stadens centrum under denna tid verkar utifrån resultaten från tidigare undersökningar ha legat omkring Kronobergsgatan och Stortorget östra sida. En tätare husbebyggelse i anslutning till Kungsgatan verkar inte ha tillkommit förrän under 1500-talet.

I ledningsschaktet hittades spår efter vad som förmodligen varit fem olika byggnader. Husen hade alla legat intill en av den gamla stadens gator som sneddade mot sydöst längs det nuvarande Stortorget västra sida. Ett av husen har varit var någon form av förrådshus. Här fanns ett förkolnat brädgolv och på golvet fanns spår efter matlagning i form av djurben från ko, svin och får samt förkolnade sädeskorn. Ett annat hus hade haft en välbyggd ugnskonstruktion och kan ha fungerat som kök eller bryggstuga. Ett litet parti var bevarat av en huslämning som bör ha legat alldeles intill den gamla gatan. Detta har förmodligen varit ett hus med källare. Före modern tid var bebyggelse med flera mindre hus med olika funktioner vanliga både i stad och på land.

Alla huslämningarna kunde utifrån ¹⁴C-analyser dateras till 1500-tal eller tidigt 1600-tal och de hade alla förstörts i brand (fig. 3). Ett första antagande var att detta kunde ha skett vid stadsbranden 1658 men ¹⁴C-analyserna visade att det bör ha skett något tidigare. Slutet av 1500-talet och början av 1600-talet var en orolig tid. I de ständiga krigen mellan Sverige och Danmark låg Växjö i frontlinjen och staden brändes av danska trupper både år 1570 och år 1611. Det är möjligt att husen i Kungsgatan förstörts vid någon av dessa krigshändelser. I och omkring husen hittades många fynd, bland annat djurben och keramikskärvor. Skärvorna var från hushållskärl som varit lokalt producerade och importerad keramik var sällsynt. Djurbenen var både från slakt och matlagning. Levnadsomständigheterna verkar ha varit ganska enkla på den undersökta stadsgården. Från andra undersökningar vet vi att stadsborna i Växjö i förhållandevis hög grad försörjde sig på eget jordbruk vid sidan av hantverk och handel. En stor del av stadens yta upptogs av mark för

Figur 3. Undersökning av de förkolnade resterna efter ett hus från 1500-talet i Kungsgatan.

stadsodling och även en omfattande djurhållning tog stora delar av stadsområdet i anspråk. I jämförelse med andra städer, som till exempel Kalmar, var Växjö en förhållandevis lantlig stad i fråga om försörjning och levnadssätt. Detta stämmer överens med den bild man fick i Kungsgatan av en gles bebyggelse och jordbruksmark i staden.

Kringelgatan

Kungsgatan var en av de gator som ritades upp i stadsplanen från år 1658. I ledningsschaktet fanns en tydlig skillnad mellan den underliggande gamla tomtmarken med mörka kulturlager och de överliggande gatulagren med grusig fyllning. På en karta från 1783 finns gatans gamla namn, Kringelgatan, angivet.

Ungefär en halvmeter under dagens gatunivå fanns längs långa sträckor med en äldre stenlagd

gata (fig. 4). Denna stenläggning har förmodligen anlagts efter 1843 då en breddning gjordes av Kungsgatan. Detta var samtidigt som man utökade Stortorget och uppförde Residenset. Det kan ha funnits stenläggningar redan tidigare men dessa har förmodligen brutits upp och lagts om vid olika tillfällen. I jämnhöjd med Stadshotellets entré hittades en stenläggning från en korsande stenlagd gata. Detta var spår efter den gamla Fånghusgatan, en numera försvunnen gata som gått i östvästlig riktning.

I de grusiga väglagren hittades sådant människor och hästar tappat som nycklar, hästskor, broddar och klacken till en sko tillverkad i näver. Undersökningen i Kungsgatan har bidragit till att ge en bild av hur Växjö har utvecklats och hur livet kan ha varit för stadsborna under olika tider.

Figur 4. En halv meter under dagens gata fanns en vällagd stenläggning från mitten av 1800-talet.

Inledning

Växjö stad var ända fram till mitten av 1800-talet en liten stad med en begränsad bebyggelse där domkyrkan och dess funktioner stod i centrum. Under 1960- och 1970-talen genomgick stadskärnan i Växjö stora förändringar men några arkeologiska undersökningar gjordes inte i samband med dessa exploateringar. Mycket av stadens gamla lämningar har därför gått förlorade. De kulturlager som idag finns kvar i gatumarken är därför ofta de enda lämningar som är bevarade. Förekomsten av kulturlager i gatorna är dock ojämn eftersom det sedan tidigare finns en mängd nedgrävda ledningar.

Vid schaktningsövervakning i Kungsgatan i centrala Växjö som utfördes under 2022 och 2023 fann man dock flera sammanhängande ytor med bevarade kulturlager. Ledningsgrävningen och schaktningsövervakningen i Kungsgatan omfattade ett schakt som grävdes från korsningen mot norra Järnvägsgatan i söder upp till en fastighet i jämnhöjd med Stortorget i norr. Ledningsarbetet gjordes med anledning av en utbyggnad av fjärrkylennätet samt, i området norr om korsningen mot Sandgårdsgatan, även för dragningen av en vattenledning.

Figur 5. Undersökningsområdet berörde Kungsgatan södra del i centrala Växjö. På bilden pågår schaktningsarbetet i korsningen mot Sandgårdsgatan. Foto taget från norr,

Kungsgatan ligger inom området för Växjö stads-
lager, L1953:1681, som är en lagskyddad fornläm-
ning. Länsstyrelsen i Kronobergs län beslutade
därför att man skulle utföra en schaktningsöver-
vakning i samband med ledningsgrävningen
och att Museiarkeologi sydost/Kalmar läns
museum skulle utföra det arkeologiska arbetet
(beslut 2022-02-04). Den första delen av schakt-
ningen, som berörde ledningssträckan söder om
korsningen mot Sandgårdsgatan, utfördes i maj
2022. Det aktuella schaktet hade en bredd av 2
meter. I april 2023 återupptogs schaktningen i
korsningen Kungsgatan/Sandgårdsgatan, med
fortsättning i Kungsgatan norrut (fig. 5). Den
schaktyta som angetts i förfrågningsunderlaget
hade då förlängts med ca 25 meter och schakt-
bredden hade utökats till mellan 4 och 5 meter.
Med anledning av detta fattade länsstyrelsen ett
tilläggsbeslut för den utökade schaktningsöver-
vakningen (beslut 2023-05-03). Ytterligare en
förlängning av schaktet med ca 17 meter gjordes
under slutfasen av arbetet vilket gav anledning
till ytterligare ett tilläggsbeslut (daterat 2023-
06-14). I sin helhet utfördes fältarbetet mellan
2022-05-02 och 2023-06-09. Besked från entre-
prenören om att schaktningsarbetet var helt

avslutat kom 2023-08-14. Eftersom undersök-
ningen blev mer omfattande än planerat kunde
man efter fältarbetet se att det fanns behov av
vissa ytterligare insatser i fråga om analyser och
konservering. Ett förslag på omfördelning inom
budget av analyskostnader och andra kostnader
godkändes därför i ett beslut från länsstyrelsen
(2023-09-01).

I denna rapport redovisas resultaten av den arke-
ologiska undersökningen i Kungsgatan. Först ges
en bakgrundsbild av de tidigare undersökningar
som gjorts i närområdet samt vad det äldre
kartmaterialet säger om undersökningsplatsen.
Därefter redovisas resultaten från schaktnings-
övervakningen. Detta görs utifrån en indelning
av ledningssträckan i sju delområden. Här redo-
visas även fyndmaterial och analysresultat. När
resultaten av ¹⁴C-analyserna anges i rapporttex-
ten anges dessa med 2 sigma noggrannhet (ca 95%
sannolikhet). Sist i rapporten följer en tolknings-
del där områdets funktion i den gamla staden dis-
kuterar samt en utvärdering av undersökningen.
Den populära sammanfattning som finns i inled-
ningen av rapporten är också tillgänglig som en
separat pdf.

Bakgrund

Topografi och fornlämningsmiljö

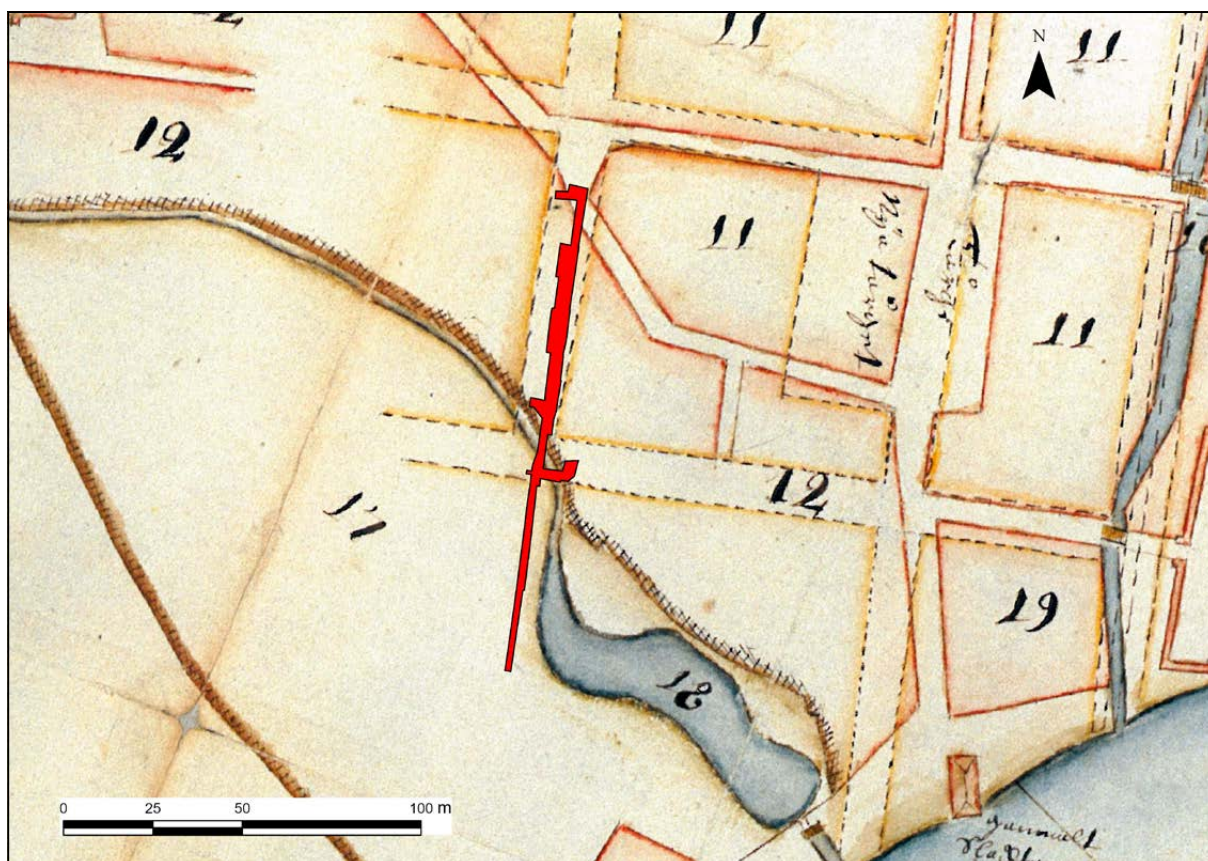
Växjö ligger på den södra sluttningen av en lång nordsydlig höjdsträckning där marken sänker sig ned mot Växjösjön i söder. Bebyggelsen i den gamla staden låg mellan de två bäckarna Guldsmedsbäcken och Snickarbäcken. Guldsmedsbäcken avgränsade staden österut medan Snickarbäcken avgränsades staden mot sydväst. Domkyrkan, som är äldre än staden, anlades redan på 1100-talet intill Växjösjön öster om Guldsmedsbäcken (Hansson 2017).

Undersökningen i Kungsgatan 2022 till 2023 gjordes i gatans södra del i området omkring den nedre delen av den tidigare Snickarbäcken. Denna bäck rann från Spetsamossen i nordväst ned till Växjösjön och korsade det som idag är Kungsgatan strax söder om korsningen mot Sandgårdsgatan. Den mark som låg söder och väster om Snickarbäcken har ursprungligen legat utanför stadsområdet men kom att ingå i den gradvis utvidgade staden från och med andra halvan av 1600-talet. Den berörda delen av Kungsgatan har en ganska jämn sluttning från Stortorget i norr ned till Norra Järnvägsgatan i söder. Nivåerna i området ligger mellan 162 och 165 m ö h. Marken i området är väl-dränerad och består av grusig sandig morän som längst i söder övergår till silt.

Hela ledningssträckningen låg inom området för Växjö stadslager, fornlämning L1953:1681. Även spridda äldre lämningar har påträffats inom stadsområdet och platsen har bland annat utnyttjats under tidigneolitisk tid och under förromersk järnålder (Åstrand & Dutra Leivas 2013; Åstrand m.fl. 2017).

Det äldre kartmaterialet

År 1658 drabbades Växjö av en förödande stadsbrand och inför återuppbyggnaden upprättades en stadskarta över staden (LMS F89-1:37). Denna karta visar både den äldre stadsplanen med regelbundna gator och kvarter och den nya rutnätsindelade stadsplanen som skulle gälla vid återuppbyggnaden (fig. 6). Kartan är den enda som visar den gamla stadsplanen som till stor del bör gå tillbaka till medeltid. Vid en jämförelse med 1658 års karta ser man att det aktuella undersökningsområdet låg inom stadsområdets södra del. Området norr om bäcken, det vill säga ledningssträckningen norr om korsningen Kungsgatan och Sandgårdsgatan, har legat inom den gamla stadens kvartersmark. Kartan visar att ledningssträckan här berört en avlång tomtmark som legat mellan bäcken i söder och två av stadens gator i norr. Denna kvartersmark sträckte sig från klosterområdet i nordväst till den södra delen av nuvarande Kronobergsgatan i sydöst. Den avlånga formen och läget längs med bäcken kan antyda att denna kvartersmark ursprungligen snarare fungerat som odlings eller betesmark än som ett vanligt stadskvarter. Den gata som avgränsade denna tomt mot norr var i väster den så kallade *Norra Korsgatan* som utgjorde en föregångare till den nutida Storgatan (Larsson 1991:88). Denna gata låg dock något längre norrut än dagens gata och delade sig i väster i två delar. Den gata som från *Norra Korsgatan* tog av mot sydöst avgränsade den östra delen av tomtmarken som även var den del som berördes av det aktuella lednings-schaktet. Undersökningsområdets nordligaste del nådde fram till sträckningen för den äldre gatan. Någon gata i motsydlig riktning motsvarade den nuvarande Kungsgatan fanns inte vid denna tid.

Figur 6. Stadskarta från 1658 (LMS F89-1:37) visar både stadens äldre stadsplan och den då planerade nya rutnäsplanen (streckad markering). Rektifierat utsnitt som även visar undersökningsområdets läge i den gamla staden.

På kartan från 1658 anges att området söder och väster om Snickarbäcken kallades *Sandgärdet* (LMS F89-1:37). Detta var en åker som hade hört till domprostgården men som under 1640-talet såldes till staden som utbyggnadsområde (Larsson 1991:88). När kartan upprättades var utbyggnaden ännu inte påbörjad. Den södra delen av undersökningsområdet i Kungsgatan har alltså legat utanför den äldsta stadsbebyggelsen. Kyrkan förefaller ha haft en stark position i stadens södra del. Enligt historiska källor låg domprostgården fram till 1500-talets mitt söder om stadens torg (Larsson 1979:30). Domprostgårdens bebyggelse låg då antagligen i den sydöstra delen av den avlånga kvartersmarken (Åstrand 2020). I den västra delen av kvartersmarken låg klostret vars läge också är angivet på kartan från 1658. På kartan från 1658 är även Snickarbäcken tydligt markerad med en mjukt rundad bäckfåra

som i sydost, strax utanför undersökningsområdet, övergick i en uppdämd fiskdamm som även den anges höra till Domprostgården. Delar av fiskdammen har tidigare frilagts i undersökningar i Norra Järnvägsgatan (Åstrand 2020). Den rutnäsplan för staden som också anges på kartan innebar att man drog upp riktlinjerna för raka och bredare gator och rektangulära kvarter. Sandgärdsgatan fick nu sin nuvarande sträckning i östvästlig riktning och Kungsgatan anlades i nordsydlig riktning (LMS F89-1:37). Kartan visar även att den nyanlagda Kungsgatan sträckte sig ned till korsningen mot Sandgärdsgatan men att den inte fortsatte längre söderut än så.

Från år 1697 finns en karta över stadens och dess marker (LMS F89-1:4). Man ser på denna karta att det nu tillkommit en bebyggelse inom Sandgärdet (fig. 7). Man ser även att Kungsgatan vid denna tid

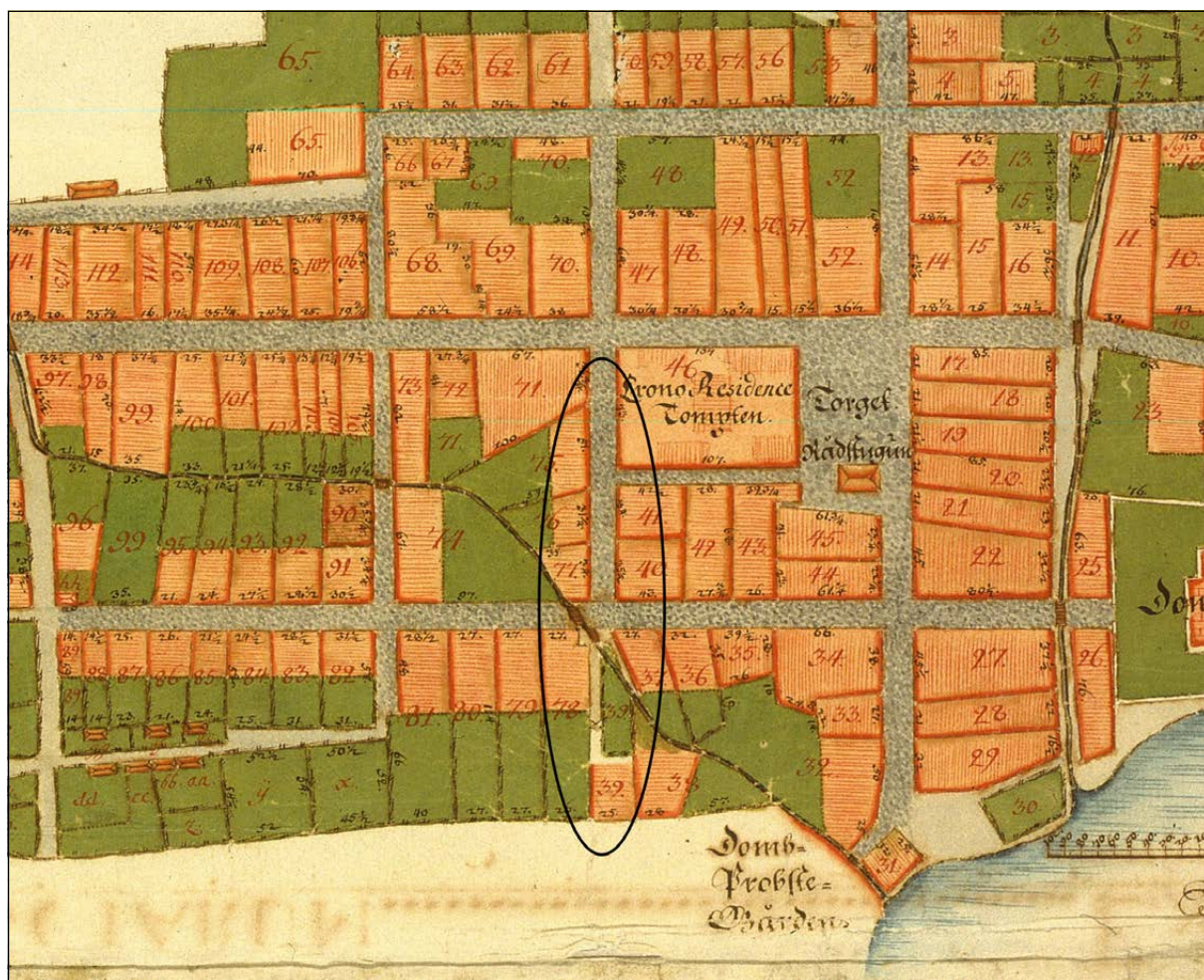

Figur 7. Utsnitt ur 1697 års karta över Växjö (LMS F89-1:4) med det aktuella området ungefärligt markerat.

i viss mån förlängts söderut med vad som i karttexten benämns som *Tvärgatan*. Trots att området nu var indelat i rätlinjig bebyggelse kan man se att utnyttjandet fortfarande var anpassat efter topografin omkring Snickarbäcken och att tomterna närmast bäcken utnyttjades som jordbruksmark och inte utgjordes av bebodd tomtmark. De båda tomter som låg på var sin sida om undersökningsområdets södra del (kartans nr. 90) ingick i samma äga men anges som obebyggda. Nordväst om korsningen mot Sandgärdsgatan finns en kålgård och ytterligare en odlad tomt markerad (nr 23 och 71). Dessa hör båda till intilliggande tomter ägda av landssekreteraren Anders Malmeus respektive skolläraren Peter Lindstorp. Man kan också notera att samtliga tomter inom kvarteret nordväst om undersökningsområdet har

ojämna former som är mer eller mindre anpassade efter Snickarbäcken. Det förefaller alltså som om bebyggelsen omkring undersökningsområdet varit gles och att området främst utgjorts av odlings-, ängs- eller betesmark, intill bäcken. Man kan även notera att det finns en mindre bro över Snickarbäcken markerad vid korsningen.

Den karta över staden som upprättas år 1726 är något mer detaljerad än 1697 års karta (LMA 07-VÄS-1). Även den visar även att området närmast Snickarbäcken i huvudsak inte brukats som bebyggd tomtmark (fig. 8). Karta markerar skillnader mellan bebyggd och odlad mark inom tomterna och man ser då att partierna närmast bäcken i regel inte varit bebyggda. I jämförelse med tidigare kartor ser den aktuella delen av

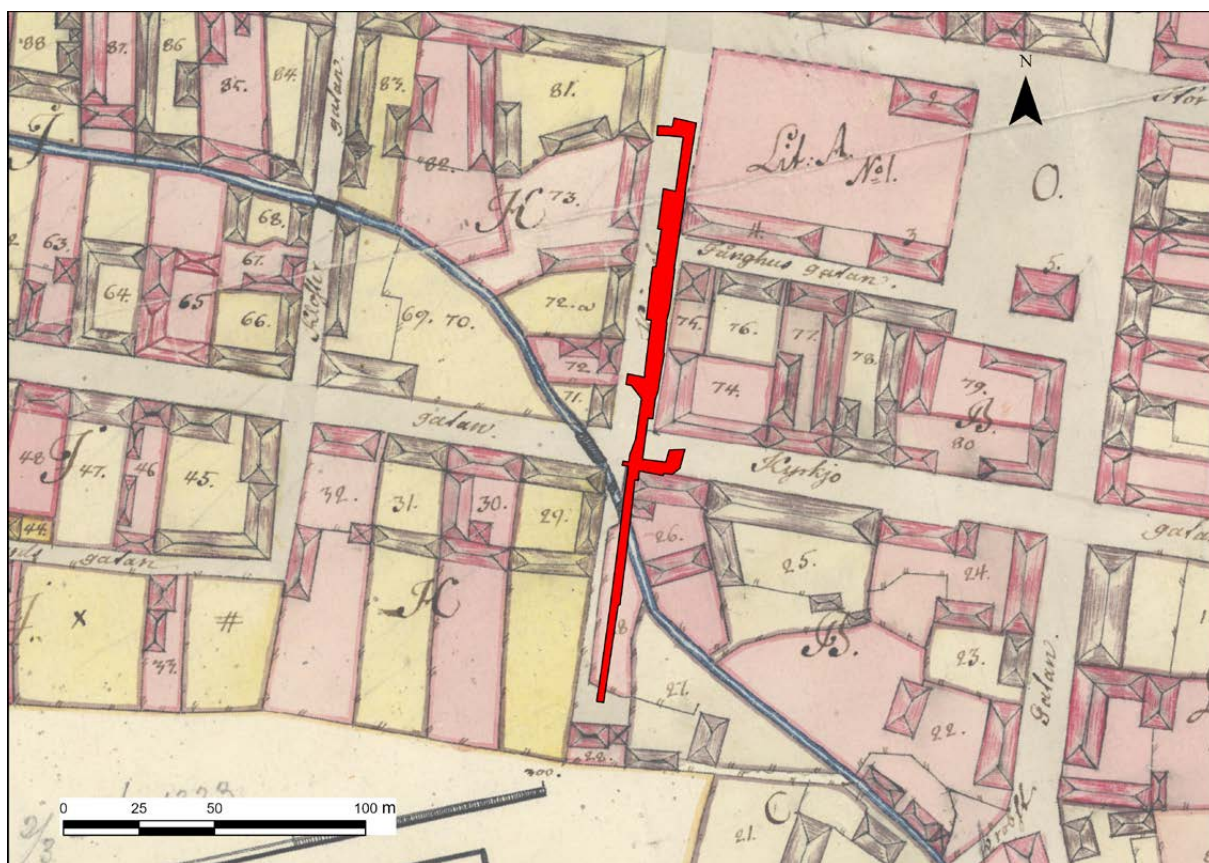

Figur 8. Stadskartan från 1726 markerar både bebyggd och odlad mark inom staden vilket ger en bra bild av stadsodlingen i Växjö (LMA 07-VÄS-1). Undersökningsområdet i Kungsgatan är ungefärligt markerat.

bäckfåran förhållandevis rak ut och det är möjligt att man vid denna tid gjort en uträtning och reglering av bäcken i detta avsnitt. Man ser även att utökningen av Kungsgatan söderut har en blygsam karaktär med en smal gränd som inte löper genom hela kvarteret.

Från 1783 finns en detaljerad stadskarta som även visar byggnadernas lägen inom tomterna (LMA 07-väs-2). Av denna karta framgår att det nu fanns en mer omfattande bebyggelse längs både Kungsgatan och Sandgårdsgatan (fig. 9). Det fanns både mellanstora stadsgårdar, ofta ägda av något mer framträdande personer i staden, och en del små tomter med mindre hus bebodda av enklare hantverkare, som skräddare, skoflickare och smed. På kartan ser man att husen inom tomterna

oftast ligger så långt bort från bäcken som möjligt vilket antyder att området fortfarande varit odlingsmark eller sank betesmark. Kartan visar dock att några hus nu anlagts längs med bäcken. Även denna karta visar att fortsättningen av Kungsgatan söderut inte utgjorde någon egentlig gata utan mer var en infart till en bebyggelse inom kvarteret. Vid korsningen mellan Kungsgatan och Sandgårdsgatan framgår det att en bred broläggning har funnits över Snickarbäcken i Sandgårdsgatan och två smalare spänger söderut i Kungsgatan. På denna karta kan man notera att nuvarande Kungsgatan vid denna tid kallades *Kringelgatan*. Sandgårdsgatan kallades för *Kyrkogatan* i sin östra del och Sandgårdsgatan i sin västra.

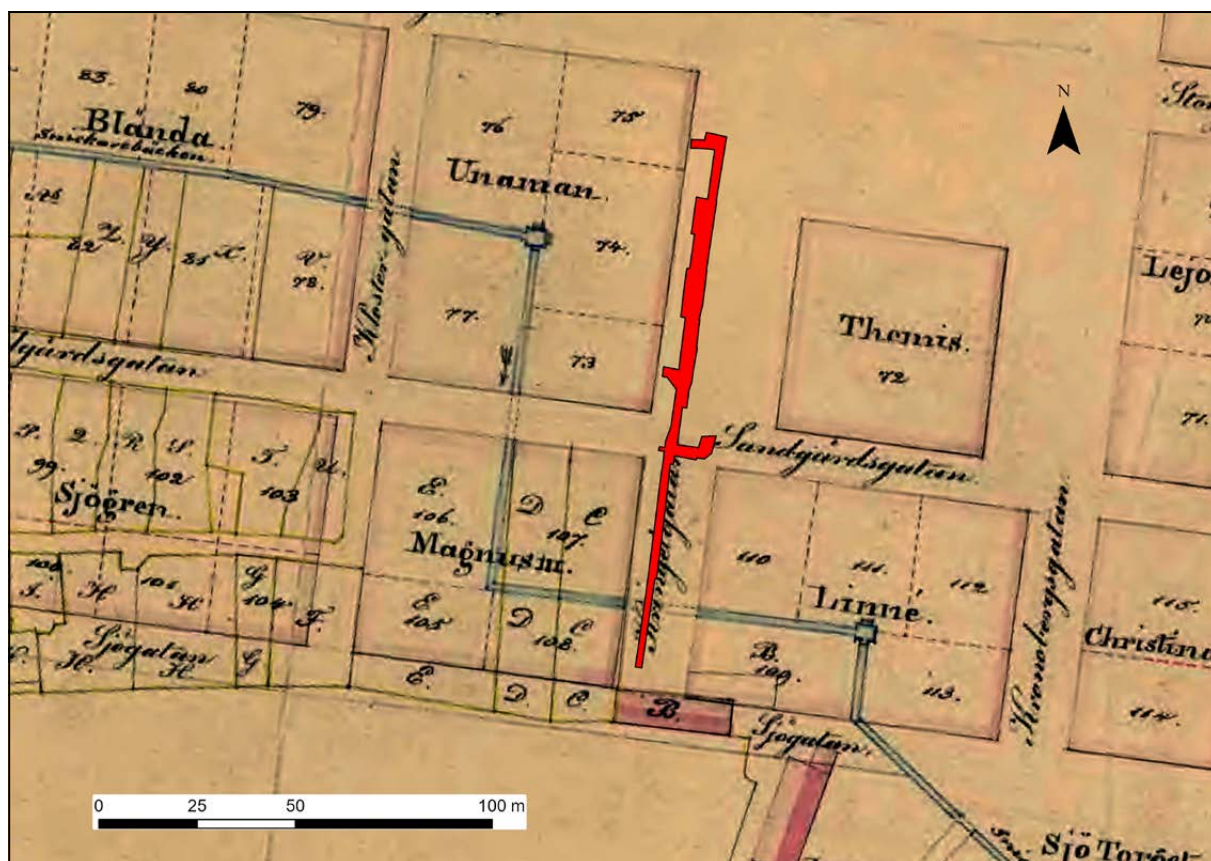
Figur 9. Utsnitt ur den detaljerade stadskartan från 1783 (LMA 07-väs-2) med undersökningsområdet markerat.

Den sista stora stadsbranden som drabbade Växjö inträffade 1843 (Larsson 1991:150f). Året efter antogs en ny stadsplan som bland annat innebar att Stortorget fick sitt nuvarande utseende (LMA 07-VÄS-35). Många av gatorna gjordes då bredare och mer representativa. Vid Kungsgatan, anlades trädplanteringar både i jämnhöjd med Rådhuset (nuvarande Stadshotellet) och i jämnhöjd med Residenset (fig. 10). Vid denna tid kulverterades också Snickarbäcken och leddes i en rätlinjig över-täckt vattenledning under Kungsgatans södra del. När järnvägen mellan Kalmar och Alvesta hade invigts uppfördes den nya järnvägsstationen i gatans förlängning. Gatan fick då karaktär av paradgata och bytte i samband med detta namn från Kringelgatan till Kungsgatan (Lissing 2014:50).

Tidigare undersökningar

Inom den del av Kungsgatan som berördes vid ledningsgrävningen har några arkeologiska undersökningar tidigare inte gjorts. Flera

undersökningar har dock gjorts i närområdet (fig. 11). I Sandgärdsgatan har undersökningar gjorts i den östra delen där det bitvis förekommit välbevarade lämningar i anslutning till Kronobergsgatan (Åstrand 2016:55; Dutra Leivas 2023a). I samband med detta gjordes även en schaktningsövervakning i Sandgärdsgatans norra sida mellan Kronobergsgatan och Kungsgatan. I detta avsnitt påträffades dock inte några bevarade lämningar. Tidigare har en schaktningsövervakning också gjorts i motsvarande del av Sandgärdsgatan men i gatans södra sida (Martén 2003). I anslutning till Kungsgatan, framkom kulturlager längs en tjugo meter lång sträcka. Kulturlagren hade en tjocklek av 0,7 meter och innehöll bland annat yngre rödgods, kritpipor och djurben. En schaktningsövervakning gjordes även 2011 i den södra sidan av Sandgärdsgatan från korsningen mot Kronobergsgatan och västerut till fastigheten Sandgärdsgatan 5. Här fanns mestadels omrörda lager men längs den södra sidan av schaktet fanns

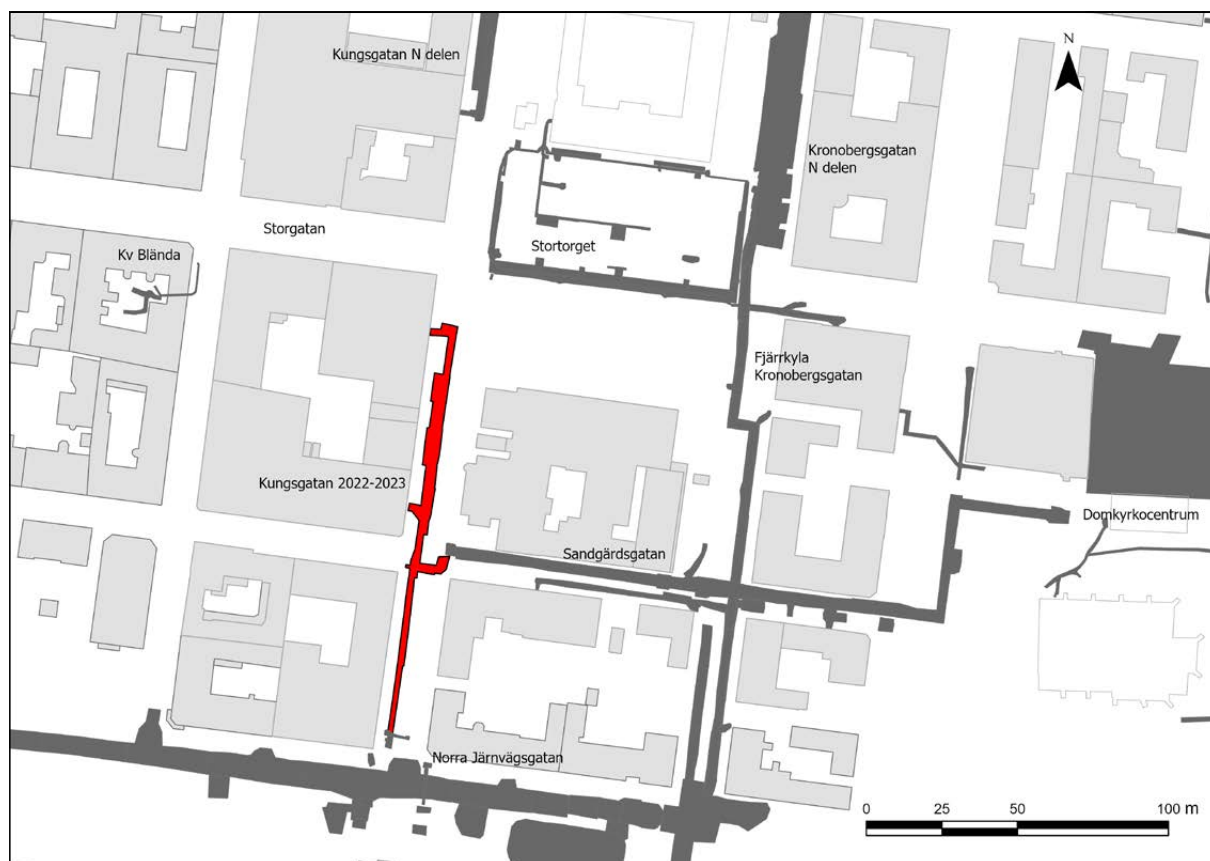

Figur 10. Utsnitt ur stadsplanen från 1844 (LMA 07-VÄS-35) med undersökningsområdet markerat.

ett fem meter långt parti med ett bevarat bottenlager av odlingskaraktär (Hansson 2012:35).

I Norra Järnvägs-gatan har man, som tidigare nämnts, kunnat dokumentera spår både efter Snickarbäcken och den fiskdamm som legat sydöst om det aktuella undersökningsområdet (Åstrand 2020). När fiskdammen lades igen under 1700-talet hade en mängd keramik och annat avfall kastats i den tidigare dammen. Samma schaktningsövervakning berörde även korsningen mellan Norra Järnvägs-gatan och Kungsgatan, det vill säga området direkt söder om den aktuella ledningsdragningen. Här påträffades sentida fyllningar i korsningen norra sida medan det mot söder fanns mindre partier med bevarade kulturlager. Några år senare gjordes ytterligare en schaktningsövervakning vid markarbeten framför stationen och direkt söder om det aktuella undersökningsområdet har schaktningsövervakningar gjort dock utan att några bevarade lämningar påträffades (Ring 2023).

Stortorget har tidigare varit bebyggd mark och området är idag en av få ytor inom Växjö stad där man kan anta att det fortfarande finns större sammanhängande ytor med stadslager bevarade. Ett flertal mindre undersökningar har här gjorts i samband med mindre ledningsdragningar och andra små ingrepp i och omkring torget (Hansson 1994; Skoglund 2004; Dutra Leivas & Åstrand 2013; Dutra Leivas 2023a; Åstrand m.fl. 2017; Emilsson & Åstrand 2015). Undersökningarna har visat att det inom torgets norra sida finns omfattande lämningar från den kvartersbebyggelse som fanns här fram till 1843. Man har också kunnat konstatera att vissa delar av torget, till exempel mittstråket, inte berörts av tidig modern bebyggelse och att där finns huslämningar och gatunivåer från medeltid bevarade. Överlag förefaller 1300-talet vara den tidsperiod då bebyggelsen omkring Stortorget tillkommer (Dutra Leivas & Åstrand 2013). Nämnas kan även att man vid markarbeten under tidigt 1900-tal påträffade

Figur 11. Plan över tidigare arkeologiska undersökningar i närområdet omkring Kungsgatan.

en myntskatt, nedlagd på 1400-talet, i torgets nordöstra del (Åhman 1983).

En mindre undersökning har även gjorts i kvarteret Blända där kulturlager undersöktes i en miljö belägen nära intill Snickarbäcken (Åstrand 2024). I den norra delen av Kungsgatan, söder om korsningen mot Norrgatan, har tidigare gjorts en schaktningsövervakning i gatans västra sida (Dutra Leivas & Åstrand 2014). Här fanns spridda lämningar bevarade bland annat en källare från tidigt 1600-tal. Även i Storgatan, i partiet mellan Kungsgatan och Klostergatan,

har man vid schaktningsövervakningar kunnat dokumentera kulturlager och konstruktioner (Hansson 1996).

År 2013 gjordes arkeologiska undersökningar strax norr om Domkyrkan inför anläggandet av Domkyrkocentrum (Balic m.fl. 2015). Undersökningen är den enda större arkeologiska undersökningen som gjorts i Växjö stad. Undersökningsplatsen vid Domkyrkocentrum ligger inte i omedelbar närhet av Kungsgatan men resultaten från undersökningen är viktiga för tolkningen av staden som helhet.

Syfte och frågeställningar

I länsstyrelsens förfrågningsunderlag angavs att syftet med undersökningen var att schaktningsövervaka grävarbetet och att dokumentera fornlämningen på ett vetenskapligt sätt. Ett syfte var även att datera eventuella synliga lager.

Vid undersökningen har Museiarkeologi sydost arbetat efter de frågeställningar som applicerats på en rad olika schaktningsövervakningar inom Växjö stad där frågeställningarna har gällt:

- Kronologi – när har olika delar av stadens tagits i bruk?
- Stadens bebyggelse – hus och byggnadskonstruktioner i staden är dåligt kända, hur har bebyggelsen sett ut under olika tidsperioder?
- Stadens gator – hur har gatorna sett ut och förändrats under olika perioder?
- Försörjning, hantverk och stadsodlingar – hur har människor försörjt sig i staden, vilka urbana respektive agrara drag finns?
- Materiell kultur – vad säger fyndmaterial och analyser om den materiella kulturen i staden och inom olika samhällsgrupper?

Metod och genomförande

Schaktningsövervakningen utfördes inom ett 140 meter långt avsnitt från Kungsgatans södra ände till i jämnhöjd med Stortorget. Den aktivt schaktningsövervakade ytan hade en storlek av 330 m². Utöver detta ledningsgrävdes det även inom vissa ytor som inte kontrollerades arkeologiskt på grund av att omfattande störningar konstaterats i omgivande ytor. Detta gällde främst området omkring korsningen mot Sandgärdsgatan där det fanns få bevarade lämningar. Här fanns även grunt grävda ledningsschakt mot Sandgärdsgatan som inte schaktövervakades. Inom den schaktningsövervakade ytan kunde olika typer av bevarade lämningar konstateras inom sammanlagt 230 m² och andelen bevarade lämningar får betraktas som förhållandevis hög. Det var framförallt ledningssträckan norr om korsningen mot Sandgärdsgatan som innehöll en omfattande yta med intakta kulturlager.

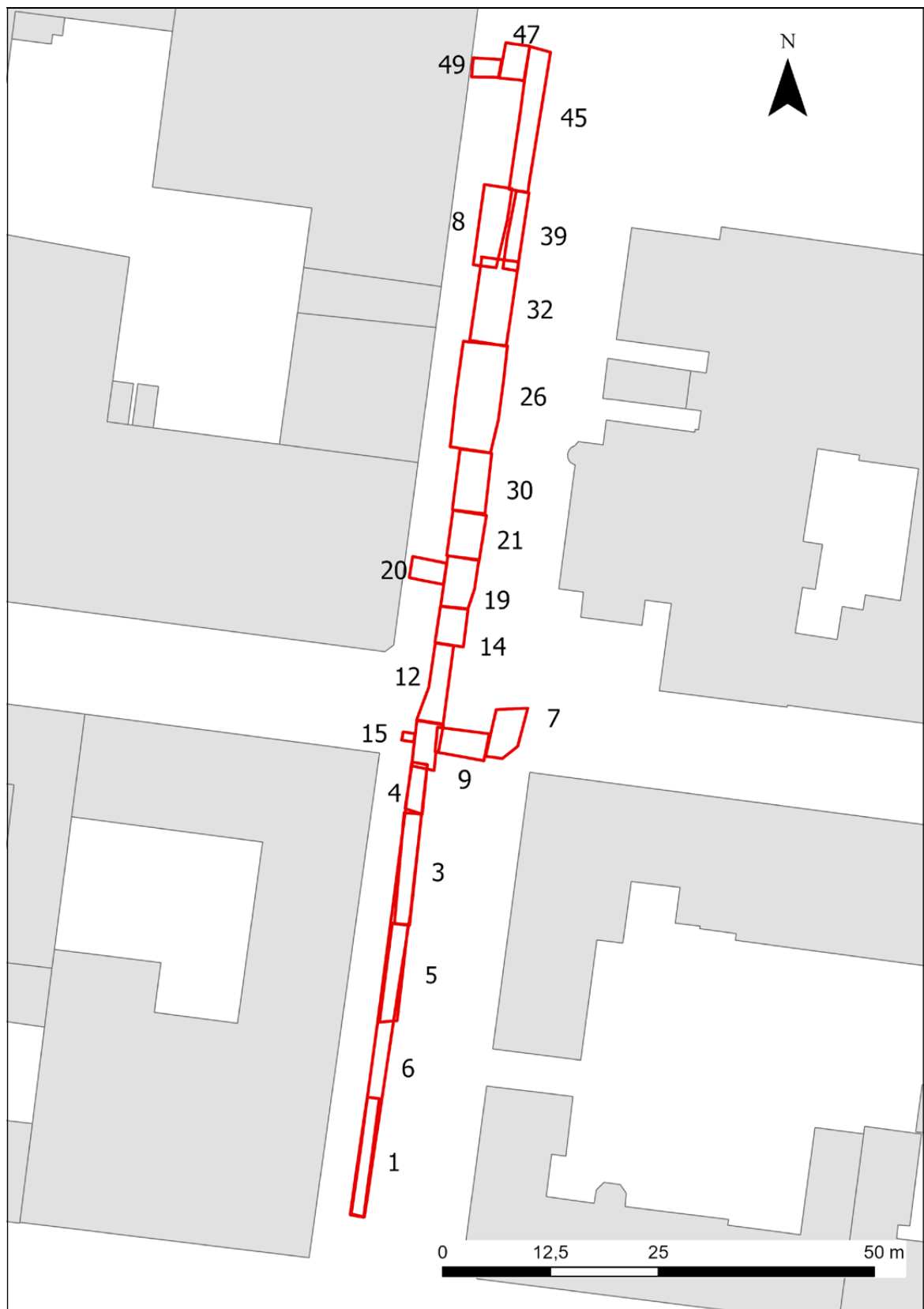
Schaktningsarbetet utfördes etappvis med 7 till 12 meter långa schakt där varje schakt lades igen innan nästa schaktsträcka togs upp. Sammantaget togs ett tjugotal sådana schaktsträckor upp. Varje schaktsträcka mättes in separat (fig. 12). Schaktarbetet utfördes i huvudsak från söder till norr men den ordning i vilken schakten togs upp varierade något.

I Kungsgatans södra del inleddes arbetet under våren 2022 med ledningsgrävning från korsningen mot Norra Järnvägsgatan upp till korsningen mot Sandgärdsgatan. Schaktet hade här en bredd av 2 meter och ett djup av ca 1,5 meter. Här fanns bevarade lämningar inom ungefär 50 % av den schaktade ytan. Kulturlagren sträckte sig ned till ett djup av 1,3 till 1,5 meter och fortsatte i vissa

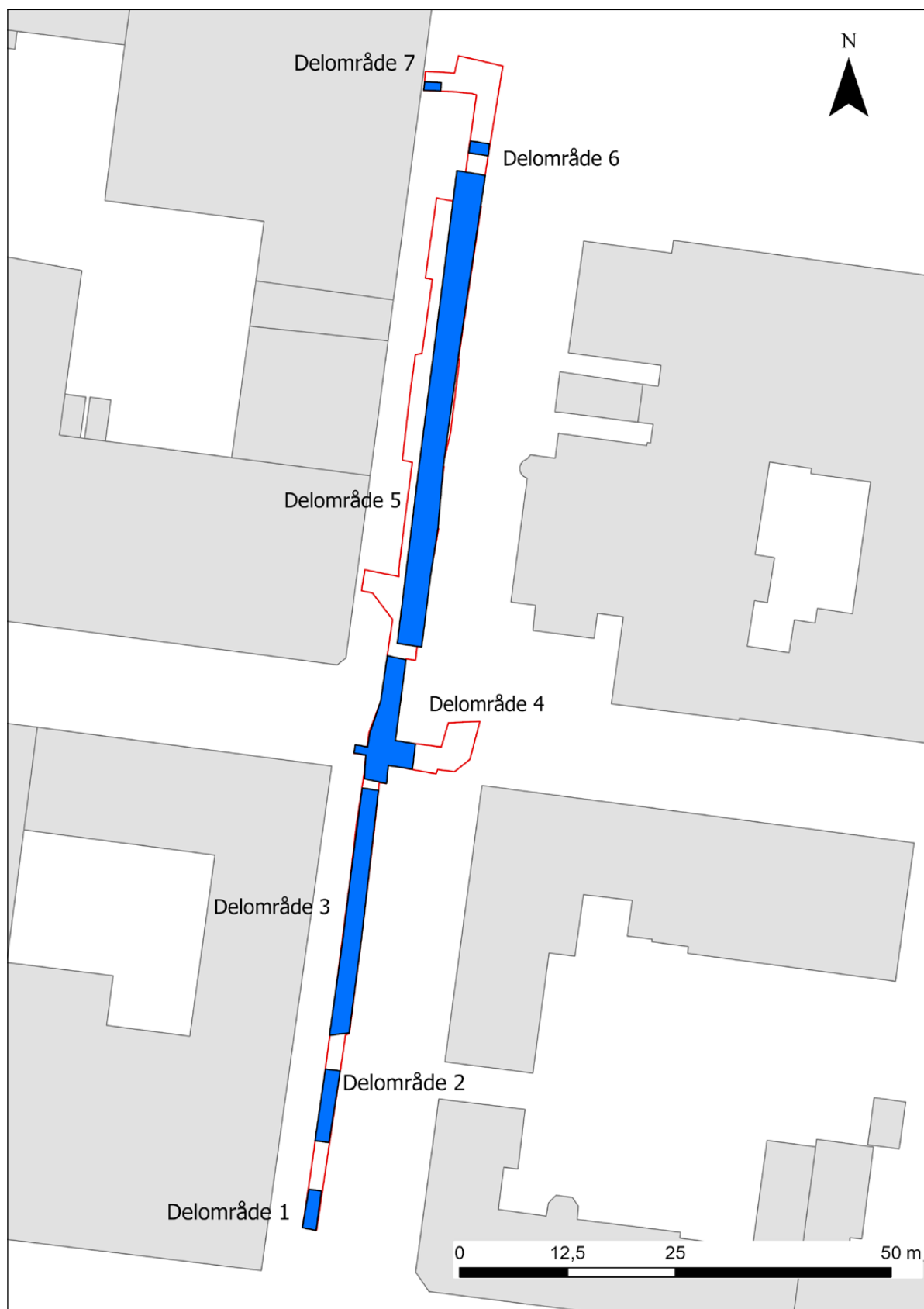
partier under schaktbotten. Lagren hade i sig själva ett djup av 0,2 till 0,4 meter. I korsningen Kungsgatan/Sandgärdsgatan togs en större yta upp men, i likhet med vad man kunnat konstatera vid många andra centrala korsningar i staden, fanns här få bevarade lämningar under mark. Intakta kulturlager förekom enbart inom några få kvadratmeter. Schaktningen utfördes här till ett djup av omkring 3 meter.

Från korsningen mot Sandgärdsgatan grävdes ledningsschaktet norrut upp till i jämnhöjd med Stortorget. Schaktets bredd växlade mellan 2 och 5 meter och djupet varierade mellan 1,6 och 2 meter. I schaktets östra sida fanns ett sammanhängande stråk av orörd mark längs ett 55 meter långt och ca 2,5 meter brett parti. Här fanns kulturlager och bebyggelseämningar inom ungefär hälften av den frilagda ytan. Kulturlagren förekom på ett djup av mellan 1,2 och 1,8 meter. I den norra delen av lagerytan grävdes inte ned till underliggande orörd nivå utan lager fanns kvar i schaktbotten på ett djup under 1,6 meter. I schaktets norra del, i jämnhöjd med Stortorget var äldre kulturlager bortgrävda. Där schaktet anslöt till SE-banken vid gatans västra sida fanns dock en sektion med ett bevarat smalt parti av stratifierade kulturlager. Det bevarade partiet låg närmast huskroppen på ett djup av mellan 1,5 och 2,5 meter under dagens markyta. Djupet antyder att det rör sig om en nedgrävning för en källare.

För att underlätta beskrivningen av lämningarna längs den schaktningsövervakade ledningssträckan har en indelning gjorts i 7 olika delområden (fig. 13). De flesta delområdena kan ses

Figur 12. Ledningsgrävningen i Kungsgatan gjordes succesivt med en yta i taget. Planen visar de olika schaktytorna som togs upp.

Figur 13. Plan över undersökningens delområden.

Figur 14. De delar av schakten som innehöll bevarade lämningar grävdes skiktvis omväxlande med grävmaskin och för hand. Bild från undersökningsområdets norra del med en del av den stenlagda gatunivån A36 frilagd. Foto taget från sydväst.

som stratigrafiskt sammanhängande kontexter och storleken på delområdena varierar betydligt.

- Delområde 1, i gatans södra del, från korsningen mot Norra Järnvägsgatan i söder och fram till en störning.
- Delområde 2, i gatans södra del, bevarat parti mellan två störningar.
- Delområde 3, söder om korsningen mot Sandgårdsgatan.
- Delområde 4, korsningen mot Sandgårdsgatan samt spridda sidoschakt.
- Område 5, norr om korsningen mot Sandgårdsgatan, längre sträcka med obruten lagerföljd.

- Område 6, separat mindre lageryta i ledningsschaktets norra del.

- Område 7, i sidoschakt längst i norr, mot SE-bankens fastighet

Det arkeologiska arbetet utfördes som en konventionell schaktningsövervakning. Schaktningsarbetet övervakades av en arkeolog då man med grävmaskin skiktvis schaktade ned ytan inom ledningssträckningen. När kulturlager eller andra konstruktioner påträffades rensades dessa fram, undersöktes och dokumenteras innan de grävdes bort. Frilagda kulturlager undersöktes genom att man inledningsvis grävde en eller flera provrutor i lagren för att få en bild av lagrens sammansättning, fyndförekomst och potential. Provrutorna hade i regel en storlek av 0,5 x 0,5 meter eller 0,5 x 1,0 meter. Sammantaget grävdes 25 provrutor.

Om de provgrävda lagren bedömdes som arkeologiskt mindre värdefulla grävdes dessa bort med grävmaskin efter provrutsgrävningen. Alternativt undersöktes ytterligare provrutor eller, om lagren visade sig utgöras av exempelvis huslämningar eller särskilt fyndrika avfallslager kunde de undersökas i sin helhet genom skärslavsgrävning.

Vid undersökningen lades tyngdpunkten i arbetet vid plangrävning av påträffade lämningar men även profildokumentation utfördes då där detta bedömdes lämpligt. Provtagningen var främst inriktad på golvytor i huslämningar och kulturlager på äldsta markyta. Liksom vid tidigare undersökningar i Växjö stad prioriterades även undersökningen av stolphål eller andra anläggningar

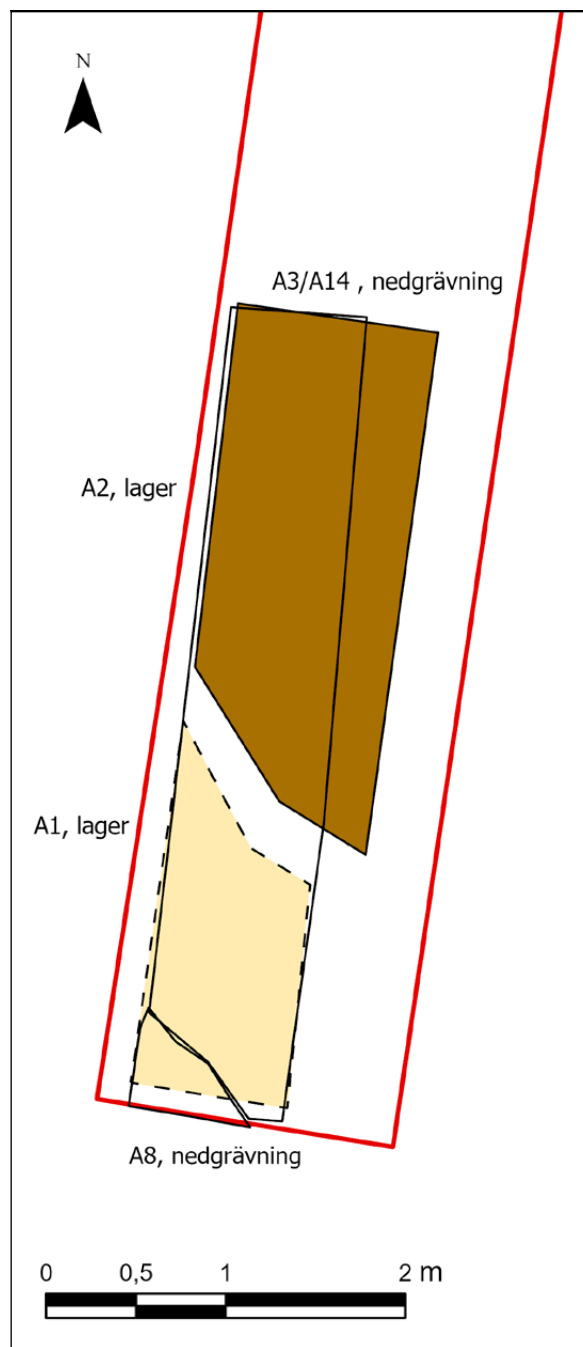
med äldre karaktär som påträffades på en lägsta nivå i lagerföljden. Detta för att få en förbättrad bild av stadens tidigaste skeden. Under de delar av schaktningen då större ytor med kulturlager frilades utfördes insatsen av två arkeologer för att påskynda arbetet. Metalldetektering utfördes succesivt under arbetet. Vid fyndinsamlingen relaterades fynden i regel till kontext utan separat inmätning för varje fynd. När fynden relaterades till lager med en större utbredning angavs både kontext och schaktnummer för fyndet. Inmätningar gjordes med hjälp av RTK-GPS i Sweref99TM. Dokumentationssystemet IDA användes och alla beskrivning gjordes on-line i fält. Sammanlagt utfördes 213 timmar fälttid vilket motsvarar ungefär 27 dagars fältarbete.

Resultat

Delområde 1

I ledningsschaktets södra ände, nära korsningen mot Norra Järnvägs-gatan, fanns ett knappt 5 meter långt parti med bevarade lämningar (fig. 15). Den understa nivån utgjordes av ett fyndtomt kulturlager, A1, som bestod av humös sandig morän och innehöll tegelkross och fragment av träkol. Kulturlagret hade ett djup av 0,2 meter och lagrets botten låg på ett djup av en knapp meter under markytan. Lager A1 bröts i sin norra del av en större nedgrävning vars övre del mättes in som A3 medan den undre delen mättes in som A14 (fig. 16). Nedgrävningen hade en bevarad storlek av drygt 3 meter men bröts i sin norra del av en sentida störning. Fyllningen i nedgrävningens övre del, A3, bestod av mörkt humös sandig morän med ett kraftigt inslag av större tegelfragment och mindre stenar. Nedgrävningens undre del, A14, innehöll flisiga stenar med en storlek upp till 0,5 meter samt tegelstenar och tegelfragment som alla låg löst i nedgrävningen. I fyllningarna fanns även kakelugnsfragment i vitt glaserat kakel av 1800-talstyp. Teglet gav ett sent intryck med förhållandevis små dimensioner. I den undre fyllningen påträffades även två tegelstenar av större dimension varav den ena hade tillhuggna avfasade sidor vilket gav intryck av att den fungerat som fundament (F247). Denna tegelsten kom förmodligen, liksom något av keramikfynden, från äldre omdeponerat material. Innehållet i nedgrävningen utgjordes i huvudsak av raseringsmaterial från 1800-talet. Nedgrävningen A14 fortsatte under det grävda schaktdjupet.

Ovanför nedgrävningen A3/A14 fanns ett svagt humöst, något grusigt lager, A2, med inslag av tegelkross. Detta lager var förmodligen ett äldre

Figur 15. Plan över delområde 1 med kontexter.

Figur 16. Den västra schaktkanten i delområde 1 med nedgrävningen A3/A14 i profil. Foto från sydöst.

bärlager till Kungsgatan. Längst i söder frilades en del av en stenfylld nedgrävning, A8, som framträdde direkt under de bärlagren till dagens gata och bör vara sentida. Fyllningen var lösare än den i A3/14 och innehöll flisig och rundad sten samt tegel.

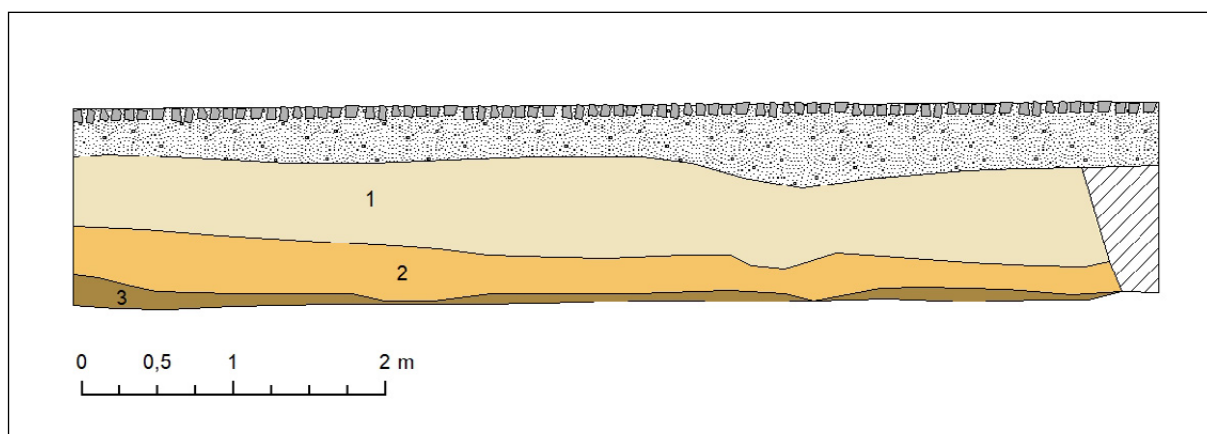
Lämningarna i detta avsnitt var sparsamma och kulturlagret A1 bör vara en äldre markyta med intryck av förhållandevis extensivt bruk. Den större nedgrävningen A3/A14 kan höra samman med iordningställandet av Kungsgatan efter stadsbranden 1843 men skulle även kunna vara från en senare del av 1800-talet. Gatan fick sin nuvarande bredd och utformning efter stadsbranden 1843 och lager A2 kan höra samman med anläggandet av denna gata.

Delområde 2

I Kungsgatans södra del, ett tiotal meter norr om korsningen mot Norra Järnvägsgatan, fanns ytterligare ett parti med bevarade lämningar. Här fanns flera konstruktioner och kulturlager längs en 8 meter lång sträcka. De bevarade lagren låg på ett djup av 0,4 meter under gatunivån och sträckte sig i schaktets norra del även under

schaktnivån på 1,5 meter. En sektion av den västra schaktväggen (sektion 1) profilerades (fig. 17). Den ursprungliga marknivån inom ytan var högst i den södra delen och sjönk något i norr mot läget för den tidigare Snickarbäcken.

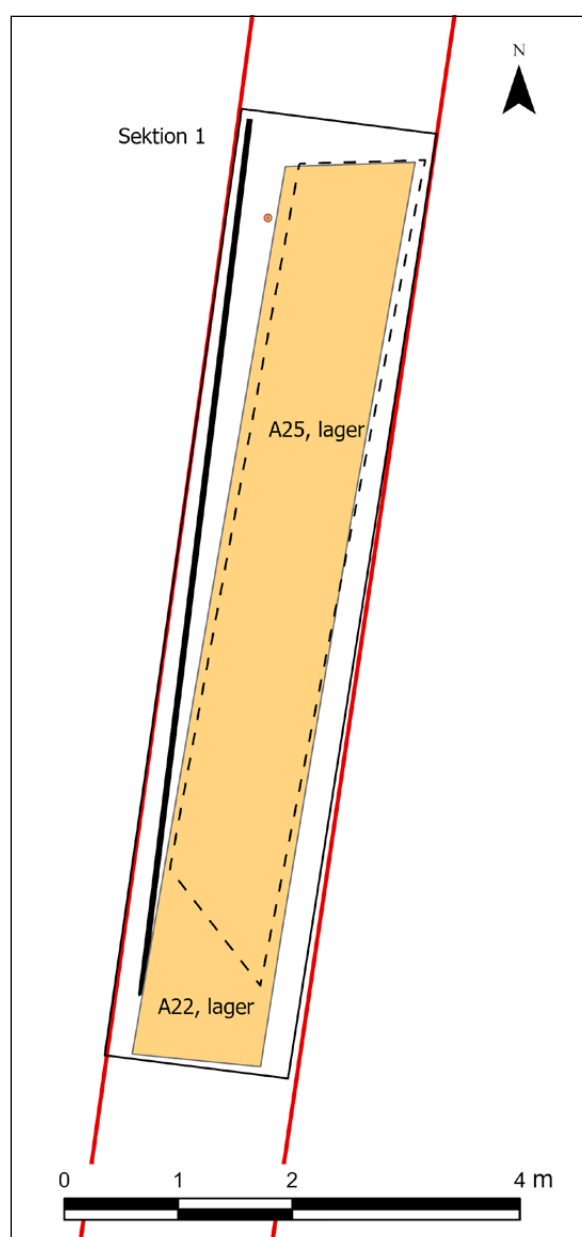
I schaktets botten fanns, förutom längst i söder, ett mörkt brunt leraktigt kulturlager, A25, som innehöll gödsel (fig. 18). Detta lager utgjorde bottenlager i större delen av schaktavsnittet. I det grundare partiet i söder kunde man se att lagret låg ovanpå orörd sandig morän för att sedan upphöra helt längst i söder. Ett jordprov som togs i lager A25 genomgick makrofossilanalys. Detta innehöll kraftigt upplöst organiskt material med inslag av ängsväxter och halm som tolkades som innehållet i ett fähusgolv. Ängsväxterna hör samman med gödsel från djur utfodrade med hö från våtmarksängar. I provet fanns även mindre kvistar där flera såg ut att vara avbitna. Tillsammans med förekomsten av spillning från får eller get tyder detta på att man utfodrat småboskap med lövfoder. Förmodligen utgjorde A25 ett bottenlager bestående av gödsel och avfall som deponerats i svackan mot Snickarbäcken.

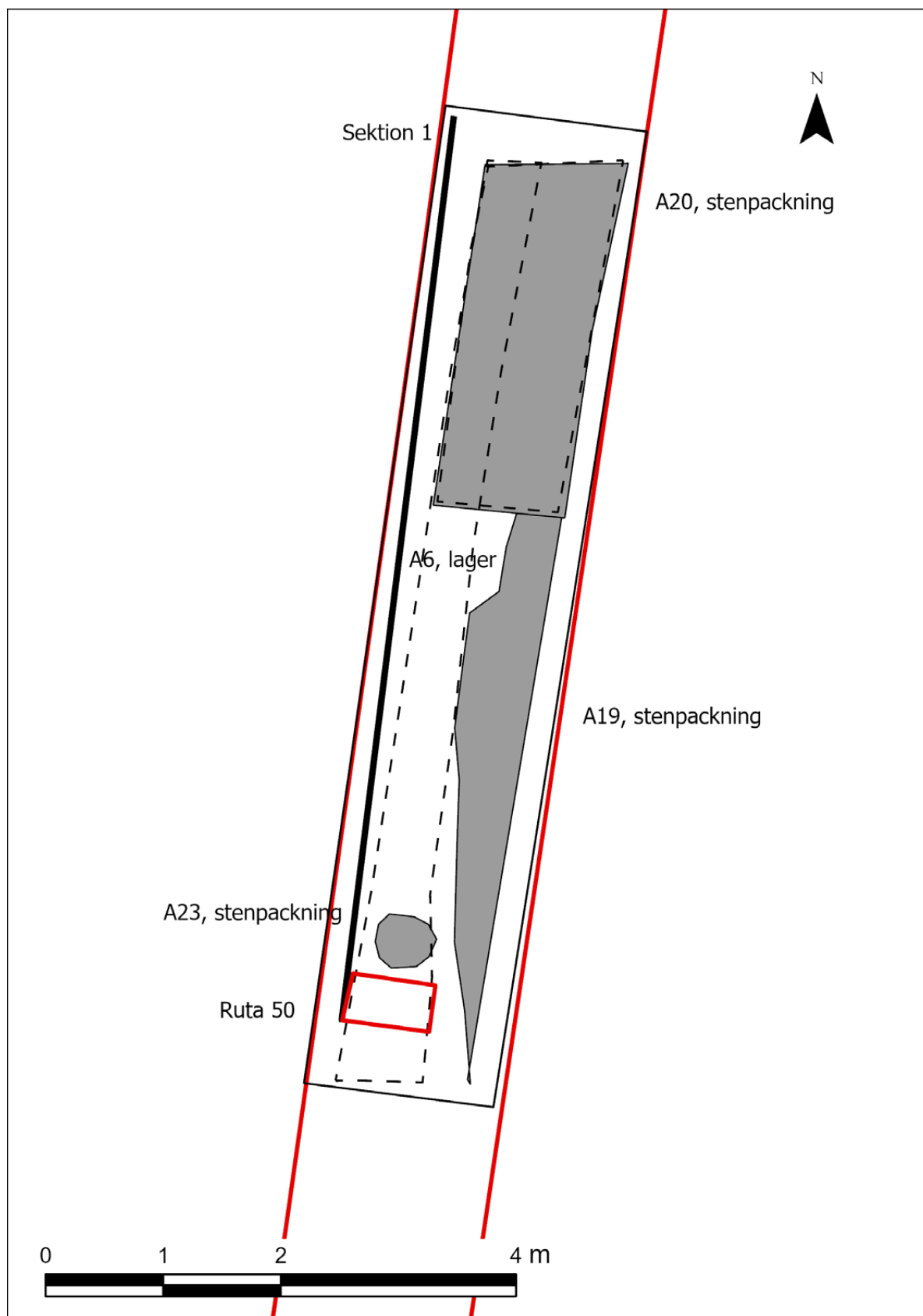
Figur 17. Profilritning av sektion 1. 1) A6, 2) A22, 3) A25.

Ovanpå lager A25 fanns ett svartbrunt kulturlager A22 (fig. 19). I lagret fanns rikligt med fynd i form av fragment av fönsterglas (F224) samt en del keramik som yngre rödgods, fajans och flintgods (F147-152, 186). Lagret var homogent men det fanns en tydlig koncentration av fönsterglasskärvor i lagrets botten. Bland keramikfynden fanns framför allt skärvor från keramik som är vanlig under 1700- och 1800-tal. Den yngsta skärvan var i flintgods med datering 1800 till 1900 (F149). Enbart två skärvor var tydligt äldre än 1800-tal, en fajansskärva och en skärva från en trefotsgryta (F186, 150). I övrigt påträffades något enstaka djurben (F44) samt en kritpipa av en typ med bred datering till 1700–1850. I lagret påträffades även en kniv i järn (F194). En provruta, ruta 50, grävdes i lagrets södra del. Från lager A22 togs ett jordprov för makrofossilanalys. Detta innehöll rikligt med ogräsfröer från näringsrika miljöer. Det övergripande intrycket var att fyndmaterialet från lager A22 hör samman med avfallsdeponering gjord under tidigt 1800-tal, kanske i ett skede när man gjorde utfyllnader i de lägre partierna längs Snickarbäcken.

Längs schaktets östra sida påträffades en stenpackning, A19 som överlagrade, eller var nedgrävd igenom, lager A22. Stenpackningen hade en bredd i schaktet av som mest 0,5 meter och en längd av omkring 6 meter. Stenarna hade en storlek av 0,2 till 0,4 meter och följde en

Figur 18. Plan över delområde 2, lägre nivå.

Figur 19. Plan över delområde 2, övre nivå. Begränsningslinjerna för lager A6 och A20 är streckade.

Figur 20. Stenpackningen A19 i den östra sidan av schaktet. Foto från sydväst.

förhållandevis rak linje. Stenarna låg i regel två skift som bildade en tät men oregelbunden stenkonstruktion, några tegelstenar fanns i stenkonstruktionens övre del. Stenpackning antogs först vara en del av en källargrund med tänkt fortsättning åt öster men konstruktionen saknade tydlig nedgrävningskant och var svårtolkad. I sin norra del övergick A19 i en annan stenpackning A20. Till skillnad från A19 upptog denna stenpackning hela schaktets bredd. Den hade en längd av 3 meter i schaktet men bröts i norr av en störning. Stenpackningen var tätt satt med ett enda skift av sten som bildade en jämn stenlagd yta. Stenpackningen låg i en svagt markerad nedgrävning. Stenpackningen A20 täcktes av ett grusigt lager, A21, som föreföll utgöra en hårdgjord yta. I detta lager påträffades en del av en glasflaska med pålagd mynning (F221). Funktionen för stenpackningens A20 är oklar men den har bildat en plan och dränerad yta i det annars sluttande partiet nära Snickarbäcken.

Möjligen skulle stenpackningen kunna ha utgjort en grund för ett mindre hus beläget söder om Snickarbäcken, som i så fall bör ha varit äldre än 1840-tal då Kungsgatan förlängdes med full bredd söderut. Både A19 och A20 kan höra samman med en sådan bebyggelse. Vid sidan av dessa stenpackningar fanns även en mindre stenpackning, A23, med löst liggande, flisigt stenmaterial i en mindre nedgrävning.

Ovanför dessa kontexter fanns ett mörkt omrört kulturlager, A6. Lagret hade inslag av tegelkross, småsten, glasskärvor och träflis. Lagrets östra del var stört av en grund ledningsdragning men lagret har förmodligen täckt hela ytan. Delar av lagret handgrävdes. I lager A6 påträffades ett blandat fyndmaterial med några äldre fynd, bland annat en kritpipa (F153) daterad till 1680–1750, en fajansskärva (F155) från perioden 1700–1770 och en trefotsgräva från tiden före 1750 (F159). Det fanns även yngre fynd som en flintgodsskärva

(F154) med datering till 1800-tal. Här fanns även en del djurben (F45). Föremålen i lagret förefaller därför vara tidsmässigt blandade och omdeponerade med en slutlig deponering på platsen under första halvan av 1800-talet. Lager A6 hade ett djup av 0,4 meter och låg direkt under det moderna bärlagret. Lagret förefaller utgöra ett utjämningslager och kan ha tillkommit i samband med anläggandet av gatan i den utformning den fick efter stadsbranden 1843.

Det intryck som de bevarade lämningar inom delområde 2 ger är att de hör samman med utfyllnader gjorda längs den södra sidan av Snickarbäcken och förmodligen även med en bebyggelse från tiden innan gatan fick sin nutida utformning. Även om platsen kan ha brukats på olika sätt under tidigare perioder så bör de undersökta kontexterna främst dateras till tidigt 1800-tal. En bebyggelse på platsen bör därför varit förhållandevis kortlivad med datering från ca 1800 till 1843.

Delområde 3

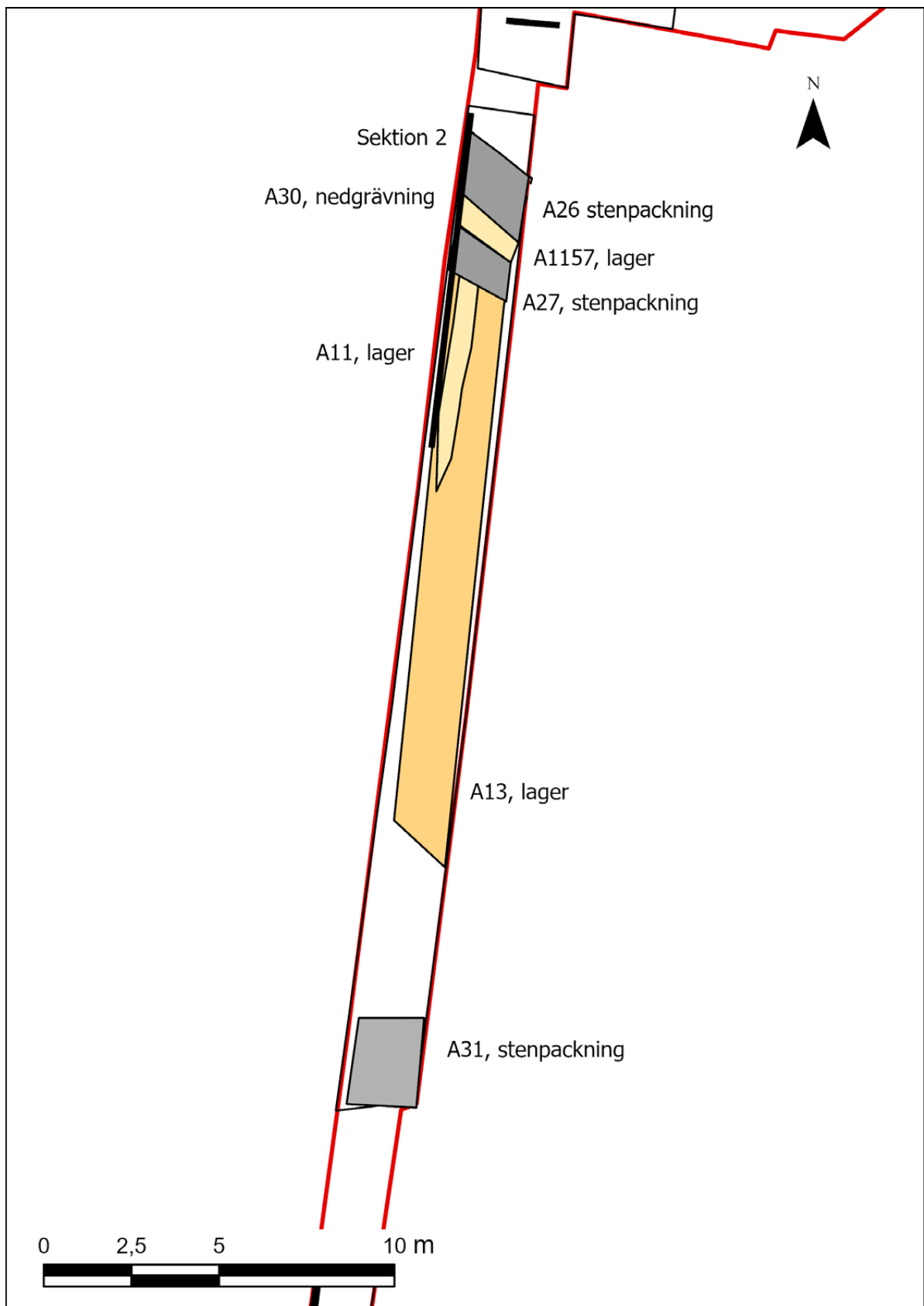
Strax söder om korsningen mot Sandgårdsgatan fanns ett schaktavsnitt med ett 20 meter långt parti med bevarade lämningar (fig. 21). Ett stycke söder om dessa lämningar påträffades en mer solitärt liggande anläggning, den stenbyggda vattenledningen A31. Inom delområde 3 framkom kulturlager och anläggningar på ett djup av 0,4 meter under gatunivån och dessa sträckte sig ned till ett djup av 1,5 meter. Under lagernivå fanns en orörd grusig, sandig morän. Delområde 3 karaktäriserades av spåren efter vattendraget Snickarbäcken som korsade schaktsträckningen. Dessa lämningar undersöktes till stor del i plan men även en sektion i den västra schaktväggen profilritades (sektion 2, fig. 22).

Den lägsta lagernivån i området utgjordes av lager A13. Detta var ett mörkt, kraftigt humöst lager med inslag sten och tegelstenfragment. Här fanns även inslag av trä och större kolbitar. Lagret undersöktes genom rutgrävning och handrensning i plan. Lagret blev söderut mindre

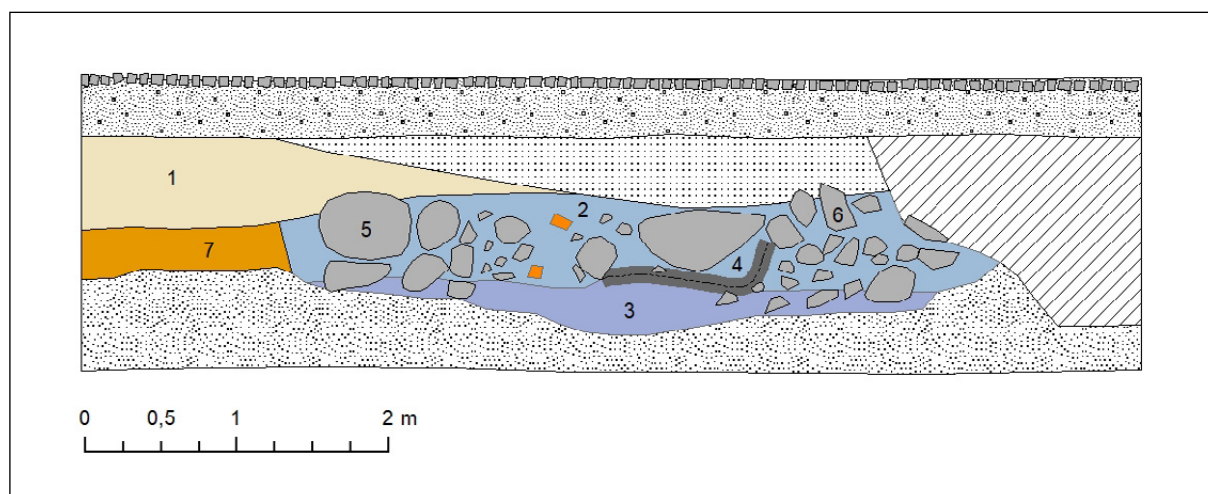
humöst och här fanns även ett större inslag av löst liggande stenar. Lagret hade en tjocklek av 0,3 meter. De påträffade fynden var förhållandevis fragmenterade, särskilt i lagrets övre del. Till de äldre fynden hörde en fajansskärva från ett kärl av holländskt ursprung (F59) som kan dateras till perioden 1700–1750. Övriga fynd hörde i huvudsak till 1800-tal. Här fanns yngre rödgods (F161, 162) med bred datering till perioden 1750–1900 samt skärvor av flintgods (F160, 164) med datering till perioden 1800–1900. Det fanns även en stengodsskärva (F163) med datering till 1800-tal. En kritpipa av sen typ påträffades också (F165). I lagret påträffades fönsterglas (F230) samt skärvor från minst fyra glasflaskor varav en i klarglas (F229). Här fanns även en flaskhals med pålagd mynning. Lagret var något svåravgränsat både gentemot överliggande kulturlager och mot fyllningen i nedgrävningarna för den reglerade bäckfåran, A26 och A27. Det förefaller mest troligt att de sistnämnda var grävda igenom åtminstone den undre delen av lager A13.

Strax söder om korsningen mot Sandgårdsgatan fanns resterna efter den stensatta Snickarbäcken. Av de äldre kartorna framgår att bäcken här rann i riktningen nordväst-sydost. Bäckfåran hade försetts med kraftiga stensatta sidor, A26 och A27. Mellan dessa fanns själva bäckfåran, A1157. De stensatta sidorna och rännan låg alla i samma breda nedgrävning, A30. Nedgrävningens botten, med lager under A26 och A27, gick inte särskilja från fyllningen i rännans botten, A30.

Vid undersökningen kunde man konstatera att bäckfåran var grävd och konstruerad och några spår av det naturligt utformade vattendraget fanns inte kvar. Nedgrävningen A30 hade en bredd av 4,1 meter i schaktet och utgjorde alltså nedgrävning för såväl de stensatta sidorna som själva bäckfåran. Under nedgrävningen fanns ljus orörd sand. Lager A30 innehöll tunna varvade linser med grus och sand som bör ha avsatts i vatten. I botten av nedgrävningen, och även i botten av rännan, fanns ett grusigt, icke humöst lager med inslag av träkol och här påträffades fynd i form

Figur 21. Plan över delområde 3 med lämningarna efter Snickarbäckens olika skeden.

Figur 22. Profiliritning av sektion 2 med Snickarbäcken. 1) A11, 2) A28, 3) A30, 4) kollin, 5) A27 stenskoning, 6) A26 stenskoning delvis utrasad, 7) A13.

av yngre rödgods (F140-144), stengods (F138) och fajans (F139). Fyndens datering spände över perioden 1650 till och med 1800-tal. Det gick som tidigare nämnts gick inte i fält att säkert särskilja A30 som nedgrävning under stenpackningarna från A30 som fyllning i själva bäckfåran A1157 och de tillvaratagna fynden kan vara från såväl konstruktionens anläggningsskede som brukningstid.

Den stensatta norra sidan av bäckfåran, A26 hade en bredd av 1,7 meter. Den var uppbyggd av upp till 0,6 meter stora stenar lagda i två till tre skift med inslag av enstaka tegelfragment (fig. 23). De största stenar var lagda in mot bäckfåran och bildade en närmast rak, kallmurad sida vänd mot bäcken. Mot nedgrävningens utsida i norr fanns en lösare stenfyllning. Mellan stenarna i stenpackningen fanns mörk sand och i fyllningen påträffades buteljglas från en flaska med pålagd mynning (F225) samt yngre rödgods med datering till perioden före 1750 (F99, 100). Bäckfårans södra stensatta sida A27 hade en bredd av 1,1 meter och var smalare och mer kompakt än stenpackningen på den norra sidan. Stenpackningen A27 var här uppbyggd på samma sätt som på den norra sidan men var föreföll vara mer skadad och innehöll enbart två bevarade skift med sten.

Bäckfåran, A1157, var förhållandevis smal och hade en bredd av 0,7 meter. Ovanför det vattenpåverkade bottenskiktet i rännan fanns ett tunt skikt med träkol A29 inom ett begränsat parti. Rännan i sin helhet hade, efter att bäckfåran tagits ur bruk, fyllts med lager A28. Detta igenfyllnadslager innehöll rikligt med tegelsten, tegelkross och mindre stenar. Några större stenar ur stenpackningen A26 som rasat ut från den stensatta sidan och hamnat i fyllningen.

Vid undersökningen kunde man konstatera att bäckfåran i sin helhet var konstruerad och att några spår efter det ursprungliga vattendraget inte fanns kvar. Nedgrävningen A30, som omfattade såväl bäckens stensatta sidor som själva rännan, var nedgrävd i ljus orörd sand och inte i något mörkt våtmarkslager. Detta skulle kunna bero på att den naturliga bäckfåran grävts bort, men man kan inte heller utesluta det undersökta partiet utgör en omläggning av vattendraget och att detta ursprungligen kan ha gått söder eller norr om den nu undersökta konstruerade bäckfåran.

Ovanför kulturlager A13, och även ovanför större delen av bäcken, fanns lager A11. Detta var ett omrört lager som bestod av måttligt humös sand med tegelkross med fynd av yngre rödgods,

Figur 23. Lämningar efter den stenskonig, A26, som under 1700-talet avgränsade Snickarbäckens norra sida. Foto taget från sydväst.

flintgods och en kritpipa. Dessa fynd tillvaratogs inte, Lagret var i sin östra del skadat av en grund ledningsgrävning.

I södra delen av delområde 3, separat från lagerföljden omkring den stensatta bäckfåran, fanns en bevarad kallmurad vattenledning, A31, som fungerat som en senare anlagd kulvertering av samma vattendrag. Den stensatta kulverten låg i östvästlig riktning och vinkelrätt mot gatans sträckning (fig. 24, 25). Den påträffades på ett djup av 0,4 meter, täcktes av ett omrört sentida lager och var nedgrävt i ljus sandig morän. Denna äldre vattenledning hade en väl utformad stenbyggd konstruktion med en 0,7 meter bred ränna i mitten. Rännan hade invändigt raka sidor uppbyggda med minst tre skift av sten. Stenarna i rännkonstruktionen var omkring 0,5 meter stora men det fanns även stenar med ett längdmått av över en meter. Rännan var övertäckt med kraftiga, rektangulära

takhällar där den helt frilagda takhällen hade en storlek av över 1 x 1 meter och en tjocklek av 0,25 meter. Utanför den uppbyggda konstruktionen fanns en bred yttre fyllning med 0,2 till 0,4 m stora stenar som låg löst i en fyllning av mörkbrun humös sand. Efter att takhällen tagits bort kunde man se att det överst i rännan fanns ett 0,25 meter djupt tomrum och därunder fanns gulbrun, grov sand följt av varvade lager med mörk humös fyllning och ljusare sandiga horisonter. Från 0,6 meter under rännans kant och ned till minst 0,85 m djup fanns ett smetigt brunt lager, förmodligen förmultnat växtmaterial. Rännans fullständiga djup gick dock inte att bedöma. Läget för den stenbyggda vattenledningen A31 stämmer väl överens med en utritning av den kulverterade Snickarbäcken som finns på en version av den stadsplan som upprättades efter stadsbranden 1843 (se fig. 10). A31 utgör alltså spåren efter en sen omledning av Snickarbäcken.

Figur 24. Den stenbyggda kulvert, A31, som Snickarbäcken leddes om till anlades på 1840-talet. Här syns den frilagda stenpackningen omkring vattenledningen. Foto taget från sydöst.

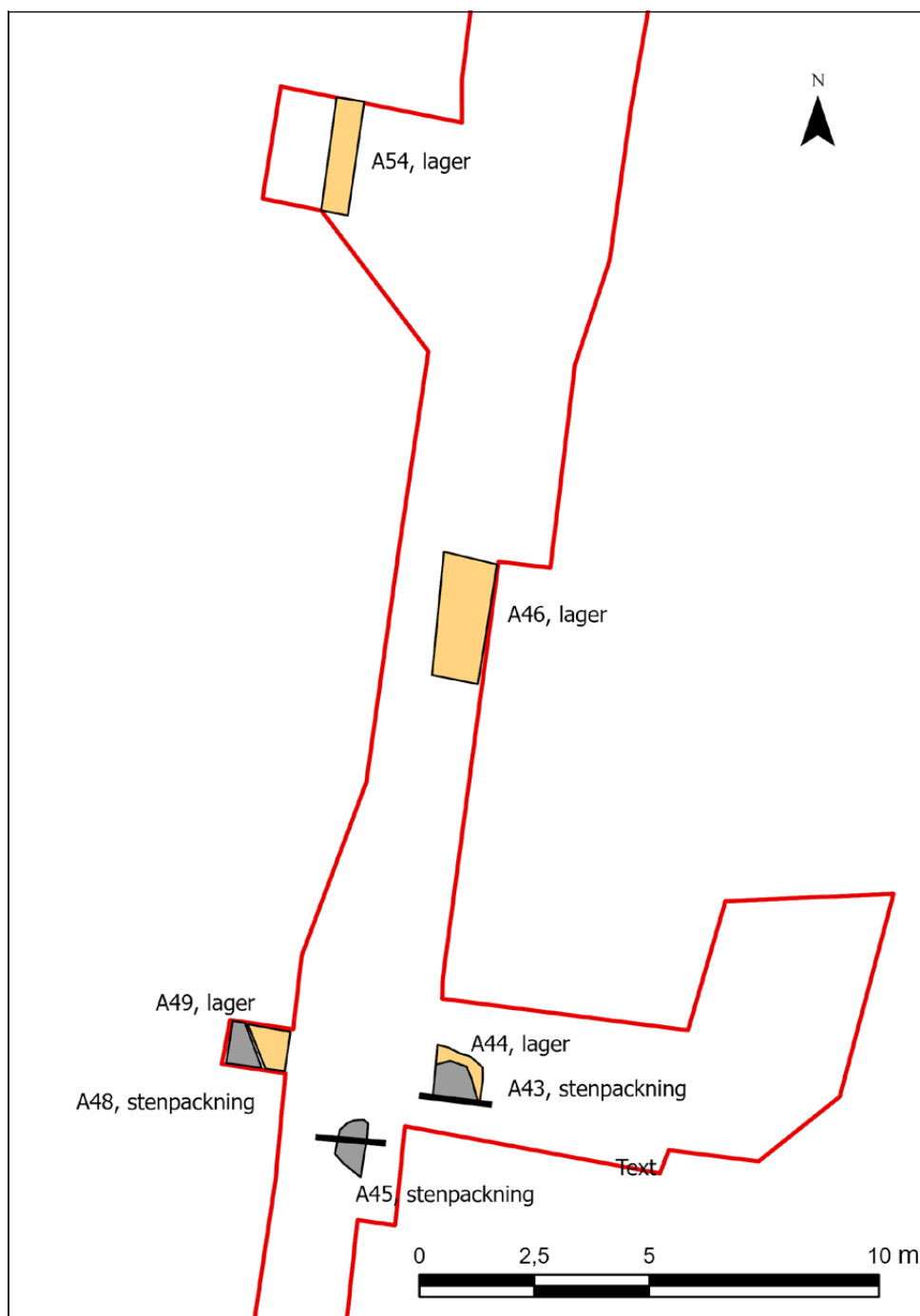

Figur 25. Den stenbyggda kulverten A31 efter det att en täckande stenhäll tagits bort. Foto taget från sydöst.

Delområde 4

I korsningen mellan Kungsgatan och Sandgårdsgatan gjordes schaktningar inom en större yta i olika omgångar. Här grävdes till ett djup av minst 3 meter. Sedan tidigare fanns ett stort antal ledningar i korsningen och vid

schaktningsöverkaningen påträffades enbart ett fåtal mindre ytor med bevarade lämningar (fig. 26). Lämningarna var förhållandevis splittrade och det var svårt att få en helhetsbild av hur området brukats. Man kan utgå ifrån att platsen präglats av närheten till Snickarbäcken.

Figur 26. Plan över delområde 4.

Figur 27. Ytterligare en del av den stensatta bäckfåran, A48, frilades i delområde 4. Foto taget från nordöst.

Kontext A48 och A49

I ett mindre sidoschakt mot Sandgårdsgatan i väster fanns en liten yta med kulturlager, A49, och man kom även i kontakt med en del av den stensatta bäckfåra, A48, som även undersökts längre söderut i delområde 3. Kulturlagret låg på ett djup av 0,95 meter under gatunivån och hade ett djup av drygt 0,3 meter. Lagret bestod av mörk, måttligt humöst sand och här påträffades fynd av djurben (F22). Lager A49 var enbart bevarat i det mindre sidoschaktet men har förmodligen tidigare fortsatt österut. Lagrets botten var något ojämn och man kan inte utesluta att det legat i någon form av nedgrävning.

I schaktets västra del framträdde en stenpackning, A48, som även den varit en del av Snickarbäckens stensatta bäckränna (fig. 27). Mot schaktväggen i söder och väster fanns större stenar som bör ha ingått i den kallmurade stenskoning som var vänd mot bäcken. I den del av stenpackningens som var mot norr och öster fanns en fyllning med mindre

och mer löst liggande stenar som bör ha ingått i nedgrävningens yttre del. Mellan stenarna i konstruktionen fanns en fyllning av måttligt humös grusig sand. Här påträffades fynd av yngre rödgods (F93, 94) med ungefärlig datering till perioden 1700–1850, en fajansskärva (F95) med datering till 1650–1750 samt en kritpipa av sen typ. Sammantaget ger fyndmaterialet ett intryck av 1700-tal. Stenpackningens övre del låg 0,55 meter under gatunivån. Stenkonstruktionen A48 låg i en nedgrävning som var grävd genom kulturlagret A49.

Kontext A45

I korsningen fanns en liten bevarad yta med en diameter av mindre än en meter som innehöll en stenpackning, A45. Denna bestod av plant lagda, upp till 0,4 meter stora stenar. Stenpackningen sluttade mot väster. Den lägsta delen låg på ett djup av 0,7 meter under gatunivån. Stenarna låg i ett sandigt lager som även det var djupare i väster. Möjligen rörde det sig om en nedgrävning med

en stenlagd yta. Mellan stenarna fanns mörkbrun humös sand, enstaka tegelflis och några små fragment av fönsterglas. Anläggningen var nedgrävd i ljus sandig morän. Anläggningen dokumenterades i en profilritning av sektion 5 (fig. 28).

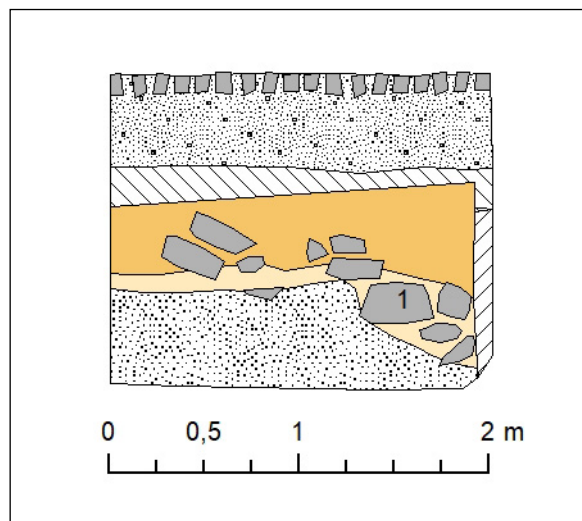
Kontexterna A43 och A44

I den centrala delen av korsningen fanns en mindre yta med bevarade lämningar som innehöll ett kulturlager A44 och en stenpackning, A43. Lämningarnas övre del låg på ett djup av 0,6 meter under gatunivån. Lagerbilden profilritades i sektion 4 (fig. 29).

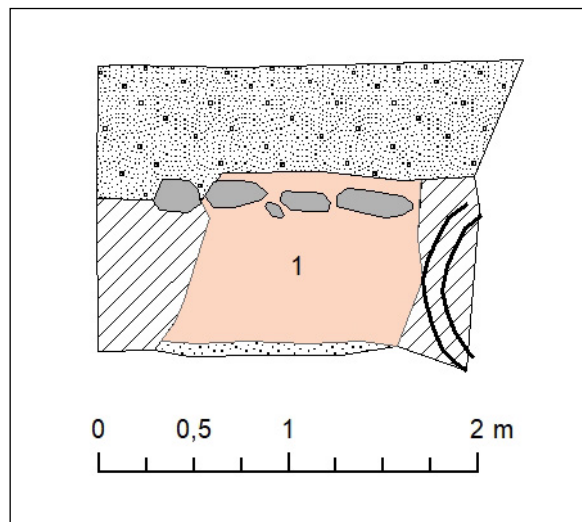
Kulturlagret A44, var ett mörkt, kraftigt humöst lager med en tjocklek av 0,7 meter. Lagret hade inslag av träflis och gödsel. I lagrets lägre del fanns rikligt med träflis och grenar samt några djurben (F41). I den övre delen fanns enstaka tegelflis och fönsterglas. Lagret var överlag kompakt och homogent. Ett jordprov (P11) som togs i den lägre delen av A44 genomgick makrofossilanalys (se bilaga 3). Förutom träflis påträffades frö från bolmört, starr, klöver, hallon och smultron. Bolmört var både ett ogräs och en odlad läkeväxt. Provet innehöll även några fragmenterade humlekottar som tolkades som avsilningsrester efter öltillverkning. Innehållet i jordprovet tyder på att lagret innehöll hushållsavfall, kanske latrin. Fröerna var inte förkolnade vilket tyder på att de antingen vuxit på platsen eller, med undantag av bolmörten, kommit dit som foder genom gödsel. Ovanför lager A44 fanns en rest av en stenpackning, A43 som bestod av upp till 0,3 meter stora stenar.

Kontext A46

I den norra delen av korsningen förekom kulturlager mellan ett antal ledningar och under flera parallella kablar. Kulturlagret, A46, gav intryck att bestå av förmodligen omrört mörk, kraftigt humös grusig sand varvad med ljusare sandiga linser. Det fanns även ett inslag av sten med en storlek av upp till 0,4 meter. Hur omrört eller påverkat lagret var av senare aktiviteter var svårt att bedöma. Lagret togs bort med jordsug och kunde inte undersökas.

Figur 28. Profilritning av sektion 5. Stenpackning A45, (1) med ovanliggande kulturlager.

Figur 29. Profilritning av sektion 4 med lager A44 (1) med ovanliggande stenpackning A43.

Kontext A54

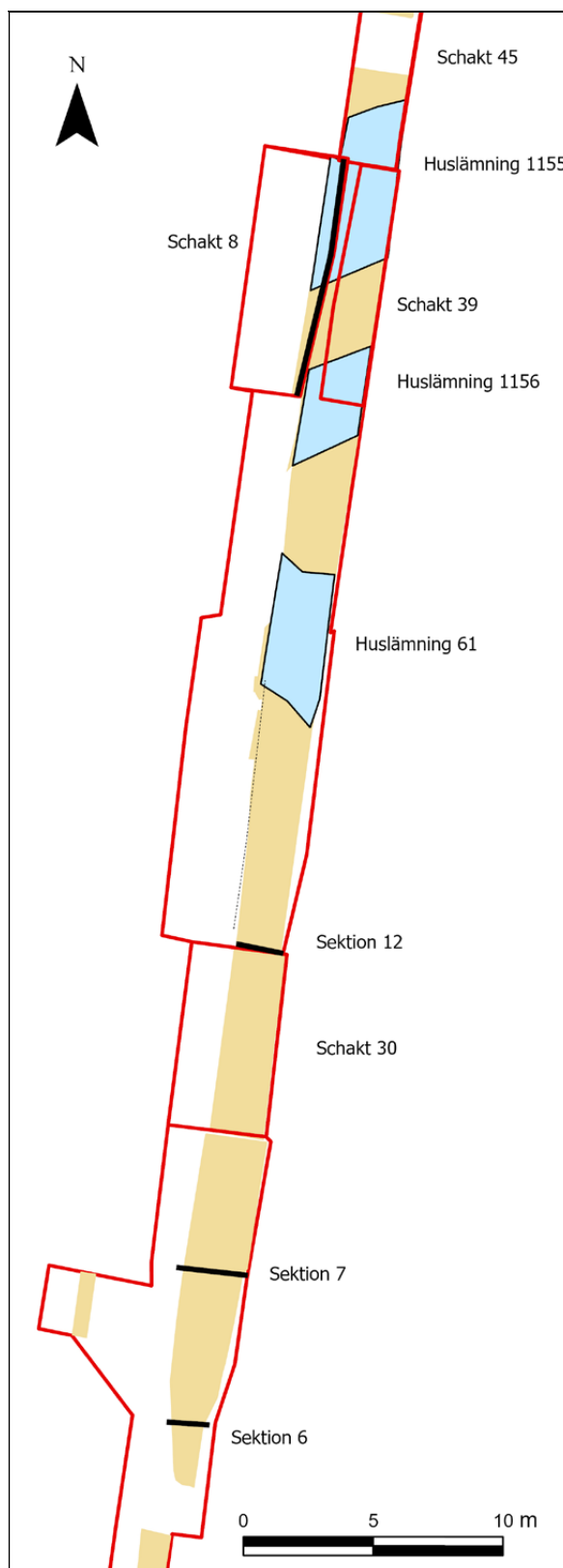
Nordväst om korsningen mot Sandgårdsgatan togs ett sidoschakt för en servis upp mot en fastighet vid gatans västra sida. Under ett flertal parallella kablar, nära husväggen, fanns ett bevarat kulturlager, A54. Lagret framkom på ett djup av 1,5 meter under dagens gatunivå och hade en tjocklek av 0,25 meter. Lagret bestod av kraftigt humös sandig morän med inslag av sten i en storlek upp till 0,25 meter i diameter. Under A54 fanns orörd morän. Lagret togs bort med jordsug och kunde inte undersökas.

Delområde 5

Delområde 5 utgjordes av ett brett parti med bevarade lämningar norr om korsningen mot Sandgårdsgatan (fig. 30). Denna obrutna lageryta hade en längd av 55 meter och en bredd av 2,3 till 2,7 meter, med undantag av den allra sydligaste delen där den bevarade ytan var något smalare. Denna långa sammanhängande bevarade yta gav möjlighet att följa och i plan undersöka lämningar i ett brett och sammanhängande stråk. En sträcka som enligt den äldre stadsplanen har gått från ett lågt utnyttjat område intill bäcken i söder genom ett brett kvarter upp mot en av den gamla stadens gator (fig. 31).

De bevarade lagren framkom på ett djup av mellan 0,5 och 1,1 meter under dagens gatunivå och lämningarna fortsatte ned till ett djup av 1,5 till 2,2 meter. Lagrens tjocklek var i regel omkring en meter. Undersökningen av delområde 5 gjordes i flera etapper med 8 separata schaktningar vilket gjorde att man sällan överblickade lagerytor större än 10 meter i taget. Av praktiska skäl gjordes en inledande schaktning, schakt 8, i sträckans norra del. Detta schakt togs upp något längre västerut än de övriga schakten och man fick här en sektion i nordsydlig riktning längs med de bevarade kulturlagren (sektion 3). Detta gav en förvarning om omfattningen av de bevarade kulturlagren. Den huvudsakliga schaktningen utfördes sedan från söder till norr med undantag av schaktet A30 som grävdes separat. I den södra delen av delområde 5 dokumenterades två tvärgående sektioner i öst-västlig riktning (sektion 6 och 7) samt en motsvarande sektion i mittpartiet (sektion 12).

Lagerbilden inom det långsträckta område 5 varierade men det fanns även likheter och grunddragen i stratigrafin var likartade. I den följande beskrivningen redovisas först det fåtal anläggningar som påträffades under lagernivån och som kunde antas vara äldre. Därefter beskrivs de mörka kulturlager som fanns längs hela sträckan på en låg nivå samt de anläggningar som hade anknytning till dessa lager. Inom delområdet undersöktes även tre huslämningar, A61, A1155

Figur 30. Översiktsplan över delområde 5 med kulturlagrens utbredning, huslämningar, sektioner och i texten nämnda schaktytor markerade.

Figur 31. Delområde 5 karaktäriserades av ett brett stråk med bevarade mörka kulturlager från tiden före stadsregleringen 1658. Här är en del av lager A59 frilagt och ett brandlager i hus 61 syns i borte delen av schaktet, Foto från sydväst.

och A1156. Dessa påträffades i likartade stratigrafiska lägen ovanpå den mörka kulturlagerzonen och dessa beskrivs separat. Sist görs en beskrivning av de gaturelaterade lager som hör till tiden efter omläggningen av stadsplanen från 1658.

Nedgrävningar under lägsta lagernivå i delområde 5

Det påträffades förhållandevis få anläggningar som låg under, och var äldre än de mörka undre kulturlagren (fig. 32). Delvis kan detta bero på att det enbart i var i den södra och mittersta delen av ledningssträckan som man krävde ned till underliggande nivå. Inom den norra delen, i schakten 39 och 45, grävdes inte ned till underliggande orörd mark vilket innebär att man inte fick möjlighet att bedöma förekomsten av denna typ av anläggningar.

I den norra delen av delområde 5 påträffades dock en större nedgrävning, A40, som kunde

iakttas i profilen till de djupare grävda parallellschaktet schakt 8. I sektion 3 kunde man se att denna nedgrävning överlagrades av kulturlagren, här närmast av lager A38. A40 var nedgrävd i orörd sandig morän och hade en längd av 3,8 meter. Nedgrävningen hade ett djup av 0,7 meter i profilen. Nedgrävningens utbredning åt öster gick inte att bedöma eftersom denna schaktyta, schakt 39, inte grävdes ned till orörd nivå. Fyllningens övre del, lager A41, var mörk och kraftigt humös med inslag av småsten. Här påträffades också två tänder av häst (F30), slagg (F240) samt en rund tillknackad bit planglas (F210). Fyllningens undre del, lager A42, var ljusare och hade en varvig fyllning. Även här förekom slagg (F235). Ett jordprov från A42 (P7) floterades för makrofossilanalys (se bilaga 3). Det visade sig inte innehålla några fröer men gott om träkol från hassel och tall. Ett fragment av hassel ¹⁴C-analyserades vilket gav en datering till 1318–1407 e.Kr. (Ua-80936). Detta understryker

bilden av att nedgrävningen A40 var äldre än det överliggande kulturlagret.

I anslutning till huslämningen 1155 och i kulturlager A119 påträffades även ett stolphål A1145. Detta hade en diameter av 0,3 meter och ett djup av 0,2 meter. Fyllningen var något mörkare än omgivande lager och innehöll måttligt humös sand med grus och småsten. Stolphålet föreföll inte höra samman med huslämningen men det var svårt att bedöma om stolphålet var grävt igenom lager A119 eller om det överlagrades. Ett jordprov (P30) från stolphålet floterades och visad sig innehålla förkolnade kärnor av skalkorn samt fragmenterad säd som ej kunde artbestämmas (se bilaga 3). Materialet tolkades som hushållsavfall. En kärna av skalkorn ¹⁴C-daterades till 1488–1640 (Ua-80933).

I den södra delen av delområde 5 påträffades en nedgrävning, A52, under den lägsta kulturlagernivån som här utgjordes av lager A47. Nedgrävningen hade en storlek av 0,5 x 0,6 meter och ett djup av 0,2 meter. Fyllningen var ganska lik det ovanliggande lagret 47 men något ljusare och utan inslag av kol. Nedgrävningen och ovanliggande lager är avbildade på profilritningen från sektion 7. Ett jordprov (P13) från A52 floterades men enbart träkol från björk och gran påträffades (se bilaga 3). Träkol av gran ¹⁴C-daterades till 1522–1949 e.Kr. (Ua-80938) med tyngdpunkten i dateringen till 1600-tal.

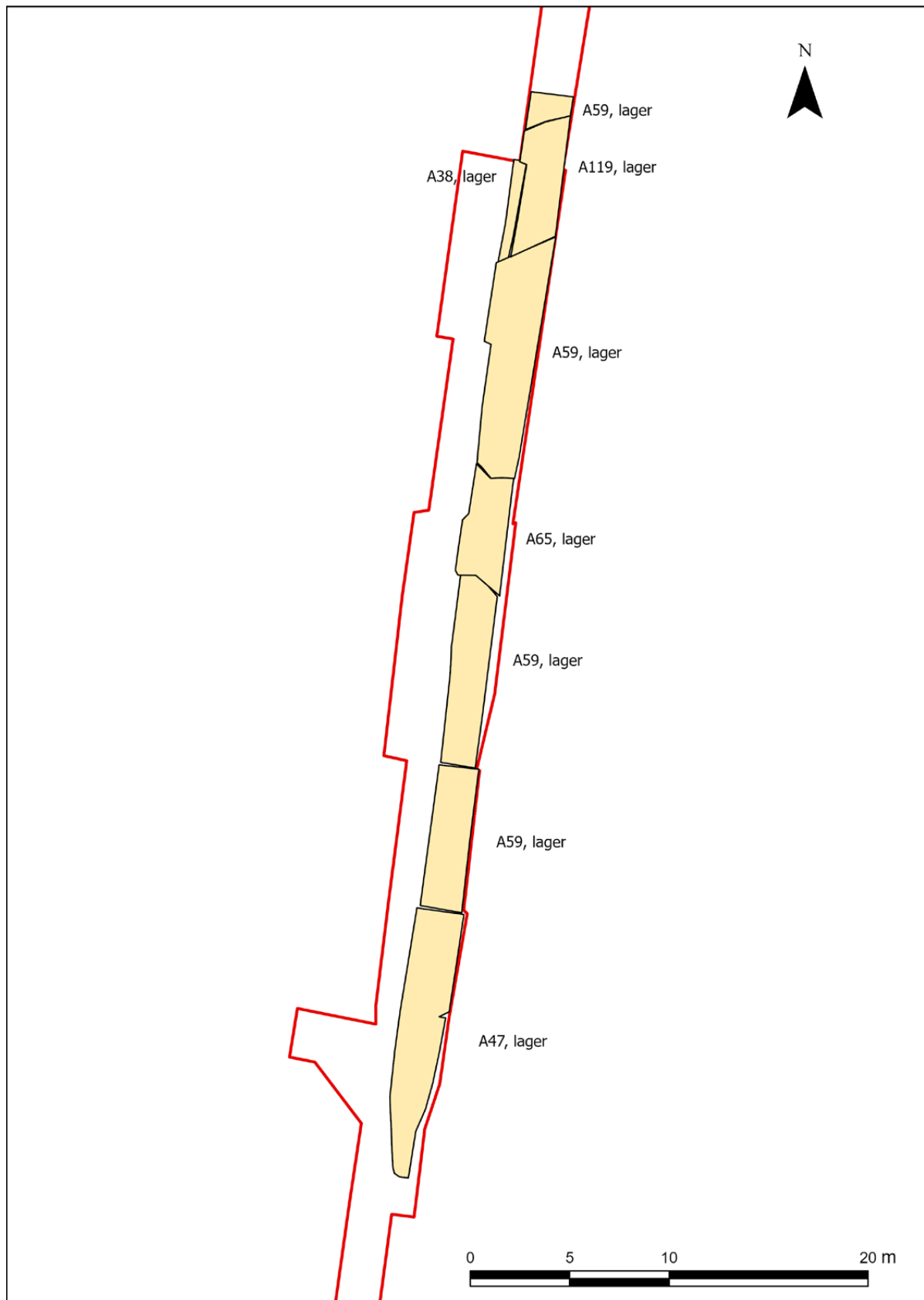
Kulturlager lägre nivåer

I det långa partiet med bevarade kulturlager inom delområde 5, fanns ett sammanhängande mörkt bottenlager längs hela sträckan. Samma lager förekom även i det separata delområde 6 strax norr om delområde 5. Överlag karaktäriserades det mörka lagret av att vara svartbrunt till mörkbrun och bestå av kraftigt humös sand. I sin södra del med något siltigt inslag, i den norra delen mer sandigt eller grusigt. Lagret utgjorde en sammanhängande enhet men det fanns även skillnader i lagrets sammansättning längs den 55 meter långa sträcka som lagret kunde följas. Det fanns även

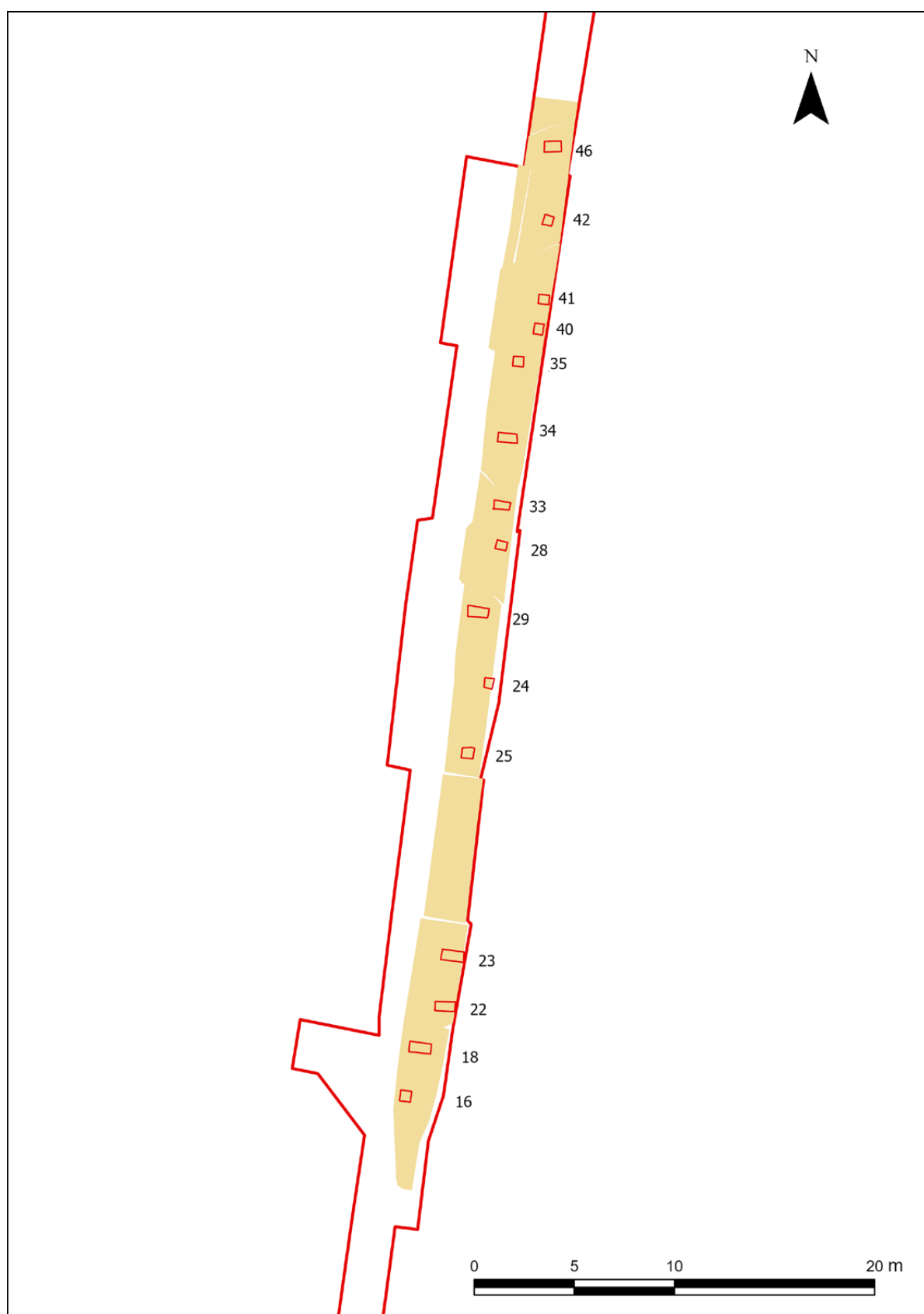
skillnader i hur de påträffade huslämningarna och andra konstruktioner förhöll sig till lagret i olika delar av ytan.

Det mörka lagret hade den övre nivån på ett djup av mellan 0,9 och 1,3 meter under dagens gatunivå och lagret hade ett djup mellan 0,3 och 0,55 meter. Lagret låg i allmänhet något djupare och var något tjockare i områdets södra del jämfört med den norra. Det mörka lagret mättes inte in som en samlad kontext vid undersökningen. Indelningen i olika delar gjordes dels för att schaktsträckan inte undersöktes i löpande följd utan att flera hopp gjordes mellan olika schaktytor, dels fanns skillnader i lagret som behövde dokumenteras. När det mörka lagret uppträdde tillsammans med de påträffade huslämningarna var det även viktigt att särskilja lagrets specifika förhållanden i dessa kontexter genom att ge det särskiljande identiteter.

Generellt gjordes en indelning av det mörka lagret i en del i söder, A47, och en del i norr, A59 (fig. 33). I anslutning till huslämningen 61 motsvarades det mörka lagret av lager A65 som låg under huslämningen. Under huslämningen 1155, i områdets norra del, mättes det mörka lagret in som A119. I det schakt som här togs upp under en inledande del av schaktningen, schakt 8, och som berörde den västra sidan av huslämning 1155 dokumenterades det mörka lagret under huslämningen som A38 vilket motsvarar A119. I anslutning till huslämningen 1156, som utgjordes av förhållandevis svårtolkade brandrester hade det mörka underliggande lagret inte någon separat identitet utan dokumenterades även här som lager A59. Samtliga huslämningar som fanns inom delområde 5 låg alltså över det mörka lagret. Där det inte förekom huslämningar överlagrades det mörka lagret i regel av anläggningslager för Kungsgatans nuvarande sträckning som tillkom enligt den nya rätvinkliga stadsplanen. Det var därför tydligt att det mörka lagret i sin helhet hörde samman med tiden före denna gata när området utgjorde kvartersmark i ett av den gamla stadens kvarter.

Figur 33. Indelningen av kulturlagren på låg nivå inom delområde 5.

Figur 34. Plan över rutor grävda i den undre kulturlagernivån.

Lager A47

Lagrets södra del, som mättes in som A47, hade tydligt inslag av organiskt material i form kvistar, grenar och huggna träspån. Bitvis verkade lagret även innehålla gödsel. I lagret fanns ett rikligt inslag av djurben, enstaka tegelflis och en hel del plana, mindre stenar. I schaktets norra del fanns även ett visst inslag av skärvsten. Såväl trämaterial som stenar och djurben låg plant orienterade i lagret. Här påträffades också fynd av yngre rödgods och enstaka slaggbitar. Fyndförekomsten var större i lagrets övre del där det också fanns ett större inslag av träkol. I den undre delen fanns färre fynd främst i form av spridda djurben och slaggar.

I den södra delen av A47 fanns en lös stenpackning A51 som låg en bit ned i lagret. Lagret gav mer intryck av att vara ett utfyllnadslager än en stenlagd yta. Stenskiktet låg i lagrets mitt och inte i dess undre del. Lagrets undre del var mindre fyndförande än den övre delen och vid rutgrävning kunde man konstatera att lagrets understa del, vid övergången mot underliggande orörd morän, var mer brunaktig och hade en något siltig eller lerig karaktär.

Lager A47 undersöktes genom att lagret först rensades fram och mättes in. Därefter grävdes sammanlagt fyra provrutor, rutorna 16, 18, 22 och 23 (fig. 34). Efter att rutorna grävdes schaktades lagret ned skiktvis. Fynd tillvaratogs vid rutgrävningen samt genom handplock vid rensning och schaktning. En förhållandevis stor mängd fynd påträffades i lager A47 (tab. 1). Lagret var en av de kontexter som innehöll störst antal djurben. Där ingick både ett mindre och mer fragmenterat benmaterial från rutgrävningen (F33, 35, 43) och ben tillvaratagna under schaktningsarbetet som i regel var större (F18, 21, 32, 42). I lagret påträffades 34 krukskärvor varav alla utom två utgjordes av yngre rödgods. Här fanns flera skärvor från trefotsgrutor (F55, 83, 87, 110, 177, 184). Dessa var av en typ som generellt brukar dateras till 1600–1750. Här fanns även flera skärvor av skålar. Av dessa

hade några en datering till perioden 1600–1750 (F179, 183, 185) medan några skärvor bedömdes vara yngre, från perioden 1700–1850 (F84, 111). Det fanns även tre skärvor från krukor (F85, 121, 170). Krukor i yngre rödgods är en förhållandevis sen företeelse med tillverkning under perioden 1700–1850. De två skärvor som inte var yngre rödgods utgjordes av en fajansskärva (F109) med datering till perioden 1650–1770 och en stengodsskärva från ett krus tillverkat i Raeren, nuvarande Belgien, från perioden 1600–1750 (F178). I lagret påträffades även två fragment av kritpipor som gavs generella datering till perioden 1700–1800 respektive 1750–1850 (F112, 172).

I lager A47 fanns spridda inslag av fönsterglas som tillvaratogs i två av de undersökta rutorna (F209, 217). I en av provrutorna påträffades även en hålglasskärva (F213) med pålagd, räfflad dekor som bör vara från ett passglas. Denna typ av dricksglas brukar dateras till 1500- och 1600-tal. I lagrets nedre del fanns en spridd förekomst av slagg där 8 slaggstycken registrerades (F231–234, 243). Dessa vägde sammanlagt knappt ett kilo, delvis fragmenterade och hade en nött, eroderad yta. Av form och storlek att döma rör det sig om smidesskällor. Tillsammans med det organiska materialet i lagret fanns en del näver i rullar (F246). Här påträffades också en del av en näversko (F187). Denna bestod av en klack uppbyggd av flera lager av näver med hål efter sömmar.

Bland fynden var det främst keramiken och passglasskärvan som kan anses vara daterande. Huvuddelen av keramikfynden kunde hänföras till 1600- eller 1700-tal men det fanns även enstaka typer som var typiska för 1700-tal till mitten av 1800-talet. Detta kan förefalla vara påfallande sent med tanke på att alla lager under den äldsta gatunivån bör vara från före stadsregleringen 1658. Framför allt förekomsten av trebensgrutor och en skärva från Raeren visar på en datering till före 1658, men det är möjligt det finns en viss andel sentida material i lagret. Frågan diskuteras vidare längre fram i rapporten.

Fnr.	Schakt/ ruta	Material	Typ	Antal	Vikt g	Kommentar
1	S19	Järn	Hästske	1	482	L11,5, br 9,5 cm, konserverad
18	S19	Ben				Se osteologisk rapport, F:18:1-16
21	S19	Ben				Se osteologisk rapport, F21:1-7
32	S19	Ben				Se osteologisk rapport, F32:1-9
33	R18	Ben				Se osteologisk rapport, F33:1-10
35	R16	Ben				Se osteologisk rapport, F35:1-5
43	R23	Ben				Se osteologisk rapport, F43:1-5
55	S19	Keramik	Trebensgryta	1	4	Yngre rödgods
83	R16	Keramik	Trebensgryta	2	41	Yngre rödgods
84	R16	Keramik	Skål	2	13	Yngre rödgods
85	R23	Keramik	Kruka	1	9	Yngre rödgods
86	R23	Keramik	Fat	1	2	Yngre rödgods
87	R23	Keramik	Trebensgryta	2	48	Yngre rödgods
109	R18	Keramik	Kärl	1	1	Fajans
110	R18	Keramik	Trebensgryta	4	28	Yngre rödgods
111	R18	Keramik	Skål	4	24	Yngre rödgods
112	R18	Keramik	Kritpipa	1	2	Yngre rödgods
121		Keramik	Kruka	1	2	Yngre rödgods
170	S21	Keramik	Kruka	3	13	Yngre rödgods
171	S21	Keramik	Fat	1	24	Yngre rödgods
172	S21	Keramik	Kritpipa	2	7	1700–1800
177	S19	Keramik	Trebensgryta	1	4	
178	S19	Keramik	Krus	1	3	Stengods, Raeren 1600–1750
179	S19	Keramik	Skål	4	72	Yngre rödgods
183	S14	Keramik	Skål	2	10	Yngre rödgods
184	S14	Keramik	Trebensgryta	2	44	Yngre rödgods
185	S14	Keramik	Skål	7	121	Yngre rödgods
187		Näver	Klack	1	156	L. 12, br 6,5, tj 2 cm
201	R16	Järn	Föremål	2	68,7	L 7, br. 3, tj 2 cm. Kasserade
209	R16	Glas	Planglas	1	1,3	
213	R23	Glas	Hålglas	2	1,1	Passglas, skärva med pålagd dekor,
217	R18	Glas	Planglas	2	5,7	
231	S14	Slagg		1	60,7	Lerinslag

Tabell 1. Fynd från lager A47. Tabellen fortsätter på följande sida.

Fnr.	Schakt/ ruta	Material	Typ	Antal	Vikt g	Kommentar
232	S21	Slagg		1	371,6	Trol. smidesskälla
233	R22	Slagg		1	393,5	Trol. smidesskälla
234	S19	Slagg		1	81,1	Lättare, slagg, lerinslag
243	R18	Slagg		3	75,2	Mindre fragm. Kasserad
245	Fnr.	Trä		1	23,3	Delvis förkolnat. Kasserad
246	R23	Näver	Näverulle	1	12,3	Kasserad

Tabell 1. Fynd från lager A47, fortsättning.

Ett jordprov (P14) från lager A47 genomgick makrofossilanalys (se bilaga 3). Provet togs i lagerområdets mittdel i sektion 7. Provet innehöll gott om träkol från hassel, gran och tall samt små obestämbara träkolsfragment. Det förekom dock inte några sädeskorn eller fröer. Från provet ¹⁴C-analysades ett träkolsfragment av hassel som gav en datering till 1447–1631 e.Kr. (Ua-80937). Även ett djurben (F21) från lagrets södra del ¹⁴C-analysades. Detta kunde dateras till 1640 till 1949 e.Kr. med tyngdpunkten i dateringen till 1600-tal (Ua-80940).

Lager A59

Huvuddelen av det mörka lagret i norra delen av delområde 5 bestod av lager A59. Lagret utgjorde en direkt fortsättning av lager A47 och utgjorde den lägsta lagernivån. Det bestod av mörkt brungrå kraftigt humös sand som i huvudsak var homogen men med ett gråare och siltigare skikt i botten (fig. 35). I lagrets södra del (schakt 30) fanns liksom i A47 inslag av trä i form av kvistar, grenar näver och huggspån. Inslaget var dock lägre än i A47 och lagret föreföll vara torrare. I lagret fanns även enstaka mindre stenar, tegelkross och träkol som framför allt förekom i lagrets övre del. Även fyndförekomsten påminde om den i A47 med många fynd av keramik och djurben som främst förekom den övre delen. I lagrets undre del fanns en glesare förekomst av djurben samt enstaka slaggbitar. Lagrets norra del (schakt 39, 45) var utpräglad homogent med jämn

fördelning av tegelkross och träkol. Fynden var kraftigt fragmenterade, även i lagrets nedre del. Lagret var mer myllaktigt och gav intryck av att vara odlingspåverkat. I lagrets norra del saknades inslag av obränt trä och även benmaterialet var sämre bevarat.

Lager A59 förekom längs en 34 meter lång sträcka och upptog hela den oskadda schaktytans bredd. Längs sträckan fanns dock även lager A65, under huslämning A61, samt lager A119, under huslämning A1155 som utgjordes av motsvarande lager som A59 men som behandlats separat. Lager A59 låg i huvudsak på ett djup av mellan 1,0 och 1,5 meter under dagens gatunivå. Lagret undersöktes både genom rutgrävning och genom skiktvis avbaning. Sammanlagt grävdes 6 provrutor inom lagret (ruta 24, 25, 34, 35, 40, 41).

Från lager A59 tillvaratogs ett flertal fynd, sammanlagt 59 fyndposter (tab. 2). Här förekom förhållandevis många djurben (F2, 4, 20, 23, 24, 27, 36, 38, 48). Det fanns även gott om keramik och 31 skärvor med en samlad vikt av 295 g tillvaratogs. Keramiken dominerades av yngre rödgods. Här fanns 7 fyndposter av yngre rödgods med datering till perioden 1600–1750 (F57, 101, 115, 123, 136, 137), bland annat flera skärvor av trefotsgrutor. Det fanns även fyra skärvor av yngre rödgods med vad som bedömdes vara en senare datering till tiden 1700–1850 (F54, 66, 71, 167). Det fanns även en skärva av ett fat daterat till

1700–1800 (F102). Förutom yngre rödgods fanns en skärva av yngre vitgods (F72) från perioden 1700 till 1850. Det fanns även en skärva från ett importerat stengodskrus från Raeren med datering till 1600–1750. I lagret påträffades även två fragment av kritpipor (F103, 113) som båda hörde till tiden 1700–1850. Överlag kan man notera att bedömningen av keramiken och kritpiporna visar en förhållandevis stor kronologisk spridning där även yngre rödgods med sen datering är företrädna.

Ett intressant daterande fynd från lager A59 var ett mynt från drottning Christinas tid (F6). Myntet påträffades i lagrets södra del (schakt 26) på en förhållandevis hög nivå i A59. Ett annat metallfynd var en nyckel av järn (F5). Övriga tillvaratagna järnfynd bestod av spik samt obestämda föremål (F82, 190, 199, 200). I lagret förekom även en del glas, mestadels fönsterglas (F80, 81, 214, 216). En mindre mängd slagg, knappt tre kilo, påträffades (F15, 236, 237, 241). Det rörde sig om sammanlagt 6 fragment med nednötta ytor som förmodligen är delar av smidesskällor. Även två delvis förslaggade lerfragment (F238, 244), förmodligen från ugnar eller ässjor, påträffades.

Figur 35. Det mörka kulturlagret A59 i norra delen av undersökningsområdet. Foto taget från sydöst.

Fnr.	Schakt/ ruta	Material	Typ	Antal	Vikt g	
2	R25	Ben				Se osteologisk rapport, F2:1–11
4	R24					Se osteologisk rapport, F4:1–2
5	R24	Järn	Nyckel	1	177	L. 13, br. 2,0–5,5 cm, konserverad
6	S26	Cu-leg	Mynt	1	10,8	Diam. 2,8, tj 0,2 cm, Kristina
15	R35	Slagg		1	234	Fragm.
20	R29	Ben				Se osteologisk rapport, F20:1–5
23	R34	Ben				Se osteologisk rapport, F23:1
24	S26	Ben				Se osteologisk rapport, F24:1
27	R41	Ben				Se osteologisk rapport, F27:1–2
36	R48	Ben				Se osteologisk rapport, F36:1–3

Tabell 2. Fynd från lager A59. Tabellen fortsätter på följande sida.

Fnr.	Schakt/ ruta	Material	Typ	Antal	Vikt g	
38	R34	Ben				Se osteologisk rapport, F38:1
48	S30	Ben				Se osteologisk rapport, F48:1–26
54	R25	Keramik	Skål	1	7	Yngre rödgods, 1700–1850
57	R29	Keramik	Trebensgryta	1	8	Yngre rödgods, 1600–1750
66	S26	Keramik	Kruka	2	8	Yngre rödgods, 1700–1850
71	S32	Keramik	Skål	1	9	Yngre rödgods, 1700–1850
72	S32	Keramik	Kärl	1	3	Yngre vitgods, 1700–1850
80		Glas	Glas	1	2	
81		Glas	Fönsterglas	3	2	
82		Järn	Barr?	1	41	Kasserad
101	S26	Keramik	Trebensgryta	2	9	Yngre rödgods, 1600–1750
102	S26	Keramik	Fat	5	58	Yngre rödgods, 1700–1800
103	S26	Keramik	Kritpipa	2	6	1700–1850
113	S30	Keramik	Kritpipa	2	6	1700–1850
114	S30	Keramik	Krus	1	4	Stengods, Raeren, 1600–1750
115	S30	Keramik	Trebensgryta	3	33	Yngre rödgods
116	S30	Keramik	Skål	5	63	Yngre rödgods
123	R40	Keramik	Trebensgryta	1	21	Yngre rödgods
136	R48	Keramik	Kärl	1	6	Yngre rödgods
137	R48	Keramik	Skål	2	29	Yngre rödgods
167		Keramik	Skål	5	37	Yngre rödgods
190	R34	Järn	Föremål	3	68,9	Föremål, l. 8, br. 3 cm. 2 spikar, 9 cm l. Kasserade.
199	S26	Järn	Spik	1	7,9	L. 6 cm. Kasserad
200	S32	Järn	Spik	1	30,2	L. 7,5 cm. Kasserad
214	R48	Glas	Planglas	1	0,5	
216	S26	Glas	Planglas	1	6,8	
236	S30	Slagg		1	540,3	Trol. smidesskålla
237	S30	Slagg		3	1500	Trol. smidesskållor, kasserade
238	R29	Bränd lera	Ugnsvägg	1	50,6	Vriden form, delvis förslaggad
241	R34	Slagg		2	101,2	Fragm. Kasserad
244	R24	Bränd lera	Ugnsvägg	1	116,9	Förslaggad, grenavtryck?

Tabell 2. Fynd från lager A59.

En tand från nötboskap som tillvaratagits i södra delen av lager A59 (ruta 25) genomgick ¹⁴C-analys som gav en datering till 1480–1637 e.Kr. (Ua-80941). Denna datering stämmer väl överens med det stratigrafiska läget för A59 som äldre än den gata som hör samman med stadsplanen från 1658. Det stämmer även väl överens med fyndet av ett Kristina-mynt. Förekomsten av trebensgrytor och en skärva stengods från Raeren talar för en datering till före 1658 även om det också förekommer typer av yngre rödgods.

Lager motsvarande A47 och A59 vid huslämningarna

Inom delområde 5 fanns tre huslämningarna 61, 1155 och 1156. Dessa påträffades ovanpå, eller i den övre delen av, lager A59. För att särskilja de olika kontexterna mättes det mörka underliggande lagret, egentliga A59, i dessa fall in som separata lager. Under golv och anläggningar som hörde till huslämning 61 dokumenterades det mörka lagret som lager A65 och under huslämning 1155

dokumenterades lagret som A119. Huslämningen 1156 hade inte motsvarande tydliga golvlager och här gjordes inte någon separat kontext för underliggande lager.

Det lager som fanns under huslämning 61, A65, var likt det omgivande lagret A59 och innehöll djurben, tegelflis samt enstaka fynd av glas och järn. De flesta fynden kom i den översta decimetern av lagret. I lagrets undre del förekom en del mindre sten. Lagret hade en längd i schaktet av omkring 6 meter och ett djup av upp till 0,4 meter. Efter att de ovanliggande huslämningarna grävts bort undersöktes lagret med tre provrutor (ruta 28, 29, 33).

Fyndmaterialet i lager A65 påminde om det i A59 med främst fynd av djurben (F12, 40) samt skärvor av keramik och glas och ytterligare några fynd. Sammanlagt tillvaratogs 16 fyndposter (tab. 3). I fyndmaterialet ingick 11 keramikskärvor med en sammanlagd vikt av 110 g.

Fnr.	Schakt/ ruta	Material	Typ	Antal	Vikt	Kommentar
9	R28	Glas	Planglas	1	6,9	
10	R28	Järn	Beslag	1	8,9	Fragm, l. 4m5 br. 3,5, tj. 0,4. Kasserad
12	R28	Ben				Se osteologisk rapport, F12:1–5
40	R33	Ben				Se osteologisk rapport, F40:1–3
64	R28	Keramik	Fat	3	64	Yngre rödgods
73	S32	Keramik	Skål	1	7	Yngre rödgods
74	S32	Keramik	Kärl	1	3	Lergods
75	S32	Keramik	Kruka	1	6	Yngre rödgods
117	R33	Glas	Fönsterglas	2	2	
118	R33	Slagg	Slagg	1	96	
119	R33	Järn	Spik	2	30	Kasserade
120	R33	Skiffer	Bryne	1	113	
168	R33	Keramik	Skål	1	6	Yngre rödgods
169	R33	Keramik	Kruka	4	24	Yngre rödgods
205	R28	Glas	Planglas	1	2,8	

Tabell 3. Fynd från lager A65.

Keramikfynden utgjordes uteslutande av yngre rödgods med datering till tiden från 1700 och framåt vilket är förvånande med tanke på lagrets tydliga stratigrafiska läge knutet till tiden före stadsregleringen. Bland fynden fanns även glas som i samtliga fall utgjordes av fönsterglas (F9, 117, 205). Ett mindre järnbeslag (F10) och några spikar påträffades också (F119). I lagret påträffades även ett skifferbryne (F120) och ett fynd av ett slagfragment (F118).

Vid huslämning 1155 i den norra delen av delområde 5 undersöktes det mörka lager som låg under huslämningen. Här gjordes en del av undersökningen vid en inledande schaktning, schakt 8, då det underliggande lagret benämndes A38. Huvuddelen av lagret under huslämning 1155 undersöktes senare i schakten 39 och 45 och benämndes då A119. Lagren hade tillsammans en längd av omkring 7 meter i schaktet och upptog hela bredden av den bevarade lagerytan. I sektionen 3 kunde man följa lagerbilden omkring huslämningen 1155 och man kunde där se att lager A38/A119 hade ett djup av mellan 0,2 och 0,4 meter. Liksom det omgivande lager A59 bestod lager A38/A119 av mörk, kraftigt humös sand som var något myllaktig. Lagret var homogent och fynd och tegelbitar var kraftigt fragmenterade och lagret gav intryck av att ha varit odlad.

I sektionen kunde man se att lagret utgjorde bottennivå i schaktet men att det även fanns en större nedgrävning A40 som var stratigrafiskt äldre än lagret. Ytan öster om sektionen grävdes inte ned till fullt djup och lagret, här A119, undersöktes inte ned till botten. Två provrutor (ruta 42, 46) grävdes i A119.

Från lagren tillvaratogs 10 fyndposter, samtliga från A119 (tab. 4). Här påträffades djurben (F26). Keramikfynden utgjordes av 10 skärvor med en sammanlagd vikt av 143 g. Här fanns en skärva från en trefotsgryta (F63) med generell datering till perioden 1600–1750 samt ett handtag till en så kallad supkopp (F77) med datering till tiden mellan 1600 och 1800. Här fanns även skävor av yngre rödgods med sen datering till perioden 1700–1850 (F69, 76). En skärva i yngre vitgods (F69) med tysk tillverkning påträffades. Denna keramik dateras till 1700–1850. Här påträffades även några järnspikar (F192) och fönsterglas (F204, 219).

Makrofossilanalys gjordes på ett jordprov (P27) taget i lager A119 under huslämning 1155. Provet innehöll förkolnade kärnor av groddat skalkorn, det vill säga malt som skulle användas vid öltillverkning. Malten kan ha förkolnats i samband med torkningen eller rostningen av den. Förutom

Fnr.	Schakt/ ruta	Material	Typ	Antal	Vikt	Kommentar
26	R42	Ben				Se osteologisk rapport, F26
63	S45	Keramik	Trebensgryta	1	2	Yngre rödgods
69	R46	Keramik	Kärl	3	3	Yngre vitgods, Tyskland
70	R46	Keramik	Skål	4	85	Yngre rödgods
192	R46	Järn	Spik	1	18,4	L. 6 cm. Kasserad
204	R46	Glas	Planglas	9	12,7	
219	R42	Glas	Planglas	2	2,5	
76	R42	Keramik	Fat	1	50	Yngre rödgods
77	R42	Keramik	Supkopp	1	3	Yngre rödgods

Tabell 4. Fynd från lager A119 under huslämning 1155.

skalkornen hittades några rågkärnor samt fragment från sädeskorn. Även om lager A119 motsvarar de större underliggande kulturlagren A47 och A59 så kan man se en märkbar skillnad i jämförelse med det makrofossilprov som analyserades från lager A47 i den södra delen av delområde 5. Där förekom rikligt med träkol men inte några förkolnade sädeskorn eller kulturväxter. I provet från A119 visade inslaget av mältat korn och andra sädeskorn att öltillverkning och matberedning kan ha skett i närområdet. Detta hör förmodligen inte samman med det ovanliggande huslämningen eftersom provet togs i botten av det stratigrafiskt äldre lagret.

En rågkärna från A119 analyserades och denna gav en ¹⁴C-datering till 1496–1651 e.Kr. (Ua-80931) med en tyngdpunkt i dateringen till 1500-tal.

Lager och anläggningar inom det mörka bottenlagret

Vid undersökningen påträffades några kontexter som var integrerade i det mörka bottenlagret A47 och A59 (se fig. 32). I den södra delen av delområde 5 påträffades en lös stenpackning, A51, som låg i den nedre delen av A47. Stenarna hade en storlek av upp till 0,3 meter och det fanns även ett inslag av större tegelfragment. Ytan med sten hade en längd av 5 meter i schaktet och upptog hela den bevarade lagerytans bredd. Stenarna låg förhållandevis glest men i två till fyra skikt med en samlad tjocklek av 0,3 meter. Stenarna utgjorde inte någon stensatt yta utan man fick snarare intrycket av det rörde sig om ett utfyllnadslager med sten. Strax norr om A51 fanns en mindre lageryta, A55, som låg i övre delen av lager A47. Inom lagret fanns rikligt med skärvsten med en storlek upp till 0,2 meter. En ruta (ruta 22) berörde delvis lager A55.

Längre norrut i schaktet fanns en mindre nedgrävning, A88, som låg i lager A59. Nedgrävningen hade en diameter av 1,0 meter och innehöll upp till 0,4 meter stora stenar varav flera var skärviga. I den norra delen av delområde 5, mellan

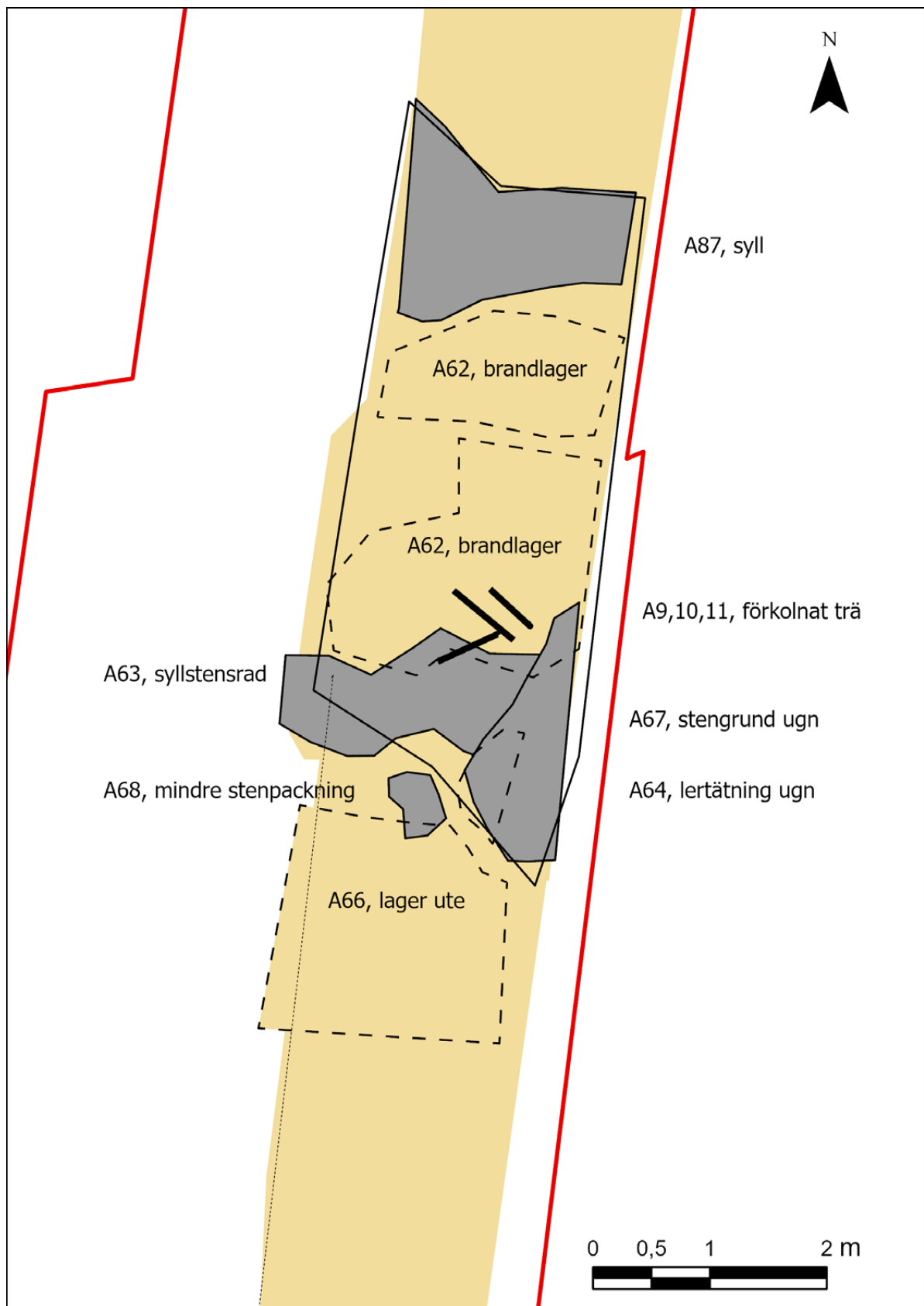
huslämningarna 1155 och 1156, påträffades en stenrad, A134 som låg i nedre delen av lager A59. Den bestod av upp till 0,5 meter stora stenar lagda i riktningen sydväst-nordost. Placeringen inom ytan och den låga nivån i lagerföljden antyder att stenraden inte hörde samman med de undersökta huslämningarna. Det aktuella schaktet grävdes inte ned i botten av lagerföljden vilket gör det svårare att tolka sammanhanget omkring stenraden.

Huslämningar

Huslämning 61

I mittdelen av delområde 5 påträffades en huslämning, 61, med ett brandlager och spår efter en syllstensgrund samt en spis- eller ugnskonstruktion (fig. 36). Huslämningen förefaller ha varit orienterad i riktningen VSV-ONO. I schaktets längdriktning kan man anta att byggnaden haft en bredd av 4,7 meter mätt från syllstensradernas utsidor. Spåren efter huset upptog hela den bevarade lagerytans bredd i schaktet. De lämningar som ingick i huslämningen låg alla ovanpå det mörka bottenlagret A59, som i anslutning till huslämningen var dokumenterat som A65. Huslämningen 61 undersöktes i två schakt, den södra och mittersta delen i schakt 26 och den norra delen i schakt 32 (se fig. 30). Huslämningarna undersöktes i sin helhet och grävdes i plan med skärslev.

Ett lager med träkol och upphettad sand inom huslämningen visade att den byggnad som funnits på platsen brunnit. Brandlagret, A62, hade en diameter av omkring 3 meter och sträckte sig från en syllstensrad i söder, A63, till spåren efter en syll i norr, A87 (fig. 37). Brandlagret motsvarar förmodligen husets innermått. Lagret var tunt men iögonfallande med gul till rostbrun kraftigt upphettad sand som låg ovanpå ett kompakt träkollager. I den södra delen förekom även fragment av bränd lera. Lagret tjocklek uppgick till enbart 2 cm. I brandlagret fanns tre liggande trästycken. Två av dessa (inmätta som linje 9, 10) var runda, 8 cm breda 35 cm långa och runda med riktning VNV-SSO. Det tredje förkolnade trästycket (inmätt som linje 11) var en plank, 12 cm bred 50 cm lång som var orienterad i riktning VSV-OSO.

Figur 36. Plan över huslämning 61 med tillhörande lager och anläggningar.

Figur 37. Södra delen av huslämning 61 med brandlagret A62 framrensat. Övre delen av ugsnfundamentet A67 syns till höger om brandlagret. Foto taget från sydväst.

Möjligen kan den ha legat längs en innervägg. Under brandlagret fanns fläckvis ljus, icke upphettad sand som troligen utgjort ett underlag till ett brädgolv. I husets nordöstra del fanns även ett 0,6 meter långt parti med hårt tilltrampad lera som antingen kan vara en rest av ett äldre lergolv eller ett underlag till ett brädgolv. Det tunna och jämna kollagret antyder att A62 utgjorde spår efter ett förkolnat trägolv snarare än inrasade rester av tak eller väggar. Det är möjligt att den eldpåverkade sanden ovanpå träkolsskiktet var sand som legat strödd ovanpå golvytan.

I söder avgränsades brandlagret av resterna efter en syllstensgrund, A63 (fig. 38). Här fanns flera upp till 0,3 meter stora stenar samt vad som såg som flera stenlyft, varav det största hade en längd av 0,8 meter. De större stenarna föreföll vara nedgrävda i underliggande lager. I syllstensgrundens östra del fanns inslag av ljus lera där den övre delen av leran var hårt bränd medan den nedre delen var opåverkad. Syllstensraden var här något

högre och sammanföll med en större stenpackning A67 som var tätad med samma typ av ljus lera. Detta var förmodligen var grunden till en ugn eller spis.

Huslämningens avgränsning mot norr utgjordes av syllstensgrunden A87 (fig. 39). Här fanns rundade, upp till 0,3 meter stora stenar, men även någon större sten med en längd av 0,6 meter. Längst i väster saknades sten men här fanns spår efter stenlyft. Stenarna i syllstensgrunden låg något glesare i A87 än i den södra syllstensgrunden A63. I västra delen av A87 fanns påförd ljus sand med inslag av träkol samt fläckvis fanns även ljus lera. Syllstenarna låg i den västra delen ovanpå ett tunt påfört sandlager.

I den sydöstra delen av den yta där huslämningens var frilagd fanns en kraftig stenpackning, A67 (se fig. 37). Den bestod av upp till 0,4 meter stora stenar varav de flesta hade en rektangulär eller på annat sätt kantig form. Mellan stenarna

Figur 38. Södra delen av huslämning 61 med brandlagret borttaget. Ugnsfundamentet A67 och syllstenar, A63, är framrensade. Foto taget från väster.

Figur 39. Norra delen av huslämning 61 under arbete. I bildens mitt syns syllstensgrunden A87 som avgränsat huset mot norr. Foto taget från väster.

i stenpackningen fanns en tärning av ljus lera, A64. Denna var i regel inte värmepåverkad utom i den norra delen mot brandlagret A62. Stenpackningen hade i schaktet en storlek av 2,5 x 0,7 meter och den fortsatt utanför schaktet åt öster. Stenpackningens norra del föreföll vara integrerad i den södra syllstensgrunden, A63 medan stenpackningens södra del sträckte sig söder om husets avgränsning. Stenpackningen A67 hade en välbyggd konstruktion och var förmodligen grunden till ugn eller en spis som legat utskjutande från husets södra sida med huvuddelen av konstruktionen utanför vägglinjen.

Utanför den södra syllstenraden A63 och nära ugnskonstruktionen A67 fanns en friliggande mindre stenpackning A68 med upp till 0,3 meter stora stenar. Stenpackningen hade en diameter strax över en halvmeter och var nedgrävd i underliggande lager. Funktionen för stenpackningen A68 är oklar men den bör höra samman med huslämningen 61.

Det lager som fanns närmast söder om huslämningen mättes in som lager A66. Det utgjordes av ett mörkt, humöst lager motsvarande A59 men innehöll små fragment bränd lera och tegelflis. Lagret bör ha utgjort marknivå samtidigt om huset var i bruk.

Från de kontexter som ingick i huslämningen 61 tillvaratogs 21 fyndposter (tab. 5). I fyndmaterialet ingick djurben (F28, 29, 47). Här påträffades 7 keramikskärvor med en sammanlagd vikt av 86 g. Alla skärvor var i yngre rödgods. Här fanns tre skärvor från trefotsgrytor (F51, 126, 128) som kan dateras till perioden 1600–1750. Här fanns även två skärvor (F62, 124) som daterades till 1650–1750 samt en yngre rödgodsskärva (F97) som bedömdes vara från perioden 1700-talet. I det keramiska materialet ingick även två fragment av bränd lera från infodringar (F98, 173) som upphettats till en temperatur av 700–800 grader. Järnfyndet utgjordes av några spikar samt ett obestämt föremål (F191, 193, 195). Från huslämningen fanns även flera fynd av fönsterglas

(F203, 207, 220, 223). Här påträffades även två slaggfynd (F7, 129) med en sammanlagd vikt av 832 g. Fyndmaterialet visade inte någon större skillnad gentemot omgivande lager. De fynd som påträffades i husets brända golvlager A62 utgjordes främst av djurben och slagg och en skärva från en trefotsgryta. Eftersom mängden slagg var liten och slaggbitarna föreföll vara nednötta och omdeponerade fanns det inte anledning att tolka huset som en smedja. Man påträffade inte heller något magnetiskt material i det brända golvlagret eller i stenfundamentet till ugnen.

Ett jordprov för makrofossilanalys (P20) togs i brandlagret A62 (se bilaga 3). Provet innehöll förkolnade fragment från obestämbara sädeskorn, frö från ogräsen svinmålla, åkerbinda och pilört. Detta material tolkades som förkolnat hushållsavfall. I provet påträffades även oförkolnat växtmaterial i form av äppelkärnor, hallonfrö och starrnötter. Äpple och hallon utgör även de en form av hushållsavfall i form av latrininslag medan starrnötterna visar på förvaring av foder. Resultatet av makrofossilanalysen visar alltså på förekomsten av avfall men ger inte någon klar tolkning av husets funktion.

En äppelkärna från brandlagret A62 genomgick en ¹⁴C-analys som gav en datering till perioden 1497–1656 e.Kr. (Ua-8093). Tyngdpunkten i dateringen låg i 1500-tal. Utifrån ¹⁴C-dateringen och det stratigrafiska läget under Kungsgatans äldsta gatunivå förefaller det rimligt att datera huslämning 65 till 1500-tal eller tidigt 1600-tal även om detta delvis motsägs av några av keramikfynden.

Huslämning 1155

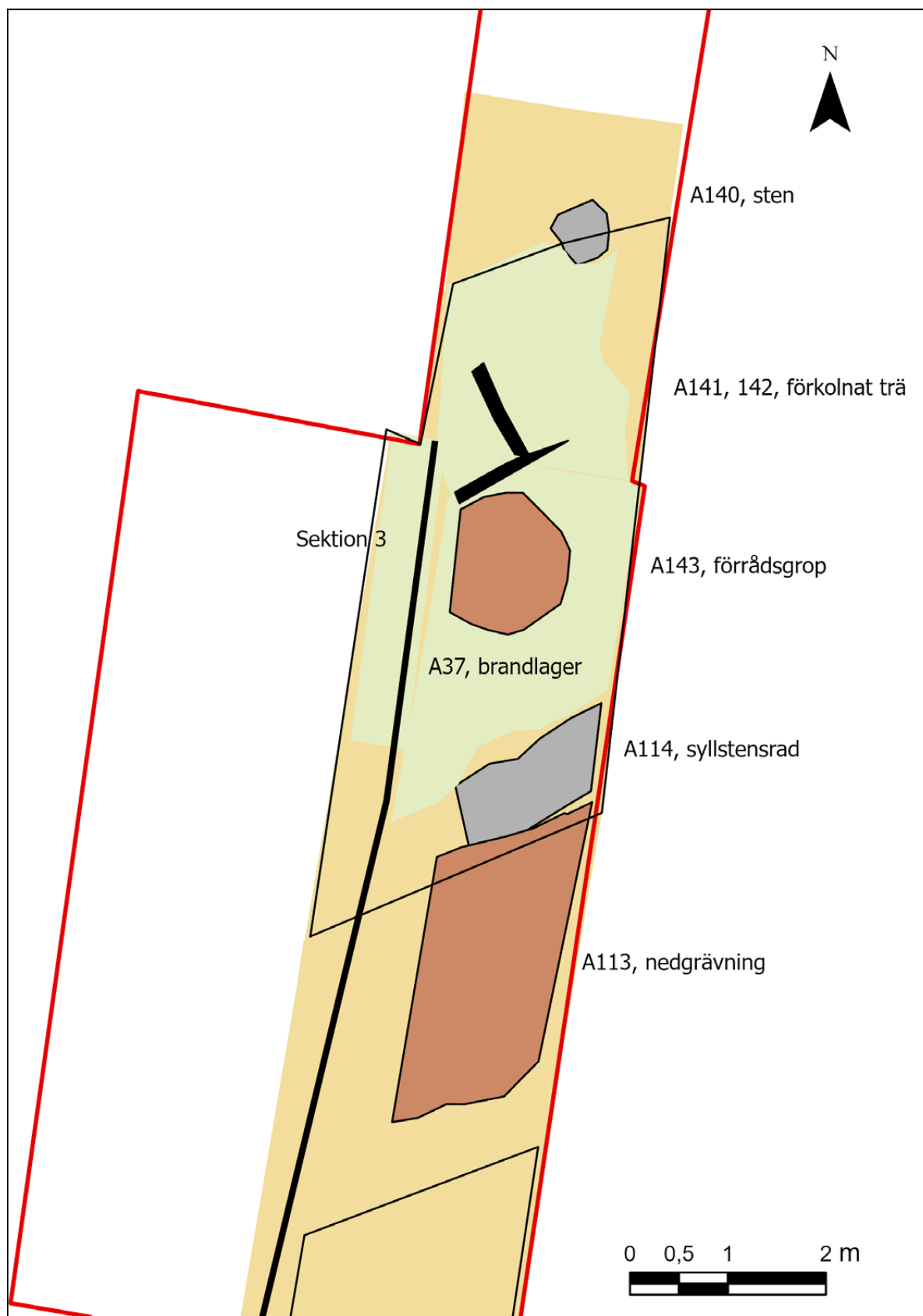
I den norra delen av område 5 fanns huslämning 1155. Den byggnad som stått på platsen förefaller ha varit orienterad i riktningen sydväst-nordöst. Huslämningen karaktäriserades av ett kraftigt brandlager, A37, med tydlig avgränsning (fig. 40). Spåren efter husets yttre konstruktion var däremot svårare att följa även om det fanns en del av en syllstensgrund, A114, bevarad längs husets

Fnr	Kontext	Material	Typ	Antal	Vikt g	Kommentar
7	A62	Slagg		3	772,9	Trol. smidesskållor
28	A62	Ben				Se osteologisk rapport, F28
29	A63	Ben				Se osteologisk rapport, F29
47	A66	Ben				Se osteologisk rapport, F47:1–7
51	A66	Keramik	Trebensgryta	1	2	Yngre rödgods
62	A63	Keramik	Kärl	1	1	Yngre rödgods
97	A61	Keramik	Skål	3	52	Yngre rödgods
98	A61	Bränd lera	Infodring	1	16	Exponerad för temperatur 700-800 grader
124	A62	Keramik	Fat	2	52	Yngre rödgods
126	A66	Keramik	Trebensgryta	3	29	Yngre rödgods
127	A62	Bränd lera	Infodring	6	47	
128	A62	Keramik	Trebensgryta	1	2	Yngre rödgods
129	A62	Slagg	Slagg	8	59	
173	A66	Bränd lera	Infodring	6	53	Exponerad för temperatur 700-800 grader
191	A62	Järn	Föremål	1	28,1	L. 4,5, br, 3,5, tj. 1,5 cm. Kasserad
193	A61	Järn	Spik	1	17,7	L. 11 cm. Kasserad
195	A66	Järn	Spik	4	27,3	L. upp till 6 cm. Kasserade
203	A62	Glas	Planglas	3	1,1	
207	A61	Glas	Planglas	1	4,4	
220	A62	Glas	Planglas	1	3,9	
223	A87	Glas	Planglas	1	2,5	

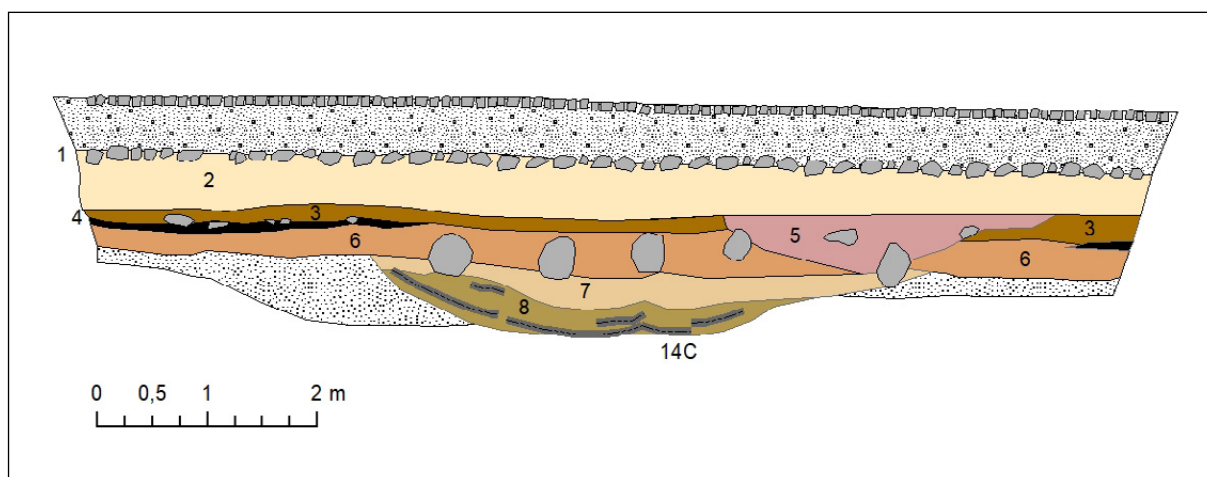
Tabell 5. Fynd från kontexter som ingår i huslämning 61.

södra sida. Huslämningen gick att följa i schaktet längs en drygt 6 meter lång sträcka och huset förefaller ha haft en bredd av 5,5 meter. Stratigrafiskt låg huslämningen 1155 ovanpå den mörka, undre lagernivån som här dokumenterades som lager A119 och som motsvarade det omgivande lager A59. Ovanför de kontexter som hörde till huslämningen fanns ett grått lager, A39, som förefaller ha hört samman med anläggandet av den första gatunivån. Huslämningen låg på ett djup av 1,25 meter under dagens gatunivå.

Vid undersökningen berördes först en smalare remsa av lämningens västra del (schakt 8) där den huvudsakliga dokumentationen gjordes i form av en profilritning (sektion 3, fig. 41) men där även en några decimeter bred yta kunde handgrävas. Vid ett senare tillfälle frilades huvuddelen av huslämningen (schakt 39 och 45). I dessa ytor fick lämningarna undersökas genom plangrävning vid olika tillfällen i de olika schaktningarna. Den nivå som omfattade huslämningen undersöktes i sin helhet men underliggande nivå (lager A119) undersöktes enbart ned till 1,4 meters djup och

Figur 40. Plan över huslämning 1155 med tillhörande lager och anläggningar.

Figur 41. Profilritning av sektion 3 med bland annat västra delen av huslämning 1155. 1) A36 stenlagd väg, 2) A58 äldre väglager, 3) A39, 4) A37, 5) nedgrävning, 6) A38, 7) A41, 8) A42.

delar av detta lager lämnades kvar i botten av schaktet.

Brandlagret A37 fanns inom huslämningens yta och avgränsades i söder av syllstensgrunden A114 (fig. 42). Bredden på lager A37 var 4,5 meter vilket bör återspegla husets inre bredd. Lager A37 innehöll en kraftig kolhorisont med sot och skärvig sten. Stenarna var i storlek upp till 0,25 meter och var plant orienterade i lagret. Träkolsskiktet fanns både över och under de stenar som fanns i lagret. Lager A37 hade ett djup som växlade mellan 0,05 och 0,15 meter. Förmodligen innehöll kolskiktets övre del inrasat förkolnat material från väggar och tak medan den undre delen kan ha utgjorts av ett brunnet brädgolv. I kolskiktet påträffades fynd i form av djurben, mestadels små brända ben eller obrända smuliga benfragment, enstaka skärvor av fönsterglas och en del spikar. Under det kompakta träkolslagret fanns inslag av sand som förmodligen var underlag till ett brädgolv. Sanden var bitvis kraftigt upphettad och rostfärgad. Det fanns fläckvis även inslag av ljus grå till gulröd lera som kan ha utgjort en äldre golvnivå eller ett underlag till ett brädgolv.

Inom lager A37 fanns ett flertal brunna trästycken med bredd av upp till 0,1 meter. De flesta låg i riktningen nordväst-sydöst på tvären mot husets längdriktning. Ett trästycke låg dock i motsatt

riktning intill syllstensgrunden A114. Dessa trästycken var förmodligen spår efter en brunnen träläkt som varit ett underlag till ett brädgolv. I den norra delen fanns även två förkolnade trästycken A141 och A142. Båda trästyckena låg förhållandevis lågt i lagret där de övre delarna var förkolnade medan de undre var obrända. A141 hade en längd av 1,2 meter och en bredd av 0,1 meter och låg i sydväst-nordöstlig riktning. Trästycket A142 hade ungefär samma längd och bredd som A141 men var tvärställd mot A141. Dessa två trästycken har förmodligen ingått i golvläkten till det brunna golvet.

Den värmepåverkade sanden och fläckvisa leran som fanns i lagrets nedre del bör ha varit underlag för det brunna brädgolvet. Under detta anläggningsskikt påträffades även vad som föreföll vara rester av ett undre, trägolv med ett tunt skikt av obränt trä. Detta brädgolv var lagt med brädorna i riktning nordväst-sydöst. I den norra delen av lager A37 gick det inte att urskilja något bevarat undre trägolv men det fanns en tunn mörkbrun horisont som förmodligen motsvarade det undre brädgolvet.

Åt sydöst avgränsades huslämningen av syllstensgrunden A114. Grunden bestod av ett antal stenar med rundade former varav de största hade en storlek av omkring 0,5 meter. Syllstensgrunden var

Figur 42. Norra delen av huslämning 1155 med brandlager A37, Huslämnings norra gräns markeras av stenen A140. Foto taget från söder.

1,7 meter lång och låg i en grund, 0,6 meter bred nedgrävning. Mellan stenarna fanns en fyllning av mörkbrunt humöst grusig sand. Brandlagret A37 anslöt till grundens norra sida och här fanns, som tidigare nämnts ett bränt trästycke som låg närmast intill, och parallellt med, syllstensgrunden. I sin sydvästra del upphörde syllstensgrunden trots att brandlagret fortsatte åt detta håll och vidare i det inledningsvis grävda schaktet (schakt 8). I den sektion som här dokumenterades (sektion 3) ser man dock att det finns en grund bred nedgrävning som tar vid där brandlager A37 upphör. Möjligen kan detta ha varit en fortsättning av grunden.

Brandlagret A37 hade en distinkt avslutning åt nordväst men någon syllstensgrund eller stenlyft efter syllstenar påträffades inte på denna sida av huslämningen. Här fann dock en 0,5 meter stor sten, A140, som skulle kunna ha varit en syllsten. Den låg i nivå med huslämningen och brandlagret

A37 sträckte sig fram till kanten av stenen. Huset hade i så fall haft en annorlunda grund med punktvis satta syllstenar något längs denna sida.

I huslämnings mitt fanns under det brända lagret A37 en nedgrävning, A143. Redan vid framrensningen av det ovanliggande brandlagret kunde man urskilja denna nedgrävning som en nedsjunkna yta. Nedgrävningen verkade ha sitt centrum i husets mitt men fortsatte sedan åt norr. Den var ca 1,3 x 2,1 meter stor och sträckte sig inte fram till sektion 3 i väster. Fyllningen bestod av mörk, humös sand med kraftigt inslag av träkol och obränd ljus lera i toppen. I fyllningens övre del fanns gott om djurben och andra fynd. Eftersom denna del av schaktet inte grävdes ned till orörd nivå utan stannade på ett djup av 1,4 meter, lämnades den undre delarna av nedgrävningen A143 kvar. Vid stick med jordsond kunde man konstatera att det fortsatta djupet var 0,4 meter under schaktad yta. Nedgrävningens läge

under golvnivån i husets mitt samt den ned-sjunkna formen på ovanliggande golvlagder antyder att det rör sig om en mindre källargrop eller förvaringsgrop som funnits under golvet och som hör samman med husets brukningstid.

Omedelbart söder om huslämningen 1155 fanns en bred nedgrävning, A113, som hade ett djup av 0,25 meter. Fyllningen innehöll raseringsmaterial som tegelkross, träkol och obränt trä. Två provrutor (ruta 37, 38) grävdes i fyllningen. Här påträffades några djurben och spik (F34, 202). Nedgrävningen A113 låg mellan det underliggande mörka lagret A59 och det överliggande gatulagret A58 och det är något oklart om nedgrävningen varit samtida med huslämningen 1155 eller inte. Möjligen kan nedgrävningen höra samman med rivningen av huset.

Fyndmaterialet från huslämning 1155 omfattade av 15 fyndposter (tab. 6). Av dessa utgjordes 4 fyndposter av djurben (F19, 37, 39, 46). Den

keramik som påträffades var två skärvor från trebensgrytor (F130, 135) med datering till perioden 1600–1750. Det fanns även en skärva från en trebensgryta i yngre vitgods (F130) med en senare datering till 1700–1850. Här påträffades även en hänkel till en kruka (F134) med en datering till 1700–1850. I lager A37 påträffades även skaftet till en kritpipa (F49) daterad till 1700–1800. Bland fynden fanns ett antal spikar som kan ha ingått i huskonstruktionen (F188, 189, 197, 198). Här tillvaratogs även några skärvor av fönsterglas (F206). En mindre slaggbit (F239) påträffades som förmodligen är från en förslaggad lerfodring.

Förhållandevis omfattande analyser gjordes på prover från huslämning 1155. Två jordprover från lager A37 analyserades (se bilaga 3). Det ena provet (P24) var från den övre golvytan med ett förkolnat brädgolv. I provet hittades förkolnade kärnor av skalkorn, gråärt, slånbar samt frön från ogräsen svinmålla, vicker och då. Skalkorn var ett viktigt sädesslag och användes till olika maträtter

Fnr	Kontext	Material	Typ	Antal	Vikt g	Kommentar
19	A143	Ben				Se osteologisk rapport, F19:1–7
37	A37	Ben				Se osteologisk rapport, F37:1–2
39	A37	Ben				Se osteologisk rapport, F39:1
46	A37	Ben				Se osteologisk rapport, F46:1–6
49	A37	Keramik	Kritpipa	1	1	Skaft, 1700–1800
130	A37	Keramik	Trebensgryta	1	2	Yngre vitgods
131	A37	Keramik	Trebensgryta	1	3	Yngre rödgods
134	A143	Keramik	Kruka	1	2	Yngre rödgods
135	A143	Keramik	Trebensgryta	1	7	Yngre rödgods
188	A143	Järn	Spik	1	11,4	L. 6 cm. Kasserad
189	A37	Järn	Spik	3	22	L. upp till 8 cm. Kasserade
197	A37	Järn	Spik	3	26	L. upp till 8 cm. Kasserade
198	A37	Järn	Spik	3	30,7	L. upp till 8 cm. Kasserade
206	A37	Glas	Planglas	2	2,7	
239	A37	Slagg		1	51,2	Lättare, slagg, lerinslag, kolavtryck

Tabell 6. Fynd från kontexter i huslämning 1155.

och bröd men också som bas vid öltillverkning. Gråärt kan enkelt beskrivas som en föregångare till den gröna ärtan och odlades vanligen i trädgården. Sorten har en lång historia och nyttjades redan under stenåldern. Under yngre järnålder, medeltid och vidare in historisk tid var den vanlig både på landsbygden och i städernas odlingar. Slånbärskärnorna kan komma från odlade buskar eller vara insamlade från vilda exemplar. Det oförkolnade materialet bestod främst av ängsväxter som starr och smörblomma. Enstaka gräsfrön hittades också vilket tyder på slätter från både fuktiga och torra ängsmarker. Sammantaget gav det makrofossila materialet intrycket av att golvytan kan ha varit ett förrådshus som brunnit ned.

Det andra provet (P26) togs i den undre delen av lager A37 som föreföll vara en äldre, överbyggd golvyta som inte hade brunnit. Provet innehöll ett liknade material som det i prov 20 och 24 och kan tolkas på samma sätt. Det förkolnade hushållsavfallet bestod av skalkorn, fragment av sädeskorn, gråärt och slånbär samt frö från svinmålla och pilört. Även förkolnade enbärfrö hittades i provet. Enbär plockades från enbuskarna, som var vanligt förekommande i det svenska kulturlandskapet. Bären användes både som krydda och vid dryckestillverkning. Som enda oförkolnade material fanns även gräsfrö i provet. I de andra proverna från detta lager saknades ängsväxter från fuktiga marken, vilket kan tyda på att man höll isär foder från olika marktyper.

I den förrådsgrop, A143, som fanns under golvytan i A37 togs ytterligare ett jordprov för makrofossilanalys. Provet innehöll förkolnade kärnor av skalkorn, råg samt fragment från sädeskorn som inte kunde artbestämmas. Inget oförkolnat växtmaterial hittades i provet. Skalkorn och råg kompletterade varandra där skalkornet utgjorde ett slags bassädesslag med stort användningsområde.

För att datera huslämning 1155 analyserades en kärna av skalkorn från A37 taget i lagrets undre del på vad som kan förmodas vara en tidig golvyta (P26). Provet daterades till 1481–1638 e.Kr.

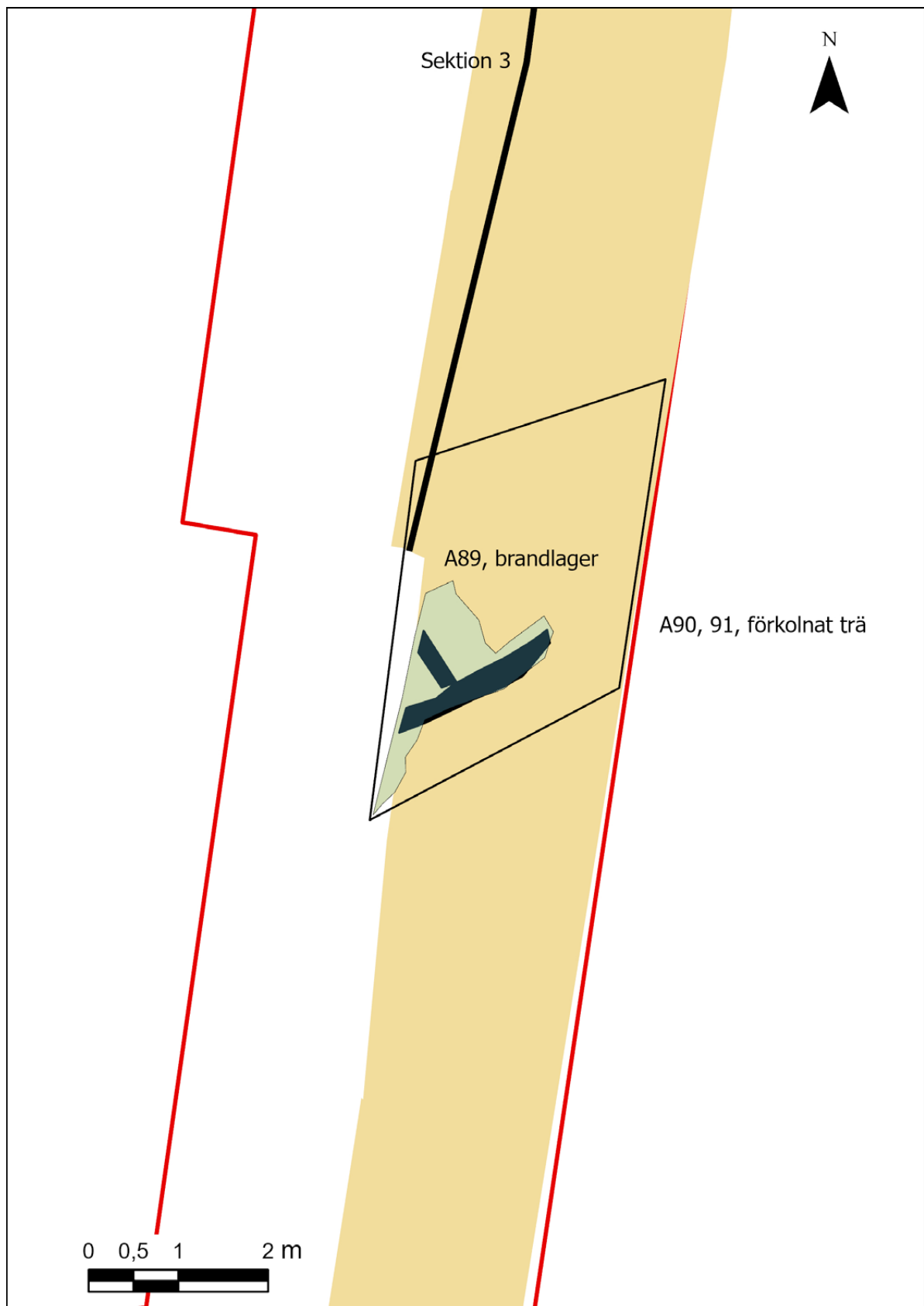
(Ua-80929). Även kärnor av råg och skalkorn från förrådsgropen A143 daterades och kunde bestämmas till tidsperioden 1491–1603 (Ua-80932). Dessa resultat kan jämföras med ¹⁴C-dateringen från det underliggande lagret A119 som var äldre än huslämningen och som kunde dateras till 1496–1651 med tyngdpunkten i dateringen till 1500-tal. Man kan konstatera att alla dateringarna ligger inom en enhetlig period, förmodligen 1500-tal eller tidigt 1600-tal då platsen varit bebyggt och intensivt utnyttjad.

Huslämning 1156

I norra delen av delområde 5, omkring tre meter söder om huslämningen 1155, fanns spår efter ytterligare en byggnad, huslämning 1156 (fig. 43). Spåren var vaga och omfattade framförallt ett brandlager, A89. Vilken storlek eller orientering huset hade haft gick inte att avgöra. Hela ytan undersöktes för hand.

Huslämningen låg ovanpå det mörka underliggande lagret A59 och under Kungsgatans äldsta anläggningsnivå. Brandlagret A89 bestod av sot, kol, bränd lera och bränd sand inom en oregelbunden 1,4 x 2,0 meter stor yta. Den brända, gulröda sanden låg direkt under kolskiktet och kan vara rester efter ett underlag för ett golv. I sektion 3 strax väster om huslämning 1156 syntes några begynnande kollinser som kan ha utgjort en del av brandlagret. I lager A89 påträffades två keramikskärvor av yngre rödgods. En av dess var en skärva från en trefötsgröta (F132), en typ som kan dateras till 1600–1750. Här fanns även en skärva från en skål (F133) med datering till 1650–1750. I lagret fann säven någon spik (F13) och en mindre slaggbit (F242).

Inom brandlagret fanns rester av två trästycken, A90 och A91. Dessa var delvis förkolnade. De icke förkolnade delarna hade delvis förmultnat men avtecknade sig ändå som avtryck i det omgivande brandlagret. Trästycket A90 hade en längd av 1,8 och en bredd av 0,2 meter och var orienterad i riktningen sydväst-nordöst. A90 kan ha utgjorts av en bjälke eller stock. Trästycket A91 låg i vinkel

Figur 43. Plan över huslämning 1156 med tillhörande lager och anläggningar.

mot A90. Detta trästycke hade en längd av 0,7 och en bredd av 0,2 meter. Det är oklart om dess ingång i en golvkonstruktion eller om det utgjordes av nedrasat material.

Eftersom så lite var bevarat av huslämning 1156 är det svårt att uttala sig om vad den egentligen representerar. Det behöver inte vara spår efter ett fullskaligt hus utan skulle även kunna ha varit ett skjul eller en mindre byggnad.

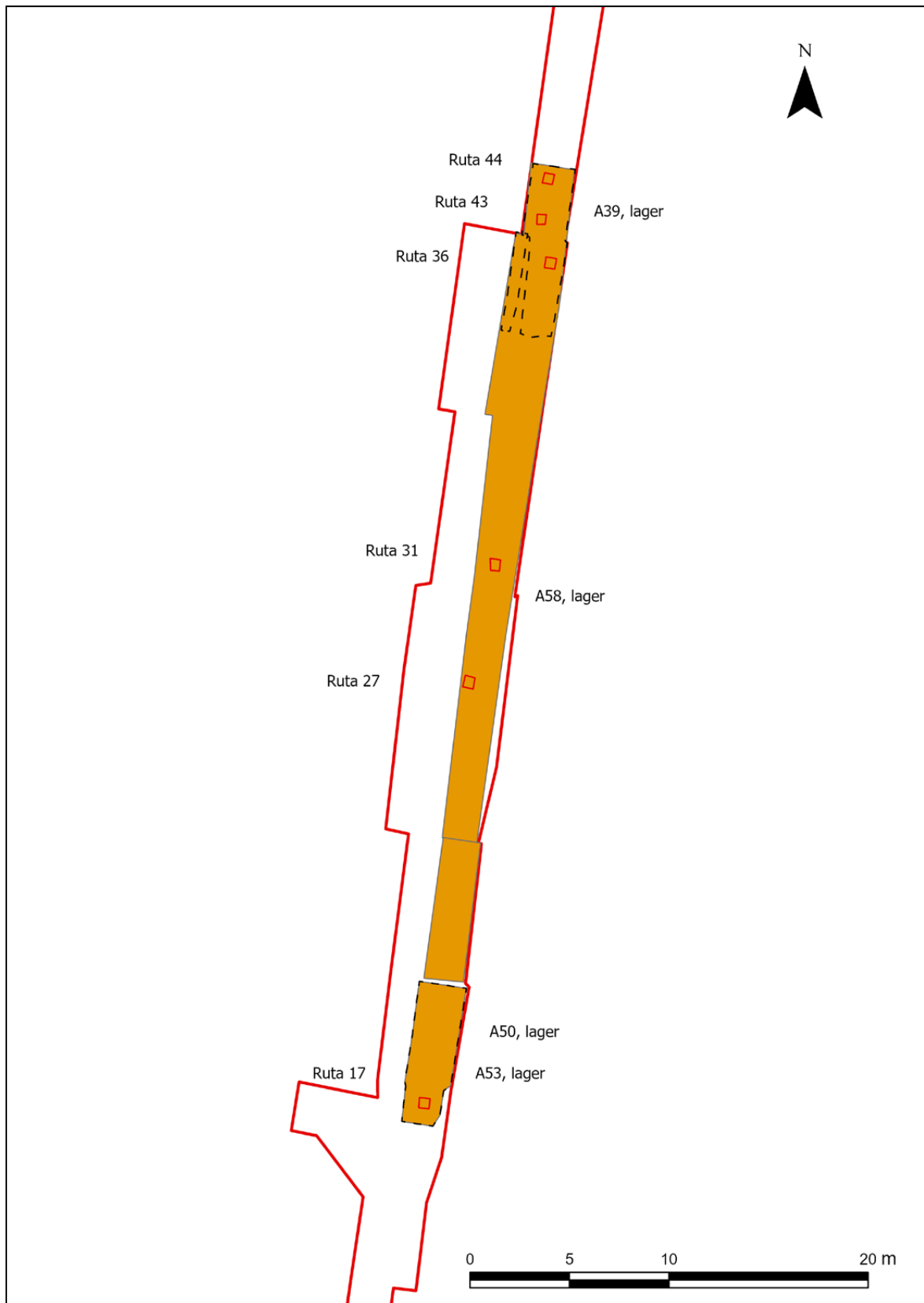
Väglager och stenlagda gatunivåer

Ovanför huslämningarna och den mörka kulturlagerhorisonten fanns inom hela delområde 5 grusiga lager som hörde samman med anläggandet och bruket av Kungsgatan med den sträckning som den fick efter stadsregleringen 1658 (fig. 44). Skillnaden mellan de undre mörka lagren, med avfallslager och huslämningar, och de övre grusiga lagren speglar skillnaden mellan den bebyggda kvartersmark som fanns här före 1658 och den gata som anlades därefter. Inom stora delar av delområde 5 fanns också en välbevarad stenläggning, A36, som utgjorde den övre gränsen för de äldre lagren (fig. 45, 46). Ovanför denna stenläggning fanns främst den moderna gatans bärlager. Den stenlagda gatunivån A36 hör förmodligen samman med den upprustning av stadens gator som gjordes efter den sista stadsbranden år 1843. Gatustenläggningen A36 låg på ett djup av omkring 0,5 meter under dagens markyta och de underliggande grusiga gatulagren sträckte sig ned till ett djup av 1,1 meter. Undersökningen av gatulagren gjordes extensivt. Stenläggningen A36 rensades först fram och dokumenterades. Därefter gjordes rutgrävning i de grusiga underliggande lagren varefter dessa togs bort skiktvis med grävmaskin. Liksom i området i övrigt gjordes metalldetektering av de lager som togs bort med maskin.

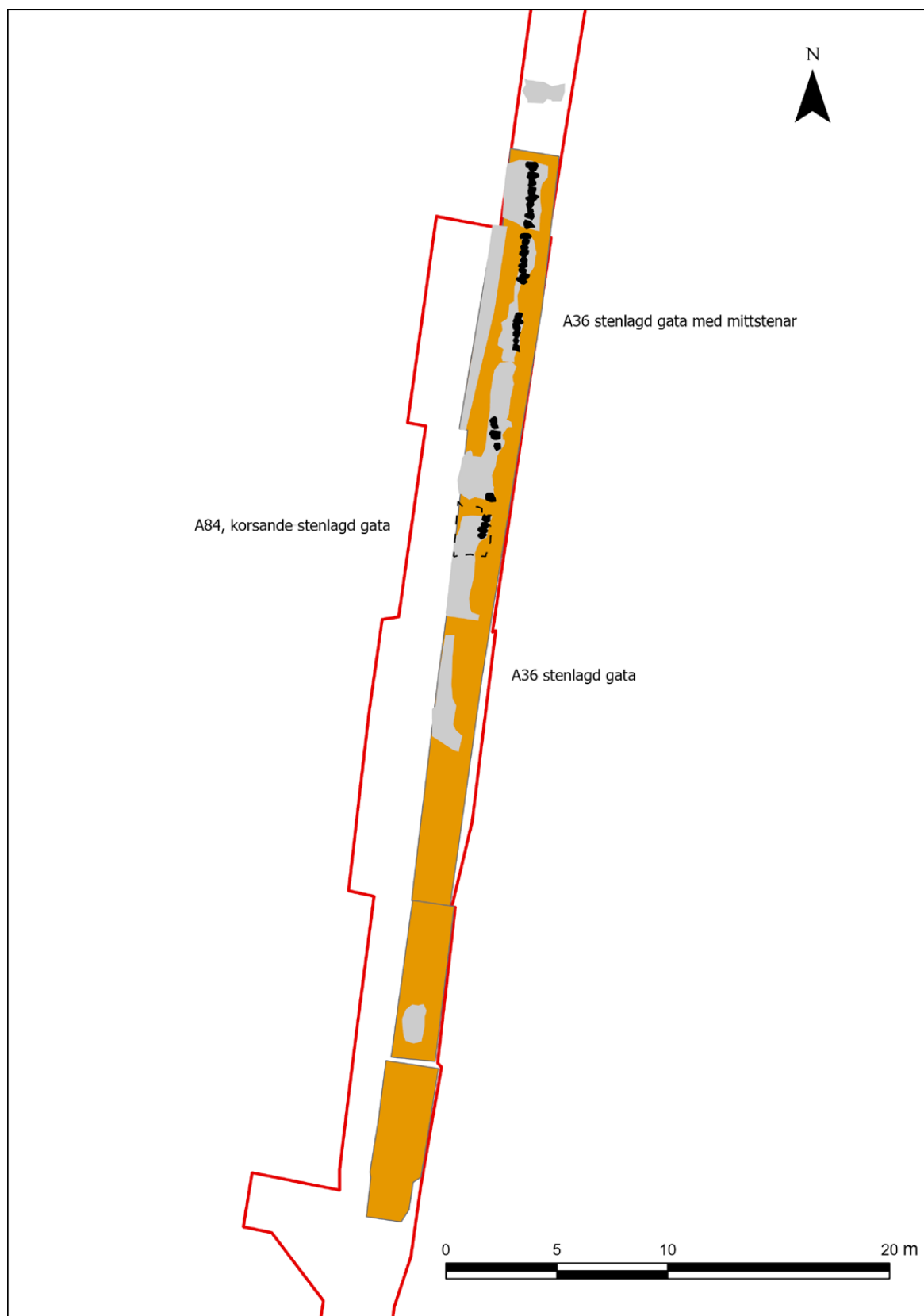
Vid skiftet mellan den undre kulturlagernivån med mörka humösa lager (A47, A59) och de grusiga gatulagren fanns två övergångslager, A53 i söder och A39 i norr. Lager A53 låg direkt ovanpå det mörka kulturlagret A47. Det bestod av

gulbrun något grusig sand varvad med mörkare, kraftigt humös sand och ren, vitgul sand. Lagret innehöll inga fynd och hade en tjocklek av upp till 0,15 meter. Det inslag av sand som fanns gav inte något intryck av att utgöra sättsand. I den norra delen av delområde 5 fanns lager A39 i motsvarande nivå. Detta lager var grått, homogent och något siltigt men innehöll även grus och småsten. Lager A39 bildade en undre del av det grusiga gatulagret A58. Det svårt att bedöma vad som generat de båda lagren men förmodligen bör de ha tillkommit i samband med den ändrade markanvändningen från tomtmark till gatumark. I lager A39 påträffades några keramikskärvor. De flesta utgjordes av yngre rödgods (F65, 122) med datering till perioden 1750–1850 men det fanns även en skärva av en jydepotta (F67). I lagret påträffades även glasskärvor från fönsterglas och hålglas (F208, 211, 212).

Inom hela delområde 5 fanns en tydlig grusig nivå som i södra delen dokumenterades som A50 i den södra delen och A58 i den norra delen. Dessa lager hade ett djup mellan 0,3 och 0,5 meter och överlagrades av gatustenläggningen A36 när denna var intakt eller annars av den moderna gatans bärlager. Lager A50 var ett grusigt, kompakt och svagt humöst lager med ett glest inslag av upp till 0,4 meter stora stenar. I lagret fanns tegelkross, glasskärvor och keramik där fynden var kraftigt fragmenterade. En provruta (ruta 17) grävdes i lager A50. Lager A58 var i stort sett samma lager som A50 men detta växlade något mellan en kompakt, grusig fyllning och en ibland lösare fyllning med närmast ren sättsand. Lagret innehöll få och fragmenterade fynd. Sammanlagt grävdes 5 provrutor i lagret (ruta 27, 31, 36, 43, 44). Lager A50 och A58 visade en tydlig anknytning till den tidiga Kungsgatan och har förmodligen bestått av bärlager och sättsandslager till olika gatunivåer. Även om lagret var kompakt så gav det ofta ett omrört intryck utan några urskiljbara nivåer inom lagret. Förmodligen har gatulagren grävts om och åter kompakterats i samband med omläggningar eller reparationer av gatan.

Figur 44. Grusiga väglager och rutor grävda i väglagren inom delområde 5. De underliggande mellanlagren A39 och A50 har streckade begränsningslinjer.

Figur 45. Partier med stenlagd gata (grå färg) inom delområde 5 och 6. Separat inmätta "mittstenar" i stenläggningen är svarta.

Figur 46. Väglagren utgjordes av kraftiga grusiga lager. I profilen (sektion 3) ser man hur gruslagren lagts ovanpå de mörka kulturlagren och även delar av huslämning 1155. Den lagda gatunivån A36 syns i sektionens övre del. Foto taget från sydväst.

I gatulagren A50 och A58 påträffades fynd som i regel var kraftigt fragmenterade (tab. 7). Här fanns 17 keramikskärvor med en sammanlagd vikt av 78 g. Här fanns yngre rödgods både av äldre (F58, 89, 90, 125) och yngre typer (F60, 91, 104) samt en lergodsskärva (F52). Det fanns två skärvor av europeiskt tillverkat porslin (F61, 107). från tiden 1700–1850 respektive 1800–1800. Här fanns även flintgods (F106) daterat till 1850–1900. Två skärvor av tyskt stengods från 1700- eller 1800-tal påträffades varav ett var från ett kärl producerat i Frechen (F105) och ett från Westerwald (F88). Det påträffades även ett kakelfragment från 1800-tal (F108) och kritpipsfragment med sen datering (F92). Glasfynden utgjordes enbart av hålglas (F215, 218, 222). I lagret påträffades även en nyckel av järn (F16) som konserverades.

Inom gatulagren A50 och A58 fanns i regel inte några separata anläggningar eller lager. I den nordligaste delen av A58 påträffades dock en oregelbunden ansamling av stenar i botten av lager A58. Stenarna hade en storlek av 0,2 till 0,9 meter och gav snarast intryck av att utgöra utfyllnadsmaterial, kanske som underlag för gatan.

Inom en stor del av delområde 5 fanns bevarade partier av en vällagd stenläggning, A36; i den övre delen av gatulagren (fig. 47). Stenläggningen saknades i den södra delen men förekom sedan i 5 separata ytor inom en 25 meter lång sträcka av delområde 5. Stenläggningen fortsatte även längre norrut i det mindre delområde 6 och om man räknar med denna förekom stenläggningen A36 längs en drygt 30 meter fortsättning i det mindre

Fnr	Kontext	Ruta/ schakt	Material	Typ	Antal	Vikt g	Kommentar
16	A58	S39	Järn	Nyckel	1	86	Konserverad
31	A58	R44	Ben				Se osteologisk rapport
52	A58	R31	Keramik	Kärl	1	4	Lergods
58	A58	R36	Keramik	Kärl	2	5	Yngre rödgods
60	A50	R17	Keramik	Kärl	1	4	Yngre rödgods
61	A50	R17	Keramik	Kopp	1	2	Porslin, europeiskt, 1700–1850
88	A50	S21	Keramik	Kruka	1	2	Stengods, Westerwald 1700–1850
89	A50	S21	Keramik	Trebensgryta	1	3	Yngre rödgods
90	A50	S21	Keramik	Trebensgryta	1	5	Yngre rödgods
91	A50	S21	Keramik	Fat	2	41	Yngre rödgods
92	A50	S21	Keramik	Kritpipa	3	3	Skaft, 1700-1850
104	A50	S19	Keramik	Kruka	2	7	Yngre rödgods
105	A50	S19	Keramik	Krus	1	1	Stengods, Frechen, 1700-1800
106	A50	S19	Keramik	Skål	1	1	Flintgods, 1850-1900
107	A50	S19	Keramik	Kopp	1	3	Porslin, Europa, 1800-1900
108	A50	S19	Kakel		1	11	Vitt, 1800-1900
125	A58	S39	Keramik	Skål	2	73	Yngre rödgods
215	A58	R36	Glas	Hålglas	1	20	Flaskbotten, grönt glas
218	A58	R27	Glas	Hålglas	1	20	
222	A50	R17	Glas	Hålglas	5	11	

Tabell 7. Fynd från gatulagren A50 och A58.

delområde 6, sammanlagd längd då drygt 30 meter långt parti av ledningsschaktet. Stenläggningen bestod av plant lagda stenar med en storlek av 0,10 till 0,25 meter i diameter. Stenläggningen var vällagd med fast förankrade stenar. Stenarna var ibland satta i en ljus sättsand men ofta hade stenläggningen lagts direkt i det grusiga underliggande lagret A58. Direkt under stenläggningen påträffades ett kopparmynt (F17) präglad under Karl XIV Johans regeringstid. Ovanpå stenläggningen och mellan stenarna fanns ett tunt avsatt brukslager som i regel inte innehöll några fynd men ibland förekom mindre rostklumpar som korroderat fast vid stenar i stenläggningen.

Den stenlagda gatan föreföll ha varit väl sopad och underhållen fram till dess att den täcktes över. Fyndet av Karl XIV Johan-myntet under stenläggningen tyder på att den stenlagda gatu-
beläggningen tillkommit under 1800-talets mitt. Förmodligen anlades den efter stadsbranden 1843 då flera av gatorna breddades och även Kungsgatan fick en delvis ny utformning.

I stenläggningen A36 fanns en rad med lagda större stenar med en storlek av 0,3 till 0,5 meter i diameter (A73-76, A78, A80-83, A93-98, A99-107, A122-130). Stenraden låg i gatans längdriktning och bildade en sammanhängande linje i

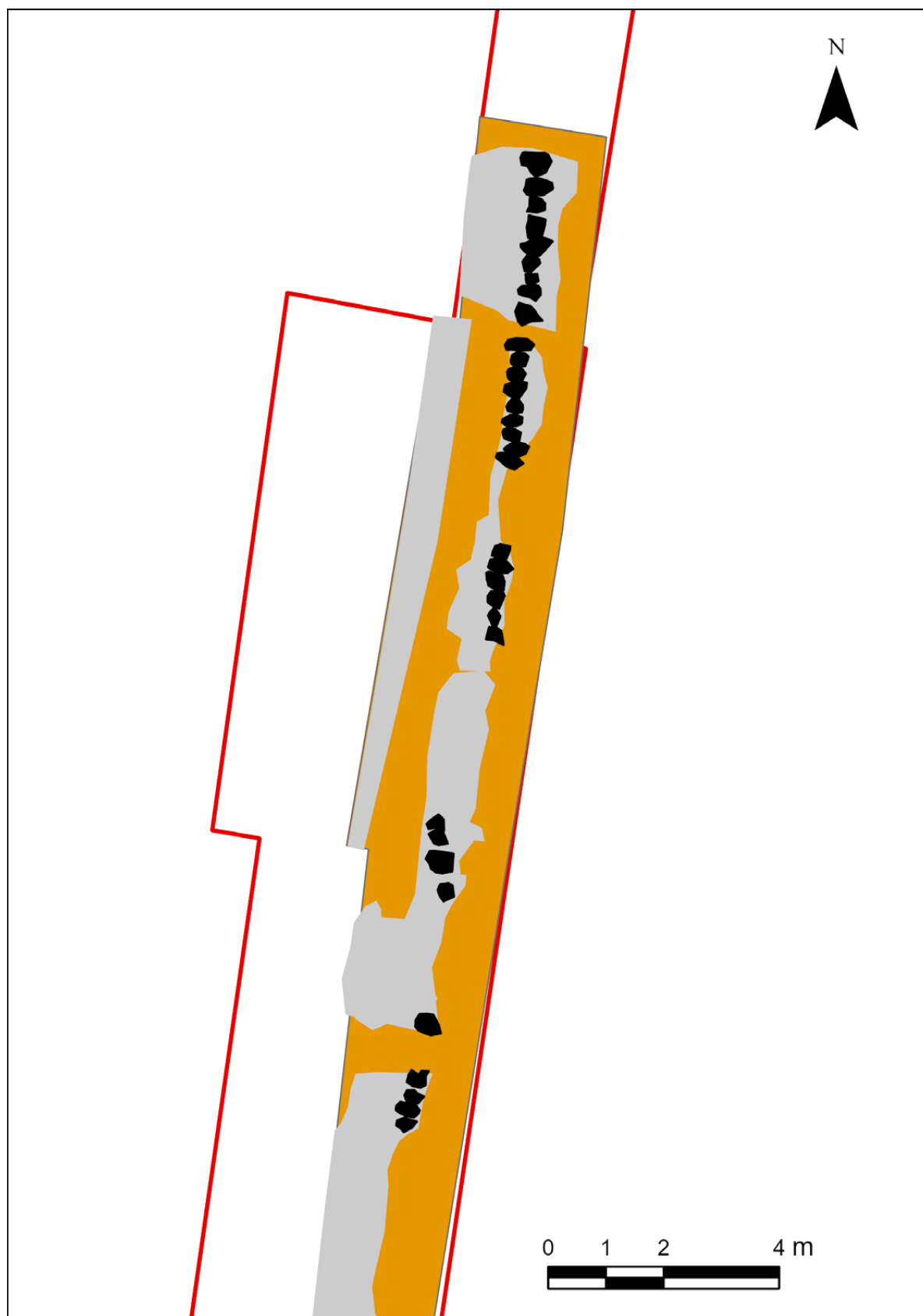

Figur 47. En del av den stenlagda gatunivån A36 i undersökningsområdets norra del. Lägg märke till raden med större stenar som förmodligen markerar vägmitt. Foto taget från norr.

nordsydlig riktning (fig. 48). Stenraden var uppbruten i mindre partier men förekom längs en 17 meter lång sträcka av delområde 5. Sammanlagt fanns ett drygt trettiootal sådana stenar bevarade där den längsta obrutna raden hade en längd av 6 meter. Förmodligen har dessa stenat utgjort en markering i gatan, möjligen en mittmarkering.

Inom en begränsad del av delområde 5 förekom två nivåer av gatustenläggning. Under den övergripande stenlagda gatan, A36, fanns här en undre stenlagd yta, A84 (fig. 49). Denna hade en storlek av 1,6 x 3,2 meter men var bröts av ett mindre korsande ledningsschakt inom denna yta.

Mellan de båda stenlagda gatunivåerna fanns ett decimeterdjupt grusigt lager och det fanns inte något avsatt brukningslager ovanpå den undre stenläggningen. Stenläggningen A84 påminde om A36 och var även den vällagd med 0,1 till 0,3 meter stora stenar satta i ett omrört gruslager. Stenläggningen sluttar något åt väster. Såväl den södra som norra kanten av stenläggningen utgjordes av rakt lagda avslutningar vilket tyder på att stenläggningen hört samman med en korsande gata. Det är möjligt att den undre stenlagda gatunivån kan höra samman med korsningen mot en äldre gata, Fånghusgatan, som enligt 1783 års karta tidigare funnits här.

Figur 48. Detaljplan som visar de större stenarna (svarta) som verkade markera den stenlagda gatans mitt.

Figur 49. Gatustensläggningen A84 låg på en lägre nivå och utgör förmodligen resterna efter den senare igenlagda Fånghusgatan. De större stenarna i kanten av stenläggningen markerar gatans sidor. Foto taget från väster.

Delområde 6

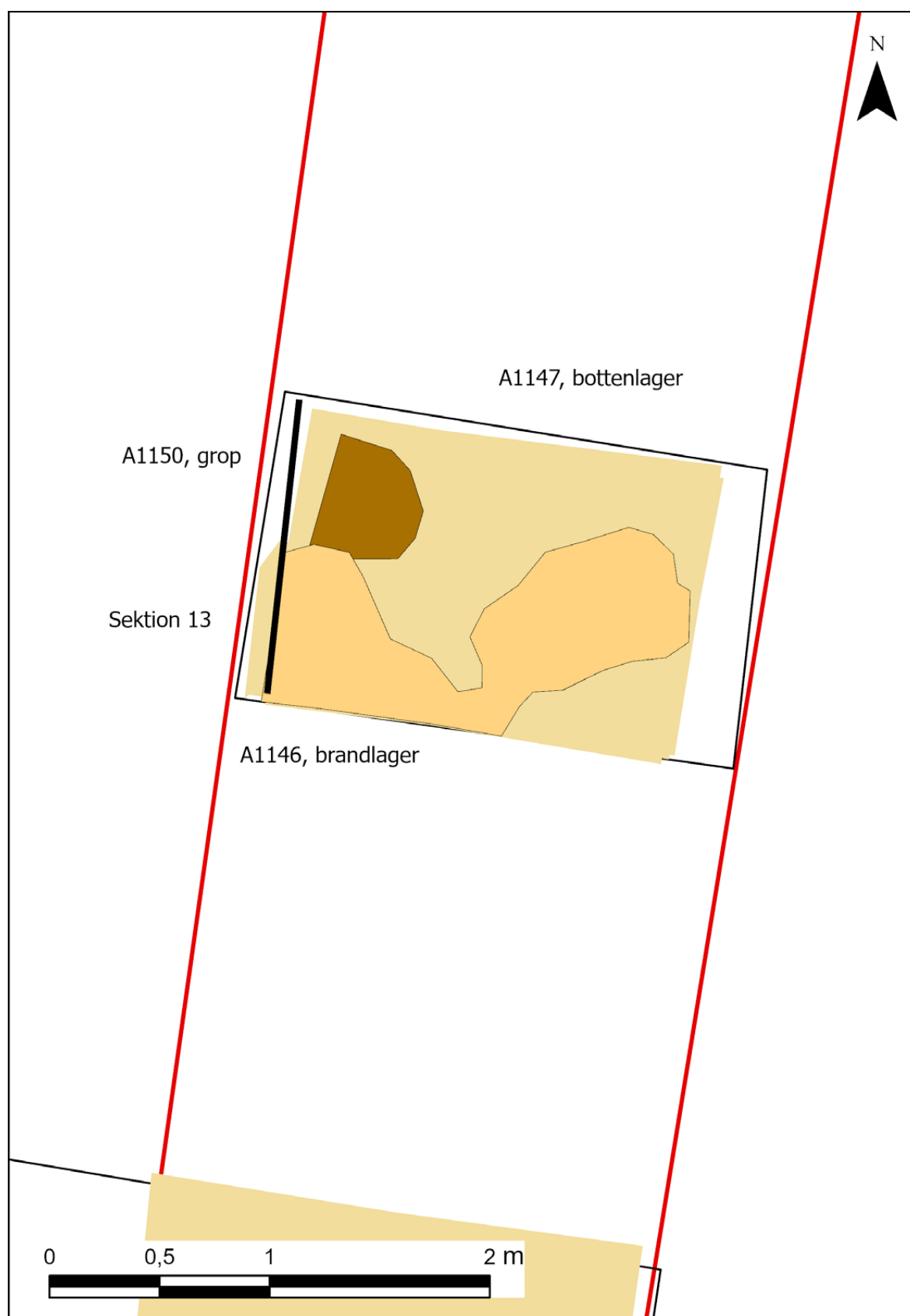
I den norra delen av schaktet, i jämnhöjd med Stortorgetets södra sida, avbröts den långa intakta lagerföljden i delområde 5 av en störning. Norr om störningen fanns en bevarad yta, delområde 6, men denna hade en storlek av enbart 1,3 x 2,0 meter. Här fanns bevarade lämningar från ett djup av 0,6 till ett djup av 1,4 meter under gatunivån. Lagerbilden påminde delvis om den i delområde 5 men var något annorlunda. Här fanns även spår efter en nedbrunnen husbebyggelse. A1158, som var separat från den i delområde 5 (fig. 50). En 0,6 x 1,5 meter stor yta (ruta 48) grävdes längs ytans västra sida. De undre lagren grävdes i plan i sin helhet. En profilritning, sektion 13, gjordes av den västra schaktväggen (fig. 52).

I schaktets fortsättning norrut fanns en stor störning som var djupare än schaktets 1,5 meter. Denna störning innehöll rikligt med sten, tegelstenar, takpannor och annat rivningsmaterial. Här fanns även enstaka sådana huggna stenar kan ha tjänat som trappstenar eller liknande. Här

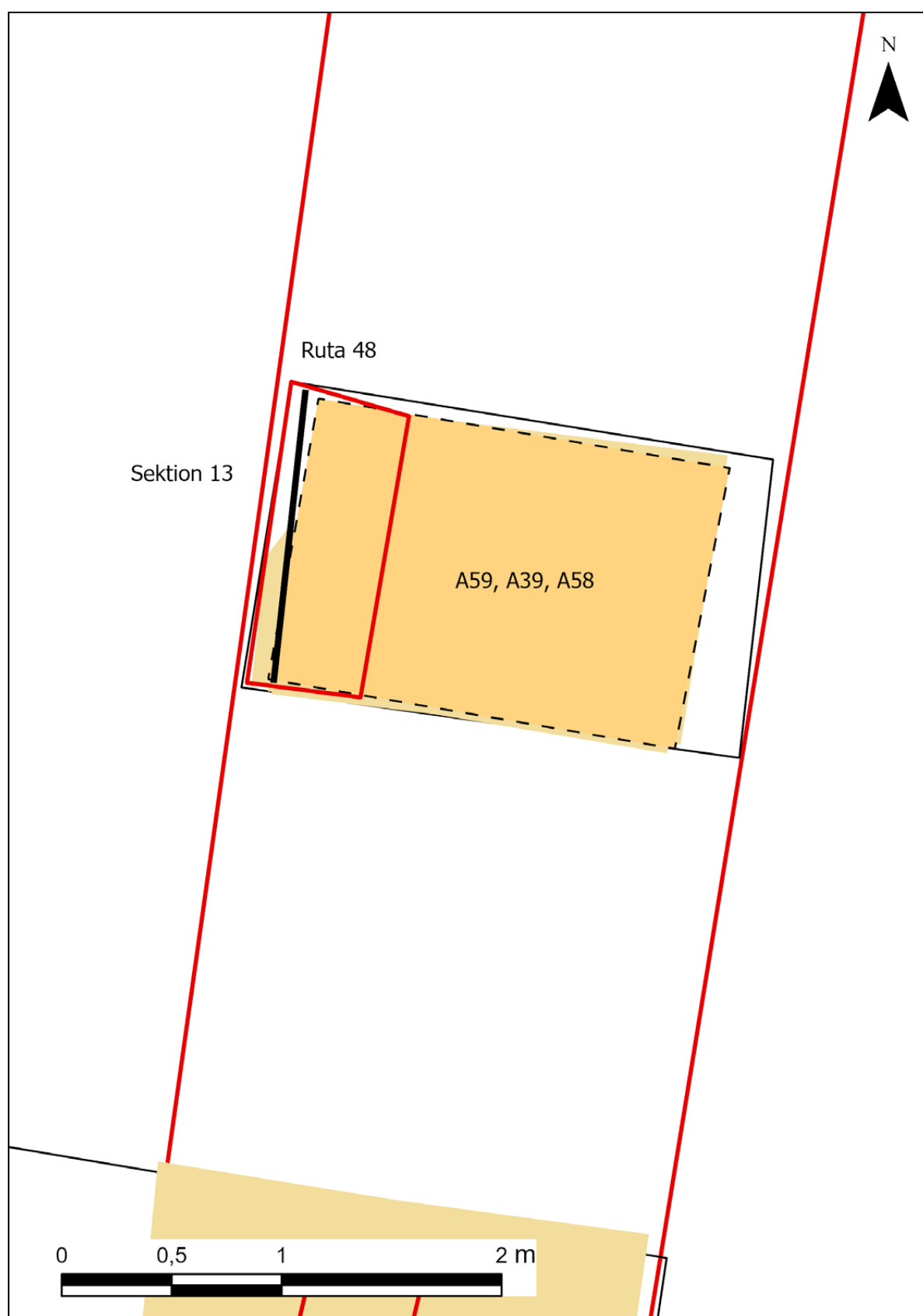
fanns rikligt med äldre fönsterglas, kakelugnsfragment och andra fynd från 1800- och 1900-tal.

Den understa nivån i delområde 6 utgjordes av lager A1147 (se fig. 50). Detta var ett brunt, homogent och kraftigt humöst lager. Bitar träkol och tegel förekom i lagret men dessa var förhållandevis kraftigt fragmenterade. Lagret hade karaktär av odlingslager. I delområdets nordvästra del fanns nedgrävningen A1150 som grävts genom lager A1147. I botten av nedgrävningen fanns fragment av fönsterglas (F214), brända djurben (F36) och yngre rödgods (F136-137). Keramiken kunde ungefärligt dateras till perioden 1600 till 1750. Ovanför nedgrävningen sluttade de ovanliggande lagren mot nordväst vilket kan tyda på att nedgrävningen ursprungligen varit övertäckt, kanske som en mindre källargrop, och att ovanliggande lager kom att sluta när förvaringsgropen föll in.

Ovanför bottenlagret A1147 fanns ett distinkt brandlager; A1146, som förekom inom större

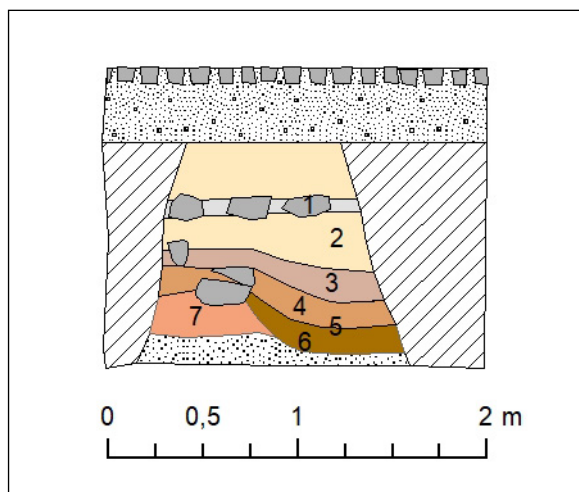
Figur 50. Plan över delområde 6 med huslämning 1158, undre lager.

Figur 51. Plan över delområde 6 med övre lager.

delen av ytan. Brandlagret överlagrade även nedgrävningen A1150. Lagret var förhållandevis tunt men innehöll förkolnat liggande trästycken. Träet hade olikartad orientering men de flesta styckena låg i riktningen sydväst-nordöst. Bränd sand förekom tillsammans med det förkolnade träet dock mestadels ovanpå. Brandlagret A1146 bör utgöra spår efter delar av bränd byggnad, möjligen ett förkolnat trägolv. Inga fynd påträffades i lagret. Man kan notera att lager A1146 låg ca 0,2 meter under lager A59 och inte ovanpå vilket annars var fallet för de brandlager som påträffades inom delområde 5. Eftersom den bevarade ytan var så pass liten går det inte att bedöma den brunna byggnadens yttre begränsning. I profilen mot väster fanns några stenar med en storlek av upp till 0,3 meter som låg på samma nivå som lagret. Möjligen skulle dessa kunna ha ingått i en vägg eller syll. Ett jordprov som genomgick makrofossilanalys togs från lager A1146 (se bilaga 3). I provet hittades förkolnade kärnor av skalkorn, en rågkärna samt fragmenterad säd. Materialet tolkades som hushållsavfall som förkolnats i samband med matberedning eller brand. En kärna av skalkorn ^{14}C -daterades till 1491–1644 e.Kr. (Ua-80934). Detta ger en sannolik datering av det brunna huset till 1500-tal. Brandlagret A1146 och förmodligen även nedgrävningen A1150 ingår tillsammans i huslämning A1158.

Ovanför brandlagret påminde lagerbilden mycket om den i delområde 5 (fig. 51). Här fanns det mörka kulturlagret A59 som även här var mörkbrunt, kraftigt humöst och hade inslag av träkol, tegelkross och småsten. De fynd och de tegelbitar som fanns i lagret var inte lika fragmenterade som i bottenlagret A1147 och lagret föreföll inte vara odlingspåverkat. Ovanför lager A59 fanns A39 som var ett grått siltigt lager. Här påträffades en yngre rödgodsskärva (F122) med datering till 1750–1850. Ovanpå detta lager fanns det grusiga lagret A58 som liksom i delområde 5 utgjordes av bärlager eller grusade gatunivåer till den äldre Kungsgatan. Ovanpå detta lager fanns den väl-lagda stenläggningen A36 som bör vara delar av den gatunivå som anlades vid 1800-talets mitt.

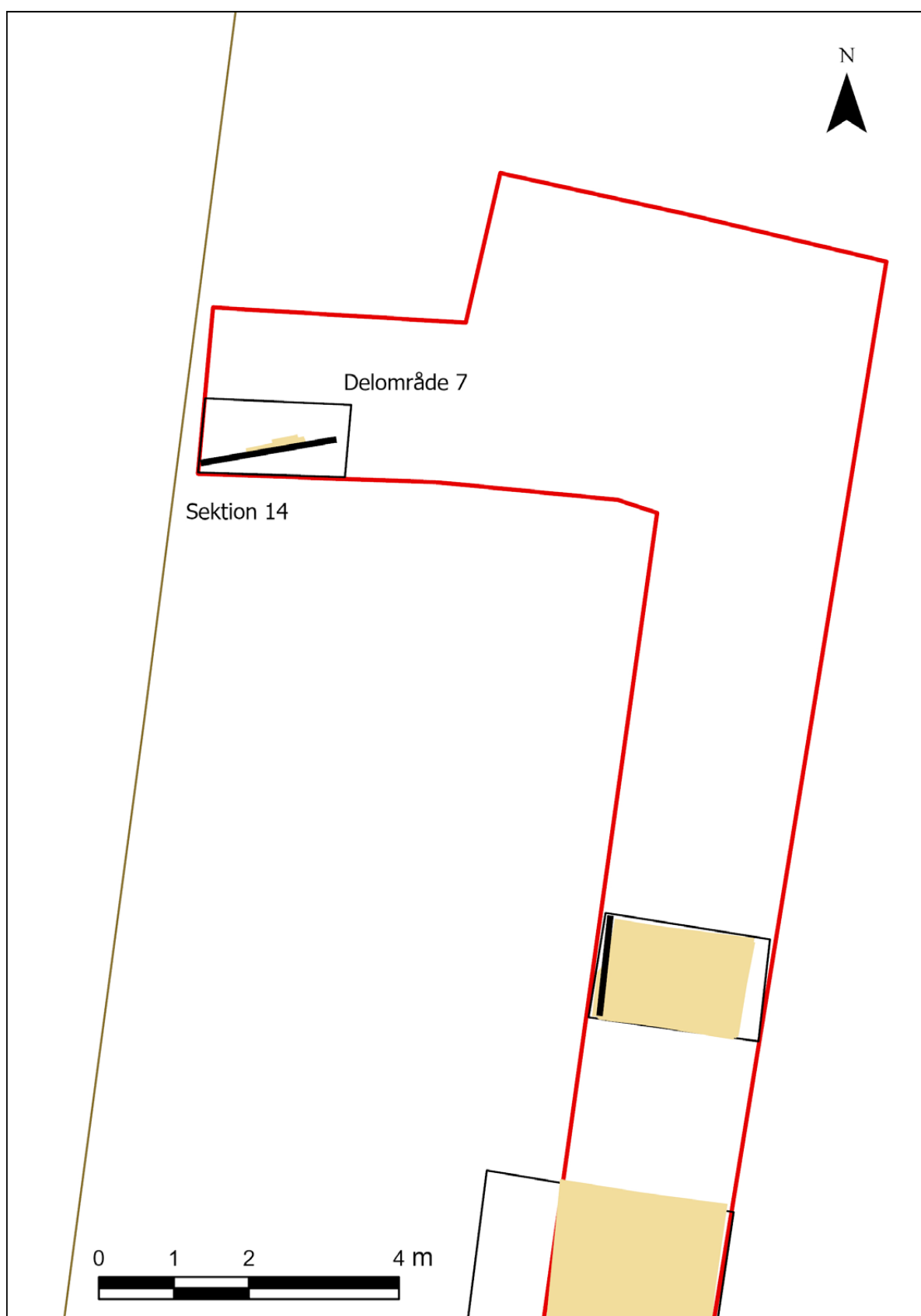
Figur 52. Profilritning av sektion 13 genom västra sidan av delområde 6. 1) A36 stenlagd väg, 2) A58 äldre väglager, 3) A39, 4) A59, 5) A1146 tunt brandlager, 6) A1145, 7) A1147.

Delområde 7

Den nordligaste delen av ledningsschaktet i Kungsgatan sträckte sig fram till ca tjugo meter före korsningen mot Storgatan där ett anslutningsschakt grävdes till SE-bankens fastighet på gatans västra sida (fig. 53). Hela den norra delen av schaktet var sedan tidigare söndergrävt och innehöll enbart sentida fyllningar. Enda undantag var ett smalt område allra närmast SE-bankens hus där en ungefär en meter bred sektion med bevarade lager fanns i schaktväggen. Den bevarade lagerföljden låg påfallande nära den moderna byggnaden på ett avstånd av enbart 0,3 till 1,3 meter från husväggen. De påträffade lagren och anläggningarna låg förhållandevis djupt, mellan 1,0 och 2,3 meter under trottoaren, vilket var betydligt djupare än i övriga schakt. Det är därför möjligt att lagerbilden återspeglar stratigrafien i en större nedgrävning, kanske en källare, och den möjliga huslämningen har fått benämningen 1160. Schaktprofilen dokumenterades som sektion 14.

Möjlig huslämning 1160

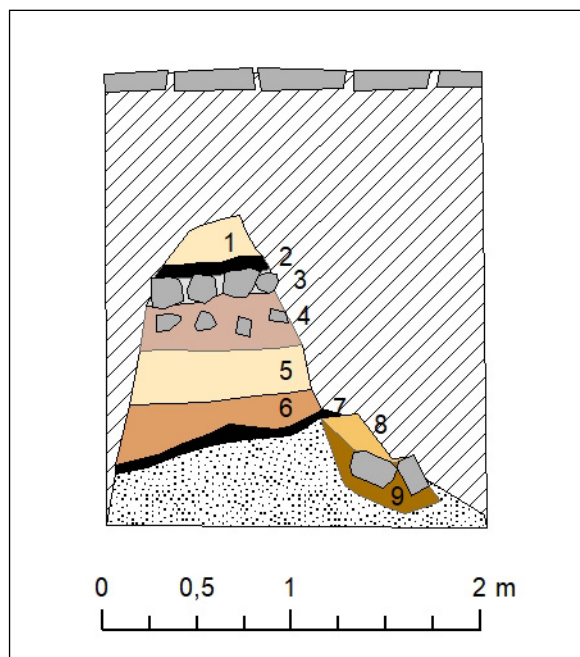
De lägre nivåerna i sektion 14 kan ha varit lämningar efter bebyggelse även om detta är svårt att bedöma eftersom bara en smal sektion var bevarad (fig. 54). Både det kraftiga djupet och lagrens

Figur 53. Plan över delområde 7 med möjlig huslämning 1160 där lagerbilden var synlig i sektion 14.

innehåll kan antyda detta. Den lägsta nivån i lagerbilden utgjordes av en nedgrävning, A1154. Denna hade i profilen en bredd av 0,5 meter och föreföll vara grävd från en nivå av 1,8 meter under markytan. Möjligen kan detta, som tidigare nämnts röra sig om en separat nedgrävning i botten av exempelvis en källare. Nedgrävningen hade en övre ljusare fyllning av svagt humös sand och en undre fyllning av mörkbrun, måttligt humös sand. Här fanns även stenar med en storlek av 0,2 meter som möjligen kan ha ingått i någon form av stenskoning. Här påträffades även en keramikskärva av yngre rödgods (F56) med en förhållandevis sen ungefärlig datering till 1700-tal. Ett jordprov för makrofossilanalys (P35) togs ur nedgrävningen A1154 (se bilaga 3). I provet fanns förkolnade kärnor av skalkorn samt fragmenterad säd. Materialet tolkades som hushålls-avfall som förkolnat i samband med matberedning eller brand. Nedgrävningen kan ha utgjort ett stolphål eller ingått i någon annan byggnads-konstruktion. En kärna av skalkorn genomgick ^{14}C -analys vilken gav en datering till 1460–1636 e.Kr (Ua-80935).

Vid sidan av nedgrävningen A1154 utgjordes botten i lagerföljden av ett kollager, A1153. Detta kan antingen ha utgjort en äldre markyta eller en lägsta nivå i en större nedgrävning. Lagret låg direkt ovanpå den orörda moränen. Det var svårt att bedöma om A1153 överlagade nedgrävningen A1154 eller inte. Kollagret A1153 framkom på ett djup av 1,8 till 2,1 meter under gatunivån och slutade något mot öster. Det fanns inte något synligt golvlager eller tilltrampat lager under kollagret A1153. Makrofossilanalys gjordes på ett jordprov från lagret (P34, se bilaga 3). Provet innehöll mycket träkol från gran samt nedbrutet organiskt material. Detta kan antyda att lagret snarare var en golvyta än en äldre marknivå. Även vid andra undersökningar har rikligt med granbarr påträffats på golv i källare där man förmodligen strött ut granris som underlag (se t.ex. Åstrand 2020:33). Förkolnade granbarr ^{14}C -daterades till 1475–1636 e.Kr. (Ua-80939). Dateringarna från A1153 och A1154 tyder på att konstruktionen, den möjliga

Figur 54, Profilritning av sektion 14 i delområde 7. 1) Mörkt, humöst grusigt lager, 2) A1151 träkol, 3) A1152 stenrad, 4) Mörk, humös sand med småsten, 5) Svartbrun, humös sand, 6) Svagt humös inrasad sand, 7) A1153 kollins, 8) A1154, övre ljus fyllning, 9) A1154 undre mörkare fyllning.

källargrunden, anlagts under 1500-talet men att den varit i bruk under lång tid.

De lager och konstruktioner som påträffades ovanför A1154 skulle även de kunna ha ingått i en byggnad även om detta är oklart. Närmast ovanför A1154 fanns först ett ljusare, svagt humöst lager följt av ett mörkare, kraftigt humöst lager. Ovanför detta fanns ett 0,3 meter djupt lager med mörkbrun, kraftigt humös sandig morän med ett glest inslag av sten. Det sistnämnda kan möjligen ha varit någon form av anläggningslager för en ovanliggande stenläggning A1152. Denna stenläggning bestod av upp till 0,2 meter stora stenar som var plant lagda i ett skift. Det var oklart om detta rörde sig om en stenrad eller en stenlagd yta. Ovanpå stenläggningen A1152 fanns ett kompakt träkollager A1151. Detta var en knapp decimeter tjockt och bestod av större träkollfragment, kanske en brunnen träbjälke. Stenläggningen A1152 och brandlagret A1151 bör höra samman med

någon form av huskonstruktion. Träkolslagret och stenläggningen låg på ett djup av omkring en meter under gatunivån.

Även om så pass lite var bevarat av lämningarna i delområde 7 var lagerbilden intressant eftersom den visade på någon form av husbebyggelse på platsen, förmodligen i två separata skeden. Kontexten har därför bedömts som en möjlig huslämning, 1160. Lämningarnas begränsade omfattning gjorde att det inte gick att fastställa om de undre nivåerna ingått i en källare eller någon annan större nedgrävd yta eller om botten av lagerföljden utgjordes av en äldre markyta. Det förhållandevis stora djupet kan tala för det förstnämnda.

Fynd och analyser

Fyndmaterial och konservering

Stadsarkeologiska undersökningar i Växjö har ofta varit fyndfattiga. Vid undersökningen i Kungsgatan kunde man dock tillvarata ett förhållandevis omfattande fyndmaterial bestående av 247 fyndposter. Keramikfynd och djurben var de dominerande fyndtyperna som stod för 171 av de registrerade fyndposterna. För att få ut så mycket kunskap som möjligt av fyndmaterialet gjordes specialregistrering och analys av såväl keramikfynden som djurbenen. Dessa redovisas i de två följande avsnitten samt i bilagor. Satsningen på keramikfynden och djurbenen gjordes eftersom dessa bedömdes kunna ge upplysningar om levnadssätt och försörjning i staden samt materiell kultur och social status. Fyndlistan från undersökningen återfinns som bilaga 5.

Utöver dessa fyndkategorier påträffades även andra typer av fynd. Två kopparmynt, ett från drottning Kristinas regeringstid (F6) och ett präglat under Karl XIV Johans tid (F17), i stratigrafiskt värdefulla kontexter. Båda mynten var så i så pass dåligt bevarade att årtalen inte gick att utläsa och mynten kan därför enbart knytas till respektive regents regeringstid. I lagren tillvaratogs 23 fyndposter med järnföremål varav de flesta var byggnadsrelaterade. Huvuddelen av järnfynden kasserades efter registrering men en hästsko (F1) och

två järnnycklar (F5, 16) konserverades. Ett bryne av skiffer (F220) påträffades också i kulturlagren. I så gott som samtliga lager påträffades fynd av glasskärvor och sammanlagt tillvaratogs och bevarades 31 fyndposter med glas. Glasfynden dominerades helt av planglas, det vill säga fönsterglas, och det fanns enbart 4 fyndposter med hålglas, det vill säga skärvor från glaskärl. Några fynd av näverullar påträffades vid undersökningen av de undre kulturlagren. Här hittades även en klack i näver med hål efter sydda sömmar (F187) som genomgått konservering. Även vid undersökningen vid Domkyrkocentrum påträffades ett flertal skosulor i näver i äldre gatulager (Balic 2015:45, 196). Spåren efter sömmar på skon från Kungsgatan tyder på att den varit gjord i läder som sytts ihop med skons underdel som var gjord i näver. I Smålands museums samlingar finns en sådan sko från 1700-talet (fig. 55) där sula, klack och botten är gjorda i näver medan ovandelen är i läder (SM L1817).

I bottenlagren påträffades en del slaggfynd. Dessa var ganska spridda och slaggfragmentens nötta ytor visade att dessa förmodligen omdeponerats eller förflyttats i lagren. Sammanlagt fanns 16 fyndposter med slagg. Dessa bestod av 34 fragment med en vikt av 6,3 kg.

Sammanlagt konserverades 6 fynd från undersökningen i Kungsgatan (tab. 8). Arbetet utfördes av konserveringsateljén vid Kalmar läns museum. Tillvägagångssättet vid konserveringen finns beskrivet i konserveringsrapporten som finns bifogad som bilaga 7.

Fnr	Kontext	Material	Föremål
1	A47	Järn	Hästsko
5	A59	Järn	Nyckel
6	A59	Cu-leg	Mynt, Kristina
16	A58	Järn	Nyckel
17	A36	Cu-leg	Mynt, Karl XIV Johan
187	A47	Näver	Klack

Tabell 8. Konserverade fynd från undersökningen i Kungsgatan.

L 1817

Figur 55. Överst sko från 1700-tal ur Smålands museums samlingar med ovandel av läder och undre delar gjorda i näver (Smålands museum L1817). Nederst klack i näver från Kungsgatan (F187).

Osteologi

Vid undersökningen påträffades djurben i många kontexter. Sammanlagt finns 33 fyndposter med djurben. Dessa fick undernummer i samband med den analys som gjordes på materialet. Den osteologiska analysen utfördes av Lucia Elgerud vid Bohusläns museum. Den följande texten är en något nedkortad version av hennes analysrapport som även finns som bilaga 1.

Inledning

Sammanlagt innehåller materialet från Kungsgatan 353 benfragment som tillsammans väger drygt 3,2 kg. Bevaringsgraden är i samtliga fall tämligen låg; benmaterialet är generellt poröst och vidarefragmenteras lätt under hantering. Materialet består till största del av obrända ben från vanliga slaktdjur, inklusive får, får/get, svin, och nötkreatur. Därutöver innehåller materialet en tand från en kronhjort och tre hästtänder, sannolikt från en individ. Fragment som ej kunnat artbestämmas faller inom medelstort, större, eller medelstort/stort däggdjurskategorier. Inga mindre däggdjursfragment hittades i materialet och

enbart ett mindre fragment som överensstämmer med fågel, men då fragmentet är vitbränt och fragmenterat kan art inte bestämmas med någon vidare säkerhet. Ett fåtal brända ben återfanns i materialet såväl som en del fragment som visar på ålder såsom ofusionerade epifyser och tänder med olika grad av slitage. Dessa observationer presenteras nedan, tillsammans med en överblick över samtligt material och antalet artbestämda fragment.

Resultat osteologi

Av de fragment som kunnat element-bestämmas så innehåller materialet 21 bakkensfragment, 20 frambensfragment, sex framben/bakkensfragment, 15 axialskelettfragment, och 37 huvudfragment (se bilaga 1, tab. 1). Materialet visar på en blandning av slaktavfall, hushållsavfall och sannolikt avfall från ben- och hornhantverk. Kronhjortstanden indikerar att djurets kranium behållits, möjligtvis i syfte att bearbeta hornen, utöver jakt av vilt för konsumtion. Hjorttanden (fig. 56) och hästtänderna (fig. 57) är anmärkningsvärda i och med att de är ovanliga fynd i

Figur 56. Kronhjortstand ur lingual aspekt F36-1 (A59). Avstånd mellan linjer på måttstocken är 1 mm. Foto: Cecilia Ahlsén, Bohusläns museum.

Figur 57. Hästtänder, F30-6 och 7 (A41) ur occlusal aspekt. Avstånd mellan linjer på måttstocken är 1 mm. Foto: Cecilia Ahlsén, Bohusläns museum.

stadssammanhang som framför allt innehåller hushålls- och slaktavfall. Hästtänderna kommer sannolikt från en äldre individ vars härkomst är oklar i och med att konsumtion av häst mycket sällan förekom. Anatomiskt sett är fragmenten tämligen väl utspridda mellan framben, bakben, och axialskelett-element. Övervikten av huvudfragment har att göra med de många tänder som återfunnits i materialet. Detta bygger sannolikt på tafonomi snarare än hushållning eller slakt-strategi i och med den bättre bevaringen av tänder gentemot ben.

Artbestämning

Av fragmenten som kunde artbestämmas så är majoriteten nötkreatur (82), följt av en tämligen jämn fördelning mellan får/get (17) och svin (20), utöver de tre hästtänderna och kronhjortstanden (tab. 9). I kontext A22 och A6 som daterats till en yngre period än resten av materialet återfanns två fragment från nötkreatur i A22 och inga fragment som kunde artbestämmas från A6.

Brända ben

Brända ben återfanns i flera kontexter men framför allt i A66, A37, A63, och A59 såväl som ett fragment från A60 och ett från A65 (tab. 10). Fragmenten kommer från oidentifierade medelstora däggdjur, ett från svin, ett från en får/get, ett från ett större däggdjur och ett från däggdjur av obestämd storlek. Därutöver kommer ett fragment möjligtvis från fågel. Majoriteten av fragmenten kunde inte identifieras utan registrerades såsom oidentifierade (oid.) ben, rörben, eller platt ben. Endast två brända fragment, ett ben från ett svinkranium och en får/get ulna (armbågsben), kunde artbestämmas och identifieras utifrån element (F27-1 och 37-2). De brända benfragmenten (29 stycken) har en sammanlagd vikt på 52 g. Därutöver visade fragment från nötkreaturständer (F41-1) en blå nyans på dentinstrukturen (fig. 58), sannolikt genom kontakt med järnföremål som lett till formationen av vivianit. Den blå nyansen kan skapas då ben eller tänder inlagras med mineralämnet vivianit som består av 95% järnfosfat (During & Kvaal 2000).

Kontext L/A	Får/get	Svin	Nötkreatur	Häst	Kronhjort
Alla kontexter utom A22 & A6*	17	10	82	3	1
A22	0	0	2	0	0
Summa	17	10	84	3	1

Tabell 9. Förekomst av antal artidentifierade ben från undersökningen (NISF). * Fragmenten i A6 kunde inte artbestämmas.

Kontext	Fyndnr	Antal	Vikt mg	Art	Element	Del
A66, R29	47-4	1	2700	Medelstort däggdjur	Rörben	Rörbensfragment med fusionsyta
A66, R29	47-5	1	1600	Medelstort däggdjur	Platt ben	Fragment
A37, schakt 39	46-4	2	1790	Däggdjur	Null	Fragment, 15 & 25mm
A63	29-1	5	22570	Större däggdjur	Rörben	Fragment, 35-55mm
A63	29-2	3	2390	Medelstort däggdjur	Ledyta	Ledyta/fusionsyta fragment, 15-20mm
A63	29-3	7	7200	Medelstort däggdjur	Oid. Ben	Fragment, 15-35mm
A59	24-1	1	710	Medelstort däggdjur	Rörben	Diafysfragment
A59, R41	27-1	1	5380	Svin	Kranium	Temporale vid ledyta mot mandibulum
A60, R41	27-2	1	880	Medelstort däggdjur	Platt ben	Fragment
A37, schakt 39	37-1	4	2840	Medelstort däggdjur	Oid. Ben	Fragment, 10-25mm
A37, schakt 39	37-2	1	1320	Får/get	Ulna	Olekranon och ledyta
A59, R48	36-2	1	2250	Fågel?	Rörben	Ledyta och diafys
A65, R33	40-3	1	440	Medelstort däggdjur	Rörben	Rörbensfragment

Tabell 10. Brända ben från undersökningen i Kungsgatan. Null = inget värde.

Figur 58. Fragment av nötkreaturstand med blå vivianitbildning. A44, F40-1. Avstånd mellan linjer på måttstocken är 1 mm. Foto: Cecilia Ahlsén, Bohusläns museum.

Ålder, trauma, och patologi**Åldersindikationer**

Åldersbedömningar (tab. 11) baserades på ofusionerade epifyser, tanderuptation, och tandslitage. Åldersintervallerna har definierats som juvenil/ yngre vuxen, yngre vuxen, vuxen, vuxen/äldre vuxen och äldre vuxen för att reflektera de djur som möjligen skulle kunna klassas som yngre i och med att tänderna sannolikt är oerupterade och epifyserna inte helt fusionerat gentemot äldre med mer framskridet tandslitage. Dock kan vissa

drag överensstämman mellan juvenila och yngre vuxna individer (t.ex. något fusionerade epifyser och nyligen erupterade tänder), därför inkorporerades även kategorin "juvenil/yngre vuxna". "Vuxna" klassades element som visar på till exempel slitage men inte särskilt framskridet slitage av tänder, de kan därför klassas som vuxna men ännu inte äldre. Kategorin "vuxna/äldre vuxna" lades även till för djur med något mer framskridna tandslitage medan de med mycket slitna tänder räknades som "äldre".

Kontext	Fyndnr	Antal	Art	Element	Åldersindikationer	Ålder
L59, schakt 30	48-14	1	Svin	Femur	Leden är inte helt fusionerad - fusionslinjen finns kvar	Yngre vuxen
Schakt 30, L59	48-16	1	Medelstort däggdjur	Femur	Ofusionerad distal, sannolikt svin baserat på storlek	Juvenil/ yngre vuxen
L59, schakt 30	48-18	7	Större däggdjur	Ledyta	Fragment med fusioner (ofusionerade epifyser)	Juvenil/ yngre vuxen
L59, schakt 30	28-20	9	Medelstort däggdjur	Ledyta	Fragment med fusioner (ofusionerade epifyser)	Juvenil/ yngre vuxen
L59, schakt 30	48-21	1	Svin	Underkäke & tre underkäksmolarer	Tänderna är nötta men ej väl nednötta	Vuxen
A47, schakt 21	18-7	1	Större däggdjur	Humerus	Med största sannolikt hel, ofusionerad distal epifys	Juvenil/ yngre vuxen
A48, schakt 21	18-10	1	Får/get	Tibia	Ofusionerad distal ledyta	Juvenil/ yngre vuxen
A49, schakt 21	18-11	1	Nötkreatur	Överkäksmolar 3	Osliten tand, sannolikt oerupterad	Juvenil/ yngre vuxen
A47, schakt 14	32-3	3	Nötkreatur	Underkäksmolar 1/2 & 3, & överkäksmolar 1/2	Samtliga tänder är enbart något nötta vilket visar på yngre ålder	Yngre vuxen
A47, schakt 14	32-4	1	Svin	Molar 3	Lätt nednötta kuspar vilket visar på yngre ålder	Yngre vuxen
A47, schakt 14	32-7	1	Större däggdjur	Femur	Ofusionerad femoralhuvud	Juvenil/ yngre vuxen
A47, R18	33-5	1	Får/get	Överkäksmolar 1/2	Tanden är nött men höjden är oklar - var i occlusion	Vuxen

Tabell 11. Åldersbedömningar i benmaterialet. Notera att benen av nötkreatur från kontext A22 är från en yngre tidsperiod utifrån ¹⁴C-resultat och har därför markerats i tabellen med fetstil. Fortsätter på följande sida.

Kontext	Fyndnr	Antal	Art	Element	Åldersindikationer	Ålder
A47, R18	33-6	1	Får/get	Molarfragment	Möjlig underkäksmolar 3, tanden är nött men höjd oklar - var i occlusion	Vuxen
A66, R29	47-2	1	Får/get	Överkäksmolar 1/2	Tanden är nött men höjd oklar - var i occlusion	Vuxen
A143	19-1	1	Nötkreatur	Humerus	Antydning till fusionslinje kvar mellan epifys och diafys	Yngre vuxen
A6	45-3	1	Större däggdjur	Vertebra	Ofusionerade ledytter på kotkroppen	Juvenil/yngre vuxen
A37, schakt 39	46-1	1	Nötkreatur	Överkäksmolar 3	Enbart lite nötning	Yngre vuxen
A41, botten	30-6	1	Häst	Överkäkstand – PM4	Framskriden nednötning, enbart ett par cm kvar av kronan	Äldre vuxen
A41, botten	30-7	2	Häst	Överkäksmolarer	En är sannolikt M3 – båda är slitna liknande 30-6	Äldre vuxen
A49	22-1	1	Nötkreatur	Mandibulum & underkäksmolar 3	Stadie I = 16 enligt Grant (1982), tämligen nednött	Vuxen/ äldre vuxen
A49	22-3	1	Nötkreatur	Underkäksmolar 1/2	Framskriden nednötning (ca 1cm av kronan kvar vertikalt)	Äldre vuxen
A22 Rensfynd	44-1	2	Nötkreatur	Mandibulum & underkäkständer	P4 - e, M1 - k, M2 - j, M3 - g --> 10+15+14+12 = 51 enligt Grant (1982)	Vuxen/ äldre vuxen
A65, R28	12-2	1	Nötkreatur	Underkäkstand, molar 3	Stadie e =10 enligt Grant (1982)	Vuxen
A65, R28	12-3	1	Nötkreatur	Underkäkstand, premolar 4	Stadie e =10 enligt Grant (1982)	Vuxen
A65, R28	12-4	2	Nötkreatur	Underkäksmolar 1/2	Båda mer nötta, en ca 2-3 cm lång och en ca 1cm lång krona	Yngre vuxen & vuxen/ äldre vuxen
A59, R34	23-1	1	Nötkreatur	Underkäkspre-molar 4	Stadie g=12 enligt Grant (1982)	Vuxen/äldre vuxen
A1150, R48	36-1	1	Kronhjort	Överkäksmolar 2/3	Enbart lite nötning	Yngre vuxen
A65, R33	40-1	1	Nötkreatur	Underkäksmolar 3	Oslitna distala kuspar	Yngre vuxen
A65, R33	40-2	1	Nötkreatur	Överkäksmolar 1/2	Enbart lite nötning	Yngre vuxen

Tabell 11. Åldersbedömningar i benmaterialet. Notera att benen av nötkreatur från kontext A22 är från en yngre tidsperiod utifrån ¹⁴C-resultat och har därför markerats i tabellen med fetstil. Fortsättning från föregående sida.

Trauma och patologi

Två ben med tecken på trauma och patologi återfanns i materialet (tab. 12). En kota från nötkreatur visar så kallad eburnation (fig. 59). Eburnation eller "putsat ben" kommer från att två skelettelement skaver direkt mot varandra då osteoartrosförändringar inneburit hel nednötning av ledbrösket. Sådana förändringar är associerade med patologier men framför allt med framskriden ålder och mekanisk nednötning av leder. Nednötningen kommer sannolikt från att nötkreaturet använts som arbetsdjur. Därutöver

visar en nötkreaturs-femur (lårben) tecken på skarpt trauma sagittalt (delar benet i en höger och en vänster halva), troligen associerat med slakt. Dock kan förändringen tillkommit senare under nedbrytningsprocessen i och med att den porösa fragmenteringen av materialet gör detaljer svåra att uttyda.

Åldersfördelning

Åldersindikationerna sammanfattas i tabell 13. Åldersfördelningen visar på yngre får, get, och svin, såväl som att kronhjortstanden också visar

Figur 59. Nötkreaturskota F48:17 (A59) med eburnation (vitaktig glans) ur kranial aspekt. Avstånd mellan linjer på måttstocken är 1mm. Foto: Cecilia Ahlsén, Bohusläns museum.

Kontext	Fyndnr	Antal	Art	Element	Trauma och patologiska indikationer
L59, schakt 30	48-17	1	Nötkreatur	Vertebra	Eburnation (osteoartrit) superiort, indikerar högre ålder/aktivitetsgrad
A47, schakt 19	21-1	1	Nötkreatur	Femur	Högra kondylen är avskavd sagittalt - tafonomisk defekt eller skarp trauma i färskt ben

Tabell 12. Trauma och patologier.

på en yngre ålder. De element från häst som hittats i materialet (bestående av tre tänder, sannolikt från samma individ) visar på en mer framskriden ålder. Nötkreatur däremot har en mer generell fördelning och förekommer i yngre, medel, och mer framskriden ålder. Detta tyder på en blandad strategi då det gäller nötkreaturshållning, med såväl köttproduktion som brukande av nötkreatur som arbetskraft för t.ex. mjölkning eller som dragdjur. Detta resultat stämmer väl med Magnells observationer (Balic m.fl. 2015) på djurbenen från undersökningen i de närliggande fastigheterna Växjö 10:14 och Domkyrkan 1. Magnell konstaterar att benen från nötkreatur från ett område ungefär 150–200 m österut tyder på en högre grad av organiserad slakt under medeltiden, bara för att övergå till en mer småskalig djurhållningsekonomi lokalt under 1500–1600-talet. De flesta kontexterna från Kungsgatan dateras ungefär till den senmedeltida/tidigmoderna perioden. Notera att två av nötkreatursfragmenten i åldern vuxen/äldre vuxen kommer från A22, alltså en yngre tidsperiod än resten av materialet utifrån ^{14}C -datering. Ålderstolkningen kan dock ge en skev bild då de många fragment utan fusionsyta kan vara från äldre individer där fusionslinjer helt uttraderats. Därutöver är flertalet av fragmenten i materialet mindre och av sämre bevaringsgrad och därmed svårtydda ur ett ålderspersionsspektiv. Detta innebär att det kan finnas fler äldre individer i materialet än reflekterat i tabell 6.

Sammanfattning av osteologin

Benmaterial från en schaktövervakning i Kungsgatan analyserades i december 2023 av osteologer på Bohusläns museum. Materialet består av 353 benfragment av porös kvalitet som tillsammans väger drygt 3,2 kg. Sammanlagt återfanns 29 brända benfragment vägande 52 g, men majoriteten av materialet var obränt. I materialet återfanns får/get, svin, nötkreatur, en kronhjort, möjligtvis en fågel och tre hästtänder. Anatomin tyder på en jämn fördelning av element från framben, bakben, axialskelett, och kranium, dock med en viss övervikt av tänder sannolikt baserat på tändernas goda bevaringsgrad i jämförelse med ben. Artfördelningen visar på en majoritet av nötkreatur. Bland de nötben som kunde åldersbedömmas så var fördelningen jämn mellan alla ålderskategorier för ben såväl som tänder. Därutöver återfanns yngre svin och får/get. Kronhjortstanden indikerar en yngre ålder och hästtänderna en äldre ålder. Ett nötkreatursfragment visar på skarpt trauma, troligen i och med slakt. Ett nötkreatursfragment visar även eburnation (nedbrytning av leder) troligen på grund av mekanisk nedbrytning av leden i samband med arbetsdjurshållning. Benen tyder på en blandning av hushålls-, slakt-, och hantverksavfall såväl som en blandning av köttproduktion och användandet av nötkreatur som arbetsdjur.

Art	Juvenil/ yngre vuxen	Yngre vuxen	Vuxen	Vuxen/ äldre vuxen	Äldre vuxen	Summa
Får/get	1	0	3	0	0	4
Svin	0	2	1	0	0	3
Medelstort däggdjur	9	0	0	0	0	9
Nötkreatur	1	6	2	5	1	14
Häst	0	0	0	0	3	3
Kronhjort	0	1	0	0	0	1
Större däggdjur	13	0	0	0	0	13
Summa	24	9	6	4	4	47

Tabell 13. Sammanställning av ålder per fragment, artfördelat.

Keramik

Keramikfynden utgjorde en stor del av fyndmaterialet och skärvor från keramikkrärl påträffades i de flesta undersökta kontexter. Keramik är en fyndkategori som kan bidra till datering men även ge inblickar i materiell kultur både i enskilda hushåll och i staden som helhet. Den följande texten är den analysrapport som Torbjörns Brorsson, Kontoret för keramiska studier, har sammanställt. Analysrapporten återges här i sin helhet. En tabell som visar resultatet av detaljregistreringen av keramikmaterialet återfinns som bilaga 2. Vad gäller den dateringsbild som det keramiska fyndmaterialet ger så ser den något annorlunda ut än den bild man fick utifrån ¹⁴C-analys och de stratigrafiska skillnader man kan relatera till den ändring av stadsplanen som gjordes efter 1658. Keramikfynden ger här en något yngre datering än de andra dateringskällorna. Frågor om keramikdatering kontra ¹⁴C-resultat diskutera i tolkningsdelens avsnitt ”Kronologin i Kungsgatan”.

Keramik

Den totala mängden keramik från undersökningen i Kungsgatan utgjordes av 252 keramikskärvor och dess vikt uppgick till drygt 3,3 kilogram (tab. 14). Keramiken har daterats från 1600-talet fram till mitten av 1800-talet och

Godstyp	Antal skärvor	Vikt (g)
Yngre glaserat rödgods	194	2569
Stengods	6	38
Yngre vitgods	5	8
Fajans	8	43
Flintgods	33	634
Jydepotta	1	11
Porslin	3	7
Lergods	2	7
Summa	252	3317

Tabell 14. Sammansättning av keramik från Kungsgatan i Växjö.

huvuddelen av materialet förefaller vara deponerat under andra hälften av 1700-talet. Materialet utgörs av en stor mängd lokalproducerad keramik medan andelen importerade krärl var relativt få.

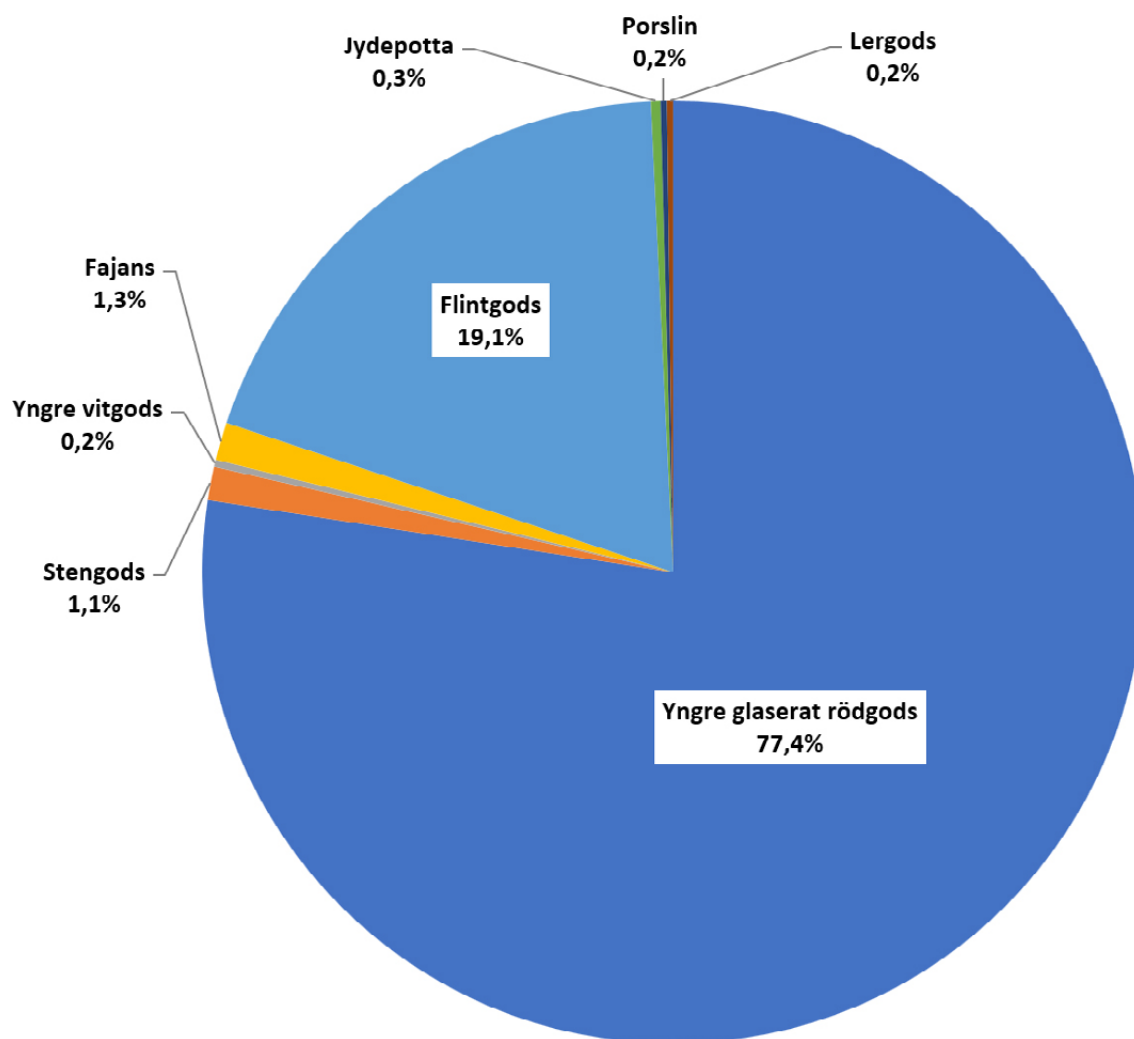
Registrering och definitioner

Registreringen har utförts i MS Excel och keramiken har fördelats på 109 fyndposter. Fyndmaterialet har relaterats till kontext och vid registreringen av keramiken har materialet uppdelats i olika godstyper och krärltyper. Med godstyp avses den arkeologiska benämningen på krärl med en specifik godssammansättning, dekor, glasyr eller bränning. Några exempel är yngre glaserat rödgods och stengods. Vid registreringsarbetet av keramiken har vidare olika krärltyper separerats och antecknats. Exempel på dessa typer är krus, fat, trebensgrytor, krukor samt odefinierade krärl. Eventuella anmärkningar som exempelvis stämplars och krärlfunktion har noterats.

Yngre glaserat rödgods

Från undersökningen i Kungsgatan var det yngre glaserade rödgodset den enskilt största godsgruppen med fynd av 194 skärvor (tab. 14, fig. 60). Godstypen kännetecknas av en rödbrännande lera i olika nyanser som glaserats med en oftast klar (genomskinlig) blyglasyr på krärlväggens insida. Man kunde även lägga på en vitbrännande lera, en så kallad engobe och därmed skapa fler färger och därmed olika dekorer. Den vitbrännande leran med en klar glasyr gjorde att man fick en gul färg, medan den klara glasyren på en rödbrännande lera gjorde krärltan brun.

Det yngre rödgodset från Kungsgatan har fördelats på trebensgrytor, krukor, fat, skålar samt en supkopp. Utifrån antalet skärvor fanns det något fler skålar och fat än trebensgrytor och krukor, vilket innebär att det fanns ett större antal av bordskrärl än krärl som användes för tillagning eller förvaring. Utöver dessa fyra krärltyper påträffades även ett skaft (F77) som hade tillhört en supkopp (fig. 61:G). Skaftet påträffades i A65 och supkoppar användes för att bland annat dricka/äta soppa och annat flytande som brännvin

Figur 60. Fördelning av keramiken från Kungsgatan, baserad på dess vikt, 3 317 gram. Materialet domineras kraftigt av inhemskt yngre glaserat rödgods.

och de var oftast personliga. Supkoppar förekommer från 1500-talet och det förekommer fynd på bland annat regalskeppet Vasa från år 1628.

Trebensgrytor förekommer generellt i Skandinavien från 1400-talet och långt in i 1700-talet (Bonge-Bergengren 1994:35) och det är främst rörskäftens utformning som är daterande. Trots att det påträffades 40 skärvor från trebensgrytor har inte något skaft identifierats utan skärvorna utgörs av ben (fig. 61), mynning samt buk. Krukor i yngre glaserat rödgods uppträder generellt i Skandinavien från 1700-talet och de var mycket

vanliga under 1700- och 1800-talen (Lindqvist 1981:103 f). Till skillnad från trebensgrytorna hade krukorna en flat botten och de saknade rörskäft medan de i stället hade två hänklar på vardera sidan om mynningen. Det kan noteras att trebensgrytor och krukor hade likartade mynningspartier, vilket försvårar identifieringen av respektive kärlyp. Totalt har 46 skärvor bedömts ha tillhört krukor (tab. 14).

Totalt har 98 skärvor i yngre glaserat rödgods bedömts ha tillhört fat eller skålar, och skillnaden på dessa två kärlyper är att faten var relativt låga

Figur 61. Exempel på yngre glaserat rödgods från Kungsgatan. A) Kruka. B) Trebensgryta. C-F) Fat/skål. A) F142. B) F83. C) F76. D) F124. E) F125. F) F185.

medan skålarna hade en något högre kärlprofil med en mindre mynningsdiameter. Både skålen och fatet hade en viktig betydelse på middagsbordet, som måltidsgästerna samlades kring och därför hade oftast faten och skålarna dekorativa mönster (fig. 61). Fat av yngre glaserat rödgods uppträder i Skandinavien från andra hälften av 1500-talet, men både faten och skålarna på Kungsgatan har daterats från 1600-talet till mitten av 1800-talet. En skärva (F156) från en gulglaserad skål (fig. 62:F) har bearbetats till en cirkulär form med en diameter på 4,5 cm och denna skärva har sannolikt sekundär använts som en spelpjäs.

Samtliga skärvor i yngre glaserat rödgods har tillhört kärl som sannolikt haft en sydsandinavisk proveniens, och merparten är troligtvis lokalt tillverkat i eller i närheten av Växjö. Keramiken kan dateras från 1600-tal fram till mitten av 1800-talet.

Stengods

Det påträffades endast sex stengodsskärvor och samtliga skärvor har tillhört kärl från Tyskland eller Belgien. Det fanns bland annat skärvor från Raeren (F178) i nordöstra Belgien samt från Frechen och Westerwald i närheten av Bonn i Rhenområdet i Tyskland. De två tidigaste skärvorna har tillhört vardera ett krus från Raeren och dessa är sannolikt från 1600-talet och skärvorna framkom i A47 och i A59. Dateringen av det övriga stengodset är sannolikt 1700-talets första hälft, medan Westerwaldkeramiken förekom frekvent upp i 1800-talet. Det framkom även två skärvor från tyska selterswasserkrus och dessa kännetecknas av en flaskliknande form med en liten mynning och en hank. Selterswasserkrus tillverkades framför allt i Waldenburg i Tyskland under perioden 1750 till slutet av 1800-talet (Brinkmann 1982).

Man kan notera att det totala antalet stengodsskärvor är mycket litet, vilket kan indikera att materialet inte representerar samhällets övre skikt.

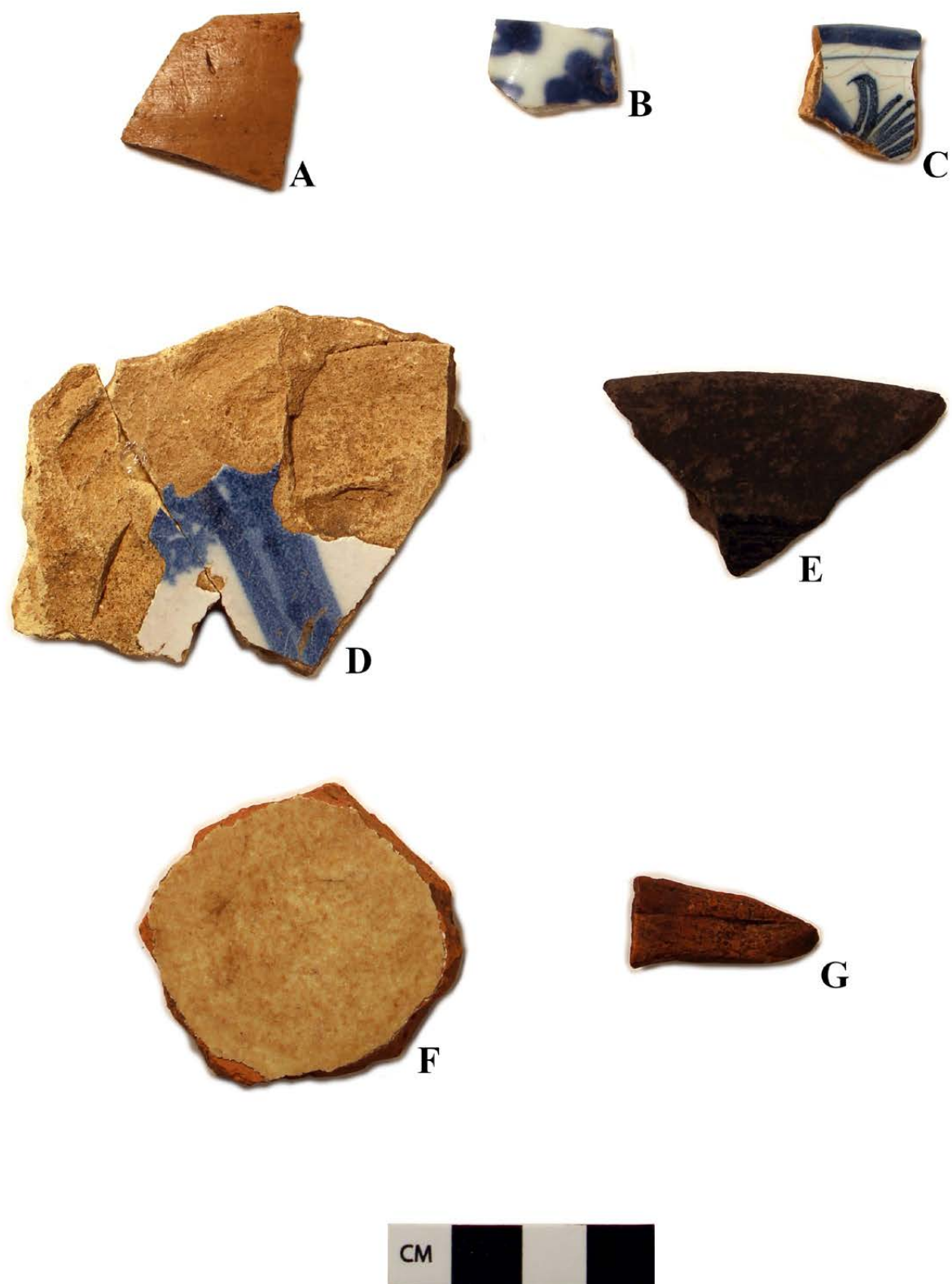
Yngre vitgods

Vid undersökningen har fem skärvor yngre vitgods påträffats. Det har liksom rödgodset en glasyr på insidan av kärlväggen, men vitgodset kunde även ha en liknande glasyr på dess utsida. Godset är vitbrännande och glasyrerna var antingen gulaktiga eller gröna. Produktionsområdena för denna typ av keramik är helt beroende på förekomsten av vitbrännande leror, vilket var i västra Tyskland och Holland. Det fanns ingen känd förekomst av vitbrännande lera i Skandinavien under 1600- och 1700-talen. Skärvorna från Kungsgatan har påträffats i tre olika kontexter och keramiken har fördelats på obestämda kärl och en trebensgryta från Tyskland. Det yngre vitgodset kan huvudsakligen dateras till 1600-talet.

Fajans

Fajans är benämningen på ett lergods som är täckt med en ljus ogenomskinlig glasyr. Under slutet av 1600-talet blev fajans vanligt i Skandinavien är då var det främst de holländska Delft-produktionen som dominerade. Syftet med keramiken, med det ljusa godset, tennglasyn och fantasifulla mönster, var att efterlikna porslin. Fajans var billigare än porslin och kom under 1700-talet att produceras i stor omfattning, och i Sverige tillverkades kärl av fajans från 1726 i Rörstrands fabriker utanför Stockholm (Nyström & Brunius 2007:171).

På Kungsgatan har det påträffats åtta fajansskärvor, och dessa framkom i sex olika kontexter. Skärvorna har daterats till perioden 1650–1770 och proveniensen har varit Holland och möjligtvis Sverige. I A48 påträffades två skärvor från en skål (F95) (fig. 62:D) och denna var sannolikt tillverkad i Delft eller i Haarlem i Holland. I A13 påträffades en mynningsskärva, F59 (fig. 62:C), från en kopp och denna hade ett motiv med bladverk och koppen var sannolikt av holländsk proveniens. Fajanserna från Kungsgatan bör ha ingått i ett hushåll tillhörandes det övre skiktet i samhället.

Figur 62. Exempel på olika typer av keramik från Kungsgatan. A) F178, stengods. B) F61, porslin. C) 59, fajans. D) F95, fajans. E) F67, jydepotta. F) F156, yngre rödgods, skål och spelpjäs. G) F77, yngre rödgods, supkopp.

Jydepotter

I östra Danmark; på Fyn och Jylland tillverkades jydepotter under perioden 1500 till 1920. Keramiken var enkel till sin utformning och den var tillverkad med för hand med ringling och kärlden var oglaserade. Det lågbrända, handgjorda svartgodset var ett hemhantverk och jydepotterna var en viktig inkomstkälla för människor i Jylland och på Fyn i Danmark. Jydepotter påträffas i relativt stor mängd i södra Skandinavien men godstypen är relativt ovanlig i Växjö (Brorsson 2015a; 2015b; 2020). Vid undersökningen i Kungsgatan framkom det endast en skärva (F67, fig. 62:E), och den har tillhört en kruka. Skärvan påträffades i A39 i schakt 49 och utifrån den övriga keramiken i kontexten har jydepottan daterats till 1700-talet.

Flintgods

Från och med mitten av 1700-talet började man i England att producera flintgods och även detta producerade för att efterlikna porslinet. En avgörande skillnad mellan flintgods och porslin är att flintgodset är betydligt mjukare och lerorna tål inte lika höga temperaturer som porslinslerorna. I Sverige blev flintgodset på kort tid dominerande med bland annat fabriker som Marieberg, Rörstrand och Gustavsberg. Den äldsta produktionen av flintgods i Sverige påbörjades år 1770 av Rörstrand, och då började man också att använda sig av tryckta mönster (Nyström & Brunius 2007:176).

På Kungsgatan har det sammanlagt påträffats 33 flintgodsskärvor. De olika käriltyperna som varit möjliga att identifiera är fat, skål, tallrik och kruka. Flintgodset har daterats till 1800-talet, och i A13 framkom flera skärvor (F160) från ett fat, en tallrik samt en kruka och denna keramik kan vara från slutet av 1800-talet. Kontext A13 förefaller emellertid vara något omrörd med inslag av även fajans och en kritpipa.

Porslin

Vid undersökningen framkom tre skärvor av porslin, och skärvorna har tillhört en skål respektive två koppar (fig. 62:B). Porslin kom ursprungligen från Kina men började tillverkas i Europa i början

av 1700-talet i Meissen i nuvarande östra Tyskland. I Sverige blev Marieberg utanför Stockholm den första platsen där man tillverkade porslin och fabriken anlades där år 1758 (Aldridge 1970:130).

Skärvorna från Kungsgatan har bedömts vara från 1700-talet eller 1800-talets första del och kärlden har sannolikt haft en europeisk proveniens.

Lergods

Två skärvor från två olika kontexter utgörs av ett glaserat och oglaserat lergods. Käriltyperna har inte varit möjlig att fastställa men skärvorna kan ha tillhört oglaserade blomsterkrukor med hål i botten. Dateringen av lergodset är 1700-tal och första hälften av 1800-talet.

Sammanfattning om keramiken

Keramiken från Kungsgatan speglar sannolikt ett eller flera hushåll från 1600- och 1700-talen. En betydande majoritet av keramiken var från inhemska produktioner, vilket tyder på att inventariet representerar medelklassen i Växjö. Det fanns en mycket liten andel importerad keramik och de få importerade kärlden kom från Danmark, Tyskland, Holland samt Belgien. Man kan konstatera att andelen lokalproducerat yngre glaserat rödgods dominerade kraftigt och nästan 80 % av samtliga kärl tillhörde denna godstyp. Det är egentligen bara de holländska fajanserna som påvisar någon högre ståndsmiljö, medan stengodset fanns i fler typer av miljöer.

Utifrån tidigare genomförda studier av keramik från Växjö är keramikmaterialet från Kungsgatan representativt för ett efterreformatiskt material i staden, där merparten var lokaltillverkat. De fanns även tyskt stengods och holländska fajanser medan porslinet sannolikt var europeiskt. Även en skärva från en dansk jydepotta har identifierats.

Att det inhemska yngre glaserade rödgodset dominerar i Växjö har bekräftats av andra undersökningar i staden. Det är bland annat från Karolinerhuset och från utgrävningar i Kronobergsgatan samt Södra Kronobergsgatan/

Järnväggsgatan (Brorsson 2015a; Brorsson 2015b; Brorsson 2020) och sammansättningen av materialen från dessa tre platser är likartade, och i stort sett från samma tidsperiod. Det är egentligen bara materialet från Karolinerhuset som avviker kronologiskt från de övriga.

Kritpipor, kakel och bränd lera

Kritpipa

Utöver keramik från lerkärl påträffades ett antal andra fynd i keramiska material (tab. 15).

Det påträffades totalt 20 skärvor från skaft och samtliga utom en (F174) har tillhört vitbrännande kritpipor. Pipan som avvek påträffades i A66 i R27 och denna var tillverkad av en rödbrännande lera. På en av de vitbrännande piporna fanns delar av klacken bevarad. Endast tre pipor (F79, F153) hade någon form av dekor och dessa framkom i A6 respektive i A57. Dekoren utgjordes av rillning, blomdekor samt ögonband. Rillning förekommer från 1600-talet till slutet 1800-talet (Åkerhagen 2007, del 2:57). Blomdekoren förekommer i olika varianter under 1600- till 1800-talen, men man kan konstatera att blomman inte var en lilja, vilka var vanliga under 1600-talets andra hälft. En av piporna (F153) som påträffades i A6 hade både rillning och tanddekor och en liknande pipa har påträffats vid utgrävningar i kv. Ansaret i Jönköping och denna pipa daterades till perioden 1680–1730 (Åkerhagen 2007, del 2:247). Pipan kan därmed vara samtida med keramiken i kontexten, där det bland annat framkom fajans och skärvor från en trebensgryta i yngre glaserat rödgods.

Ugnskakel

Sammanlagt togs åtta bitar från kakel tillvara. Samtliga var tillverkade av rödbrännande och glaserade med vit glasyr. Plattorna har sannolikt varit rektangulära eller kvadratiska och ingått i olika kakelugnar. Dateringen bör vara 1700-tal, och med hänsyn till att kaklet är ett byggnadsmaterial som raserats bör det egentligen ha varit äldre, men det vitglaserade kakel dateras från 1700-talet och framåt.

Godstyp	Antal	Vikt (g)
Kritpipa	20	61
Ugnskakel	8	932
Infodring	13	116
Summa	41	1109

Tabell 15. Övriga keramiska fynd från Kungsgatan.

Infodring

Totalt har 116 gram bränd lera klassificerats som infodring. Vissa av bitarna har likheter med tegel och leran har varit i kontakt med eld i en hård, ugn eller på annat sätt. Temperaturen har varit mellan 700 och 900 grader.

Analys

Makrofossilanalys och vedartsanalys

Vid undersökningen togs jordprov ur lägre kulturlager, golvnivåer samt nedgrävningar och stolphål på låga stratigrafiska nivåer. Bland dessa valdes 15 jordprov ut för makrofossilanalys. Analysen utfördes av Stefan Gustafsson, Arkeologikonsult. Makrofossilanalysen syftade till att bidra till tolkningen av lager och anläggningar och att ge upplysningar om konsumtion, odling och försörjning i staden. Av de analyserade proven innehöll 11 stycken makrofossilt material i form av förkolnade sädeskorn och fröer från ogräs, slåtterväxter eller grödor. I en del av proven fanns även obränt organiskt material. Makrofossilanalysen gav viktiga bidrag till bland annat tolkningen av huslämningarnas funktion och de mörka kulturlagrens sammansättning. Resultaten från makrofossilanalysen har redovisats i beskrivningen av de olika kontexterna. En samlad analysrapport finns också som bilaga 3.

Från de fyra jordprov som inte visade sig innehålla något makrofossilt material valdes istället träkol ut för en enkel vedartsanalys. Denna var inriktad på att ta fram träkol med låg egenålder lämpat för ¹⁴C-analys. Resultaten är presenterade i rapporten för makrofossilanalysen (bilaga 3). Även vedartsanalysen utfördes av Stefan Gustafsson, Arkeologikonsult.

¹⁴C-analys

Vid undersökningen gjordes 10 ¹⁴C-analyser som utfördes av Tandemlaboratoriet vid Uppsala universitet (tab. 16). Dessa dateringar gjordes på kontexter som hörde till den äldre kvartersmarken, det vill säga tiden före stadsregleringen 1658.

Ett syfte var att datera det äldsta bruket av platsen och därför gjordes ¹⁴C-analyser på flera anläggningar som påträffades under den dominerande kulturlagernivån. Ett annat syfte var att datera det fortsatta bruket av platsen och då framför allt spåren efter den bebyggelse som funnits i

Anl.	Provrnr	Material	Lab.nr	BP	1 sigma	2 sigma	Anmärkning
A37	P26	Skalkorn	Ua-80929	332 ± 28	AD 1502–1528 (18.3%) AD 1542–1544 (1.7%) AD 1551–1599 (34.3%) AD 1617–1634 (12.7%)	AD 1481–1638 (95.4%)	Undre trägolv hus 1155
A42	P7	Hassel	Ua-80936	596 ± 28	AD 1318–1359 (54.4%) AD 1389–1399 (13.5%)	AD 1303–1367 (71.0%) AD 1380–1407 (24.1%)	Nedgrävning, under hus 1155
A47	P14	Hassel	Ua-80937	383 ± 29	AD 1456–1504 (49.1%) AD 1597–1617 (17.7%)	AD 1447–1524 (62.1%) AD 1560–1564 (1.0%) AD 1571–1631 (32.1%)	Bottenlager, sektion 7
A52	P13	Gran	Ua-80938	257 ± 28	AD 1531–1536 (5.1%) AD 1636–1664 (50.9%) AD 1785–1794 (11.8%)	AD 1522–1577 (21.7%) AD 1622–1671 (56.2%) AD 1767–1772 (0.7%) AD 1779–1797 (14.9%) AD 1943–1949 (1.4%)	Nedgrävning under lager A47
A62	P20	Äpple	Ua-80930	298 ± 28	AD 1523–1574 (49.5%) AD 1625–1626 (1.3%) AD 1629–1645 (15.9%)	AD 1497–1600 (69.0%) AD 1615–1656 (26.2%)	Bränt golvlager hus 61.
A119	P27	Råg	Ua-80931	303 ± 28	AD 1522–1576 (50.2%) AD 1623–1643 (17.4%)	AD 1496–1601 (70.8%) AD 1611–1651 (24.2%)	Lager under huslämning 1155
A143	P29	Råg och skalkorn	Ua-80932	312 ± 29	AD 1521–1587 (53.7%) AD 1622–1639 (14.0%)	AD 1491–1603 (72.9%) AD 1607–1647 (22.5%)	Förrådsgröp hus 1155
A1145	P30	Skalkorn	Ua-80933	326 ± 29	AD 1508–1529 (15.1%) AD 1538–1593 (39.7%) AD 1618–1635 (12.9%)	AD 1488–1640 (94.0%)	Stolphål under bottenlager
A1146	P32	Skalkorn	Ua-80934	316 ± 28	AD 1520–1588 (54.1%) AD 1621–1638 (13.8%)	AD 1491–1603 (73.5%) AD 1607–1644 (21.4%)	Möjlig golvyta, hus 1158
A1153	P34	Gran	Ua-80939	341 ± 28	AD 1494–1525 (22.3%) AD 1559–1566 (5.1%) AD 1570–1602 (23.1%) AD 1609–1631 (15.6%)	AD 1475–1532 (33.8%) AD 1535–1636 (61.3%)	Lager i botten av nedgrävning/källare
A1154	P35	Skalkorn	Ua-80935	349 ± 34	AD 1480–1523 (28.8%) AD 1573–1629 (37.1%)	AD 1460–1530 (39.3%) AD 1538–1636 (55.9%)	Nedgrävning under bottennivå i nedgrävning/källare.
A47	F21	Nötkreatur	Ua-80940	225 ± 28	AD 1646–1670 (32.7%) AD 1768–1770 (2.0%) AD 1779–1797 (26.7%) AD 1944–1949 (5.4%)	AD 1640–1683 (40.3%) AD 1734–1756 (8.1%) AD 1760–1802 (37.1%) AD 1928–1949 (9.5%)	Djurben i undre lager (schakt 19)
A59	F2	Nötkreatur	Ua-80941	334 ± 28	AD 1497–1527 (20.8%) AD 1552–1600 (34.0%) AD 1615–1633 (13.2%)	AD 1480–1637 (95.2%)	Djurben, bottenlager (ruta 25)

Tabell 16. Analyserade ¹⁴C-prov från undersökningen i Kungsgatan

undersökningsområdets södra del. Dateringarna gjordes på såväl vedartsbestämt träkol som makrofossilt material och osteologiskt bedömda djurben. De olika typerna av dateringsmaterial valdes för att man skulle få ett representativt dateringsunderlag. Resultaten av ^{14}C -analyserna visade en samstämmighet oavsett dateringsmaterial.

I rapporttexten har resultaten av ^{14}C -analyserna angetts med 2 sigma (ca 95% sannolikhet). I tabellen ovan finns en mer fullständig redovisning av resultatet för varje datering.

Tolkning

Kronologin i Kungsgatan

De lämningar som fanns i Kungsgatan kunde i huvudsak knytas till två övergripande stratigrafiska faser. Till den ena fasen hörde den undre nivå med mörka kulturlager och huslämningar som fanns i det området med sammanhängande bevarade lämningar norr om korsningen mot Sandgärdsgatan (fig. 63). Till den andra fasen hörde de lager som hörde till den ovanliggande gatan med grusiga bärlager och stenläggningar. Dessa huvudfaser kan knytas till tiden före respektive efter stadsregleringen 1658. De mörka kulturlagren och spåren efter bebyggelse hör samman med den tid då området ingick i den äldre stadens kvartersmark medan den efterföljande fasen hör samman med den efter 1658 år anlagda gatan, nuvarande Kungsgatan. Till den yngre fasen hörde även de lämningar som fanns i undersökningsområdets södra del där marken söder om Snickarbäcken inte togs i bruk förrän efter stadsregleringen. De förändringar som den nya stadsplanen innebar återspeglas alltså tydligt i lämningarna.

För att få en bild av när området togs i bruk daterades flera anläggningar på stratigrafiskt låga nivåer som antogs höra till platsens äldsta skede. Två nedgrävningar och ett stolphål som bedömdes vara äldre än det mörka bottenlagret (A47, A59 m.fl.) valdes ut för ¹⁴C-datering. En av dessa var en större nedgrävning, A42, som låg i områdets norra del under kulturlagernivån. Träkol från nedgrävningen ¹⁴C-daterades till 1303–1407 e.Kr. (Ua-80936). Längre söderut fanns ytterligare en nedgrävning, A52, som föreföll vara stratigrafiskt äldre än kulturlagernivån där träkol daterades till 1522–1949 e.Kr. (Ua-80938). Även ett stolphål, A1145, i motsvarande position ¹⁴C-daterades till

1488–1640 e.Kr. (Ua-80933). Här gjordes analysen på en förkolnad kärna av skalkorn.

Dateringen till 1300-tal från nedgrävning A42 var undersökningens äldsta. I fyndmaterialet från undersökningen fanns inte några daterande fynd som tydligt kunde knytas till medeltid. Från tidigare undersökningar från området omkring Stortorget och norra delen av Kronobergsgatan finns dock flera ¹⁴C-dateringar till 1300-tal (Dutra Leivas & Åstrand 2013; Åstrand m.fl. 2017). Förmodligen speglar dessa dateringar en utökad bebyggelse som tillkom i samband med att Växjö utvecklades till en handelsstad under 1300-talets första hälft. Även den aktuella dateringen från Kungsgatan hör förmodligen samman med stadens expansion under 1300-talet. Det faktum att den ¹⁴C-daterade nedgrävningen var det enda spåret från medeltid i Kungsgatan tyder på att området enbart har brukats extensivt under denna tid. De två andra anläggningarna som bedömdes vara från samma stratigrafiska nivå var tydligt yngre än medeltid. Båda dateringarna var förhållandevis vida men störst sannolikhet är att de hör till 1500-tal respektive 1600-tal. Det kan ibland vara svårt att i fält urskilja om en nedgrävning är grävd igenom ett kulturlager eller om det ligger under lagret. Vad gäller A52, som hade den yngsta dateringen, så kunde denna nedgrävning ses i en sektion vilket ändå gör bedömningen förhållandevis säker.

För att tidsbestämma det kraftiga, mörka kulturlagret, A47 och A59, som förekom på en låg nivå inom stora delar av ytan, gjordes fyra ¹⁴C-dateringar från olika delar av lagret. Av dessa gjordes två analyser på djurben, en på träkol och en på ett sädeskorn. Samtliga togs i lagrets undre

Figur 63. Norr om korsningen mot Sandgärdsgatan fanns en stratigrafisk indelning i underliggande mörka kulturlager och överliggande grusiga väglager med en stenlagd gatunivå från 1800-talets mitt. Fotot visar lagerbilden i den norra delen av undersökningsområdet med den stenlagda gatan A36 framrensad. Foto taget från sydväst.

del och ett av proven togs i den del av lagret som låg under huslämning 1155. Tre av dateringarna låg inom perioden 1447 till 1651 e.Kr. (Ua-80931, 80933, 80941) samtliga med tyngdpunkt i 1500-tal. En datering var något yngre och låg inom perioden 1640–1949 e.Kr. (Ua-80940) dock med tyngdpunkt i 1600-tal. Sammantaget ger dessa dateringar ett intryck av att kulturlagret i huvudsak tillkommit under 1500- och 1600-tal. Detta stämmer överens med de tidigare nämnda ¹⁴C-resultaten från de underliggande anläggningarna som i två av tre fall också hörde till 1500- eller 1600-tal. Fyndmaterialet från denna kulturlagernivå var förhållandevis enhetligt med ett stort inslag av keramik i yngre rödgods. Här fanns vissa keramikskärvor som kan vara yngre och som skulle kunna vara ett resultat av senare inblandning men i huvudsak kan keramiken knytas till tiden före 1650. I den övre delen av lager A47 påträffades ett kopparmynt från drottning Kristinas regeringstid. Myntets årtal går inte att urskilja men drottningens regeringstid inföll mellan 1632 och 1654. Detta ger en god fingervisning

om kulturlagrets senare brukningstid. Utifrån ¹⁴C-dateringar och fyndmaterial kan man anta att det dominerande, mörka kulturlagret i huvudsak tillkommit under 1500- och 1600-talen och att området norr om Snickarbäcken tagits i ett mer intensivt bruk under denna tid.

Inom ledningssträckan påträffades flera huslämningar som i regel låg stratigrafiskt över det mörka kulturlagret. En av huslämningarna, 1158 i undersökningsområdets norra del, täcktes dock av lager A59 och var därigenom stratigrafiskt äldre än de övriga bebyggelselämningarna. Vid jämförelser mellan ¹⁴C-dateringarna från de olika huslämningarna ser man dock att dessa i huvudsak låg nära varandra i tid. Från golvytan i huslämning 1158 daterades en kärna av skalkorn till 1491–1644 e.Kr. (Ua-80934) med tyngdpunkten i dateringen till 1500-tal. Från huslämning 1155, som låg strax söder om huslämning 1158, gjordes två dateringar. Till huslämningen hörde två nivåer med trägolv och ett sädeskorn från den undre golvnivån ¹⁴C-daterades till 1451–1638

e.Kr. (Ua-80929) med tyngdpunkt i den kalibrerade dateringen till 1500-tal. Till samma huslämning hörde en förrådsgröp som brukats i samband med den övre golvnivån. Två kärnor av råg respektive skalkorn från förrådsgruppen gav en likartad datering till 1491–1647 e.Kr. (Ua-80932), även denna med tyngdpunkt i 1500-talet. Från den sydligaste av huslämningarna, huslämning 61, ¹⁴C-daterades en äppelkärna som från en bränd golvnivå. Analysen gav en datering till 1497–1656 (Ua-80930) även denna med tyngdpunkten i dateringen till 1500-tal.

I undersökningsområdets nordvästra del påträffades spår efter en möjlig huskonstruktion, huslämning 1160. Tolkningen av sammanhanget är osäkert eftersom den bevarade yta hade en mycket begränsad storlek. Lämningarna gav dock intrycket av att höra samman med en nedgrävd källare. Ett bränt lager som utgjorde botten i nedgrävningen innehöll rikligt med granbarr. Även vid andra undersökningar har granbarr påträffats i källare där man förmodligen strött ut granris på golvet (se t.ex. Åstrand 2020:33). Granbarr från detta lager ¹⁴C-daterades till 1475–1636 (Ua-80939) med en tyngdpunkt i dateringen till 1500-tal. Här fanns en även en nedgrävning, som i det möjliga källargolvet och en kärna av skalkorn från nedgrävningens fyllning gav en likartad datering till 1460–1636 e.Kr. (Ua-80935). I samma nedgrävning påträffades dock 1700-talskeramik. Det är möjligt att ¹⁴C-dateringarna hör samman med ett tidigt skede i källarens brukningstid medan keramikskärvan hör till den möjliga källarens yngre brukningstid. Om detta rör sig om en källare är det möjligt att denna liksom många flera andra källare i staden använts under lång tid (jmf. Åstrand 2017:67ff). Anläggandet av en källare var en stor investering och källaren användes ofta under betydligt längre tid än den ovanliggande byggnaden. Om ett hus brandhärjats byggdes ofta ett nytt hus upp ovanpå den äldre källargrunden.

Sammantaget kan man konstatera att samtliga dateringar från huslämningar, inklusive de från den osäkra huslämningen 1160, ligger inom

sent 1400-tal till tidigt 1600-tal med tyngdpunkten i dateringarna till 1500-talet. Eftersom ¹⁴C-dateringarna är förhållandevis breda är det svårt att bedöma om huslämningarna utgör spår efter samtida hus eller inte. De påtagliga likheterna i dateringsbilden antyder dock att åtminstone några av huslämningarna kan ha varit samtida och att de kan ha ingått i en gårdsbebyggelse som legat längs med den äldre gata som fanns omedelbart norr om undersökningsytan före stadsregleringen 1658.

Ett gemensamt drag för alla huslämningarna var att de hade blivit eldhärjade. Med tanke på att huslämningarnas låg på en hög stratigrafisk nivå i kvartersmarkens kulturlager var en första tanke att de hade förstörts vid stadsbranden 1658, eftersom den efterföljande stadsregleringen innebar att kvartersmarken omvandlades till gata. Om man ser till ¹⁴C-resultaten förefaller detta dock inte vara sannolikt eftersom flera dateringar med säkerhet infaller före år 1658. Det finns dock flera kända bränder som inträffat under den period som ringas in av ¹⁴C-dateringarna. År 1570 härjades Växjö av en dansk här som enligt uppgift helt förstörde staden och även skadade Domkyrkan (Larsson 1991:74). År 1611 brändes staden av danska trupper (ibid. 191:78ff) och även denna stadsbrand infaller inom ramen för de flesta av dateringarna från huskontexter. De historiska källor som rör Växjö under 1500-talet är få och det är fullt möjligt att ytterligare små eller stora stadsbränder kan ha förekommit utan att de återspeglas i det historiska materialet, särskilt om sådana bränder inte hört samman med politiska händelser.

Även om man utifrån ¹⁴C-resultaten kan konstatera att huslämningarna inte bör ha brunnit och övergivits vid stadsbranden efter 1658 utan tidigare finns det vissa frågetecken vad gäller lämningarnas stratigrafi. De flesta huslämningarna påträffades ganska direkt under de grusiga lager med bara begränsade lager emellan de brända huslämningarna och bärlagren till den gata som tillkommit enligt 1658 års stadsplan. Om man tänker sig att delar av bebyggelsen förstörts, exempelvis i bränderna 1570

eller 1611, vore det rimligt att huslämningarna och den övre lagernivån varit mer påverkade av sådan verksamhet som bedrivits under tiden från brandtillfället och fram till dess man anlade gatan. Även om området skulle ha brukats mer extensivt efter branden så vore till exempel rimligt om det fanns spår av odling. Man kan dock inte utesluta att eventuella odlingslager tagits bort för att återbrukats när man anlade gatan och att detta kan ha stört stratigrafien.

Om man ser de fynd som finns från huslämningar, och då främst fynden av yngre rödgods, ger dessa en typologisk datering med tyngdpunkt i 1600- och 1700-tal vilket är senare än den dateringsbild som ¹⁴C-resultaten visar. Det vore rimligt om en del av den keramik som påträffades i kulturlagrets övre del skulle kunna höra samman med det skede då området omvandlades till gatumark, det vill säga andra halvan av 1600-talet. En stor del av keramiken med förhållandevis sen datering påträffades dock även i kontexter som genom såväl ¹⁴C-analys som stratigrafi säkert kan knytas till tiden före 1650. Man får här konstatera att källmaterialen ger något olika resultat. I tolkningen av områdets kronologi får här den förhållandevis goda samstämmigheten mellan stratigrafi, stadsplan och ¹⁴C-dateringar väga tyngre än den relativa keramikkronologin. En rimlig tolkning är att det funnits en gårdsbebyggelse i undersökningsområdets norra del under 1500-tal och kanske även under tidigt 1600-tal. En mer detaljerad datering av huslämningarna och deras övergivande är dock svår att göra även om ¹⁴C-resultaten visar att övergivandet inte skett i samband med stadsbranden 1658 utan tidigare.

Om man ser till den övre del av lagerbilden, som dominerades av gatulager, kan denna alltså genom jämförelser med kartmaterialet knytas till tiden efter 1658. Några ¹⁴C-dateringar gjordes inte från denna nivå. I fyndmaterialet från dessa lager förekom främst keramik från 1600- och 1700-tal men även en mindre mängd keramik från tidigt 1800-tal. Gatulagrens översta skikt utgjordes av en vällagd gatubeläggning i sten. I bärlagret

direkt under den stenlagda gatunivån påträffades ett kopparmynt från Karl XIV Johans. Åratalen var inte möjligt att utläsa och myntet kan därför enbart knytas till regeringstiden mellan 1818 och 1844. Det är troligt att den översta gatunivå anlagts under mitten av 1800-talet. Efter den sista stora stadsbranden som skedde 1843 gjordes av väsentlig upprustning av området omkring Stortorget. Torgets yta utökades till sin nuvarande storlek och Residenset anlades på torgets norra sida och rådhuset, nuvarande stadshotellet, på den södra sidan. I samband med detta gjordes Kungsgatan betydligt bredare (Larsson 1991:235). Det är möjligt att den gatustenläggning som påträffades vid undersökningen anlades under denna tid. Som helhet representerar de blandade och grusiga gatulagren antagligen hela tidsperioden från andra halvan av 1600-talet och fram till 1843.

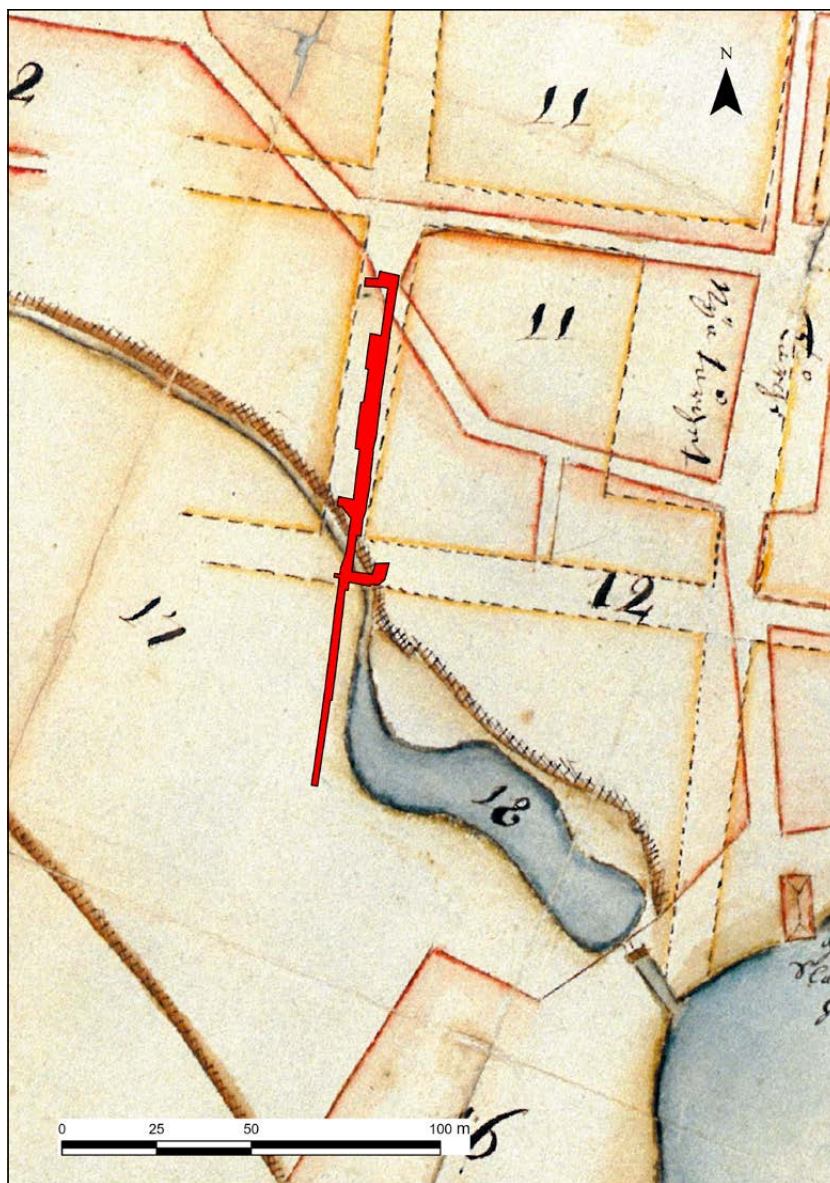
De lämningar som påträffades i gatans södra, och som tidigare legat söder om Snickarbäcken, föreföll utifrån fyndmaterialet att vara från 1700-tal och 1800-talets första hälft. De äldre kartorna visar att bebyggelsen i denna del av undersökningsområdet tillkom förhållandevis sent. Detta verkar stämma väl överens med den bild som man får utifrån keramikfynden. De avfallslager och andra lämningar som påträffades söder om korsningen mot Sandgårdsgatan verkar ha tillkommit under tiden före 1843 då även denna del av gatan fick en tydlig prägel av stadsgata.

Snickarbäcken och kulturlagren

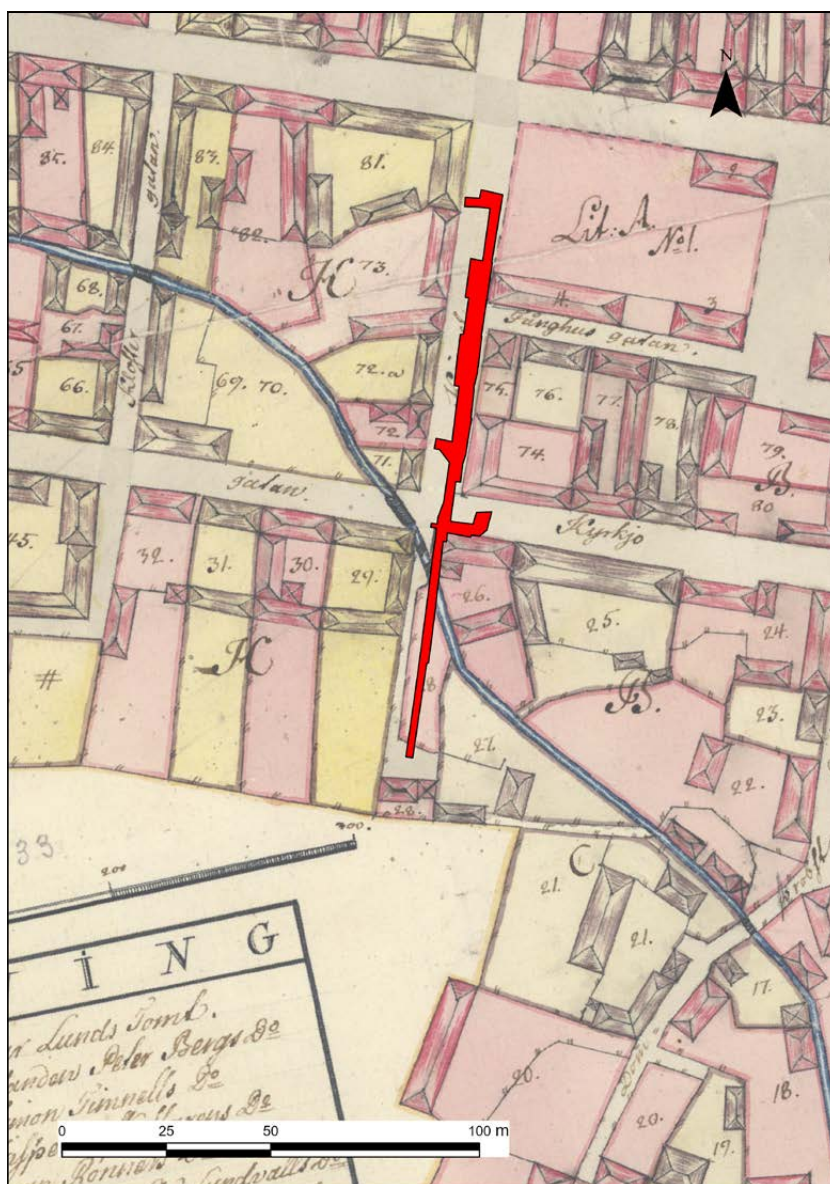
Växjö var fram till och med 1800-talet en liten stad både i fråga om befolkning och yta med korta avstånd mellan stadens centrum och dess utkanter. Undersökningsområdet i Kungsgatan sträckte sig från strax utanför den gamla staden gräns och in mot stadens mer centrala delar. Ledningssträckan präglades också av den korsande Snickarbäcken som utgjorde ett karaktäristiskt inslag i stadens topografi. Enligt stadskartan från 1658 och andra historiska källor utgjorde bäcken stadens äldre gräns mot söder och sydväst (LMS F89-1:37; Larsson 1991:88).

Vid undersökningen påträffades spåren efter Snickarbäcken och man kunde även konstatera att området närmats bäcken utgjorts av en låglänt svacka. Den ursprungliga topografin har med tiden jämnats ut och det lägre partiet omkring bäcken syns inte i dagens gata som i detta parti har en jämn sluttning åt söder. Vid undersökningen framträdde Snickarbäcken som en 0,7 meter bred bäckfåra som på båda sidor hade stensatta sidor. Stenkonstruktionen omkring bäck-

fåran var anlagd i en tydlig nedgrävning och man kan anta att denna utgjorde en reglering av det ursprungligen bredare och grundare vattendraget. I kartmaterialet återspeglas denna förändring där den äldsta stadskartan från 1658 (LMS F89-1:37) visar Snickarbäcken som ett vattendrag med naturligt rundade former (fig. 64) Stadskartan från 1726 (LMA 07-VÄS-1) återger däremot bäckfåran som förhållandevis rak i det aktuella avsnittet. Detta syns även tydligt på den

Figur 64. Utdrag ur 1658 års karta (LMS F89-1:37) med undersökningsområdet inlagt. Snickarbäckens oreglerade bäckfåra övergår sydöst om undersökningsytan i en fiskdamm tillhörig Domprostgården.

Figur 65. Utdrag ur 1783 års karta (LMA 07-väs-2) där man ser Snickarbäckens något uträddade sträckning som motsvarar den stensatta bäckfåra som återfanns vid undersökningen i Kungsgatan. Undersökningsområdet är markerat.

mer detaljerade stadskartan från 1783 (LMA 07-väs-2). Förmodligen var det alltså under tidigt 1700-tal som man gjorde en reglering och uträkning av bäckfåran. Detta stämmer väl överens med de fynd som påträffades i anslutning till den omgrävda bäcken. Det är även värt att notera att de äldre kartorna visar att tomtstrukturen i kvarteren anpassades efter Snickarbäcken vilket gjorde att tomterna fick en oregelbunden form även om

de låg inom de rätlinjiga kvarteren. Stadskartan från 1726 återger vad som är bebyggd mark och vad som är odlad eller betad mark inom tomterna. Man kan här se att de delar av tomterna som låg närmast bäcken i regel inte varit bebyggda och man har föredragit att lägga bebyggelsen en bit bort från bäcken. Det är först på kartan från 1783 (LMA 07-väs-2) som man ser att enstaka byggnader placerats intill själva bäcken (fig. 65).

Figur 66. Strax söder om korsningen mot Sandgärdsgatan fanns resterna av Snickarbäcken och den stensatta fåra som anlades under 1700-talet. Foto av stensköningens norra sida sedd från sydväst.

Utgrävningsresultatet och det äldre kartmaterialet visar alltså att man efterhand reglerade bäcken och i högre grad infogade den i stadsbilden (fig. 66). Vid den omformning av staden som gjordes efter stadsbranden 1843 kulverterades Snickarbäcken och den fick då en rätlinjig dragning som korsade Kungsgatan söder om läget för den äldre bäckfåran (LMA 07-VÄS-35). Vid schaktningsövervakningen påträffades denna stenbyggda kulvert i

Kungsgatans södra del (fig. 67). Vattnet leddes här i en smal fåra med kantställda stenhällar längs sidorna och med stenhällar som tak.

Även vid den undersökning som tidigare gjorts i Norra Järnvägsgatan fann man spår efter Snickarbäcken och dess olika skeden (Åstrand 2020). De äldre kartorna visade att bäckens södra del utgjordes av en uppdämd fiskdamm

Figur 67. I undersökningsområdets södra del fanns en täckt kulvert byggd av stenhällar där man ledde om Snickarbäckens vatten vid ombyggnaden av gatan efter 1843. Foto taget från söder.

tillhörig Domprostgården. I schaktet i Norra Järnvägsgatan syntes dammen som kraftiga torviga lager. När dammen fylldes igen anlades i stället en reglerad bäckfåra med stensatta sidor lik den som nu påträffades i Kungsgatan. Även 1800-talets stenbyggda och kulverterade bäckfåra kunde återfinnas vid undersökningen i Norra Järnvägsgatan. Resultaten både från undersökningen i Kungsgatan och från den tidigare undersökningen i Norra Järnvägsgatan visar att vattenregleringen var viktig att lösa för att man skulle kunna inlemma området i staden. Man kan notera att man i samband med schaktningarna i Norra Järnvägsgatan anlade ett nytt dagvattenmagasin under mark eftersom området även idag samlar upp och avleder en stor mängd vatten.

Även om den ursprungliga bäckfåran i Kungsgatan inte gick att urskilja kunde man, som tidigare nämnts, notera att det fanns en svacka med låglänt mark vid, och strax söder om, korsningen

mot Sandgårdsgatan. Marken var här till större delen söndergrävd av senare ledningar men i vissa begränsade partier fanns bevarade lager som var mörka och innehöll rikligt med organiskt material, främst träflis och kvistar. Ett jordprov från ett av dessa lager innehöll fröer och växtdeklar som tyder på att avfall och latrin dumpats i området. Bland annat hittades humlekottar som bör vara från avsilningsrester efter öltillverkning samt fröer av virginatobak, en gröda typisk för 1700-talets städer. Deponeringen av avfall och latrin verkar alltså ha skett i anslutning till bäcken, kanske i samband med bäckfårans reglering.

Från strax norr om korsningen mellan Kungsgatan och Sandgårdsgatan och upp till i jämnhöjd med Stortorget's södra del fanns i ledningssträckningen ett 2 till 3 meter brett stråk med bevarade kulturlager. Detta gav möjlighet att kontinuerligt följa lagerbilden och dess förändringar längs en 55 meter lång sträcka. Om

man jämför undersökningsområdets sträckning med den äldre stadskartan från 1658 ser man att den berörda ytan legat inom den gamla stadens kvartersmark. Sträckan med bevarade kulturlager omfattade ett parti från strax norr om Snickarbäcken upp till den del av kvartersmarken som legat i anslutning till den gata som avgränsade kvarteret mot norr.

Längs hela denna sträcka med bevarade kulturlager karaktäriserades lagerbildens undre del av mörka, kraftigt humösa kulturlager. De mörka lagren var till det yttre likartade men det fanns betydande skillnader mellan lagren i den södra och den norra delen av ledningssträckan. I den södra delen (huvudsakligen lager A47) var lagren fuktiga och en större andel organiskt material var bevarat. Här fanns rikligt med grenar, kvistar och träflis i kulturlagret. Ett jordprov från den södra delen av det mörka kulturlagret visade att detta innehöll rikligt med trä och träkol. Det fanns dock inte några växtfröer eller spår av latrin eller avfall i jordprovet. Det tillvaratogs ett förhållandevis omfattande fyndmaterial från det mörka bottenlagrets södra del. Fynden, som till stor del förekom i lagrets övre del, hade förhållandevis låg fragmenteringsgrad. Även grenar och kvistar kunde vara förhållandevis långa och välbevarade. Detta gav intryck av att lagret inte var påverkat av odling i någon högre grad. Fynden bör höra samman med avfallshantering och det förefaller som om det främst var i ett sent skede som större mängder avfall deponerades i området.

Motsvarande lager i ledningssträckans norra del (huvudsakligen lager A59) var något annorlunda. Marken var här bättre dränerad och inslaget av obränt organiskt material minskade ju längre norrut man kom. Ett jordprov från lagrets undre del, beläget under en av huslämningarna, innehöll ett flertal sädeskorn och även groddad malt från öltillverkning. Sädeskornen bör höra samman med köksavfall eller möjligen en bränd byggnad. Detta hör förmodligen inte samman med den ovanliggande huslämningen eftersom provet togs i botten av det underliggande lagret.

Det fanns rikligt med fynd även i kulturlagrets norra del och även här var förekomsten rikligast i lagrets övre del. En skillnad var att fynden här var mer fragmenterade. Kulturlagret var även påtagligt homogent vilket tillsammans med den höga fragmenteringsgraden tyder på att området varit odlat.

Överlag fick man intrycket av att den del av området som låg närmare Snickarbäcken utgjorts av låglänt och extensivt utnyttjat mark som kan sägas ha utgjort kvartersmarkens baksida. Området kan ha utnyttjats som ängsmark eller bete. På kartan från 1658 finns inom andra delar av staden låglänt mark som anges som svinavall, något som skulle kunna ha varit aktuellt även här. Lagerytans norra del verkade i högre grad ha använts för odling samt, under 1500-tal och kanske tidigt 1600-tal, även för bebyggelse.

Bebyggelsen och gatan

Frågan omkring bebyggelsen ålder inom undersökningsområdet har diskuterats i ett tidigare avsnitt och man kunde där fastställa att de medeltida spåren i området var mycket begränsade. I undersökningsytans norra del fanns en större nedgrävning som genom en ¹⁴C-analys kunde dateras till 1300-tal. Tidigare undersökningar har visat att 1300-talet var en av stadens tydligaste expansionsperioder då Växjö utvecklades till en handels- och hantverksstad (Hansson 2017; Åstrand m.fl. 2017). Från Kronobergsgatan och från den östra delen av Stortorget finns ett flertal lämningar som daterats till denna tid (Dutra Leivas 2023a; Åstrand & Dutra Leivas 2013; Åstrand 2017, 2020). Från stadsområdet i övrigt finns däremot få spår av 1300-talets bebyggelse och förmodligen har enbart stadsområdets östra del var fullt anspråkstaget vid denna tid. Det faktum att det medeltida inslaget i Kungsgatan begränsade sig till enbart en ¹⁴C-datering tyder på att undersökningsområdet legat utanför den medeltida stadens mer intensivt brukade delar.

I undersökningsområdets norra del fanns många spår efter bebyggelse. Här påträffades fyra, eller

Figur 68. I undersökningsområdets norra del fanns flera huslämningar. Här dokumentera Nicholas Nilsson delar av huslämning 1155. Foto taget från sydväst.

förmodligen fem, huslämningar (fig. 68). På grund av schaktets begränsade storlek frilades inte någon byggnad i sin helhet. De två nordligaste byggnaderna bör ha legat längs den södra sidan av den gata som återges på 1658 års karta och som sneddat längs det nuvarande Stortorget västra sida i riktningen nordväst-sydöst. De övriga byggnaderna bör ha legat längre in i kvarteret på 10 till 15 meters avstånd från samma gata. Den sydligaste byggnaden, huslämning 61, avgränsades av två syllstensrader. Den hade i yttre mått en bredd av 4,7 meter och byggnaden har varit orienterad i riktningen VSV-ONO. Vid den södra sidan fanns grunden till en ugn som låg utanför själva vägglinjen. Ugnen förefaller ha varit välbyggd och konstruktionen var tätad med ljus lera. Under huslämningens brandlager fanns rester efter ett brädgolv och ett jordprov taget från golvytan visade på närvaro av köksavfall och möjligen även latrin. Vilken funktion huset har haft är oklart men förekomsten av en ugn kan antyda

att det rör sig om ett brygghus eller ett kök. Bland fynden fanns en mindre mängd slagfragment men dessa föreföll vara omdeponerade. Det förekom inte heller något magnetiskt material vilket gör att det förmodligen inte varit någon smedja.

I den norra delen av den sammanhängande lagerytan påträffades huslämning 1155. Den byggnad som stått här har haft en yttre bredd av 5,5 meter och varit orienterad i riktningen sydväst-nordöst. Huset hade en tydlig syllstensrad mot sydöst men inte någon motsvarande stensyll längs den nordvästra sidan. Det kraftiga brandlager som fanns inom huset visade dock tydligt husets avgränsning. Inom huslämningen fanns spår efter två nivåer av brädgolv där det översta golvet brunnit. Två jordprover från golvytorna samt ett jordprov från en förrådsgrop analyserades och visade sig innehålla köksavfall samt fröer från ängsväxter. Sammansättningen av det makrofossila materialet gör en tolkning som förrådshus trolig.

Mellan de två nämnda huslämningar fanns spår efter ytterligare en byggnad, huslämning 1156. Denna bestod av rester efter en förkolnad konstruktion utan tydliga vägglinjer och det är oklart vilken storlek eller orientering denna byggnad kan ha haft. Frånvaron av en urskiljbar golvyta tyder på att det rör sig om en enklare byggnad. Spår efter ytterligare en byggnad fanns i ett separat bevarat avsnitt ett stycke norr om huslämning 1158. Även här fanns spår efter en bränd golvyta men byggnadens yttre form gick inte att avgöra eftersom den bevarade ytan var begränsad.

I undersökningsområdets nordligaste del fanns en mindre yta belägen tätt intill SE-bankens byggnad där en sektion var bevarad. Lämningarna låg här på ett avsevärt djup vilket kan tyda på att de kan ha ingått i en källare. Bebyggelsepåren har därför kallats huslämning 1158 även om tolkningen är osäker. I botten av sektionen fanns vad som kan ha varit en golvyta i en källare. Ett jordprov visade att bottenlagret innehöll rikligt med granbarr vilket kan tyda på att det rör sig om en källare med utlagt granris på golvet. Om det rör sig om en byggnad så har denna liksom A1156 legat direkt intill den äldre gatan. Bland de källare som tidigare har påträffats vid undersökningar i Växjö har de flesta på detta sätt legat intill gator och inte i den inre delen av kvartersmarken (Hansson 2012; Åstrand 2020).

Eftersom den undersökta ytan i Kungsgatan bara utgör ett snitt genom området är möjligheten att tolka bebyggelsen begränsad. Det var dock tydligt att husbebyggelsen var orienterad mot den äldre tvärgata som finns markerad på 1658 års karta och att kvartersmarken inre del, som var vänd mot bäcken i söder inte varit bebyggd. Det är inte säkert att alla huslämningar varit samtida men de likartade ¹⁴C-resultaten gör det troligt att åtminstone flera av huslämningarna kan ingått i en samtida gårdsmiljö. Huslämning 61 och huslämning 1155 som båda har legat något indragna från gatan har förmodligen båda haft ekonomifunktioner. Av de huslämningar som legat invid gatan, huslämning 1156 och 1158, var alltför lite

bevarat för att man ska kunna uttala som deras konstruktion men huslämning 1158 kan ha varit ett hus med källargrund. Det är möjligt att detta kan ha rört sig om ett mer representativt hus med förråd i källare och boningshus i ett övre plan. Förmodligen är de påträffade huslämningarna spår efter flera byggnader som ingått i en gårdsbebyggelse från 1500-tal eller tidigt 1600-tal.

Vid tidigare undersökningar i norra delen av Kronobergsgatans år 2015 påträffades bebyggelselämningar som delvis påminner om de i Kungsgatan (Åstrand m.fl. 2017). Här fanns spår efter flera mindre byggnader från tiden 1400 till 1658. Dessa hus framträdde som golvytor med trä- eller lergolv omgivna av enkla syllstensrader. Husen har förmodligen haft en storlek av ca 4 x 6 meter och fungerat som förrådshus, bak- eller bryggstugor. Här hittades även en bronsgjutarverkstad med spår efter en ässja. Enbart ett av husen bedömdes ha haft en källare. De flesta av de undersökta husen hade legat längs med den samtida gatan. Det är här oklart hur den fortsatta bebyggelsen sett ut i den inre delen av tomtmarken. De nu undersökta huslämningarna i Kungsgatan påminner om de tidigare undersökta huslämningarna i Kronobergsgatan i fråga om storlek, konstruktion, och förmodligen även funktioner. Denna typ av mindre byggnader har i övrigt sällan undersökts i Växjö.

Något som var påfallande vid undersökningen i Kungsgatan var att de flesta huslämningar låg på samma stratigrafiska nivå och att de hade likartad datering. Även om bebyggelse från andra tidsperioder kan ha funnits i närheten så tyder förmodligen frånvaron av bebyggelse från olika tidsperioder, tillsammans med avsaknaden av bebyggelsepåren i kvartersmarkens inre del, på att bebyggelsen i området varit förhållandevis gles. Den aktuella kvartersmarken förefaller till stor del ha varit extensivt brukad och marken har under långa perioder främst brukats för bete eller odling.

Efter stadsbranden 1658 övergick den undersökta ytan från att ha varit tomtmark till att bli

Figur 69. Rester efter den stenlagda Fånghusgatan påträffades i undersökningsområdets norra del. Foto taget från nordväst.

gatemark i den nyanlagda Kungsgatan, eller Kringelgatan som den kallas på 1783 års karta. Vid undersökningen kunde man notera en distinkt skillnad mellan kvartersmarkens mörka och humösa kulturlager och de ljusare grusiga gatulagren. Även gatan var ett viktigt rum i staden och fynd som borttappade nycklar, hästskor, broddar och klacken till en näversko speglar människors vardagsliv på och omkring gatan. Några olika gatunivåer gick inte att urskilja utan i huvudsak utgjordes gatulagren av ett kraftigt grusigt och delvis omrört bärlager med en vällagd stensatt gata överst. Förmodligen har dessa bärlager byggts upp succesivt och även grävts om och åter kompakterats i olika omgångar. Inslag av ren gul sand fanns på vissa ytor partier och dessa utgör förmodligen rester efter sättsandslager till borttagna stenläggningar. Den vällagda stenläggning som fanns i den översta nivån tillkom förmodligen i samband med upprustningen av gatan efter 1843 års stadsbrand. Motsvarande förhållanden

med en stensatt gata ovanpå ett kraftigt och förmodligen gradvis ackumulerat bärlager fanns även i Kronobergsgatans norra del (Åstrand m.fl. 2017). Kronobergsgatan följer, tills skillnad från Kungsgatan, en av de äldsta stadsgatorna och den lägsta nivån utgjordes här av en gata från 1300-talet som var belagd med knaddersten.

I Kungsgatan var den övre stenlagda gatunivån, med ett undantag, den enda bevarade stenlagda gatubeläggningen. Undantaget var en undre nivå med stenläggning som påträffades i ett begränsat parti av undersökningsområdets norra del (fig. 69). Här fanns en tre meter bred stenlagd gata som avgränsades av kantstenar längs den norr och södra sidan. Detta visar att stenläggningen gått i östvästlig riktning och utgjort en korsande gata. Förmodligen hör stenläggningen samman med den gata i östvästlig riktning som gick från stadens gamla torg i öster till den nuvarande Kungsgatan. Gatan gick längs den södra sidan av

den så kallade *Kronotomten* och gatan kallas på 1783 års karta för *Fånghusgatan*. Det är oklart när gatan anlagts men gatusträckningen finns med redan på 1697 års karta.

Det är oklart när man börjar anlägga stensatta gator i staden. De gator som följde den äldre stadsplanen var förmodligen grusvägar eller så har de varit belagda med knaddersten (Hansson 2012; Åstrand m.fl. 2017). I de gator som hör till den senare stadsplanen från efter 1658 har de stenlagda gatunivåer i regel kunnat hänföras till 1800-tal.

Försörjning, hantverk, och materiell kultur

Städernas funktion under medeltid och tidig modern tid var bland annat att ge rum för handel och hantverk under kontrollerade former. Egen agrar produktion var dock långt fram i tiden en viktig del av städernas försörjning. Ganska lite är känt om Växjöborgarna och deras verksamhet under senmedeltid och 1500-tal. Av de historiska källorna från 1400-talet framgår att borgarna var organiserade i ett råd med rådmän och borgmästare (Larsson 1991:48ff). Det anges sällan något om deras sysselsättningar men köpmän och hantverkare som guldsmed och skräddare omnämns. I de äldsta skattehandlingarna från 1563 anges att staden hade 53 skattebetalande borgare och historikern Lars-Olof Larsson uppskattar stadens invånarantal till omkring 400 personer (ibid. 1991:90). Från 1628 finns en mantalslängd som upptar 298 personer inklusive medlemmarna i kyrkans hushåll. Larsson beräknar utifrån detta stadens totala invånarantal till 450 personer vid denna tid. Detta innebär att Växjö var en betydligt mindre stad än till exempel Kalmar, med omkring 2000 invånare, eller Jönköping, med omkring 1000 invånare. Larsson menar att det är oklart om stadens befolkningsantal ökade under 1600-talet men framhåller att den omfattande utbyggnaden av skolverksamheten bör ha gett fler invånare i staden. Om man ser till de arkeologiska källorna förefaller 1600-talets lämningar överlag vara mer spridda än de från tidigare

perioder. Även det äldre kartmaterialet visar en tydlig expansion under sent 1600-tal, inte minst längs den utökade Sandgårdsgatan.

Vad gäller frågan om stadsbornas försörjning så lämnade undersökningen i Kungsgatan få spår efter specifika hantverk. I de flesta lager påträffades mindre mängder slagg som i regel bestod av nednötta fragment som förmodligen omdepone-rats. Några påtagliga koncentrationer av slagger eller magnetiskt material påträffades inte varken i anslutning till huslämningarna eller i andra miljöer. Förmodligen har det inte funnits någon smedja inom det aktuella området. I huslämning 61 ingick ett fundament till en ugnskonstruk-tion men det är oklart vad denna ugn använts till. Vid den tidigare nämnda undersökningen i Kronobergsgatan tolkades flera huslämningar som kök eller bykstugor vilket skulle kunna vara fallet även här (Åstrand m.fl. 2017).

Den makrofossilanalys som gjordes på en rad jordprov, framför allt från huslämningarna, ger en bild av den vegetabiliska konsumtionen på platsen under framför allt 1500- och tidigt 1600-tal. Det fanns förkolnade sädeskorn från många av huslämningarna i form av skalkorn, råg och obestämda sädeskorn. Några större sädesdepåer påträffades inte utan sädeskornen hör förmodli-gen samman med matlagning eller hantering av mindre mängder säd. Vid den tidigare under-sökningen i Kronobergsgatan påträffades däremot flera brända sädesdepåer där man kunde se att man förvarat otröskad säd i husen vilket tyder på att man odlat sitt egen spannmål i hus-hållet (Åstrand m.fl. 2017). Vad gäller sädeskor-nen från Kungsgatan kan man inte bedöma om denna säd odlats på stadens egna jordar eller om den införskaffats genom handel. I två jordprov hittades humle respektive mältade sädeskorn av skalkorn. Båda fynden bör höra samman med öltillverkning. Man kan även notera förekom-sten gråärt, en tidig odlad sorts ärt. I jordpro-verna påträffades även kärnor eller skenfruk-ter från äpple, slånbär, enbär, hallon, smultron. Några jordprover från områdets södra del som

förmodligen speglar 1700-tal analyserades. Här fanns frön från virginiatobak, en gröda som börjar odlas i Norden under 1700-tal (Tagesson & Carelli 2016:295ff). Här fanns även frön från fikon. Detta var en förhållandevis vanlig importvara som även tidigare påträffats i Växjö (Dutra Leivas 2023a). Makrofossilanalysen visade även på ett stort inslag av gräsfröer och växtdelar från betes- och foderväxter antingen i form av förkolnade fröer eller oförmultnade i form av gödsel. Sammansättningen av gräs och betesväxter visar att boskapen betat, eller fodrats med, gräs från olika typer av ängsmarker, både torra och fuktiga. På detta sätt visar också växtfynden på boskaps-skötselns betydelse för stadens invånare.

Även den osteologiska analysen ger ett bidrag till kunskapen om stadsbornas försörjning. Ben från nötboskap dominerande i benmaterialet men även ben från svin och får eller get förekom (fig. 70). Slaktåldern för nötboskap varierade och det fanns ben från såväl unga djur som äldre djur. Bland äldre djur fanns även individer som uppvisade sådana förslitningsskador som är typiska för dragare. I städer med ett omfattande handelsutbyte dominerade ofta konsumtion av kött med hög slaktålder eftersom man köpte in boskap från omlandet. I städer med en högre grad av agrar självförsörjning var däremot slaktåldern lägre på nötboskapen vilket även var det normala för landsbygden (Vretemark 1997). Man kan här jämföra med resultaten från undersökningen för Domkyrkocentrum där man kunde konstatera ett typiskt urbant konsumtionsmönster med genomsnittligt hög slaktålder under medeltid medan man senare övergick till ett mer agrart sätt att slakta och konsumera under tidig modern tid (Balic m.fl. 2015:194f). Benmaterialet från Kungsgatan visade alltså inte någon tydlig tendens i fråga om urbana kontra agrara konsumtionsmönster. Vad gäller fördelningen mellan ben från olika kroppsdelar var denna förhållandevis proportionell i benmaterialet. Det förekom både sådana djurben som hör samman med slakt och sådant benmaterial som utgjorde rester från matlagning. Bland mer ovanliga fynd för en

Figur 70. Den osteologiska analysen visade att en del av djurbenen var från nötboskap som använts som dragdjur. Här ses två småländska kor som dragare. Foto J-E Anderbjörk 1941, Digitalt museum, Kulturparken Småland/Smålands museum.

stadsmiljö var tänder från en äldre häst eftersom hästar sällan slaktades för konsumtion. Även en tand av från en kronhjort påträffades. Materialet visar på en blandning av slaktavfall, hushållsavfall och kanske även avfall från ben- och hornhantverk.

Vid flera tidigare undersökningar har resultaten visat på tydliga agrara drag i stadens försörjnings-sätt särskilt under tidig modern tid (Balic m.fl. 2015; Dutra Leivas & Åstrand 2013; Åstrand m.fl. 2017). I det äldre kartmaterialet visar bland annat 1726 (LMA 07-VÄS-1) års karta att stora ytor inom staden utgjordes av mark för stadsodling (fig. 71). Några beräkningar av stadsodlingens omfattning i Växjö har inte gjorts men den bör ha varit betydligt högre än till exempel i Kalmar där odlingarna under tidig modern tid beräknas ha upptagit enbart 15 % av kvartersmarken (Tagesson & Carelli 2016:292). Även djurhållningen i Växjö stad har varit omfattande. Uppgifter från en boskapsbeskattning år 1627 anger att det i staden då fanns sammanlagt 41 hästar, 20 oxar, 86 kor och 174 grisar (Larsson 1991:88). Även om marker för bete och slåtter kunde ligga utanför

Figur 71. På stadskartan över Växjö från 1726 (LMA 07-VÄS-1) är skillnaden mellan bebyggd tomtmark och stadsodlingar (grönt) markerat. Kartan ger en bild av att stora delar av stadsområdet utgjordes av odlings- eller betesmark.

staden så behövde ändå stallning, hantering av foder och gödsel skötas inom stadsrummet. Vid undersökningen i Kungsgatan gav resultaten från makrofossilanalys och osteologi inte någon tydlig bild det egna jordbrukets betydelse för stadens försörjning. Undersökningsområdets struktur, med förhållandevis extensivt utnyttjad tomtmark där enbart en begränsad del upptogs av bebyggelse, antyder dock att den agrara aspekten varit viktig. De mer väldränerade ytorna i den norra delen visade tecken på att ha varit odlade innan bebyggelsen tillkom och i söder förefaller den låglänta marken mot Snickarbäcken ha brukats som betesmark, svinavall eller ängsmark.

En stor del av fyndmaterialet utgjordes av keramik och denna fyndkategori är också den som kan ge bäst inblick i stadens materiella kultur. Även om en del av fyndmaterialet var tydligt knutet till gårdsbebyggelsen i undersökningsområdets norra del så utgjordes huvuddelen av keramiken

av spridda fynd i kulturlager från tiden före stadsregleringen 1658. För dessa fynd är det oklart om de hör samman med den nämnda gårdsbebyggelsen eller om de ska ses som ett avfallsmaterial med ett bredare ursprung. I undersökningsområdets södra del påträffades även avfallslager från 1700-tal och tidigt 1800-tal. Även där var det oklart om avfallet hör samman med ett specifikt hushåll eller om det rör sig om ett allmänt avfallsmaterial. Keramikfynden ger därför snarare en bild av stadens materiella kultur i allmänhet än en återspeglings av enskilda hushåll. I sin analys av keramiken anger Torbjörn Brorsson att den keramik som påträffades vid undersökningen hade en påtagligt enkel karaktär med en stor mängd lokalproducerad vardagskeramik i yngre rödgods och få importerade kärl. I det äldre fyndmaterialet, från tiden före 1658, fanns enbart några enstaka skärvar av stengods i det för övrigt omfångsrika fyndmaterialet. Även det yngre fyndmaterialet från undersökningsområdets södra del dominerades

av lokalt producerad keramik av enkel typ. Här fanns dock även en antal skärvor av importerad keramik, bland annat holländsk fajans, som har en något mer exklusiv prägel. Även vid tidigare undersökningar i Växjö har man noterat att keramiken varit enkel och lokalproducerad i betydligt högre grad än i till exempel Kalmar (Balic m.fl. 2015). Anledningen till detta är oklar. Möjligen skulle det kunna ha funnits en lokal tradition i fråga om tillverkning av träföremål som ersatt en del av keramiken. Det är också möjligt att det låga inslaget av importerad keramik hör samman med att staden främst hade lokala handelsförbindelser och att läget i inlandet innebär begränsad import där sådan keramik som kom via sjöhandeln stannade i kuststäderna. Varken fyndmaterial i övrigt eller biologiskt analysmaterial återspeglar någon exklusiv konsumtion. Möjligen kan man se spåren efter tobaksodling som ett

exempel på lyxkonsumtion men odling av tobak var vanligt förekommande i städerna under 1700-talet. I Kalmar odlades tobak även i förhållandevis enkla miljöer (Tagesson & Carelli 2016:295ff). Resultaten från Kungsgatan passar väl in i den bild av en enkel materiell kultur i Växjö stad som tidigare undersökningar har gett. Man kan fråga sig vad denna enkelhet beror på? Även om Växjö var en liten stad så fanns det förmögna personer både inom borgerskap och kyrka. Vid en tidigare undersökning i östra delen av Sandgårdsgatan kunde man konstatera att det fyndmaterialet som hörde till ett hushåll med anknytning till en av stadens högre lärotjänster saknade inslag av exklusiva föremål (Åstrand 2020). Det är möjligt att den materiella enkelheten i detta fall även var ideologiskt motiverat. Man kan konstatera att den materiella kulturen i Växjö stad överlag särskiljer sig från andra sydsvenska städer.

Utvärdering och åtgärdsförslag

Schaktningsövervakningar i städer är som undersökningar ofta svårförutsägbara, dels på grund av att man sällan vet hur mycket lämningar som kan finnas bevarade, dels för att arbetssätt och arbetsområde ibland behöver förändras under arbetets gång. Vid undersökningen i Kungsgatan utökades arbetsområdet i flera steg och andelen orörd mark visade sig också vara ovanligt hög, särskilt i undersökningsområdets norra del. Några ytor föll även bort, framför allt en schaktyta österut i Sandgårdsgatan. Genom en fortlöpande dialog mellan exploitör, utförare och länsstyrelse kunde man dock hantera förändringarna för det som var projektets antikvariska sida. Länsstyrelsen fattade flera kompletterande beslut som gjorde att undersökningens omfattning kunde anpassas till undersökningsytans ökade storlek och de förhållandevis omfattande lämningarna.

Schaktningsövervakningen gav möjligheter att undersöka och dokumentera ett mer än 50 meter långt och 2 till 3 meter brett sammanhängande parti med orörda kulturlager och flera huslämningar i undersökningsområdets norra del. Undersökningsområdets sträckning genom det som varit ett kvarter i den gamla staden gjorde att man fick en bild av hur kvartersmarkens olika delar hade brukats. Resultatet av undersökningen får betraktas som lyckat och har bidragit med ny kunskap om den medeltida och tidigmoderna staden. Möjligheten att utföra en rad analyser inklusive osteologisk analys och keramikanalys ökade kunskapsutbytet av undersökningen.

Tyngdpunkten i undersökningen i Kungsgatan kom att utgöras av plangrävning av kulturlager och bebyggelselämningar. Den metodik som

användes med skiktvis avbaning, rutgrävning för bedömning och undersökning av lager, samt ytmässig handgrävning av prioriterade ytor fungerade förhållandevis väl. Trots de begränsningar som en schaktningsövervakning innebär ger detta arbetssätt möjlighet att succesivt bedöma vilket arbetssätt man ska ha och vilken prioritet man ska ge de framkomna lämningarna. Vid schaktningsarbetet togs i regel varje schaktavsnitt på 10 till 15 meter upp separat för att sedan laggas igen innan nästa schaktsräcka togs upp. Detta arbetssätt var praktiskt nödvändigt för ledningsgrävningen men innebar en del nackdelar för den arkeologiska undersökningen. Ett problem var att flera huslämningar hamnade i skarven mellan schaktytorna och därför inte kunde överblickas och undersökas på ett samlat sätt. Som exempel kan nämnas huslämning 1155 som undersöktes i tre olika omgångar. Ett sådant arbetssätt är problematiskt på så vis att man inte kan undersöka lämningarna enligt kontextuell metod. Den etappvisa grävningen gjorde det också svårare att prioritera. Problemet är dock svårt att lösa så länge praktiska förutsättning vad gäller trafik, passage till fastigheter och flytt av schaktmassor gör att detta inte går att lösa på annat sätt. Man kan dock konstatera att förutsättningarna för det arkeologiska arbetet hade varit bättre om man kunnat arbeta med större öppna schaktytor. Samarbetet med entreprenören PEAB fungerade väl och man var från entreprenörens sida mån om att underlätta för den arkeologiska insatsen så långt som möjligt.

Schaktningsgrävningen gjordes ned till minst 1,6 meters djup. I vissa partier, främst i undersökningsområdets norra del, fanns det kulturlager

och anläggningar även under detta djup och dessa lämnades då kvar i schaktbotten. Detta innebär att fornlämning finns kvar inom dessa ytor. I några mindre schakt där man behövde göra ledningsdragningar under befintliga ledningar gjordes schaktningen med jordsug. Kulturlager och anläggningar togs då bort utan att det var möjligt att göra någon dokumentation. Ett utbrett sådant förfarande skulle kunna innebära att viktiga lämningar förstörs utan undersökning. För att undvika detta kan det vara lämpligt att man i så hög grad som möjligt gräver ned till orörd nivå när

man gör schaktningsundersökningar med tanke på att kvarvarande lämningar annars kan komma att tas bort med jordsug vid eventuella framtida ledningsgrävningar.

I samband med fältarbets avslutning meddelades att några ytterligare arkeologiska åtgärder inte behövdes för den aktuella ledningsgrävningen. Kvarliggande fornlämningar finns dock direkt utanför, och delvis även i botten av, schakten. Vid eventuella framtida ledningsgrävningar kan fortsatta arkeologiska insatser behöva göras.

Referenser

- Aldridge, E. 1970. *Porslin*. Forum AB. Stockholm
- Balic, I. 2015. *Växjö 10:14 och Domkyrkan 1: Kronobergs län, Småland, Växjö kommun, Växjö socken, fastigheterna Växjö 10:14 och Domkyrkan 1, Växjö 170:1: dnr 5.1.1-299-2015: Arkeologisk undersökning 2013*. Lund: Statens historiska museer, Arkeologiska uppdragsverksamheten
- Bonge-Bergengren, I. 1994. *Av lera och eld. Om krukmakare och krukmakargods*. Nordiska museets förlag. Stockholm
- Brinkmann, Bernd 1982. Zur datierung von Mineralwasserflaschen aus Steinzeug. Mainz, M. (red.) *Keramos. Zeitschrift der gesellschaft der Keramikfreunde e.v.* Heft 98. Düsseldorf, sid. 7–36
- Brorsson, T. 2015a. Keramiken från Kronobergsgatan i Växjö. I: Åstrand, J., Emilsson, A. & Ring, C. *Arkeologi i Kronobergsgatan. Arkeologisk förundersökning 2015. Kronobergsgatan, Växjö 10:14*. Rapport. Kalmar läns museum. Kalmar
- Brorsson, T. 2015b. Keramik från Karolinerhuset i Växjö. I: Balic, I., Billström, L., Romedahl, H., Alering, Å., Brorsson, T., Heimdahl, J., Magnell, O., Ring, C. & Dutras Leivas, I. *Växjö 10:14 och Domkyrkan 1. Arkeologisk undersökning 2013*. Statens Historiska Museer. Arkeologiska uppdragsverksamheten. Rapport 2015:34. Lund
- Brorsson, T. 2020. Keramikanalys. I: Åstrand, J., *Domprostens fiskedamm och lektorskans källare. Arkeologisk undersökning i Kronobergsgatan och Norra Järnvägsgatan 2017/2018. Växjö fornlämning L1953:1681/ RAÄ 170, Växjö kommun, Kronobergs län, Småland*. Rapport. Kalmar läns museum. Kalmar
- During, E. M. & Kvaal, S. I. 2000. Tafonomiska aspekter på osteologisk och odontologisk åldersbedömning. *Tandläkartidningen*, 92, 48–56.
- Dutra Leivas, I. 2023a. *Sandgärdsgatan i Växjö. Arkeologisk undersökning i form av schaktövervakning 2022, L1953:1681, Växjö socken, Växjö kommun, Kronoberg län, Småland*. Kalmar läns museum arkeologisk rapport 2023:28.
- Dutra Leivas, I. 2023b. *Gamla Växjö –dold men inte glömd. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2022. L1953:1681, Stortorget, Växjö, Kronobergs län, Småland*. Kalmar läns museum arkeologisk rapport 2023:33
- Dutra Leivas, I. & Åstrand, J. 2013. *Stortorget i Växjö. Arkeologisk förundersökning inför ny utformning av torget 2013. RAÄ 170, Växjö socken, Växjö kommun, Kronobergs län*. Rapport 2013:15. Smålandsmuseum

- Dutra Leivas, I. & Åstrand, J. 2014. *Fjärrkyla i Norrgatan. Arkeologisk förundersökning i samband med grävning för fjärrkyla m fl ledningsdragningar i Norrgatan och angränsande gator*. Kalmar läns museum rapport 2014:10.
- Emilsson, A. & Åstrand, J. 2015. *Stortorget Växjö. Arkeologisk förundersökning 2014. RAÄ 170, Växjö socken och kommun, Kronobergslän. Arkeologisk rapport 2015:2*. Kalmar läns museum
- Grant, A. 1982. The use of tooth wear as a guide to the age of domestic animals. In: Wilson, B- Grigson, C. & Payne, S. (eds.): Ageing and sexing animal bones from archaeological sites, 91-108. B.A.R. (British Series) 109, Oxford.
- Hansson, M. 1994. *Arkeologisk förundersökning i samband med schaktningsarbeten för "Dackes dröm". Stortorget. Växjö. Raä 170*. Smålands museum
- Hansson, M. 1996. *Arkeologisk förundersökning. VA-schakt Storgatan – Klostergatan*. Smålands museum rapport 1996:5.
- Hansson, M. 2012. *Fjärrkyla i Växjö 2011. Arkeologisk förundersökning i samband med grävningarna för fjärrkyla och VA. RAÄ 170 Växjö stad*. Smålands museum rapport 2012:10.
- Hansson, M. 2017. Medeltidens Växjö – en arkeologisk berättelse om ursprung och utveckling. I M. Anglert, & S. Larsson (Red.), *Växjö, Kalmar och Smålands tidigaste urbanisering* (s. 49-90). Arkeologerna, Statens historiska museer.
- Larsson, I.-O. 1979. *Småländsk Bebyggelsehistoria. I. Från vikingatid till Vasatid. 1:1 Kinnevalds härad*. Acta Wexionensia, Högskolan Växjö.
- Larsson, L.-O., 1991 *Växjö genom 1000 år*. Stockholm
- Lindqvist, G. 1981. *Krukor och fat. Svenskt krukmakeri under 400 år*. Liberförlag. Stockholm
- Lissing, T. 2014. *Växjö stad: kulturmiljö av riksintresse*. Växjö: Länsstyrelsen i Kronobergs län
- Martén, E. 2003. *Sandgärdsgatan, Arkeologisk schaktövervakning RAÄ 170 Växjö socken och kommun, Kronobergs län, Småland*. Smålands museum rapport 2003:20
- Nyström, B. & Brunius, J. 2007. *Rörstrand 280 år med fajans, flintgods, porslin & stengods*. ICA Bokförlag. Västerås
- Ring, C. 2023. *Schaktningsövervakning i Norra Järnvägsgatan/Kungsgatan. Arkeologisk förundersökning 2022. Norra Järnvägsgatan (L1953:1681, Växjö 10:14), Växjö socken, Växjö kommun, Kronobergs län, Småland*. Kalmar läns museum arkeologisk rapport 2023:11
- Skoglund, P. 1994. *Arkeologisk förundersökning Stortorget Växjö*. Smålands museum rapport.
- Tagesson, G & Carelli, P (red.) 2016. *Kalmar mellan dröm och verklighet*. Statens historiska museer.
- Vretemark, Maria, 1997. *Från ben till boskap. Kosthåll och djurhushållning med utgångspunkt i medeltida benmaterial från Skara*. Skara

Åhman, E. 1983. Växjö. *Rapport Medeltidsstaden 46*. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer

Åkerhagen, A. 2007. CD. *Kritpipor funna i Sverige, del 1 och del 2*. Stockholm

Åstrand, J. 2017. *Sandgårdsgatan. Arkeologisk förundersökning 2016. Växjö 10:14, Växjö socken och kommun, fornlämning 170*. Kalmar läns museum arkeologisk rapport 2017:14

Åstrand, J. 2020, Med bidrag av Brorsson, T., Heimdahl, J. Nordmark, H. & Flood, A. 2020. *Domprostens fiskdamm och lektorskans källare. Arkeologisk undersökning i Kronobergsgatan och Norra Järnvägsgatan 2017/2018. Växjö fornlämning L1953:1681/ RAÄ 170, Växjö kommun, Kronobergs län, Småland* Kalmar läns museum arkeologisk rapport 2020:05

Åstrand, J. 2024. *Kulturlager i kvarteret Blända. Arkeologisk undersökning 2023. L1953:1681, kv Blända 4, Växjö socken, Växjö kommun, Kronobergs län, Småland*. Kalmar läns museum arkeologisk rapport 2024:16

Åstrand, J., Emilsson, A. & Ring, C. 2017. *Arkeologi i Kronobergsgatan. Arkeologisk förundersökning 2015. Kronobergsgatan, Växjö 10:14*. Kalmar museum arkeologisk rapport 2017:3.

Åstrand, J. & Dutras Leivas, I. 2013. *Stortorget i Växjö. Arkeologisk förundersökning inför ny utformning av torget 2013*. Smålands museum rapport 2013:15.

Kartmaterial

Lantmäterimyndighetens arkiv

Karta och beskrivning över staden och dess ägor 1726. 07-VÄS-1

Grundritning på stadens kvarter och tomter 1783, 07-VÄS-2.

Tomtreglering 1844, 07-VÄS-35

Lantmäteristyrelsens arkiv

Geometrisk avmätning Växjö 1697. F89-1:4

Geometrisk lineation över Växjö 1658. F89-1:37

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	431-3723-2021
Kalmar läns museums dnr:	33-435-2021
Projektnummer KLM:	A2224
Uppdragsgivare:	Växjö Energi AB
Landskap:	Småland
Kommun:	Växjö
Socken:	Växjö
Fastighet:	Kungsgatan
Fornlämningsnr:	L1953:1681
X koordinat:	6303788
Y koordinat:	488321
Latitud:	56.877692
Longitud:	14.808369
M ö h:	162 m ö h
Fältarbetstid:	2022-05-02 till 2023-06-09
Antal arbetsdagar:	sammanlagt 26 arkeologdagar
Personal:	Johan Åstrand, Nicholas Nilsson, Andreas Emilsson
Foto, Du-nummer:	Du 496:1-102
Fyndnummer:	M 68417:1-247
Fynd:	Fynden förvaras i väntan på fyndfördelning i Kalmar läns museums lokaler på Kulturarvssentrum i Växjö
Analyser:	Bohusläns museum, Lucia Elgerud, osteologi. Stefan Gustafsson, makrofossilanalys, vedartsanalys Tandemlaboratoriet, Uppsala universitet, ¹⁴ C-analys Keramikanalys, Torbjörn Brorsson
Tidsålder:	Medetid till modern tid.
Dokumentation:	All dokumentation förvaras på Kulturarvscentrum. All digital dokumentation förvaras på KLM. Analog dokumentation och kopior på digital överlämnas till Smålands museums arkiv i samband med fyndfördelning.
Inmätning:	RTK-GPS Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem SWEREF 99 TM och RH2000.

Bilagor

Bilaga 1. Animalosteologisk analysrapport av Lucia Elgerud & Aaron Stutz, Bohusläns museum. .	118
Bilaga 2. Keramikdateringstabell.	131
Bilaga 3. Arkeobotanisk analysrapport av Stefan Gustafsson, Arkeologikonsult	137
Bilaga 4. ¹⁴ C-dateringsrapport av Karl Håkansson, Uppsala universitet	145
Bilaga 5. Anläggningstabell	156
Bilaga 6. Fyndtabell.	174

Djurben från Kungsgatan i Växjö

En animalosteologisk analys

Lucia Elgerud & Aaron Stutz

Bohusläns museum osteologisk rapport 2024:01

Schaktövervakning

L1953:1681 Växjö stadslager

Område: Kungsgatan

Stad: Växjö

Kommun: Växjö

Län: Kronoberg

Objekt: Schaktövervakning, Kungsgatan, centrala Växjö

Projektledare: Johan Åstrand, Kalmar läns museum

Bohusläns museum

Museigatan 1

Box 403

451 19 Uddevalla

tel 0522-656500

info@bohuslansmuseum.se

www.bohuslansmuseum.se

Författare Lucia Elgerud & Aaron Stutz

Grafisk form Lisa K Larsson

Redaktör rapportserie Magnus Rolöf

Layout och teknisk redigering Lucia Elgerud & Aaron Stutz

Omslagsbild Foto Cecilia Ahlsén, Bohusläns museum. Bilden visar fragment av en nötkreaturs-tand med blå Vivianitbildning.

Upphovsrätt Bohusläns museum, enligt en Creative Commons licens 4.0 CC-BY. <http://creativecommons.org>

Introduktion

Under april, maj, och juni 2023 utförde Kalmar läns museum en schaktövervakning vid Kungsgatan i centrala Växjö. Ett antal benfragment grävdes ut under arbetet, vilka analyserades på Bohusläns museums osteologiska laboratorium under december 2023. Fyndposter kopplade till schaktrensning består av djurben som tillvaratogs då de identifierades under schaktningsövervakningen. Fyndposter från anläggningar och kontexter såsom huslämningar och stenpackningar samt andra kontexter som grävdes i schaktrutor samlades in mer försiktigt med skärslev (se Tabell 1). Däremot prioriterades sållning bort under schaktningsövervakningen. Utifrån C14-dateringar har samtliga utgrävda kontexter med benmaterial daterats till 1450-1650 med tyngdpunkt på sent 1500- och tidigt 1600-tal, exklusive A6 (F45) och A22 (F44) som utifrån föremål och stratigrafi daterats till 1700-tal eller senare. Sammanlagt innehåller materialet 353 benfragment som tillsammans väger drygt 3,2kg. Bevaringsgraden är i samtliga fall tämligen låg; benmaterialet är generellt poröst och vidarefragmenteras lätt under hantering. Materialet består till största del av obrända ben från vanliga slaktdjur, inklusive får, får/get, svin, och nötkreatur. Därutöver innehåller materialet en tand från en kronhjort och tre hästtänder, sannolikt från en individ. Fragment som ej kunnat artbestämmas faller inom medelstort, större, eller medelstort/stort däggdjurskategorier. Inga mindre däggdjursfragment hittades i materialet och enbart ett mindre fragment som överensstämmer med fågel, men då fragmentet är vitbränt och fragmenterat kan art inte bestämmas med någon vidare säkerhet. Ett fåtal brända ben återfanns i materialet såväl som en del fragment som visar på ålder såsom ofusionerade epifyser och tänder med olika grad av slitage. Dessa observationer presenteras nedan, tillsammans med en överblick över samtligt material och antalet artbestämda fragment.

Resultat

Av de fragment som kunnat element-bestämmas så innehåller materialet 21 bakkensfragment, 20 frambensfragment, sex framben/bakkensfragment, 15 axialskelettfragment, och 37 huvudfragment (se Tabell 1). Materialet visar på en blandning av slaktavfall, hushållsavfall och sannolikt avfall från ben- och hornhantverk. Kronhjortstanden indikerar att djurets kranium behållits, möjligtvis i syfte att bearbeta hornen, utöver jakt av vilt för konsumtion. Hjorttanden (Figur 1) och hästtänderna (Figur 2) är anmärkningsvärda i och med att de är ovanliga fynd i stads-sammanhang som framför allt innehåller hushålls- och slaktavfall. Hästtänderna kommer sannolikt från en äldre individ vars härkomst är oklar i och med att konsumtion av häst mycket sällan förekom. Anatomiskt-sätt är fragmenten tämligen väl utspridda mellan framben, bakben, och axialskelett-element. Övervikten av huvud-fragment har att göra med de många tänder som återfunnits i materialet. Detta bygger sannolikt på tafonomi snarare än hushållning eller slakt-strategi i och med den bättre bevaringen av tänder gentemot ben.

Tabell 1. Fyndlista

Kontext	Fyndnr	Antal	Art	Kroppsdelen	Element	Del	Sida
Schakt 30, L59	48-1	1	Nötkreatur	Bakben	Femur	Femurhuvud	Null
Schakt 30, L59	48-2	1	Nötkreatur	Framben	Humerus	Distalt	V
Schakt 30, L59	48-3	1	Nötkreatur	Framben	Radius	Distalt	H
Schakt 30, L59	48-4	1	Svin	Huvud	Bete	Nästintill helt element	V
Schakt 30, L59	48-5	1	Nötkreatur	Axialskelett	Pelvis	Illium runt aurikulära ytan	V
Schakt 30, L59	48-6	1	Nötkreatur	Framben	Skapula	Glenoida ledytan	V
Schakt 30, L59	48-7	1	Nötkreatur	Bakben	Kalkaneus	Helt ben	H
Schakt 30, L59	48-8	1	Får/get	Framben	Ulna	Nästintill ben (utan radius)	V
Schakt 30, L59	48-9	1	Nötkreatur	Framben/Bakben	Falang	Falang 2, nästintill helt ben	Null
Schakt 30, L59	48-10	1	Nötkreatur	Bakben	Femur	Femurskaft mer distalt	Null
Schakt 30, L59	48-11	1	Nötkreatur	Bakben	Femur	Femurhuvud	Null
Schakt 30, L59	48-12	1	Nötkreatur	Framben	Humerus	Skaft distalt	H
Schakt 30, L59	48-13	1	Svin	Framben	Radius	Proximala ledytan och del av skaftet	V
Schakt 30, L59	48-14	1	Svin	Bakben	Femur	Distala ledytan	V

Schakt 30, L59	48-15	1	Får/get	Bakben	Tibia	Proximala ledytan och del av skaftet	H
Schakt 30, L59	48-16	1	Medelstort däggdjur	Bakben	Femur	Distal ledyta, helt ofusionerat ben	V
Schakt 30, L59	48-17	1	Nötkreatur	Axialskelett	Vertebra	kotkropp superiort och del av kotbågen	Null
Schakt 30, L59	48-18	7	Större däggdjur	Oidentifierad	Ledyta	Frag. med ledyta eller fusionsyta	Null
Schakt 30, L59	48-19	1	Nötkreatur	Axialskelett	Vertebra	Atlas anteriort och vänster	V
Schakt 30, L59	48-20	9	Medelstort däggdjur	Oidentifierad	Ledyta	Frag. med ledyta eller fusionsyta	Null
Schakt 30, L59	48-21	1	Svin	Huvud	Kranium	Överkäksben med tre molarer	V
Schakt 30, L59	48-22	2	Får/get	Huvud	Tand	Två molarer med fragmenterade rötter	Null
Schakt 30, L59	48-23	3	Stort/medelstort däggdjur	Huvud	Kranium	Kraniefrag. i storleken 30-40mm	Null
Schakt 30, L59	48-24	29	Stort/medelstort däggdjur	Oidentifierad	Rörben	Rörbensfrag. i storleken 20-150mm	Null
Schakt 30, L59	48-25	16	Stort/medelstort däggdjur	Oidentifierad	Oreg./platta ben	Frag. i storleken 20-80mm	Null
Schakt 30, L59	48-26	Null	Null	Oidentifierad	Null	Null	Null
Schakt 21, A47	18-1	1	Får	Bakben	Femur	Proximala halvan	V
Schakt 21, A47	18-2	1	Nötkreatur	Bakben	Metatarsale	Majoriteten av diafysen	Null
Schakt 21, A47	18-3	1	Svin	Framben	Skapula	Hals och del av bladet	H
Schakt 21, A47	18-4	1	Nötkreatur	Framben/Bakben	Falang	Distal falang, helt ben	Null
Schakt 21, A47	18-5	1	Nötkreatur	Framben/Bakben	Falang	Distal falang, helt ben	Null
Schakt 21, A47	18-6	1	Nötkreatur	Framben/Bakben	Falang	Falang 2, helt ben	Null
Schakt 21, A47	18-7	1	Större däggdjur	Framben	Humerus	Distala ledytan	Null
Schakt 21, A47	18-8	1	Får/get	Bakben	Tibia	Distalat, 2/3 av benet	V
Schakt 21, A47	18-9	1	Större däggdjur	Axialskelett	Revben	Diafys	Null
Schakt 21, A47	18-10	1	Får/get	Bakben	Tibia	Distalt och majoriteten av diafysen	V
Schakt 21, A47	18-11	1	Nötkreatur	Huvud	Tand	Molar 3 överkäke, fragmenterad rot	H
Schakt 21, A47	18-12	4	Större däggdjur	Oidentifierad	Ledyta	Frag. med ledytor i storleken 30-75mm	Null
Schakt 21, A47	18-13	1	Större däggdjur	Oidentifierad	Rörben	Rörbensfrag.	Null
Schakt 21, A47	18-14	1	Medelstort däggdjur	Oidentifierad	Rörben	Rörbensfrag.	Null
Schakt 21, A47	18-15	5	Stort/medelstort däggdjur	Oidentifierad	Oreg./platta ben	Oregelbundna och platta ben frag.	Null
Schakt 21, A47	18-16	Null	Null	Oidentifierad	Null	Null	Null
Schakt 14, A47	32-1	1	Nötkreatur	Framben	Skapula	Proximalt och 1/3 av bladet	H
Schakt 14, A47	32-2	1	Svin	Huvud	Mandibulum	Underkäksben längst med korpus	V
Schakt 14, A47	32-3	3	Nötkreatur	Huvud	Tand	Två underkäkständer (M1/2 och 3), en överkäkstand (M1/2)	Null
Schakt 14, A47	32-4	1	Svin	Huvud	Tand	Molar 3, enbart krona	Null
Schakt 14, A47	32-5	1	Medelstort däggdjur	Framben	Humerus	Distal ledyta	H
Schakt 14, A47	32-6	1	Större däggdjur	Oidentifierad	Fusionsyta	Fusionsyta	Null
Schakt 14, A47	32-7	1	Större däggdjur	Bakben	Femur	Ofusionerat femuralhuvud	Null
Schakt 14, A47	32-8	6	Stort/medelstort däggdjur	Oidentifierad	Oid. Ben	Rör-/oreg./platta benfrag. i storleken 55-135mm	Null
Schakt 14, A47	32-9	Null	Null	Oidentifierad	Null	Mindre frag. i storleken 5-80mm	Null
Schakt 19, A47	21-1	1	Nötkreatur	Bakben	Femur	Distalt och del av diafysen	H
Schakt 19, A47	21-2	1	Större däggdjur	Oidentifierad	Ledyta	Frag. med ledyta	Null
Schakt 19, A47	21-3	1	Får/get	Framben	Radius	Diafys	V
Schakt 19, A47	21-4	3	Större däggdjur	Oidentifierad	Rörben	Rörbensfrag. i storleken 80-105mm	Null
Schakt 19, A47	21-5	5	Medelstort däggdjur	Oidentifierad	Rörben	Rörbensfrag. i storleken 55-95mm	Null

Schakt 19, A47	21-6	Null	Null	Oidentifierad	Null	Null	Null
Schakt 19, A47	21-7	1	Nötkreatur	Bakben	Femur	Diafysfragment	H
R18, A47	33-1	1	Nötkreatur	Framben	Skapula	Proximalt och 1/3 av bladet	H
R18, A47	33-2	1	Nötkreatur	Framben	Skapula	Proximalt och mindre del av bladet	H
R18, A47	33-3	1	Nötkreatur	Axialskelett	Vertebra	Atlas mer posteriort	H
R18, A47	33-4	1	Nötkreatur	Framben/Bakben	Falang	Falang 1, nästintill helt ben	Null
R18, A47	33-5	1	Får/get	Huvud	Tand	Överkämsmolar 1/2	V
R18, A47	33-6	1	Får/get	Huvud	Tand	Molarfrag.	Null
R18, A47	33-7	12	Stort/medelstort däggdjur	Oidentifierad	Oid. Ben	Rör-/oreg./-platta ben frag. i storleken 30-80mm	Null
R18, A47	33-8	2	Däggdjur	Oidentifierad	Ledyta	Frag. med ledyta, 20/30mm	Null
R18, A47	33-9	Null	Null	Oidentifierad	Null	Null	Null
R18, A47	33-10	1	Nötkreatur	Bakben	Tibia	Diafysfragment	V
R25, A59	2-1	1	Större däggdjur	Axialskelett	Vertebra	Frag. med ledyta	Null
R25, A59	2-2	1	Medelstort däggdjur	Axialskelett	Vertebra	Spinalutskott och ledyta	Null
R25, A59	2-3	1	Nötkreatur	Bakben	Kalkaneus	Proximalt och superiort	V
R25, A59	2-4	1	Får/get	Framben	Humerus	Distalt	V
R25, A59	2-5	1	Medelstort däggdjur	Bakben	Tibia	Diafys mer proximalt	H
R25, A59	2-6	1	Nötkreatur	Bakben	Femur	Femur huvud	Null
R25, A59	2-7	1	Stort/medelstort däggdjur	Framben/Bakben	Hand-/fotrotsben	Frag. med ledytor	Null
R25, A59	2-8	1	Större däggdjur	Axialskelett	Revben	Korpusfrag., 85mm	Null
R25, A59	2-9	12	Stort/medelstort däggdjur	Oidentifierad	Oid. Ben	Rör-/oreg./-platta ben frag, 30-90mm	Null
R25, A59	2-10	1	Nötkreatur	Huvud	Tand	Överkämsmolar 1	H
R25, A59	2-11	1	Får/get	Framben	Humerus	Fragment	V
R29, A66	47-1	1	Medelstort däggdjur	Framben	Humerus	Diafys mer distalt	Null
R29, A66	47-2	1	Får/get	Huvud	Tand	Överkämsmolar 1/2 med fragmenterad rot	V
R29, A66	47-3	1	Får/get	Huvud	Tand	Tandfrag.	Null
R29, A66	47-4	1	Medelstort däggdjur	Oidentifierad	Rörben	Rörbensfrag. med fusionsyta	Null
R29, A66	47-5	1	Medelstort däggdjur	Oidentifierad	Platt ben	Frag., 40mm	Null
R29, A66	47-6	5	Stort/medelstort däggdjur	Oidentifierad	Ledytor	Frag. med ledytor, 30-45mm	Null
R29, A66	47-7	5	Stort/medelstort däggdjur	Oidentifierad	Oid. Ben	Frag., 20-85mm	Null
A143	19-1	1	Nötkreatur	Framben	Humerus	Distala ledytan och mindre del av diafys	H
A143	19-2	1	Nötkreatur	Axialskelett	Pelvis	Ilium vid aurikulära ytan	V
A143	19-3	2	Medelstort däggdjur	Axialskelett	Revben	Två 75mm korpusfrag.	Null
A143	19-4	1	Större däggdjur	Axialskelett	Revben	Korpusfrag.	Null
A143	19-5	4	Däggdjur	Oidentifierad	Rörben	Rörbensfrag., 35-50mm	Null
A143	19-6	2	Däggdjur	Oidentifierad	Null	Frag., 20mm	Null
A143	19-7	1	Svin	Huvud	Kranium	Parietale fragment	Null
Område 18, A6	45-1	1	Större däggdjur	Oidentifierad	Rörben	Diafys	Null
Område 18, A6	45-2	1	Stort/medelstort däggdjur	Oidentifierad	Fusionsyta	Frag. med fusionsyta	Null
Område 18, A6	45-3	1	Större däggdjur	Axialskelett	Vertebra	kotkropp superiort och del av kotbågen	Null
Område 18, A6	45-4	6	Stort/medelstort däggdjur	Oidentifierad	Oreg./platta ben	Frag., 25-85mm	Null
Schakt 39, A37	46-1	1	Nötkreatur	Huvud	Tand	Överkämsmolar 3 med fragmenterad rot	H
Schakt 39, A37	46-2	1	Nötkreatur	Bakben	Tibia	Proximalt	V
Schakt 39, A37	46-3	1	Större däggdjur	Oidentifierad	Rörben	Rörbensfrag. med ledyta	Null
Schakt 39, A37	46-4	2	Däggdjur	Oidentifierad	Null	Frag., 15 & 25mm	Null
Schakt 39, A37	46-5	1	Stort/medelstort däggdjur	Oidentifierad	Ledyta	Frag. med ledyta	Null

Schakt 39, A37	46-6	4	Stort/medelstort däggdjur	Oidentifierad	Oid. Ben	Frag., 20-75mm	Null
R29, A59	20-1	1	Nötkreatur	Bakben	Astragalus	Nästintill helt ben	V
R29, A59	20-2	1	Nötkreatur	Huvud	Tand	Överkäksmolar, fragmenterad rot/kronan	Null
R29, A59	20-3	1	Svin	Framben	Ulna	Olekranon och ledyta	V
R29, A59	20-4	1	Däggdjur	Oidentifierad	Ledyta	Frag. med ledyta	Null
R29, A59	20-5	1	Stort/medelstort däggdjur	Oidentifierad	Oid. Ben	Frag., 20-65mm	Null
R23, A47	43-1	1	Får/get	Bakben	Tibia	Nästintill helt ben	H
R23, A47	43-2	4	Nötkreatur	Huvud	Tand	Tandfrag. 30-35mm	Null
R23, A47	43-3	1	Större däggdjur	Axialskelett	Revben	Korpusfrag.	Null
R23, A47	43-4	4	Stort/medelstort däggdjur	Oidentifierad	Oid. Ben	Frag., 35-60mm	Null
R23, A47	43-5	Null	Null	Oidentifierad	Null	Null	Null
A41 Botten	30-1	1	Nötkreatur	Bakben	Metatarsale	Distalt och halva diafysen	Null
A41 Botten	30-2	1	Stort/medelstort däggdjur	Oidentifierad	Ledyta	Frag. med ledyta	Null
A41 Botten	30-3	2	Stort/medelstort däggdjur	Oidentifierad	Oid. Ben	Frag., 30 & 35mm	Null
A41 Botten	30-4	5	Större däggdjur	Huvud	Tand	Tandfrag., 20-45mm	Null
A41 Botten	30-5	1	Null	Oidentifierad	Null	Null	Null
A41 Botten	30-6	1	Häst	Huvud	Tand	Överkäkspremolar 2 med fragmenterad rot	V
A41 Botten	30-7	2	Häst	Huvud	Tand	Överkäkspremolarer/molarer med fragmenterad rot	V
A49	22-1	1	Nötkreatur	Huvud	Mandibulum & tand	Underkäksben och molar 3	H
A49	22-2	6	Däggdjur	Oidentifierad	Oreg./platta ben	Frag., 25-70mm	Null
A49	22-3	1	Nötkreatur	Huvud	Tand	Underkäksmolar 1/2	Null
A49	22-4	1	Null	Oidentifierad	Null	Null	Null
A22 Rensfynd	44-1	2	Nötkreatur	Huvud	Mandibulum & tand	Underkäke med P3, P4, M1, M2, och M3	V
R16, A47	35-1	1	Nötkreatur	Axialskelett	Pelvis	Inferiora acetabulum	H
R16, A47	35-2	1	Större däggdjur	Framben	Skapula	Del av glenoida ledytan	Null
R16, A47	35-3	1	Nötkreatur	Axialskelett	Pelvis	Superiora acetabulum	H
R16, A47	35-4	2	Nötkreatur	Bakben	Kalkaneus	Ledyta proximalt	V
R16, A47	35-5	1	Nötkreatur	Bakben	Kalkaneus	Fragment	V
A63	29-1	5	Större däggdjur	Oidentifierad	Rörben	Frag., 35-55mm	Null
A63	29-2	3	Medelstort däggdjur	Oidentifierad	Ledyta	Ledyta/fusionsyta frag., 15-20mm	Null
A63	29-3	7	Medelstort däggdjur	Oidentifierad	Oid. Ben	Frag., 15-35mm	Null
A59	24-1	1	Medelstort däggdjur	Oidentifierad	Rörben	Diafysfrag.	Null
A62	28-1	1	Större däggdjur	Huvud	Kranium	Petrosafrag.	Null
Schakt 21, L47	18-17	1	Nötkreatur	Framben	Radius	Proximala ledytan och del av diafysen	V
R28, A65	12-1	1	Får/Get/Nötkreatur	Huvud	Horn	Tunnare frag., 65mm	Null
R28, A65	12-2	1	Nötkreatur	Huvud	Tand	Underkäksmolar 3 med fragmenterad rot	Null
R28, A65	12-3	1	Nötkreatur	Huvud	Tand	Underkäkspremolar 4 med fragmenterad rot	V
R28, A65	12-4	2	Nötkreatur	Huvud	Tand	Underkäksmolarer 1/2	Null
R28, A65	12-5	5	Större däggdjur	Huvud	Mandibulum	Frag., 15-35mm	Null
R41, A59	27-1	1	Svin	Huvud	Kranium	Temporale frag. vid ledyta mot mandibulum	V
R41, A59	27-2	1	Medelstort däggdjur	Oidentifierad	Platt ben	Frag.	Null
A44	41-1	7	Nötkreatur	Huvud	Tand	Molarfrag., 30-45mm	Null
R38, A113	34-1	14	Stort/medelstort däggdjur	Oidentifierad	Oreg./platta ben	Frag., 10-45mm	Null
R24, A59	4-1	1	Null	Oidentifierad	Null	Null	Null
R24, A59	4-2	1	Nötkreatur	Huvud	Tand	Underkäksmolar 1	V

Schakt 39, A37	37-1	4	Medelstort däggdjur	Oidentifierad	Oid. Ben	Frag., 10-25mm	Null
Schakt 39, A37	37-2	1	Får/get	Framben	Ulna	Olekranon och ledyta	V
R42, A119	26-1	8	Nötkreatur	Huvud	Tand	Molarfrag., 25-40mm	Null
R34, A59	23-1	1	Nötkreatur	Huvud	Tand	Underkäkspremolar 4 med fragmenterad rot	V
R48, A59	71	1	Kronhjort	Huvud	Tand	Överkäksmolar 2/3 med fragmenterad rot	V
R48, A1150	36-2	1	Fågel?	Oidentifierad	Rörben	Ledyta och diafys	Null
R48, A1150	36-3	1	Får/get	Axialskelett	Pelvis	Del av acetabulum	H
A85	25-1	3	Större däggdjur	Oidentifierad	Oid. Ben	Frag., 30-45mm	Null
R44, A58	31-1	1	Nötkreatur	Huvud	Tand	Överkäksmolar, kronfrag.	Null
Schakt 8, A37	39-1	6	Nötkreatur	Huvud	Tand	Två fragmenterade molarer och mindre frag.	Null
R34, A59	38-1	2	Nötkreatur	Huvud	Tand	Kronfragment av överkäksmolar och mindre frag.	Null
R33, A65	40-1	1	Nötkreatur	Huvud	Tand	Underkäksmolar 3 med fragmenterad krona/rot	V
R33, A65	40-2	1	Nötkreatur	Huvud	Tand	Överkäksmolar 1/2 med fragmenterad rot	Null
R33, A65	40-3	1	Medelstort däggdjur	Oidentifierad	Rörben	Rörbensfrag.	Null

Två kontexter (A6 och A22) har markerats med fet stil i tabellen då de daterats till en yngre tidsperiod än resten av materialet. Null = inget värde.

Figur 1. R48 A59 F36-1. Kronhjortstand ur lingual aspekt. Avstånd mellan linjer på måttstocken är 1mm. Foto: Cecilia Ahlsén, Bohusläns museum.

Figur 2. A41 F30-6 & 7. Häständer ur occlusal aspekt. Avstånd mellan linjer på måttstocken är 1mm.
Foto: Cecilia Ahlsén, Bohusläns museum.

Artbestämning

Av fragmenten som kunde artbestämmas så är majoriteten nötkreatur (82), följt av en tämligen jämn fördelning mellan får/get (17) och svin (20), utöver de tre häständerna och kronhjortständer (Tabell 2). I kontext A22 och A6 som daterats till en yngre period än resten av materialet återfanns två fragment från nötkreatur i A22 och inga fragment som kunde artbestämmas från A6.

Tabell 2. NISP

Kontext L/A	Får/get	Svin	Nötkreatur	Häst	Kronhjort
Alla kontexter utom A22 & A6*	17	10	82	3	1
A22	0	0	2	0	0
Summa	17	10	84	3	1

*Fragmenten i A6 kunde inte artbestämmas.

Brända ben

Brända ben återfanns i flera kontexter men framför allt i A66, A37, A63, och A59 såväl som ett fragment från A60 och ett från A65 (Tabell 3). Fragmenten kommer från oidentifierade medelstora däggdjur, ett från svin, ett från en får/get, ett från ett större däggdjur och ett från däggdjur av obestämd storlek. Därutöver kommer ett fragment möjligtvis från fågel. Majoriteten av fragmenten kunde inte identifieras utan registrerades såsom oidentifierade (oid.) ben, rörben, eller platt ben. Endast två brända fragment, ett ben från ett svinkranium och en får/get ulna (armbågsben), kunde artbestämmas och identifieras utifrån element (fyndnr 27-1 och 37-2). De brända benfragmenten (29 stycken) har en sammanlagd vikt på 52 g. Därutöver visade fragment från nötkreaturständer (fyndnr 41-1) en blå nyans på dentinstrukturen (Figur 3), sannolikt genom kontakt med järnföremål som lett till formationen av Vivianit. Den blå nyansen kan skapas då ben eller tänder inlagras med mineralämnet Vivianit som består av 95% järnfosfat (During & Kvaal, 2000).

Tabell 3. Brända ben

Kontext	Fyndnr	Antal	Vikt	Art	Element	Del
R29, A66	47-4	1	2700mg	Medelstort däggdjur	Rörben	Rörbensfragment med fusionsyta
R29, A66	47-5	1	1600mg	Medelstort däggdjur	Platt ben	Fragment
Schakt 39, A37	46-4	2	1790mg	Däggdjur	Null	Fragment, 15 & 25mm
A63	29-1	5	22570mg	Större däggdjur	Rörben	Fragment, 35-55mm
A63	29-2	3	2390mg	Medelstort däggdjur	Ledyta	Ledyta/fusionsyta fragment, 15-20mm
A63	29-3	7	7200mg	Medelstort däggdjur	Oid. Ben	Fragment, 15-35mm
A59	24-1	1	710mg	Medelstort däggdjur	Rörben	Diafysfragment
R41, A59	27-1	1	5380mg	Svin	Kranium	Temporale vid ledyta mot mandibulum
R41, A60	27-2	1	880mg	Medelstort däggdjur	Platt ben	Fragment
Schakt 39, A37	37-1	4	2840mg	Medelstort däggdjur	Oid. Ben	Fragment, 10-25mm
Schakt 39, A37	37-2	1	1320mg	Får/get	Ulna	Olekranon och ledyta
R48, A59	36-2	1	2250mg	Fågel?	Rörben	Ledyta och diafys
R33, A65	40-3	1	440mg	Medelstort däggdjur	Rörben	Rörbensfragment

Null = inget värde.

Figur 3. A44 F40-1. Omslagsbild: fragment av nötkreaturstand med blå Vivianitbildning. Avstånd mellan linjer på måttstocken är 1mm. Foto: Cecilia Ahlsén, Bohusläns museum.

Ålder, trauma, och patologi

Åldersindikationer

Åldersbedömningar (Tabell 4) baserades på ofusionerade epifyser, tanderuption, och tandslitage. Åldersintervallerna har definierats som juvenil/yngre vuxen, yngre vuxen, vuxen, vuxen/äldre vuxen och äldre vuxen för att reflektera de djur som möjligen skulle kunna klassas som yngre i och med att tänderna sannolikt är oerupterade och epifyserna inte helt fusionerat gentemot äldre med mer framskridet tandslitage. Dock kan vissa drag överensstämja mellan juvenila och yngre vuxna individer (t.ex. något fusionerade epifyser och nyligen erupterade tänder), därför inkorporerades även kategorin ”juvenil/yngre vuxna”. ”Vuxna” klassades element som visar på t.ex. slitage men inte särskilt framtiden slitage av tänder, de kan därför klassas som vuxna men ännu inte äldre. Kategorin ”vuxna/äldre vuxna” lades även till för djur med något mer framskridna tandslitage medan de med mycket slitna tänder räknades som ”äldre”.

Tabell 4. Åldersbedömningar

Kontext	Fyndnr	Antal	Art	Element	Åldersindikationer	Ålder
Schakt 30, L59	48-14	1	Svin	Femur	Leden är inte helt fusionerad - fusionslinjen finns kvar	Yngre vuxen
Schakt 30, L59	48-16	1	Medelstort däggdjur	Femur	Ofusionerad distal, sannolikt svin baserat på storlek	Juvenil/ yngre vuxen
Schakt 30, L59	48-18	7	Större däggdjur	Ledyta	Fragment med fusionsyta (ofusionerade epifyser)	Juvenil/ yngre vuxen
Schakt 30, L59	28-20	9	Medelstort däggdjur	Ledyta	Fragment med fusionsyta (ofusionerade epifyser)	Juvenil/ yngre vuxen
Schakt 30, L59	48-21	1	Svin	Underkäke & tre underkäksmolarer	Tänderna är nötta men ej väl nednötta	Vuxen
Schakt 21, A47	18-7	1	Större däggdjur	Humerus	Med största sannolikt hel, ofusionerad distal epifys	Juvenil/ yngre vuxen
Schakt 21, A48	18-10	1	Får/get	Tibia	Ofusionerad distal ledyta	Juvenil/ yngre vuxen
Schakt 21, A49	18-11	1	Nötkreatur	Överkäksmolar 3	Osliten tand, sannolikt oerupterad	Juvenil/ yngre vuxen
Schakt 14, A47	32-3	3	Nötkreatur	Underkäksmolar 1/2 & 3, & överkäksmolar 1/2	Samtliga tänder är enbart något nötta vilket visar på yngre ålder	Yngre vuxen
Schakt 14, A47	32-4	1	Svin	Molar 3	Lätt nednötta kuspar vilket visar på yngre ålder	Yngre vuxen
Schakt 14, A47	32-7	1	Större däggdjur	Femur	Ofusionerad femuralhuvud	Juvenil/ yngre vuxen
R18, A47	33-5	1	Får/get	Överkäksmolar 1/2	Tanden är nött men höjden är oklar - var i occlusion	Vuxen
R18, A47	33-6	1	Får/get	Molarfragment	Möjlig underkäksmolar 3, tanden är nött men höjd oklar - var i occlusion	Vuxen
R29, A66	47-2	1	Får/get	Överkäksmolar 1/2	Tanden är nött men höjd oklar - var i occlusion	Vuxen
A143	19-1	1	Nötkreatur	Humerus	Antydning till fusionslinje kvar mellan epifys och diafys	Yngre vuxen

Område 18, A6	45-3	1	Större däggdjur	Vertebra	Ofusionerade ledytor på kotkroppen	Juvenil/ yngre vuxen
Schakt 39, A37	46-1	1	Nötkreatur	Överkäksmolar 3	Enbart lite nötning	Yngre vuxen
A41 Botten	30-6	1	Häst	Överkäkstand – PM4	Framskriden nednötning, enbart ett par cm kvar av kronan	Äldre vuxen
A41 Botten	30-7	2	Häst	Överkäksmolarer	En är sannolikt M3 – båda är slitna liknande 30-6	Äldre vuxen
A49	22-1	1	Nötkreatur	Mandibulum & underkäksmolar 3	Stadie 1 = 16 enligt Grant (1982), tämligen nednött	Vuxen/ äldre vuxen
A49	22-3	1	Nötkreatur	Underkäksmolar 1/2	Framskriden nednötning (ca 1cm av kronan kvar vertikalt)	Äldre vuxen
A22 Rensfynd	44-1	2	Nötkreatur	Mandibulum & underkäkständer	P4 - e, M1 - k, M2 - j, M3 - g --> 10+15+14+12 = 51 enligt Grant (1982)	Vuxen/ äldre vuxen
R28, A65	12-2	1	Nötkreatur	Underkäkstand, molar 3	Stadie e =10 enligt Grant (1982)	Vuxen
R28, A65	12-3	1	Nötkreatur	Underkäkstand, premolar 4	Stadie e =10 enligt Grant (1982)	Vuxen
R28, A65	12-4	2	Nötkreatur	Underkäksmolar 1/2	Båda mer nötta, en ca 2-3 cm lång och en ca 1cm lång krona	Yngre vuxen & vuxen/ äldre vuxen
R34, A59	23-1	1	Nötkreatur	Underkäkspremolar 4	Stadie g=12 enligt Grant (1982)	Vuxen/ äldre vuxen
R48, A1150	36-1	1	Kronhjort	Överkäksmolar 2/3	Enbart lite nötning	Yngre vuxen
R33, A65	40-1	1	Nötkreatur	Underkäksmolar 3	Oslitna distala kuspar	Yngre vuxen
R33, A65	40-2	1	Nötkreatur	Överkäksmolar 1/2	Enbart lite nötning	Yngre vuxen

Notera att benen av nötkreatur från kontext A22 är från en yngre tidsperiod utifrån C14-resultat och har därför markerats i tabellen med fetstil.

Trauma och patologi

Två ben med tecken på trauma och patologi återfanns i materialet (Tabell 5). En kota från nötkreatur visar s.k. eburnation (Figur 4). Eburnation eller “putsat ben” kommer från att två skelettelement skaver direkt mot varandra då osteartros-förändringar inneburit hel nednötning av ledbrusket. Sådana förändringar är associerade med patologier men framför allt med framskriden ålder och mekanisk nednötning av leder. Nednötningen kommer sannolikt från att nötkreaturet använts som arbetsdjur. Därutöver visar en nötkreaturs-femur (lårben) tecken på skarpt trauma sagittalt (delar benet i en höger och en vänster halva), troligen associerat med slakt. Dock kan förändringen tillkommit senare under nedbrytningsprocessen i och med att den porösa fragmenteringen av materialet gör detaljer svåra att uttyda.

Tabell 5. Trauma och patologier

Kontext	Fyndnr	Antal	Art	Element	Trauma och patologiska indikationer
Schakt 30, L59	48-17	1	Nötkreatur	Vertebra	Eburnation (osteoartrit) superiort, indikerar högre ålder/aktivitetsgrad
Schakt 19, A47	21-1	1	Nötkreatur	Femur	Högra kondylen är avskavd sagittalt - tafonomisk defekt eller skarp trauma i färskt ben

Figur 4. Schakt 30, L59 F48-17. Nötkreaturskota med eburnation (vitaktig glans) ur kranial aspekt. Avstånd mellan linjer på måttstocken är 1mm. Foto: Cecilia Ahlsén, Bohusläns museum.

Åldersfördelning

Åldersindikationerna sammanfattas i Tabell 6. Åldersfördelningen visar på yngre får, get, och svin, såväl som att kronhjorts-tanden också visar på en yngre ålder. De element från häst som hittats i materialet (bestående av tre tänder, sannolikt från samma individ) visar på en mer framskriden ålder. Nötkreatur däremot har en mer generell fördelning och förekommer i yngre, medel, och mer framskriden ålder. Detta tyder på en blandad strategi då det gäller nötkreaturshållning, med såväl köttproduktion som brukande av nötkreatur som arbetskraft för t.ex. mjölkning eller som dragdjur. Detta resultat stämmer väl med Magnells observationer (i Alering et al. 2015) på djurbenen från undersökningen i de närliggande fastigheterna Växjö 10:14 och Domkyrkan 1. Magnell konstaterar att benen från nötkreatur från ett område ungefär 150-200 m österut tyder på en högre grad av organiserad slakt under medeltiden, bara för att övergå till en mindre-skallig djurhållningsekonomi lokalt under 1500-1600-talet. De flesta kontexterna från Kungsgatan dateras ungefär till den senmedeltida/tidigmoderna perioden. Notera att två av nötkreatursfragmenten i åldern vuxen/äldre vuxen kommer från A22, alltså en yngre tidsperiod än resten av materialet utifrån C14-datering. Ålderstolkningen kan dock ge en skev bild då de många fragment utan fusionsyta kan vara från äldre individer där fusionslinjer helt uttraderats. Därutöver är flertalet av fragmenten i materialet mindre och av sämre bevaringsgrad och därmed svårtydda ur ett åldersperspektiv. Detta innebär att det kan finnas fler äldre individer i materialet än reflekterat i Tabell 6.

Tabell 6. Sammanställning ålder per fragment, artfördelat

Art	Juvenil/ yngre vuxen	Yngre vuxen	Vuxen	Vuxen/ äldre vuxen	Äldre vuxen	Summa
Får/get	1	0	3	0	0	4
Svin	0	2	1	0	0	3
Medelstort däggdjur	9	0	0	0	0	9
Nötkreatur	1	6	2	5	1	14
Häst	0	0	0	0	3	3
Kronhjort	0	1	0	0	0	1
Större däggdjur	13	0	0	0	0	13
Summa	24	9	6	4	4	47

Sammanfattning

Benmaterial från en schaktövervakning utfört av Kalmar läns museum under våren 2023 analyserades i december 2023 av osteologer på Bohusläns museum. Materialet består av 353 benfragment av porös kvalitet som tillsammans väger drygt 3,2kg. Sammanlagt återfanns 29 brända benfragment vägande 52g, men majoriteten av materialet var obränt. I materialet återfanns får/get, svin, nötkreatur, en kronhjort, möjligtvis en fågel och tre hästtänder. Anatomien tyder på en jämn fördelning av element från framben, bakben, axialskelett, och kranium, dock med en viss övervikt av tänder sannolikt baserat på tänderns goda bevaringsgrad i jämförelse med ben. Art-fördelningen visar på en majoritet av nötkreatur. Bland de nöt-ben som kunde åldersbedömmas så var fördelningen jämn mellan alla ålderskategorier för ben såväl som tänder. Därutöver återfanns yngre svin och får/get. Kronhjortstanden indikerar en yngre ålder och hästtänderna en äldre ålder. Ett nötkreatursfragment visar på skarpt trauma, troligen i och med slakt. Ett nötkreatursfragment visar även eburnation (nedbrytning av leder) troligen p.g.a. mekanisk nedbrytning av leden i samband med arbetsdjurshållning. Benen tyder på en blandning av hushålls-, slakt-, och hantverks-avfall såväl som en blandning av köttproduktion och användandet av nötkreatur som arbetsdjur.

Referenser

Alering, Å. et al. (2015). *Växjö 10:14 och Domkyrkan 1*, Arkeologiska Uppdragsverksamheten 2015:34. Lund : Statens historiska museer.

During, E. M., & Kvaal, S. I. (2000). Tafonomiska aspekter på osteologisk och odontologisk åldersbedömning. *Tandläkartidningen*, 92, 48-56.

Grant, A. (1982). The use of tooth wear as a guide to the age of domestic animals. In: Wilson, B.; Grigson, C. & Payne, S. (eds.): *Ageing and sexing animal bones from archaeological sites*, 91-108. B.A.R. (British Series) 109, Oxford.

Bilaga 2. Keramikdateringstabell

Fnr	Kontext	Material	Sakord	Antal	Vikt	Godstyp	Kärlidel	Övrigt	Proveniens	Datering
49	A37	Keramik	Kritpipa	1	1		Skaft			1700-1800
50	A85	Keramik	Skål	1	6	Yngre rödgods	Buk		Skandinavien	1700-1850
51	A66	Keramik	Trebensgryta	1	2	Yngre rödgods	Buk	Ruta 29	Skandinavien	1600-1750
52	A58	Keramik	Kärl	1	4	Lergods	Buk	R31	Skandinavien	1700-1850
53	A119	Bergart		1	2			R42. Naturlig?		
54	A59	Keramik	Skål	1	7	Yngre rödgods	Mynning	R25, F2	Skandinavien	1700-1850
55	A47	Keramik	Trebensgryta	1	4	Yngre rödgods	Buk	Schakt 19	Skandinavien	1600-1750
56	A1154	Keramik	Skål	1	5	Yngre rödgods	Botten		Skandinavien	1700-1850
57	A59	Keramik	Trebensgryta	1	8	Yngre rödgods	Buk	R29. Under A66	Skandinavien	1600-1750
58	A58	Keramik	Kärl	2	5	Yngre rödgods	Buk	R36	Skandinavien	1600-1800
59	A13	Keramik	Kopp	1	2	Fajans	Mynning		Holland	1700-1750
60	A50	Keramik	Kärl	1	4	Yngre rödgods	Botten	R17	Skandinavien	1700-1850
61	A50	Keramik	Kopp	1	2	Porslin	Buk	R17	Europa	1700-1850
62	A63	Keramik	Kärl	1	1	Yngre rödgods	Buk		Skandinavien	1700-1850
63	A119	Keramik	Trebensgryta	1	2	Yngre rödgods	Buk	Schakt 45	Skandinavien	1600-1750
64	A65	Keramik	Fat	3	64	Yngre rödgods	Mynning, buk	R28. Samma som F76	Skandinavien	1700-1850
65	A39	Keramik	Fat	3	48	Yngre rödgods	Mynning, buk	Schakt 8	Skandinavien	1700-1850
66	A59	Keramik	Kruka	2	8	Yngre rödgods	Buk	Schakt 26	Skandinavien	1700-1850
67	A39	Keramik	Kruka	1	11	Jydepotta	Mynning	Schakt 49	Danmark	1700-1850
68	A14	Kakel	Kakel	1	86			Vit glasyr		1800-1900
69	A119	Keramik	Kärl	3	3	Yngre vitgods	Buk	R46	Tyskland	1700-1850
70	A119	Keramik	Skål	4	85	Yngre rödgods	Mynning, botten, buk	R46	Skandinavien	1700-1850
71	A59	Keramik	Skål	1	9	Yngre rödgods	Buk	Schakt 32	Skandinavien	1700-1850
72	A59	Keramik	Kärl	1	3	Yngre vitgods	Buk	Schakt 32	Tyskland	1700-1850
73	A65	Keramik	Skål	1	7	Yngre rödgods	Buk	N delen	Skandinavien	1700-1850
74	A65	Keramik	Kärl	1	3	Lergods	Buk	N delen	Skandinavien	1700-1850

Fnr	Kontext	Material	Sakord	Antal	Vikt	Godstyp	Kärldel	Övrigt	Proveniens	Datering
75	A65	Keramik	Kruka	1	6	Yngre rödgods	Buk	N delen	Skandinavien	1750-1850
76	A119	Keramik	Fat	1	50	Yngre rödgods	Mynning	F8. Samma som F64	Skandinavien	1700-1850
77	A119	Keramik	Supkopp	1	3	Yngre rödgods	Skaft	F8	Skandinavien	1600-1800
78	A57	Keramik	Trebensgryta	1	12	Yngre rödgods	Buk		Skandinavien	1600-1750
79	A57	Keramik	Kritpipa	2	5		Skaft	Dekor. Blomdekor, ögonband	Holland	1680-17
80	A59	Glas	Glas	1	2					
81	A59	Glas	Fönsterglas	3	2					
82	A59	Järn	Barr?	1	41					
83	A47	Keramik	Trebensgryta	2	41	Yngre rödgods	Mynning, ben	R16	Skandinavien	1600-1750
84	A47	Keramik	Skål	2	13	Yngre rödgods	Buk	R16	Skandinavien	1700-1850
85	A47	Keramik	Kruka	1	9	Yngre rödgods	Mynning	R23	Skandinavien	1700-1850
86	A47	Keramik	Fat	1	2	Yngre rödgods	Buk	R23	Skandinavien	1700-1850
87	A47	Keramik	Trebensgryta	2	48	Yngre rödgods	Ben, buk	R23	Skandinavien	1600-1750
88	L50	Keramik	Kruka	1	2	Stengods	Buk	Schakt 21	Westerwald	1700-1850
89	L50	Keramik	Trebensgryta	1	3	Yngre rödgods	Buk	Schakt 21	Skandinavien	1600-1750
90	L50	Keramik	Trebensgryta	1	5	Yngre rödgods	Mynning	Schakt 21	Skandinavien	1600-1750
91	L50	Keramik	Fat	2	41	Yngre rödgods	Mynning, buk	Schakt 21	Skandinavien	1700-1850
92	L50	Keramik	Kritpipa	3	3		Skaft	Schakt 21		1700-1850
93	A48	Keramik	Fat	1	3	Yngre rödgods	Mynning		Skandinavien	1700-1850
94	A48	Keramik	Fat	1	7	Yngre rödgods	Buk		Skandinavien	1700-1850
95	A48	Keramik	Skål	2	26	Fajans	Botten		Holland	1650-1750
96	A48	Keramik	Kritpipa	1	3		Skaft			1700-1850
97	A61	Keramik	Skål	3	52	Yngre rödgods	Botten, buk	S delen	Skandinavien	1700-1850
98	A61	Bränd lera	Infodring	1	16			S delen. 700-800 grader		
99	A26	Keramik	Trebensgryta	1	10	Yngre rödgods	Buk		Skandinavien	1600-1750

Fnr	Kontext	Material	Sakord	Antal	Vikt	Godstyp	Kärldel	Övrigt	Proveniens	Datering
100	A26	Keramik	Skål	3	57	Yngre rödgods	Mynning, buk		Skandinavien	1700-1800
101	A59	Keramik	Trebensgryta	2	9	Yngre rödgods	Buk	Schakt 26	Skandinavien	1600-1750
102	A59	Keramik	Fat	5	58	Yngre rödgods	Mynning, buk	Schakt 26	Skandinavien	1700-1800
103	A59	Keramik	Kritpipa	2	6		Skaft	Schakt 26		1700-1850
104	L50	Keramik	Kruka	2	7	Yngre rödgods	Buk, botten	Schakt 19	Skandinavien	1750-1850
105	L50	Keramik	Krus	1	1	Stengods	Buk	Schakt 19	Frechen	1700-1800
106	L50	Keramik	Skål	1	1	Flintgods	Buk	Schakt 19	Europa	1850-1900
107	L50	Keramik	Kopp	1	3	Porslin	Buk	Schakt 19	Europa	1800-1900
108	L50	Kakel	Kakel	1	11			Schakt 19. Vit glasyr		1800-1900
109	A47	Keramik	Kärl	1	1	Fajans	Buk	R18	Europa	1650-1770
110	A47	Keramik	Trebensgryta	4	28	Yngre rödgods	Mynning, buk	R18	Skandinavien	1600-1750
111	A47	Keramik	Skål	4	24	Yngre rödgods	Mynning, buk	R18	Skandinavien	1700-1850
112	A47	Keramik	Kritpipa	1	2		Skaft	R18		1700-1850
113	A59	Keramik	Kritpipa	2	6		Skaft	Schakt 30		1700-1850
114	A59	Keramik	Krus	1	4	Stengods	Buk	Schakt 30	Raeren	1600-1750
115	A59	Keramik	Trebensgryta	3	33	Yngre rödgods	Mynning, buk	Schakt 30	Skandinavien	1600-1750
116	A59	Keramik	Skål	5	63	Yngre rödgods	Mynning, buk	Schakt 30	Skandinavien	1600-1750
117	A65	Glas	Fönsterglas	2	2			R33 i A65		
118	A65	Slagg	Slagg	1	96			R33 i A65		
119	A65	Järn	Spik	2	30			R33 i A65		
120	A65	Skiffer	Bryne	1	113			R33 i A65		
121	A47	Keramik	Kruka	1	2	Yngre rödgods	Mynning		Skandinavien	1750-1850
122	A39	Keramik	Kruka	1	3	Yngre rödgods	Hänkel	R48	Skandinavien	1750-1850
123	A59	Keramik	Trebensgryta	1	21	Yngre rödgods	Ben	R40	Skandinavien	1600-1750
124	A62	Keramik	Fat	2	52	Yngre rödgods	Mynning	N delen	Skandinavien	1650-1750
125	L58	Keramik	Skål	2	73	Yngre rödgods	Botten	Schakt 39	Skandinavien	1650-1750

Fnr	Kontext	Material	Sakord	Antal	Vikt	Godstyp	Kärldel	Övrigt	Proveniens	Datering
126	A66	Keramik	Trebensgryta	3	29	Yngre rödgods	Mynning, buk	Schakt 26	Skandinavien	1600-1750
127	A62	Bränd lera	Infodring	6	47			800-900 grader		
128	A62	Keramik	Trebensgryta	1	2	Yngre rödgods	Buk		Skandinavien	1600-1750
129	A62	Slagg	Slagg	8	59			Lätt, smält		
130	A37	Keramik	Trebensgryta	1	2	Yngre vitgods	Buk	Schakt 39		1700-1850
131	A37	Keramik	Trebensgryta	1	3	Yngre rödgods	Mynning		Skandinavien	1600-1750
132	A89	Keramik	Trebensgryta	1	5	Yngre rödgods	Mynning	F14	Skandinavien	1600-1750
133	A89	Keramik	Skål	1	7	Yngre rödgods	Mynning	F14	Skandinavien	1650-1750
134	A143	Keramik	Kruka	1	2	Yngre rödgods	Hänkel		Skandinavien	1700-1800
135	A143	Keramik	Trebensgryta	1	7	Yngre rödgods	Buk		Skandinavien	1600-1750
136	A1150	Keramik	Kärl	1	6	Yngre rödgods	Botten	R48	Skandinavien	1600-1750
137	A1150	Keramik	Skål	2	29	Yngre rödgods	Buk	R48	Skandinavien	1650-1750
138	A30	Keramik	Selterskus	1	14	Stengods	Buk	I botten av rännan	Frechen	1800-1880
139	A30	Keramik	Fat	1	4	Fajans	Buk	I botten av rännan	Holland	1700-1770
140	A30	Keramik	Skål	5	101	Flintgods	Botten, buk, hänkel, mynning	I botten av rännan	Europa	1800-1900
141	A30	Keramik	Skål	4	164	Yngre rödgods	Mynning, buk, botten	I botten av rännan	Skandinavien	1650-1800
142	A30	Keramik	Kruka	6	78	Yngre rödgods	Mynning, buk	I botten av rännan	Skandinavien	1750-1900
143	A30	Keramik	Skål	3	62	Yngre rödgods	Buk, hänkel	I botten av rännan	Skandinavien	1750-1900
144	A30	Keramik	Kruka	1	35	Yngre rödgods	Hänkel	I botten av rännan	Skandinavien	1750-1900
145	A30	Keramik	Kritpipa	1	8		Skaft	I botten av rännan		1700-1850
146	A22	Keramik	Kritpipa	1	4		Skaft			1700-1850
147	A22	Keramik	Skål	1	2	Porslin	Buk		Europa	1700-1850
148	A22	Keramik	Kärl	2	3	Yngre rödgods	Buk		Skandinavien	1700-1900
149	A22	Keramik	Fat	3	13	Flintgods	Buk, mynning, fot		Europa	1800-1900
150	A22	Keramik	Trebensgryta	5	65	Yngre rödgods	Mynning, buk, hänkel		Skandinavien	1700-1750
151	A22	Keramik	Skål	7	115	Yngre rödgods	Mynning, buk		Skandinavien	1700-1850

Fnr	Kontext	Material	Sakord	Antal	Vikt	Godstyp	Kärldel	Övrigt	Proveniens	Datering
152	A22	Keramik	Kärl	1	3	Yngre rödgods	Buk		Skandinavien	1650-1800
153	A6	Keramik	Kritpipa	2	9		Skaft, klack. Rillning, tanddekor	RuA2 18?		1680-1730
154	A6	Keramik	Kärl	2	1	Flintgods	Buk	RuA2 18?		1800-1900
155	A6	Keramik	Kärl	1	4	Fajans	Buk	RuA2 18?		1700-1770
156	A6	Keramik	Skål	1	26	Yngre rödgods	Botten	RuA2 18? Spelpjäs	Skandinavien	1700-1850
157	A6	Keramik	Kärl	1	34	Yngre rödgods	Knopp	RuA2 18?	Skandinavien	1700-1850
158	A6	Keramik	Skål	4	23	Yngre rödgods	Buk	RuA2 18?	Skandinavien	1700-1850
159	A6	Keramik	Trebensgryta	3	17	Yngre rödgods	Mynning, buk	RuA2 18?	Skandinavien	1400-1750
160	A13	Keramik	Tallrik, kruka, fat	18	504	Flintgods	Mynning, botten, buk,		Europa	1800-1900
161	A13	Keramik	Kruka	15	324	Yngre rödgods	Botten, mynning, buk		Skandinavien	1750-1900
162	A13	Keramik	Skål	8	120	Yngre rödgods	Botten, mynning, buk		Skandinavien	1750-1900
163	A13	Keramik	Selterskus	1	14	Stengods	Buk		Frechen	1800-1880
164	A13	Keramik	Kärl	1	1	Flintgods	Botten		Europa	1800-1900
165	A13	Keramik	Kritpipa	1	5		Skaft			1700-1850
166	A14	Kakel	Ugnskakel	2	732			Vit glasyr		1800-1900
167	A59	Keramik	Skål	5	37	Yngre rödgods	Botten, buk, mynning	F3 R25	Skandinavien	1700-1850
168	A65	Keramik	Skål	1	6	Yngre rödgods	Buk	R33	Skandinavien	1700-1850
169	A65	Keramik	Kruka	4	24	Yngre rödgods	Buk, mynning	R33	Skandinavien	1750-1900
170	A47	Keramik	Kruka	3	13	Yngre rödgods	Buk	Schakt 21	Skandinavien	1750-1900
171	A47	Keramik	Fat	1	24	Yngre rödgods	Buk	Schakt 21	Skandinavien	1700-1850
172	A47	Keramik	Kritpipa	2	7		Skaft	Schakt 21		1700-1800
173	A58	Bränd lera	Infodring	6	53			R27. 700-800 grader		
174	A58	Keramik	Kritpipa	1	2		Skaft. Rödbrännande	R27		1700-1800
175	A58	Keramik	Kruka	2	10	Ljust rödgods	Buk, hänkel	R27		1700-1800
176	A66	Keramik	Kruka	6	27	Yngre rödgods	Buk, mynning	R27	Skandinavien	1750-1900

Fnr	Kontext	Material	Sakord	Antal	Vikt	Godstyp	Kärlid	Övrigt	Proveniens	Datering
177	A47	Keramik	Trebensgryta	1	4	Yngre rödgods	Buk	Schakt 19	Skandinavien	1600-1750
178	A47	Keramik	Krus	1	3	Stengods	Buk	Schakt 19	Raeren	1600-1750
179	A47	Keramik	Skål	4	72	Yngre rödgods	Buk, mynning	Schakt 19	Skandinavien	1650-1750
180	A3	Keramik	Skål	1	18	Yngre rödgods	Buk		Skandinavien	1650-1750
181	A3	Keramik	Skål	3	13	Flintgods	Buk, mynning		Europa	1750-1900
182	A3	Kakel	Kakel	4	103			Vit glasyr		1800-1900
183	A47	Keramik	Skål	2	10	Yngre rödgods	Buk, mynning	Schakt 14	Skandinavien	1600-1750
184	A47	Keramik	Trebensgryta	2	44	Yngre rödgods	Ben, buk	Schakt 14	Skandinavien	1600-1750
185	A47	Keramik	Skål	7	121	Yngre rödgods	Buk, mynning, botten	Schakt 14	Skandinavien	1600-1750
186	A22	Keramik	Kärl	2	6	Fajans	Buk, botten		Europa	1700-1750

ARKEOBOTANISK ANALYS

Stefan Gustafsson, Arkeologikonsult
Rapport 2024:1

Beställare: Kalmar länsmuseum Plats: Kungsgatan Växjö

Inledning

Den arkeobotaniska analysen omfattar 15 jordprover som samlades i samband med en undersökning vid Kungsgatan i Växjö.

Metod

Provet våtsiktades där det minsta sållet hade en maskvidd av 0,2 millimeter. Identifieringen gjordes med hjälp av mikroskop med 4 till 600 gångers förstoring samt referenslitteratur och referenssamling (Berggren 1969, 1981; Jacomet 2006; Mork 1946; Plant atlas; Schweingruber 1978, 1990; www.woodanatomy.ch).

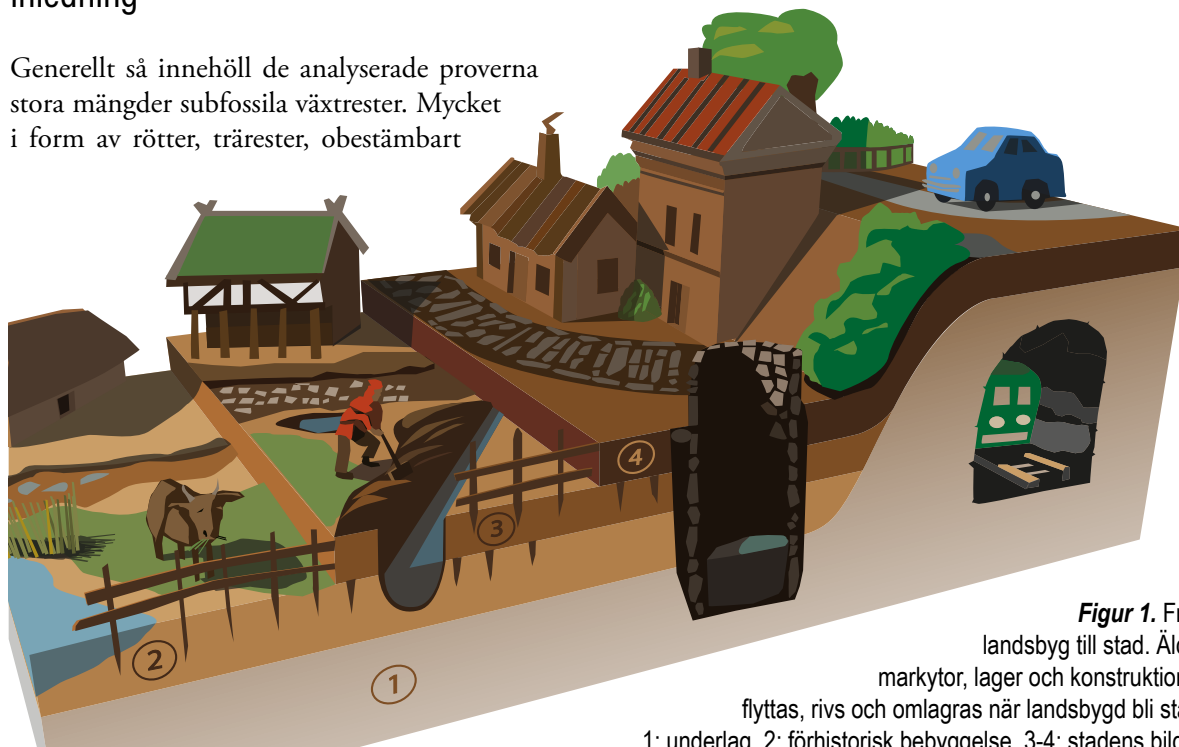
De undersökta kontexterna daterades från 1600-tal till och med 1800-tal.

Städerna genererade stora mängder avfallsmaterial varav växtdelar av olika slag utgjorde en del. Dessa kom bland annat från stadens vegetation så som ogräs, ängsväxter, buskar och träd. Annat växtavfall avsattes från städernas odlingar samt från handel och import av olika växtbaserade varor.

Städernas stratigrafi är ofta komplex. Urbaniseringen innebar att städerna var och är i ett stadie av kontinuerlig förändring. Städernas mark och jordlager omlagras, grävs upp och flyttas, vilket innebar att fyndmaterialet i dem omdeponerades (figur 1).

Inledning

Generellt så innehöll de analyserade proverna stora mängder subfossila växtrester. Mycket i form av rötter, trärester, obestämbar

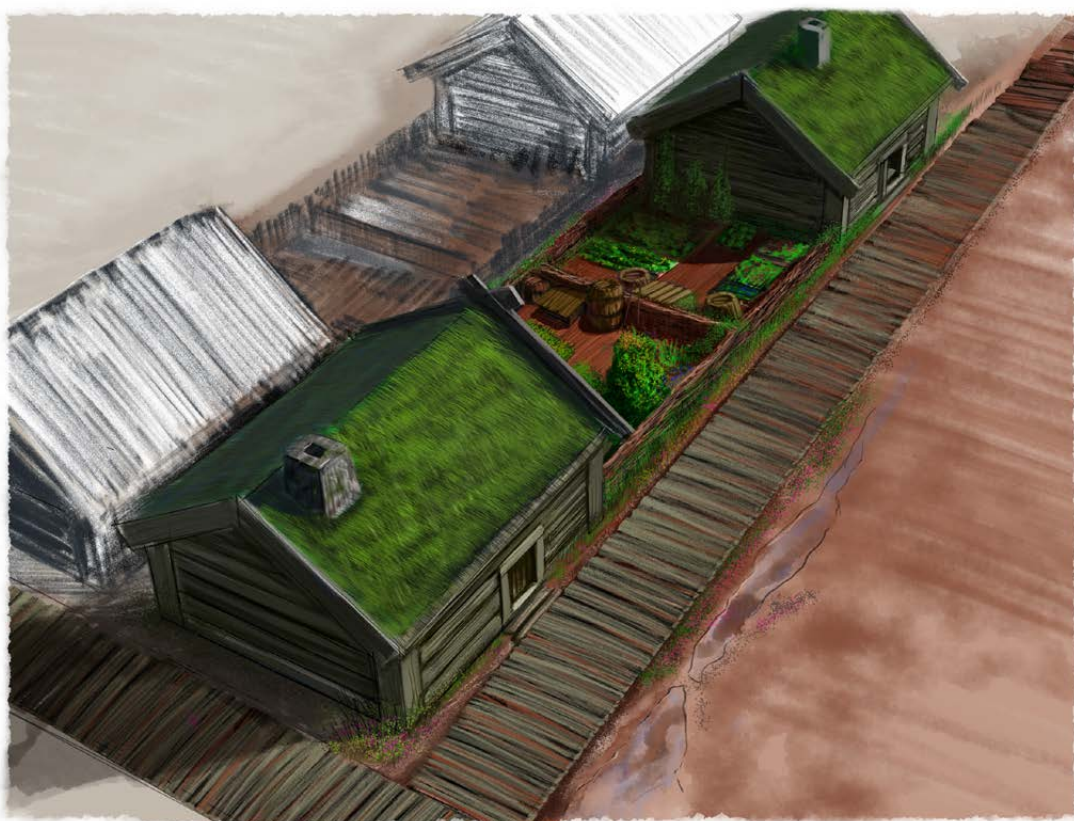

Figur 1. Från landsbygd till stad. Äldre markytor, lager och konstruktioner flyttas, rivs och omlagras när landsbygd bli stad. 1: underlag, 2: förhistorisk bebyggelse, 3-4: stadens bildas och utvecklas. Illustration: Sverker Holmqvist Arkeologikonsult.

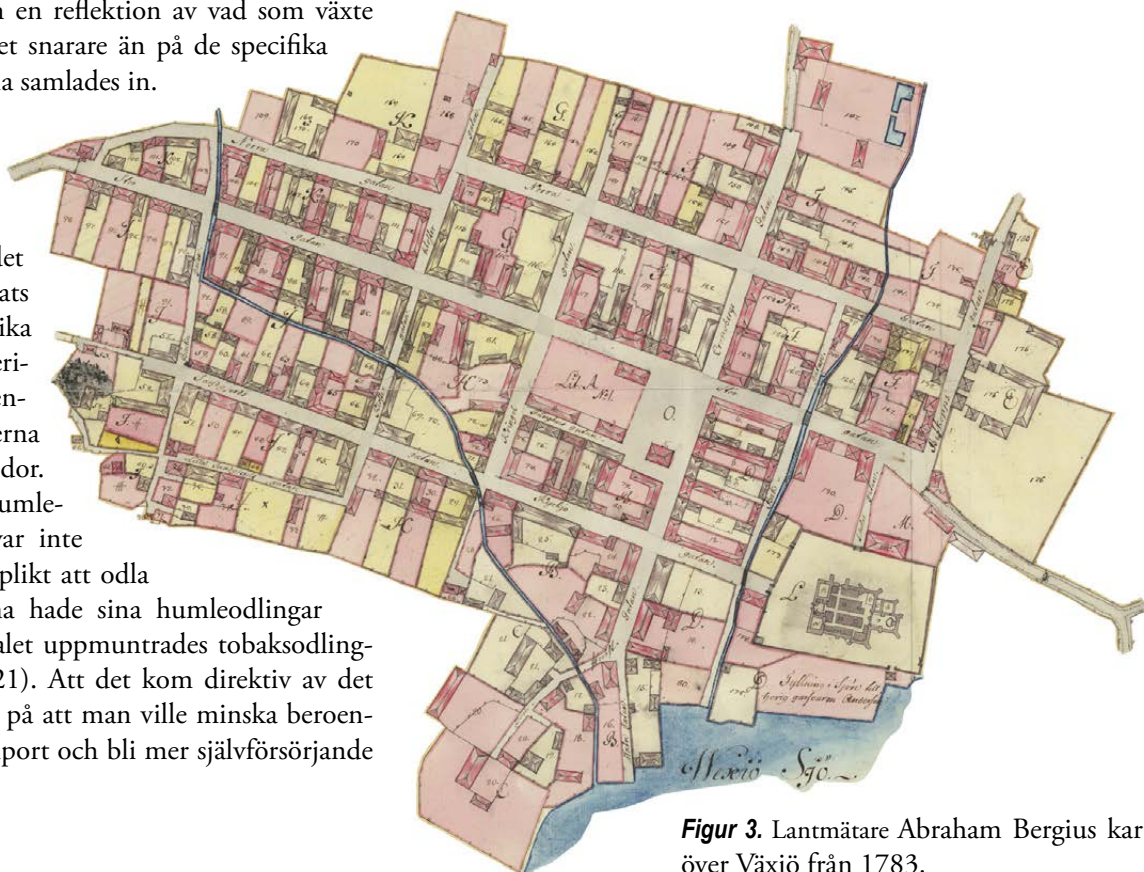
När våra äldsta städer bildades så fanns en naturlig koppling till landsbygden och därmed jorden som en utkomst. Till en början var det därför naturligt att de flesta av städernas hushåll hade odlingsmöjligheter. Vanligvis låg odlinarna på tomternas bakgårdar (figur 2).

När bland annat tomtindelningen förändrades kunde odlingsjord flyttas från en plats till en annan inom stadens gränser. Den kunde till exempel blandas ut med raseringsmassor eller andra material och komma till användning som utfyllnad vid olika markarbeten. Utifrån denna bakgrund så tolkas det växtmaterial som påträffas i de analyserade proverna som en reflektion av vad som växte i staden som helhet snarare än på de specifika platser där proverna samlades in.

Tittar vi på en karta över Växjö från 1783 så framgår det tydligt att det fanns gott om plats för odling av olika slag (figur 3). Periodvis ålade även centralmakten städerna att odla vissa grödor. Ett exempel var humleodlingarna. Det var inte enbart böndernas plikt att odla utan även städerna hade sina humleodlingar och under 1700-talet uppmuntrades tobaksodlingen (Lindeberg 2021). Att det kom direktiv av det här slaget berodde på att man ville minska beroendet av utländsk import och bli mer självförsörjande på vissa varor.

Figur 2. Så här kunde städernas tomter vara utformade. Odlingbäddar, buskar, komposter med mera placerades på bakgårdarna. Illustration Sverker Holmström Arkeologikonsult.

Figur 3. Lantmätare Abraham Bergius karta över Växjö från 1783.

Det är mot den bakgrunden vi får se de arkeobotaniska fynden från Kungsgatan. Det arkeobotaniska materialet som påträffades får ses som en del av de växter som hanterades, odlades samt växte vilt runt om staden, snarare en specifik information om fyndplatsen.

Resultat

P1 A22 Mörkt lager 1700- tidigt 1800-tal

Provet innehöll gott om ogräsfrö i form av svinmålla, snärgmåra, pilört, lomme, groblad, jordrök, trampört, brännässla och vitplister. Dessa arter växte på olika näringsrika jordar, dels odlingsjord men även på gårdsplaner, rivningtomter och allmän rudermark. Lagret utgjorde ett konglomerat av material från olika aktiviteter.

I provet hittades även träkol från björk och gran.

P2 A25 Mörkt siltigt och lerig lager

I provet påträffades starkt komprimerade bitar av organiskt material. Dessa löstes upp och tvättades för att avgöra vilka beståndsdelar bitarna var uppbyggda av. Huvudingrediensen var starkt nedbrutet organiskt material, men det fanns även mycket halm och ängsväxter. Materialet tolkas som rester efter det som legat ovanpå ett fähusgolv.

Ängsväxterna i provet härrör från utfodring av djur och i det här fallet har fodret tagits från fuktiga ängsmarker (figur 4).

Provet innehöll även små bitar från kvistar, en del med knoppar kvar. Flera av bitarna såg ut att vara avbitna och tillsammans med fyndet av get/fårspillning visar det på att dessa djur utfodrats med lövfoder.

Små obestämbara kolpartiklar fanns också i provet.

P7 A42 Nedgrävning under hus från 1600-talet

I provet hittades gott om träkol från hassel och tall samt små obestämbara kolfragment.

P11 A44 Kulturlager med träflis och gödsel

Förutom träflis och obestämt organisk material påträffades frö från bolmört, starr, klöver, hallon och smultron. Bolmört var både ett ogräs och en odlad läkeväxt som även kunde nyttjas som narkotikum och gift (Heimdahl 2009). Förutom som odlad växt förekom den även som ogräs på näringsrika och bearbetade jordar.

Provet innehöll även några fragmenterade humlekottar som tolkades som avsilningsreste efter öltillverkning.

Två startk fragmenterade frö av virginitobak fanns också i provet. Fyndet visar på tobaksodling i staden och bör indiker en datering till 1700-tal.

Starr, smörblomma och klöver hör samman med kreaturgödsel som visar att djurens foder i första hand kom från fuktängar. Frön från fikon, hallon och smultron tyder också på att lagret även innehöll latrin. I städerna användes både gödsel och latrin på odlingsytor och stadsjordar. Fikon var till skillnad från hallon och smultron en importerad frukt som konsumerades av samhällets över skikt.

P13 A52 Nedgrävning under kulturlager

Förutom obestämbart organiskt material innehöll provet träkol från björk och gran.

P14 A47 Kulturlager med trä och gödsel

Provet innehöll gott om träkol från hassel, gran och tall samt små obestämbara träkolsfragment.

P20 A62 Bränt lager i hus

Provet innehöll förkolnade fragment från obestämbara sädeskorn, frö från ogräsen svinmålla, åkerbinda och pilört. Detta material tolkades som förkolnat hushållsavfall.

I provet påträffades även oförkolnat växtmaterial i form av äppelkärnor, hallonfrö och starrnötter. Äpple och hallon utgör även de en form av hushållsavfall i form av latrininslag medan starrnötterna visar på förvaring av foder.

P24 A37 Bränt lager i hus

I provet hittades förkolnade kärnor av skalkorn, gråärt, slånbär samt frön från ogräsen svinmålla, vicker och dân. Skalkorn var ett viktigt sädesslag och användes till olika maträtter och bröd men också som bas vid öltillverkning. Gråärt kan enkelt beskrivas som en föregångare till den gröna ärtan och odlades vanligen i trädgården. Sorten har en lång historia och nyttjades redan under stenåldern. Under yngre järnålder, medeltid och vidare in historisk tid var den vanlig både på landsbygdens och i städernas odlingar.

Slånbärskärnorna kan komma från odlade buskar eller vara insamlade från vilda exemplar.

Det oförkolnade materialet bestod främst av ängsväxter som starr och smörblomma. Enstaka gräsfrön hittades också vilket tyder på slätter från både fuktiga och torra ängsmarker.

Sammantaget så kan man tänka sig ett förrådshus som brunnit ned.

P26 A37 Bränt lager i hus

Provet innehöll ett liknade material som det i prov 20 och 24 och kan tolkas på samma sätt. Det förkolnade hushållsavfallet bestod av skalkorn, fragment av sädeskorn, gråärt och slånbär samt frö från ogräsen svinmålla och pilört.

Även förkolnade enbärsfrö hittades i provet. Enbär plockades från enbuskarna, som var vanligt förekommande i det svenska kulturlandskapet. Bären användes både som krydda och vid dryckstillverkning.

Oförkolnade gräsfrö fanns också i provet. Dessa var de enda oförkolnade fröna. I de andra proverna från detta lager saknades ängsväxter från fuktiga marken, vilket kan tyda på att man höll isär foder från olika marktyper. Sammantaget så visar innehållet av ängsväxter från prov 20, 24 och 26 att man använde flera olika marktyper för slätter och foderinsamling.

P27 A119 Lager under huslämning

Provet innehöll förkolnade kärnor av groddat skalkorn, det vill säga malt som skulle användas vid öltillverkning. Malten kan ha förkolnats i samband med torkningen eller rostningen av den. Förutom skalkornen hittades några rågkärnor samt fragment från sädeskorn.

P29 A143 Förrådsgrop under lager 37

Provet innehöll förkolnade kärnor av skalkorn, råg samt fragment från sädeskorn som inte kunde artbestämmas. Inget oförkolnat växtmaterial hittades i provet.

Skalkorn och råg kompletterade varandra där skalkornet utgjorde ett slags bassädesslag med stort användningsområde, bland annat gjordes platta bröd, gröt, gryn, öl och palt av skalkornet.

P30 A1145 Stolphål under äldre anläggning

I provet hittades förkolnade kärnor av skalkorn samt fragmenterad säd som ej kunde artbestämmas. Materialet tolkades som hushållsavfall som förkolnats i samband med matberedning eller våld.

P32 A1146 Grop i brandlager/golv

I provet hittades förkolnade kärnor av skalkorn, en rågkärna samt fragmenterad säd. Materialet tolkades som hushållsavfall som förkolnats i samband med matberedning eller våld.

P34 A 1153 Kollager i grop/källare

Provet innehöll mycket träkol från gran samt nedbrutet organiskt material.

P35 A1154 Nedgrävning under grop/källare

I provet fanns förkolnade kärnor av skalkorn samt fragmenterad säd. Materialet tolkades som hushållsavfall som förkolnats i samband med matberedning eller våld.

	Prov-nr	P1 A22	P2 A25	P7 A42	P11 A44	P13 A52	P14 A47	P20 A62	P24 A37	P26 A37	P27 A119	P29 A143	P30 A1145	P32 A1146	P34 A1153	P35 A1154
Odlade växter	Skalkorn								18*	49*		24*	4*	5*		3*
	Malt (groddat skalkorn)										+++					
	Råg										9*	13*		1*		
	Fragmenterad säd															
	Gråärt								3*	2*						
	Fragm. säd							9*		12*	19*	32*	3*	4*		2*
Insamlade	Humlekottar				+											
	Virginiatobak				2											
	Enbär									8*						
	Slånbär								2*	5*						
	Äpple (kärnor)							3								
	Hallon				94			327								
	Smultron				27			60								
	Fikon				4											
	Svinmålla	62						14*		9*						
	Snärgmåra	18														
Ängsväxter	Pilört	27						17*		28*						
	Åkerbinda							6*								
	Tampört	3														
	Lomme	51														
	Vitplister	6														
	Jordrök	2														
	Brännässla	16														
	Groblad	8														
	Bolmört				12											
	Starr		104		46			135	10							
	Smörblomma		33		21				6							
	Blodrot		14						1							
	Brunskära		5						5							
	Gräs								2	14						
	Svartkämpar								1							
Vedart	Klöver				5											
	Björk	+				+										
	Hassel			+++			+++									
Övrigt	Gran	++				++	+++								+++	
	Tall			+++			+++									
	Obestämda kolfragment	+	+	+		+	++								++	
	Kvistar avbitna															
	Spilling får/get		+													
	Halm		+++													

Figur 4. Innehållet i de analyserade proverna, * efter antal står för förkolnat material.
(+) ringa förekomst, + enstaka bitar, ++ god förekomst, +++ riklig förekomst

Referenser

Litteratur

BERGGREN, G. 1969. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions*. Part 2: Cyperaceae. Swedish natural Science Research Council, Stockholm.

BERGGREN, G. 1981. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions*. Part 3: Salicaceae–Cruciferae. Swedish Museum of natural History, Stockholm.

JACOMET, S. 2006. Identification of cereal remains from archaeological sites. Archaeobotany Lab, IPAS, Basel University. Opublicerat kompendium.

Lindeberg, M. 2021. Vålbergade Holländare, tobaksodlare och sockerbruksägare på Saltängen. Rapporter från Arkeologikonsult 2021:2580 och 2708.

MORK, E. 1946. *Vedanatomy*.

SCHWEINGRUBER, F. H. 1978. *Microscopic Wood Anatomy*. Structural variability of stems and twigs in recent and subfossil woods from Central Europe. Zug, Switzerland.

SCHWEINGRUBER, F. H. 1990. *Anatomy of European woods*. Paul Haupt förlag, Bern, Stuttgart, Wien.

Digitala källor

DIGITAL PLANT ATLAS
University of Groningen
Deutsches Archäologisches Institut
<https://www.plantatlas.eu>

WOOD ANATOMY OF CENTRAL EUROPEAN SPECIES
www.woodanatomy.ch

Kartor

Lantmäteriets arkiv

Geometrisk avmätning 1783

Växjö stad, Kronobergs län

Aktbeteckning: F89-1:11

Lantmätare: Abraham Bergius

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 21 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Johan Åstrand
Kalmar läns museum
Box 104
391 21 KALMAR

Resultat av ^{14}C datering av makrofossiler, träkol och obrända ben från L1953:1681, Kungsgatan, Växjö, Småland. (p 5538)

Förbehandling av makrofossiler:

1. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
2. 0.5 % NaOH tillsätts (1 h, 60 °C). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratoren förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

Förbehandling av träkol:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratoren förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

Förbehandling av obrända ben:

1. Mekanisk rengöring av ytan (skrapning, ev. sandblåstring).
2. Ultraljudstvätt i avjoniserat vatten (pH 3).
3. Krossning i mortel.
4. 0.8 M HCl tillsätts, omrörning (30 min, cirka 10 °C) (apatit bort). Löslig fraktion benämns fraktion A.
5. Olöslig fraktion tillsätts vatten, pH 3, och värms under omrörning (8 h, 90 °C). Olöslig del benämns fraktion C och löslig del benämns fraktion D. Fraktion D bör ge den mest relevanta åldern eftersom det mesta av benmaterialets organiska del ("kollagenet") återfinns här. Övriga fraktioner kan emellertid ge information om föroreningsinverkan och bör i kritiska fall dateras. Det kemiska utbytet i de olika stegen kan också ge en vägledning om dateringsresultatets pålitlighet genom att benmaterialets kemiska kvalitet därigenom kan bedömas.

Den fraktion som ^{14}C -bestäms i acceleratoren förbränns till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen D daterats.

RESULTAT

Labbnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}\text{‰ V-PDB}$	^{14}C ålder BP
makrofossil			
Ua-80929	A37 P26, Kungsgatan Växsjö L1953:1681	−24,3	332 ± 28
Ua-80930	A62 P20, Kungsgatan Växsjö L1953:1681	−26,6	298 ± 28
Ua-80931	A119 P27, Kungsgatan Växsjö L1953:1681	−22,0	303 ± 28
Ua-80932	A143 P29, Kungsgatan Växsjö L1953:1681	−23,3	312 ± 29
Ua-80933	A1145 P30, Kungsgatan Växsjö L1953:1681	−24,5	326 ± 29
Ua-80934	A1146 P32, Kungsgatan Växsjö L1953:1681	−24,5	316 ± 28
Ua-80935	A1154 P35, Kungsgatan Växsjö L1953:1681	¹	349 ± 34
träkol			
Ua-80936	A42 P7, Kungsgatan Växsjö L1953:1681	−26,3	596 ± 28
Ua-80937	A47 P14, Kungsgatan Växsjö L1953:1681	−25,7	383 ± 29
Ua-80938	A52 P13, Kungsgatan Växsjö L1953:1681	−24,1	257 ± 28
Ua-80939	A1153 P34, Kungsgatan Växsjö L1953:1681	−24,4	341 ± 28
obränt ben			
Ua-80940	A47 F21, Kungsgatan Växsjö L1953:1681	−21,3	225 ± 28
Ua-80941	A59 F2, Kungsgatan Växsjö L1953:1681	−21,7	334 ± 28

¹ Inte tillräckligt med material för analys.

Provet A47 F35, Kungsgatan Växsjö L1953:1681 innehöll för lite kollagen och kunde ej dateras.

Med vänliga hälsningar

Karl Håkansson
Elektroniskt undertecknad
av Karl Håkansson
Datum: 2023.12.01
17:42:16 +01'00'

Karl Håkansson/Daniel Primetzhofer

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 21 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Uppsala 2023-12-01

Johan Åstrand
Kalmar läns museum
Box 104
391 21 KALMAR

Resultat av isotopanalys av obrända ben från L1953:1681, Kungsgatan, Växsjö, Småland. (p 5538)

Förbehandling av obrända ben:

1. Mekanisk rengöring av ytan (skrapning, ev. sandblåstring).
2. Ultraljudstvätt i avjoniserat vatten (pH 3).
3. Krossning i mortel.
4. 0.8 M HCl tillsätts, omrörning (30 min, cirka 10 °C) (apatit bort). Löslig fraktion benämns fraktion A.
5. Olöslig fraktion tillsätts vatten, pH 3, och värms under omrörning (8 h, 90 °C). Olöslig del benämns fraktion C och löslig del benämns fraktion D. Fraktion D bör ge den mest relevanta åldern eftersom det mesta av benmaterialets organiska del ("kollagenet") återfinns här. Övriga fraktioner kan emellertid ge information om föroreningsinverkan och bör i kritiska fall dateras. Det kemiska utbytet i de olika stegen kan också ge en vägledning om dateringsresultatets pålitlighet genom att benmaterialets kemiska kvalitet därigenom kan bedömas.

Den fraktion som ^{14}C -bestäms i acceleratorn förbränns till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen D daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	$\delta^{15}\text{N}\text{‰ AIR}$	C:N
Ua-80940	A47 F21, Kungsgatan Växsjö L1953:1681	6,4	3,2
Ua-80941	A59 F2, Kungsgatan Växsjö L1953:1681	6,5	3,2

Provet A47 F35, Kungsgatan Växsjö L1953:1681 innehöll för lite kollagen och kunde ej dateras.

Med vänliga hälsningar

Karl

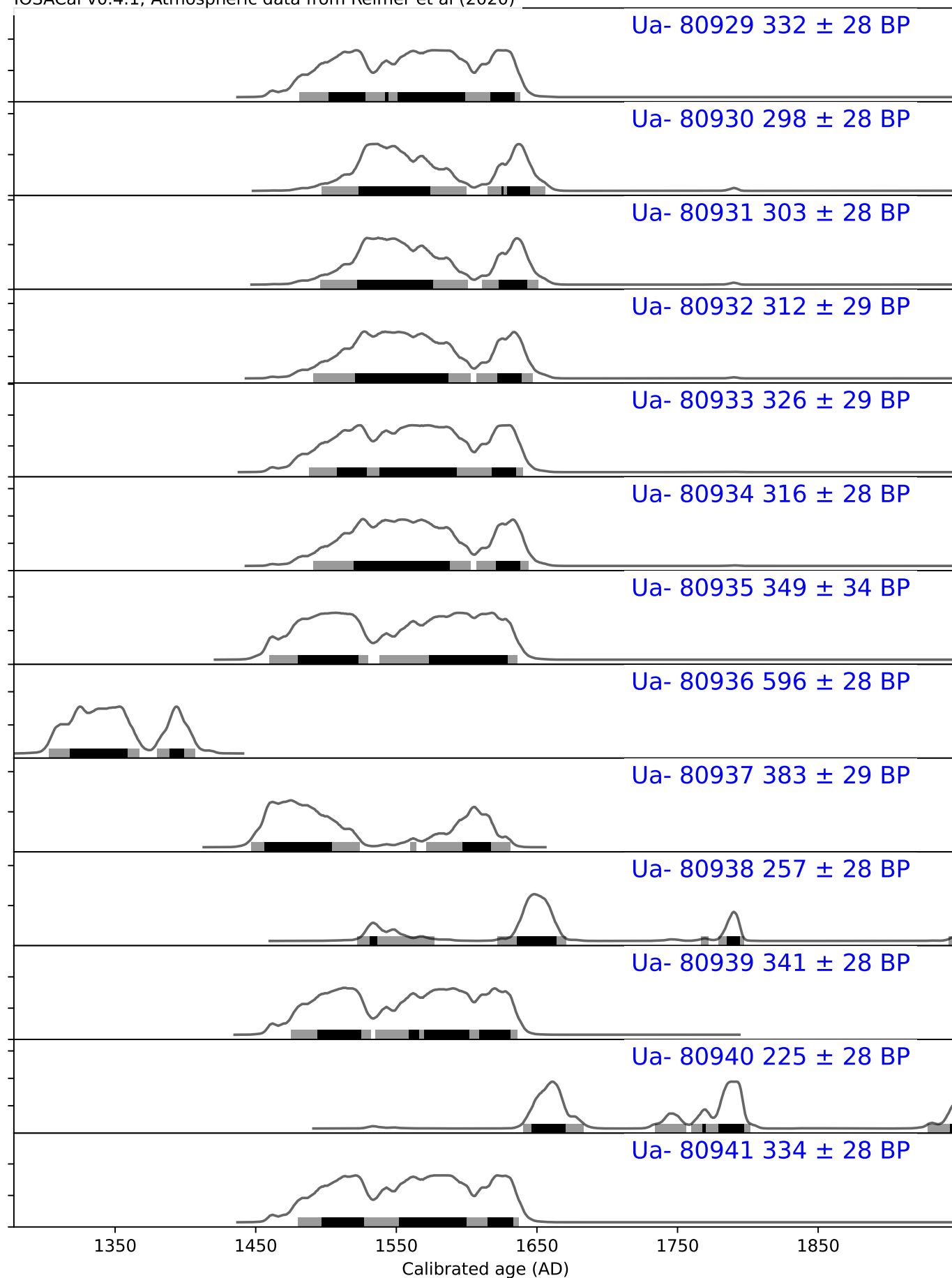
Håkansson

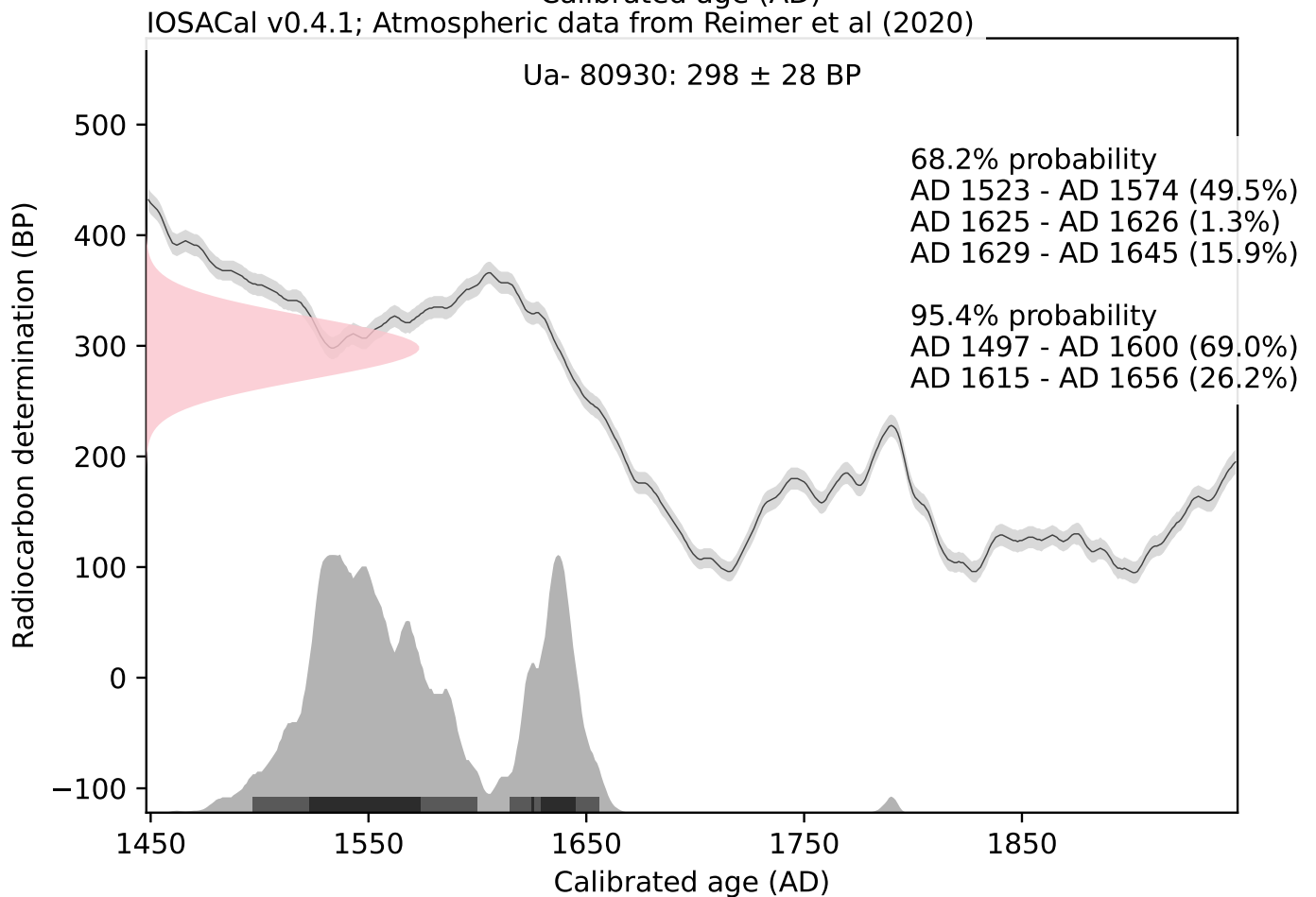
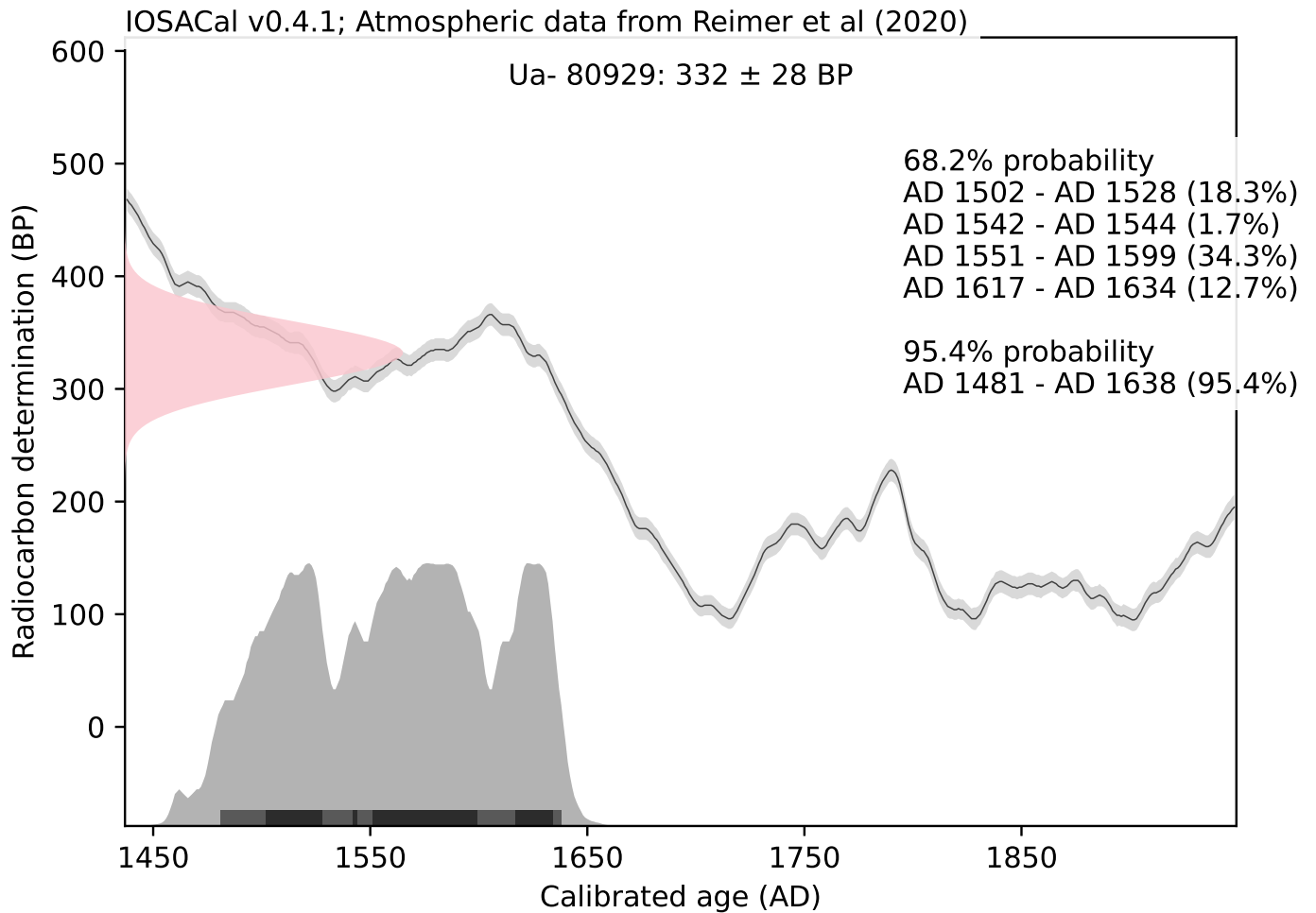
Elektroniskt undertecknad
av Karl Håkansson
Datum: 2023.12.01
17:42:24 +01'00'

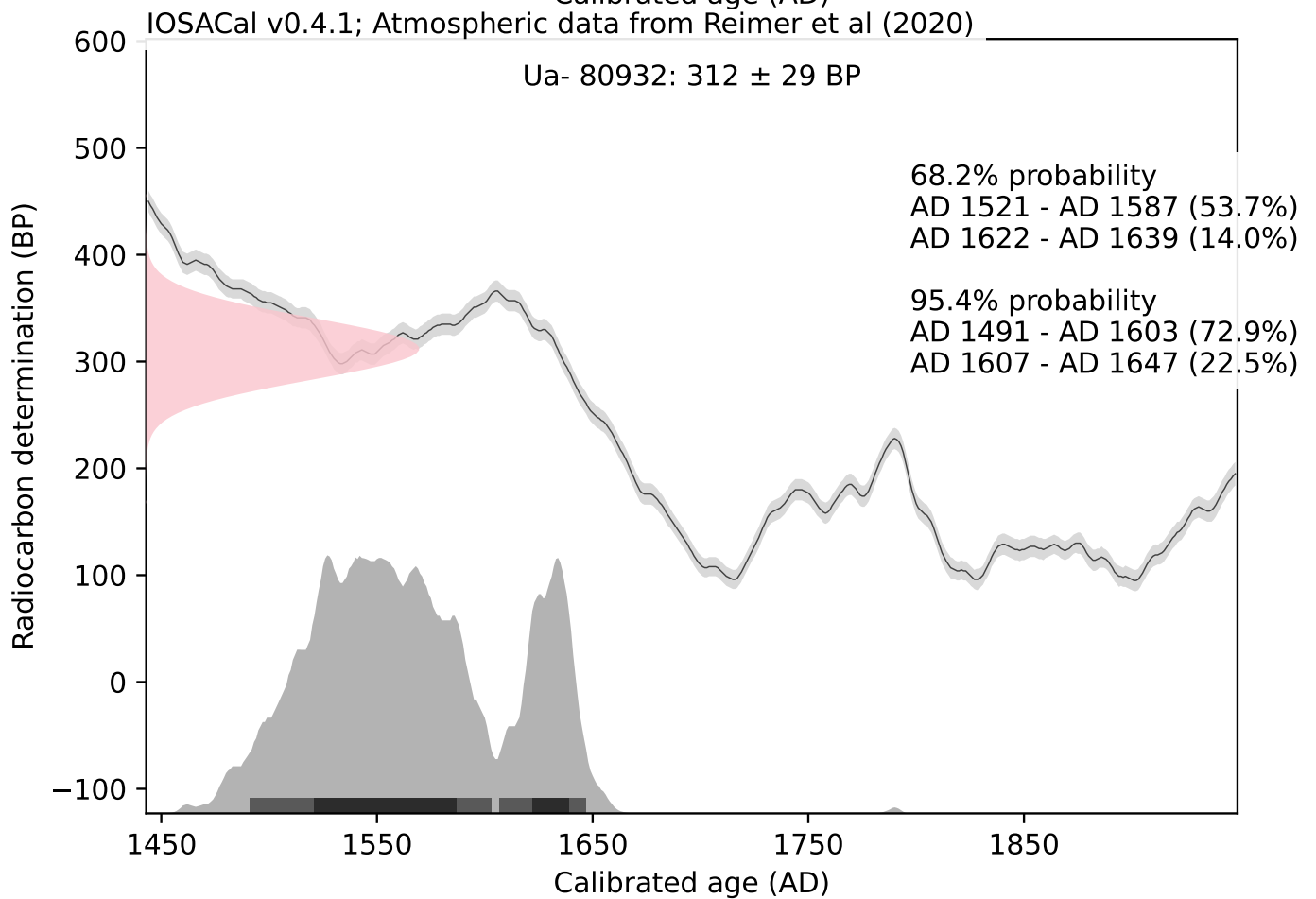
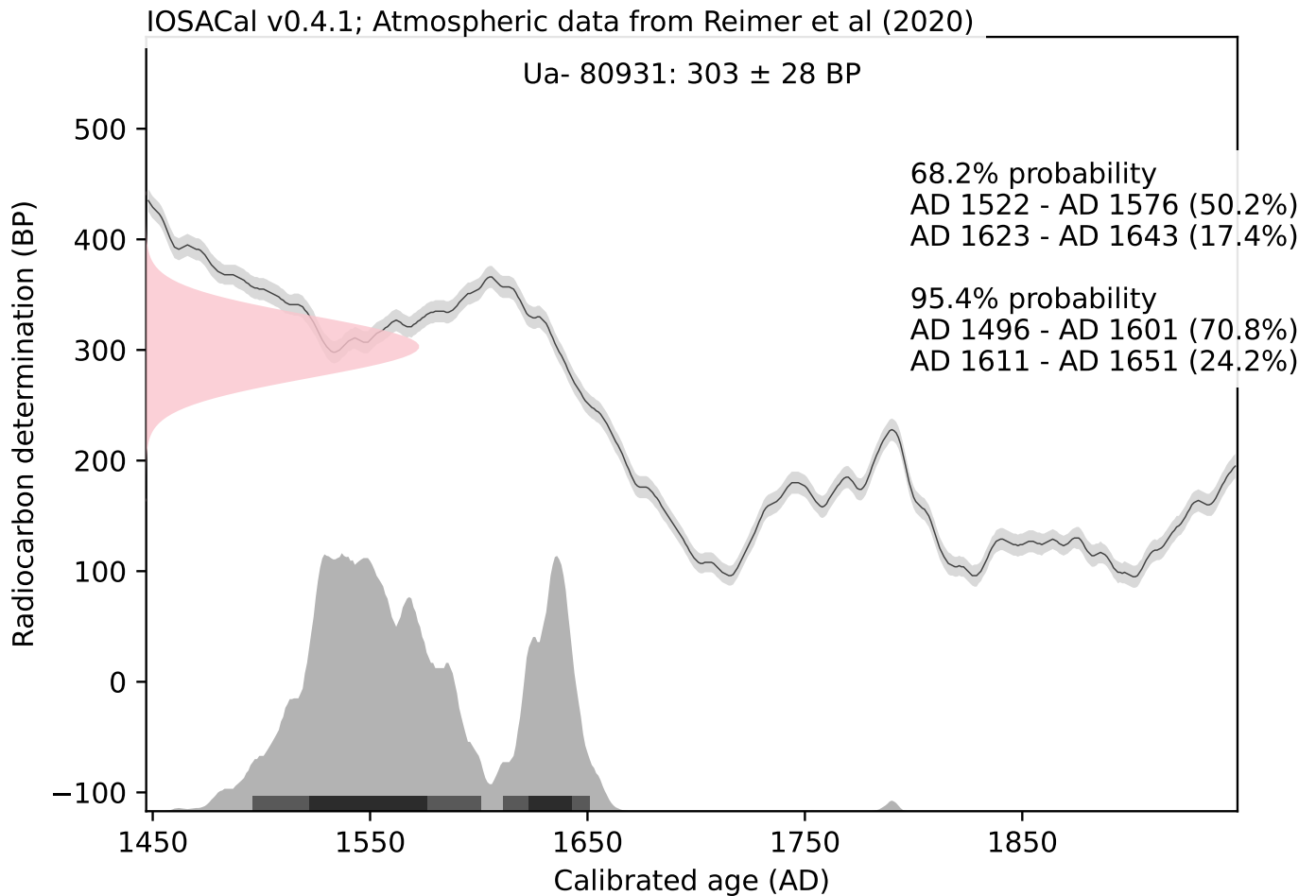
Karl Håkansson/Daniel Primetzhof

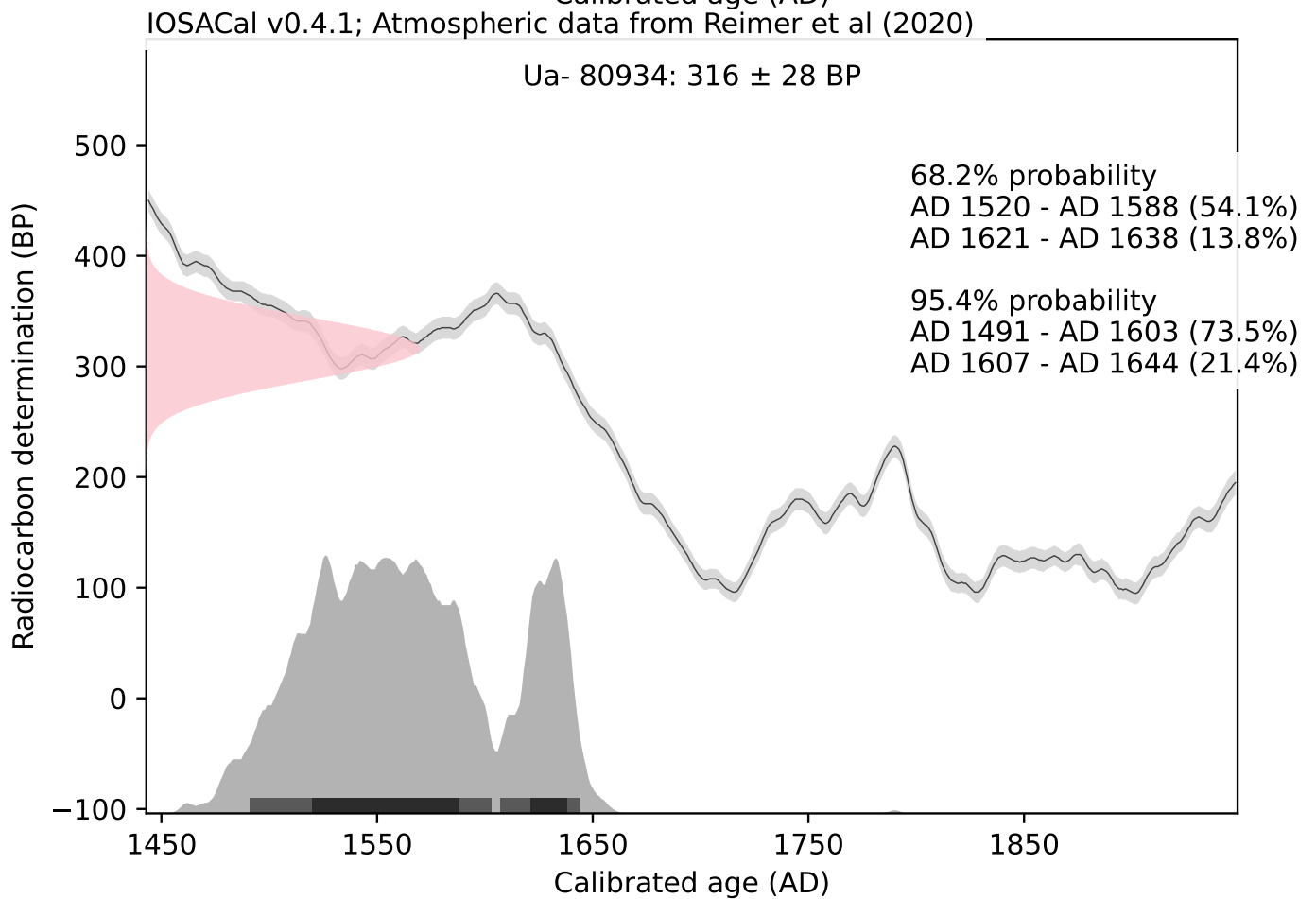
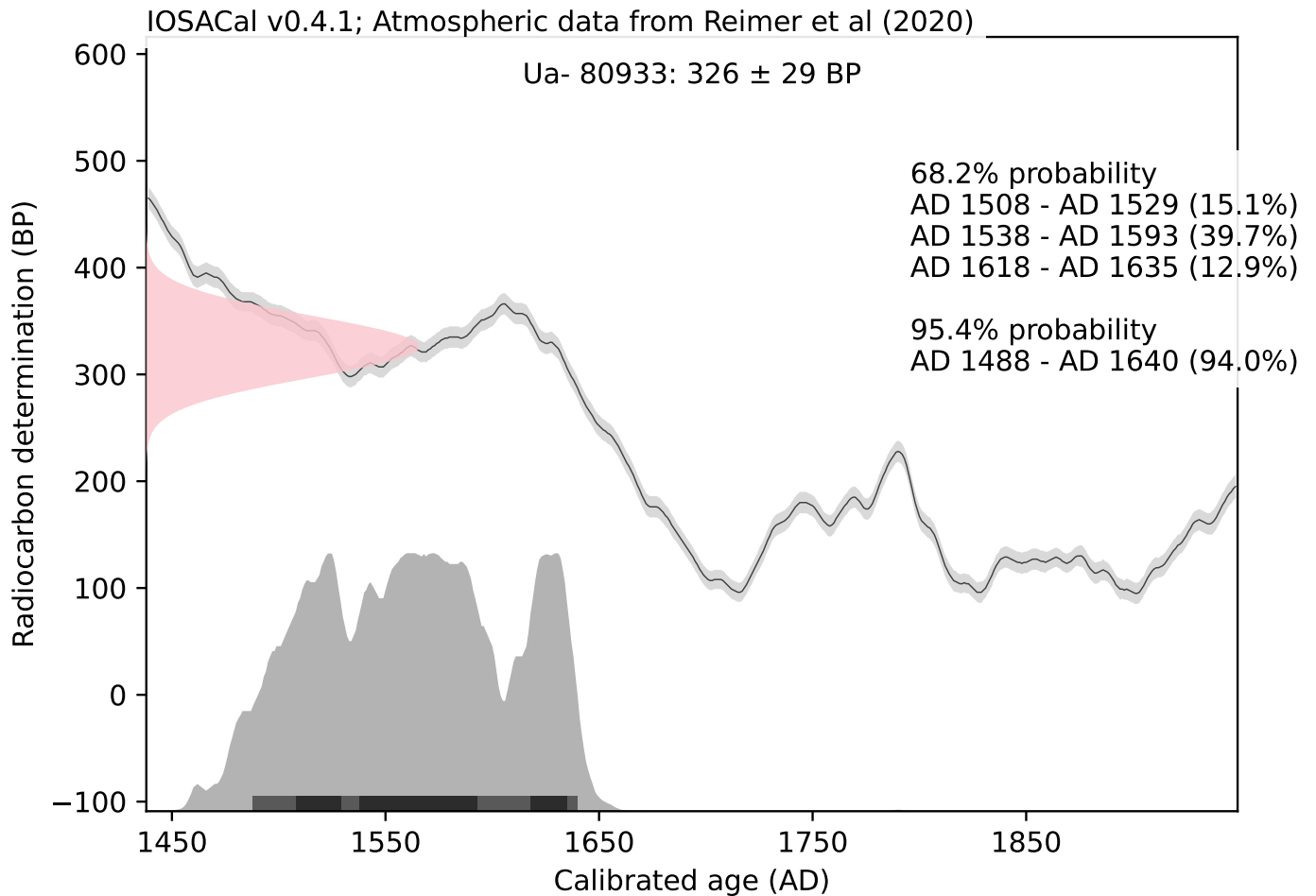
Kalibreringskurvor

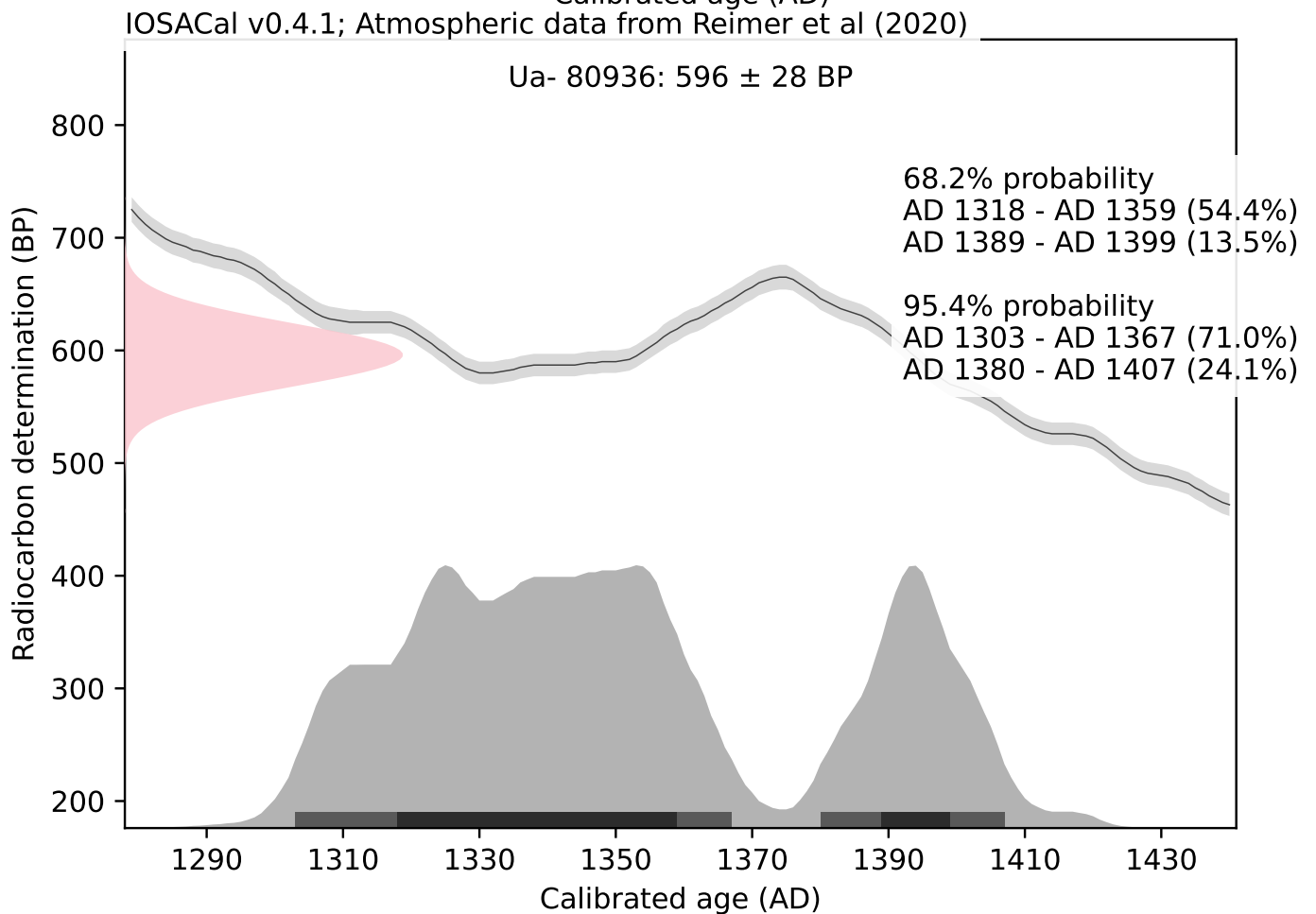
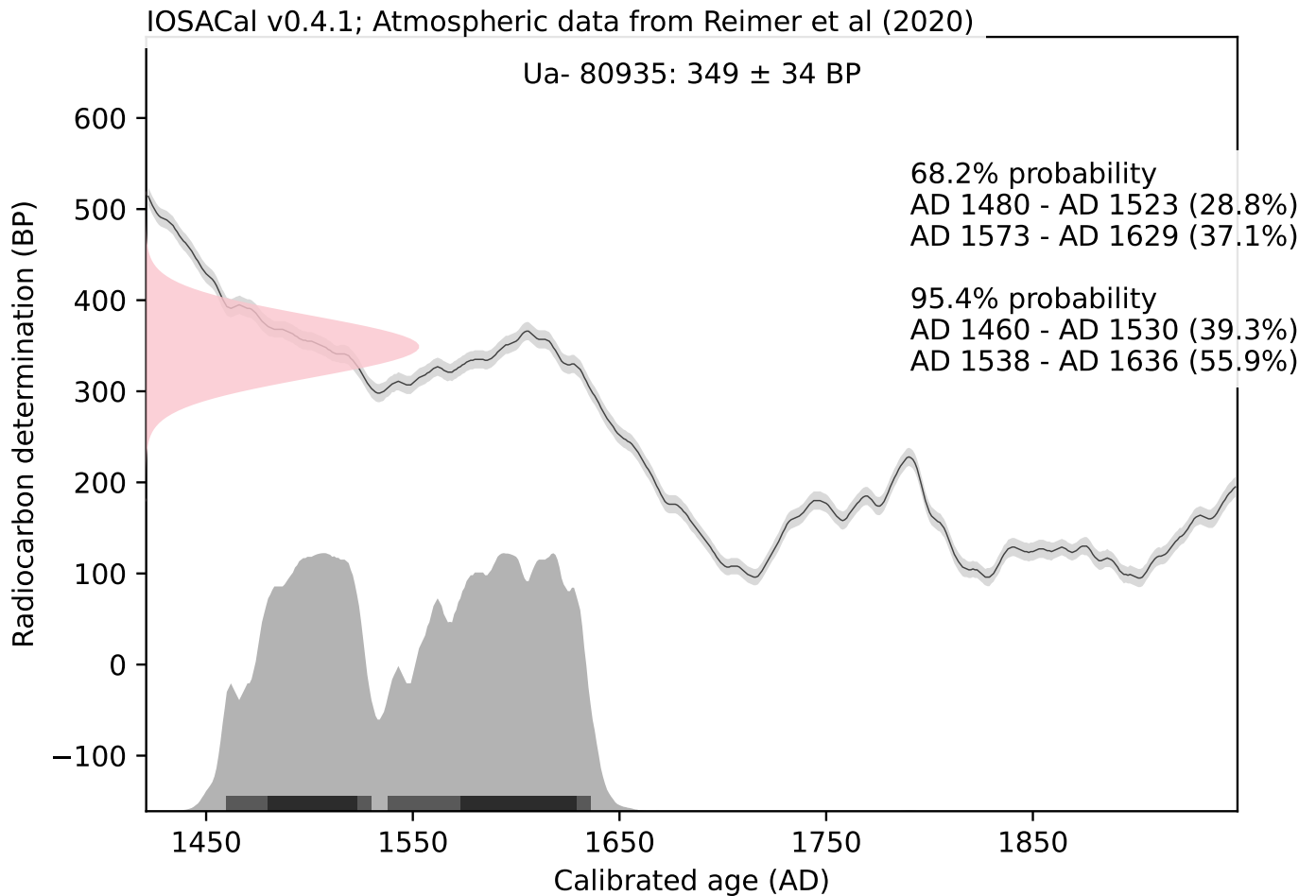
IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

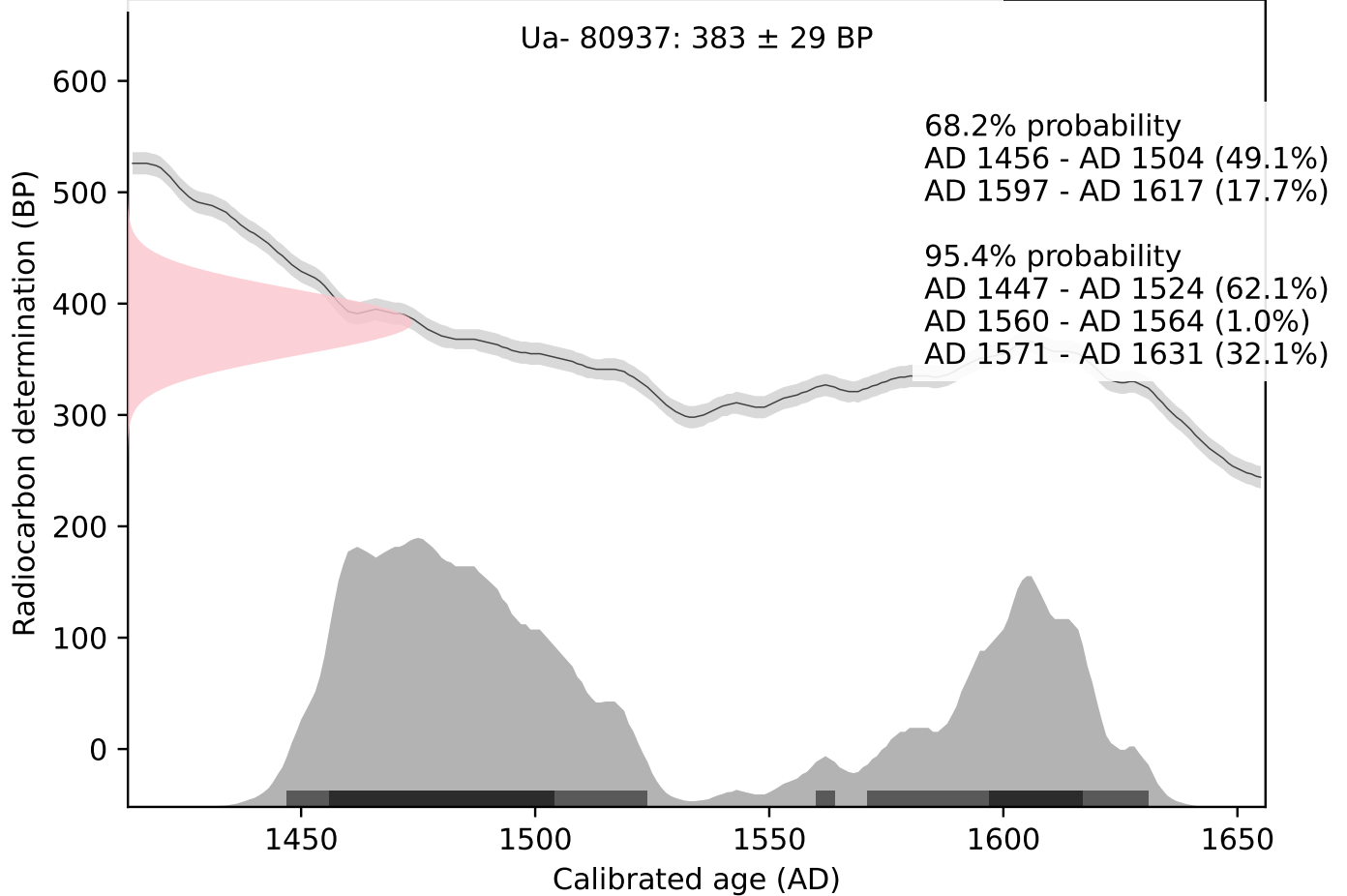

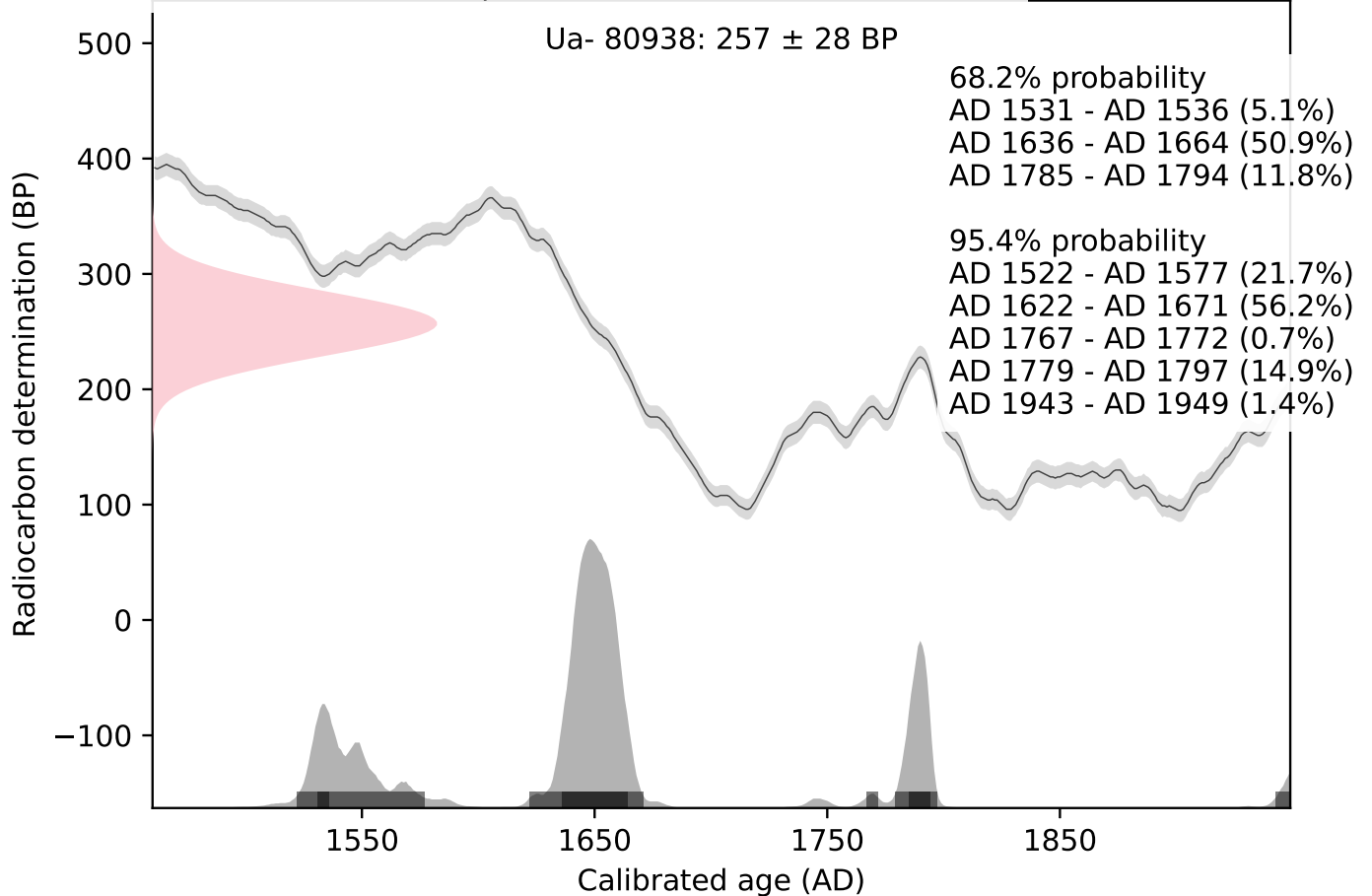

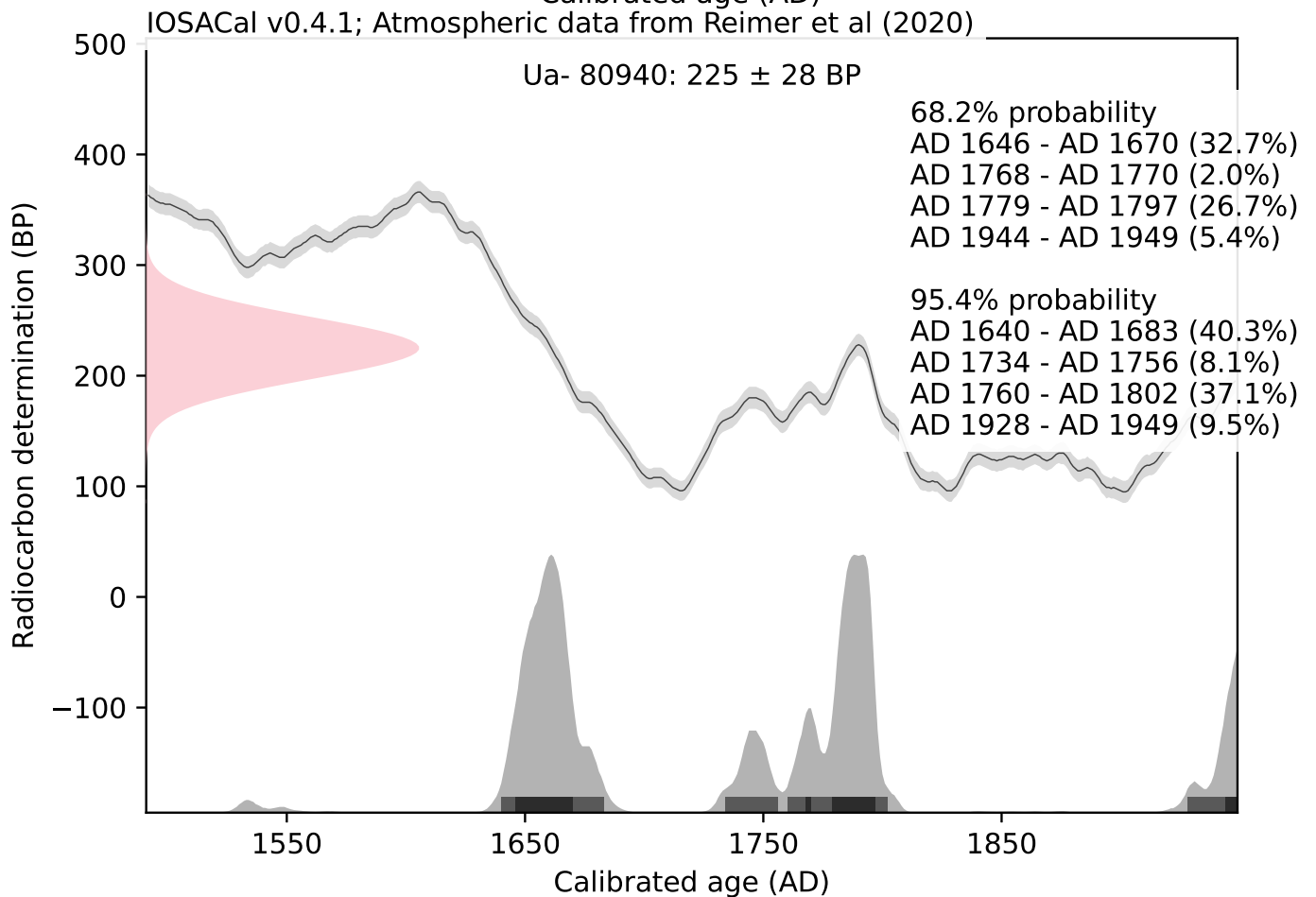
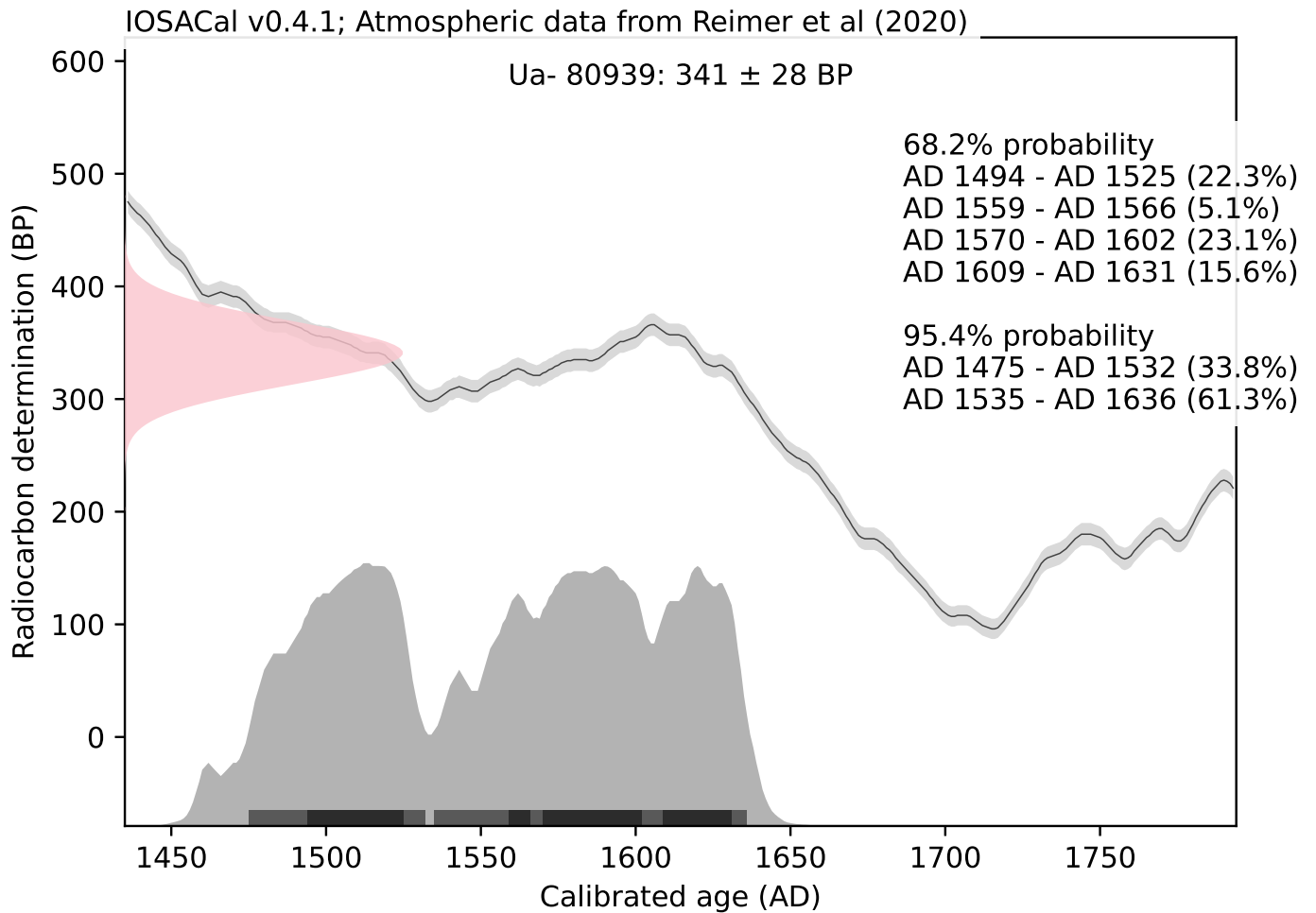

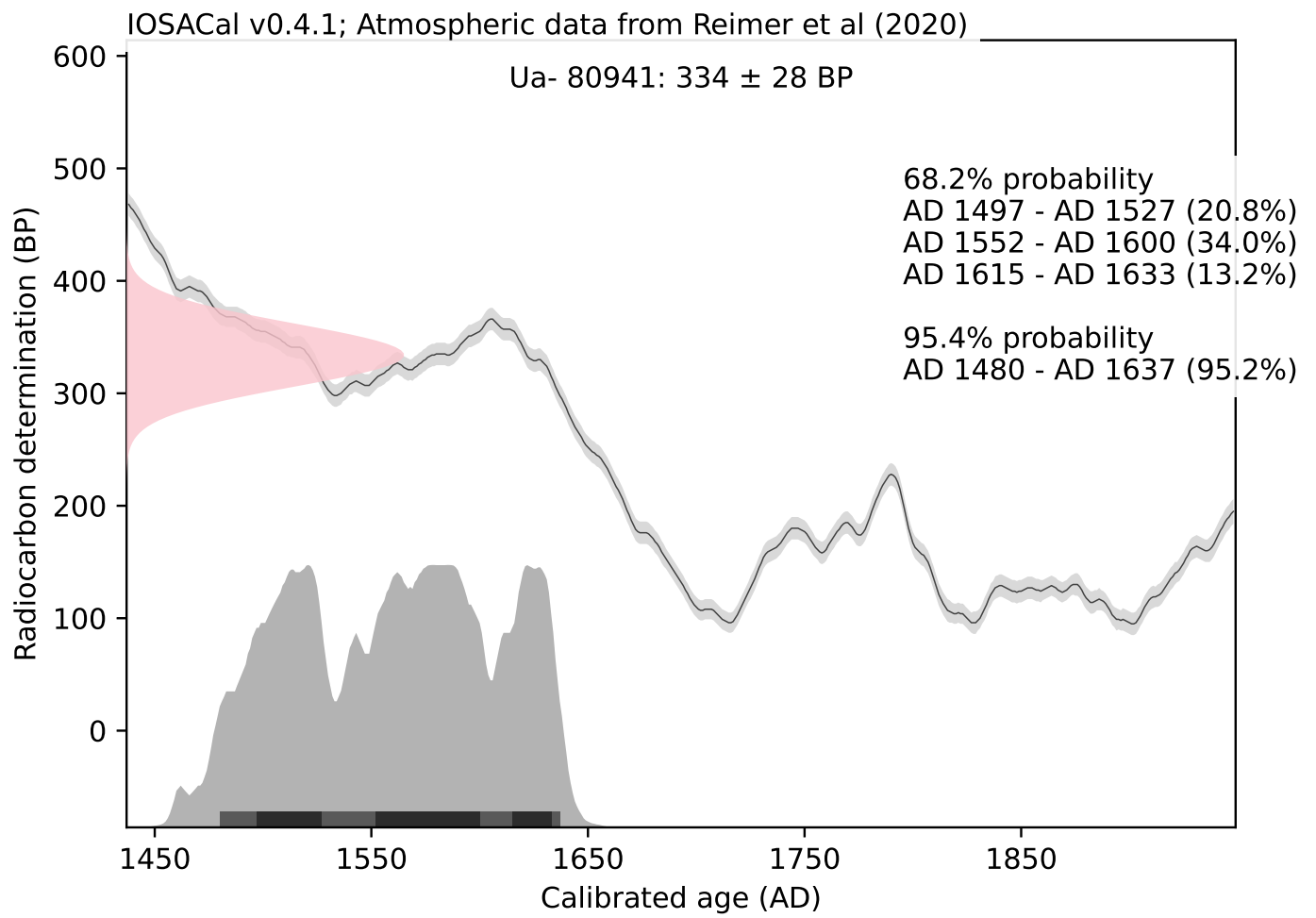
IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

Bilaga 5. Anläggningstabell

Obj id	Id	Kontext	Strat öv	Strat und	Strat lik	Längd	Bredd	Djup	Fyll typ	Fyll färg	Beskrining
1	1	Lager	2			2	9	0,2	Grusig morän	Mörk-brun	Ett bevarat kulturlager utan särskilt fyndmaterial med enstaka tegelkross och kolfragment. Ett 20 cm brett part mittöver grävdes. Lagret bröts av nedgrävning A3. Under kom orörd gul sand. Visade sig sträcka sig ända fram till A14 som ingick i nedgrävningen.
2	2	Lager		3		4	1	0,5	Grus	Ljusbrun	Utgjmningslager eller äldre bärlager. Inget fyndmaterial, inslag av tegelkross. Djupare parti på mitten.
3	3	Lager	2	14		2,8	1,1		Sandig morän	Ljusbrun	Fyllning i den övre delen av en nedgrävning. Syntes först som ett yttligt lager direkt under gruslager A2. I parti fram till en korsande störning fanns i lagrets övre del enstaka kakelfragment och flintgods. I lagret fanns större tegelfragment och löst liggande stenar upp till 0,15 m storlek. Här fanns även sandlager. Ingår i igenfyllnad av en större grop där A14 utgör lägre nivå. Bröts i norr av korsande ledning. I schaktets västra sida fanns en yttlig störning med en äldre elledning i nordsydlig riktning med tegelstenar lagda på rad ovanför. Denna gick ned till 0,3 m djup därunder fortsatte A3, fynd av pressglas i A3.
4	4	Störning		2							Ledning med sandfyllning och överliggande tegelstenar på rad längs schaktets östra sida ned till djup av 0,3 m. Inmätt i flera delar A7 norrut, tegelstenar på djup av 0,6 m, ledning på djup av 0,7 m.
5	5	Störning		2							Modern ledning korsande schaktet, grusfyllning och cementrör.
6	6	Lager		22		7,9	1,1	0,15	Grusig morän	Svart-brun	Mörkt omrört lager med inslag av tegelkross, småsten, glasskärvor, fönsterglas och hällglas, murbruk och i södra delen träflis. Bryts i den östra sidan av nedgrävning för äldre elledning täckta av lagda tegelstenar. Bryts i norr och söder av korsande störningar. Grävt ett 0,4 m brett parti i norra delen. Djup 0,15 m därunder ljusare gruslager. Grävt liknande parti den södra bredare delen. Samma innehåll och djup.
7	7	Störning									Fortsättning av den grunda störningen A4 norrut. Denna äldre elledning täckt av tegelstenar fortsatte norrut i hela schaktets längd, ej inmätt hela vägen..
8	8	Sten-packing		1		0,7	0,6	0,4			Stenpackning i södra schaktkanten. Flera flisiga stenar upp till storlek av 0,3 m samt mindre runda stenar och tegelkross. Låg yttligt direkt under bärlager på djup av 0,3 m. Fortsätter utanför schaktet. Vid fortsatt schaktning kunde man se att det var en lös stenfyllning med luft mellan stenarna men mindre inslag av tegel.
10	10	Störning	11	13							Tegelstensläggning som täckte en äldre elanslutning
11	11	Lager		13		6,2	1	0,25			Omrört påfört lager, mättligt humöst med tegelkross, yngre rödgods, kripipa, glas som bröts i sin östra del av ledningsgrävning för äldre elledning täckt av tegelstenar på rad.

Obj id	Id	Kontext	Strat öv	Strat und	Strat lik	Längd	Bredd	Djup	Fyll typ	Fyll färg	Beskrining
12	12	Störning									Två elledningar i nordsydlig riktning, täckta med tegelstenar och en korsande modern ledning. Sandfyllning till den övre gamla elledningen och omrörda massor till den undre. Förhållandevis grund ledningsgrävning.
13	13	Lager	11			17	1,9	0,3	Siltig morän	Svart-brun	"Mörkt kraftigt humöst lager med inslag sten upp till 0,10 m storlek och motsvarande storlek på tegelstenfragment. Även inslag av trä och södra kolbiter. Bruten av störningar i öster och söder En 0,75 x 0,75 m stor ruta närmast norr om störning handgrävdes ned till djup av 0,25 m. Fynd av yngre rödgods, flintgods, järnfragment djurtänder. Lagret fortsatte in under störningarna i söder och öster Hela denna nivå handrensades och fotades. Fortsatt liknande fyndmaterial med flintgods som yngsta fynd kraftigt fragmenterat. Inga fynd senare än 1843. Lagret blev söderut mindre humöst. Lagret fortsatte ned till 1,4 m djup. I botten fanns löst liggande stenar ned storlek av 0,2 till 0,5 m I botten fanns fynd som inte var lika fragmenterade. På djup av 1,5 till 1,6 m övergång till opåverkad sandigt grus. Fynd av samma karaktär ända ned. I södra delen av schaktet var lagret grundare, botten på 1,3 m under markytan. Lagret fortsatte efter störningen norrut och sträckte sig fram till den igenlagda bäckfåran och A27. I profilen gick det inte att se skillnad på fyllningen i A6 och lager A13 därför oklart om A27 ska ses som nedgrävd i A13 eller inte. Vid schaktning söderut kunde man se att lagret fortsatte under en störning sporadiskt nästan ända fram till den kulverterade bäcken från 1800-talet. Lagret var här bättre bevarat i schaktets östra sida än den vänstra."
14	14	Nedgrävning	3			3	1,2		Sandig morän	Mörk-brun	Nedgrävning med löst liggande flisiga stenar upp till 0,5 m storlek samt tegelstenar och tegelfragment. Dessa ligger löst med luft emellan, samt mörkbrun, humösa fyllning. Verkar vara en ganska sen fyllning. En bit vitt kakelgodsfragment enda fyndet. Rikligt med tegel främst yngre typ mindre dimensioner men även större med måtten 0,29 x 0,1 x 0,7 m. Även en tillknackad tegelsten som ser ut att ha ingått som basen till en pelare, ej formgjuten. Förmodligen äldre omdeponerat material. Utbredningen visade sig sträcka sig ända fram till A3..
17	17	Störning							Grusig morän	Brungrå	Stor sentida nedgrävning med tydligt markerade kanter. Framkom direkt under bärager samt under två mindre moderna ledningar Fyllning överst mörkbrun kraftigt humös med 1800-tals fynd därunder varvade ljusa grusiga eller sandiga lager, fynd cementrör 1900-tal.

Obj id	Id	Kontext	Strat öv	Strat und	Strat lik	Längd	Bredd	Djup	Fyll typ	Fyll färg	Beskrining
19	19	Sten- packning	6	22	20	5,6	0,6	0,4			Stenpackning antogs först vara en vägg i källare. Övergår något oklart i stenpackningen A20 i norr. Stenar med storlek av 0,2 till 0,4 m på en förhållandevis rak linje. Även mindre sten ned till 0,2 m stora utanför linjen av större stenar. Bruten av nedgrävning i söder där den går in i schaktväggen. Vid schaktningen grävdes först lager A22 väster om stenkonstruktion ned. Det framträdde inte någon rak källarvägg utan här fanns i regel två skift med sten med tät men oregelbunden placering. Under fortsatte lager A22. Kan ev. vara utsidan av en källargrund. Dock ingen tydlig nedgrävning. Tydlig konstruktion men oklar funktion. När stenarna togs bort kunde man se att det fanns inslag tegel i stenpackningens östra del.
20	20	Sten- packning	21	22	19	2,6	1,6	0,3			Stenpackning med stenlagd jämn yta. Ett antal större stenar 0,5 m stora synliga med mellanliggande mindre stenar ca 0,2 m stora. Antogs först utgöra stenlagd yta inom källargrund eller en bred norrvägg i en källare. Ligger i en svagt markerad nedgrävning som enbart var urskiljbar i norr. Vid schaktningen kunde man se att stenpackningen var tätt sätt med ett enda skift av sten. Under stenpackningen fortsatte lager A22. Tydlig nedgrävd stenkonstruktion men med oklar funktion.
21	21	Lager	6	20		3,1	1,1	0,05	Grusig morän	Mörk-brun	Grusigt lager ovanpå A20 som fyllde ut mellanrum mellan stenarna i A20. Fynd av glasflaska med mynning gjord utan regalinsax.
22	22	Lager	6	25		8	1,1	0,4	Sandig morän	Mörk-brun - svartbrun	Mörkt lager under lager A6. Liksom A6 innehöll det rikligt med äldre fönsterglas en del y rödgods mm. Likt även A21 men inte grusigt och tilltrampat som detta. En ruta område 18 (ruta 50) grävdes i den södra delen. Vid schaktningen kunde man konstatera att lagret var fyndrikt över hela ytan med stor dominans av äldre fönsterglas Även fajans och flintgods förekom. Man kunde även konstatera att lagret fortsatte under A19 och A20. I profilen syntes koncentrationen av fönsterglasskärvor i botten av lagret tydligt även om dessa förekom i hela lagret. Delvis påminner lagret om ett odlingslager men innehöll väl mycket fynd för att vara det. Även koncentrationerna av fönsterglas talar emot odlingslager.
23	23	Sten- packning	6	22		0,5	0,5	0,3			Stenpackning med 0,1 till 0,4 m stora flisiga stenar, någon tegelsten. Löst liggande i A6 motsvarighet till A19 och A20. Ej lagd eller stensatt konstruktion.

Obj id	Id	Kontext	Strat öv	Strat und	Strat lik	Längd	Bredd	Djup	Fyll typ	Fyll färg	Beskrining
25	25	Lager	22			7,2	1	0,2		Mörkt brun, rödbrun	Kraftigt, leraktigt lager med vad som förefaller vara dominans av gödsel. Kommer under A22 som bottenlager men upphör i söder och ser i profilen ut att vara en fyllning i en stor nedgrävning eller en svacka mot Snickarbäcken. Lagret kommer på en nivå av 1,35 m under markytan och fortsatte under schaktbotten på 1,5 m djup. I södra delen kommer orörd sand direkt under lagret.
26	26	Sten-packning		30	27	2,6	1,6		Sandig morän	Mörk-brun	Denstensatta norra sidan av bäckfåran 0,3 till 0,6 m stora stenar tätade med mindre 0,1 m stora stenar och tegelfragment. Lagda större stenar in mot bäckfåran och lösare stenfyllning utanför, mot norr. Nedgrävd i orörd sand på norra sidan men störd av sentida nedgrävning längst i norr. Enstaka buteljglas i fyllningen som bestod av mörkt sand mellan stenarna. Även fynd av yngre rödgods.
27	27	Sten-packning		30		2	1				Stenpackning som utgjort den södra sidan av denstensatta bäckfåran. Smalare och mer kompakt än A26 på den norra sidan. Bestod av 0,6 - 0,3 m stora stenar i två lagda skift. Är mer skadad än A26 särskilt i den östra sidan. Rensades ej fram i plan.
28	28	Lager	11	29		1,8	0,7	0,7	Sandig morän	Mörk-brun	Igenfyllnadslager i den igenlagda bäckfåran, rikligt med tegelsten, tegelkross och mindre stenar med storlek av 0,1 m. En större sten, 0,6 m stor, från norra stenkanterna inrasad från denstensatta kanten, samt ytterligare någon stor sten.
29	29	Lager	28	29		0,5	0,4	0,03		Svart	Kolsikt i rännan norra del, under fyllningen men ovanpå anläggningslager.
30	30	Lager	26			3,6	1,7	0,2	Grus	Gulbrun	Grusigt, icke humöst lager med ganska mycket fynd i form av yngre rödgods fajans flintgods kolbitar. Sträcker sig under både A26 och A27 samt utgör botten i mellanliggande rännor. Ger intryck av att vara ett anläggningslager alternativt bottenivå i gamla bäcken med innehåll från den oreglerade bäckfåran. Tjocklek mellan 0,05 och 0,25 m. Innehåller tunna varvade linser av grus och sand.

Obj id	Id	Kontext	Strat öv	Strat und	Strat lik	Längd	Bredd	Djup	Fyll typ	Fyll färg	Beskrining
31	31	Sten- packning				2,6	1,8				Stensatt kulvert för Snickarbäcken. Stämmer med kartan från efter stadsbranden 1843. Väl uppbyggd konstruktion med en 0,7 m bred ränna i mitten i östvästlig riktning. Rännan hade invändigt raka sidor uppbyggda med minst tre skift av sten. Stenarna i rännkonstruktionen var i regel ca 0,5 m stora men fanns även en sten med måtten 1,1 x 0,7 x 0,6 m. Rännan var övertäckt med en kraftig rektangulär takhäll med storlek av 1,1 x 1,2, 0,25 m. En liknande häll fortsatte in i schaktkantens västra sida. Utanför den uppbyggda konstruktionen fanns en bred yttre fyllning med 0,2 till 0,4 m stora stenar som låg löst i en fyllning av mörkbrun humösa sand med enstaka fynd av 17-1800-talskaraktär. Konstruktionen renades först fram och fotograferade. Därefter togs takhällen bort. Man kunde då se att det överst fanns ett 0,25 m tomt mellanrum och därunder fanns gulbrun, grov sand med ett djup av 0,5 m. Därunder fanns varvade lager med mörkt kraftigt humösa fyllning med inslag av träkol och ljusare sandiga horisonter. Spridda fynd av 1700- 1800-tals karaktär. Från 0,6 m under rännans kant och ned till minst 0,85 m djup fanns ett smetigt brunt lager, förmodligen förmultnat växtmaterial. Oklart hur djupt detta lager fortsatte och hur djup rännan var.
32	32	Störning									Störning med ljus modern fyllning.
33	33	Störning									Störning, dagvattenledning.
34	34	Störning									Störning i form av äldre omrörda massor, grusiga, varviga med tegelkross. Går i vissa partier ned till schaktbotten i andra partier finns underliggande lager motsvarande A13 kvar i botten.
35	35	Störning						2,8			Moderna fyllnadsmassor och ledningar.
36	36	Sten- packning		39		2,3	0,7	0,15			Stenläggning som framkom på 0,45 m djup under markytan. Först frilagd i östra delen där den bröts av en äldre vattenledning. Ritades i profil. Därefter behövdes schaktet breddas 0,5 m åt öster. Stenläggningen rensades då fram i plan. Vällagd och intakt stenläggning. Stenar plant lagda av storlek 0,10 till 0,25 m i diameter. Tunt brukningslager ovanpå utan fynd, någon rostklump. Under påträffades kopparmynt.

Obj id	Id	Kontext	Strat öv	Strat und	Strat lik	Längd	Bredd	Djup	Fyll typ	Fyll färg	Beskrining
37	37	Lager	39	38		2,7	2	0,1		Svart	Lager med sot, kol och skärvig sten, upp till 0,25 m stora. Lagret på ett djup av 1,25 m under gatuivån. Ovanpå fanns gråbrun, siltig mättligt humös sand med djup av 0,15 m (A39). Ovanför fanns omrört grusigt lager som fanns under stenpackning A36. När schaktet breddades 0,5 m åt öster frilades en 0,5x2,1 m stort parti i plan som kunde plangrävas. Rikligt med plan skärvig sten i lagret. Träkol fanns både över stenarna och under. Troligen inrasat bränt material och ett underliggande träkol som brunnit. Fläckvis ljus sättsand under det bitvis tunna men kompakta träkolslagret. Fynd av kotänder, obrända smuliga benfragment, enstaka föns-terglasskårer. Lagret upphörde 6,2 m söder om schaktets norra kant.
38	38	Lager	37			2	0,4	0,25		Mörkt brungrå	Understa lager nivån ovanpå orörd grusig sand. Homogent lager, kan vara odlingslager. Ett fynd av y rödgods.
39	39	Lager	36	37		8,6	2,6	0,15	Sandig morän	Brungrått	Homogent, grått lager ovanpå A37, något siltigt, enstaka småsten. Inga fynd.
40	40	Nedgräv- ning	42			3,8		0,7	Sandig morän	Mörk- brun	Större nedgrävning under lager A38, nedgrävd i orörd sandig, stenig morän. Lager A41 mörk övre fyllning och lager A42 undre varvig undre fyllning. Vid rensning av lägre nivå i det intilliggande schaktet framträdde några stenar 0,2 till 0,5 m stora inom vad som bör vara A40. Eftersom det fortfarande fanns k-lager kvar i botten av schaktet på lägsta nivån av 1,4 m så gick begränsningen för A40 inte att se plan i det intilliggande schaktet. Vid provstick från schaktbotten på djup av 1,4 m var nedgrävningen minst 0,35 m djup.
41	41	Lager	38	42		2,4	0,5	0,2		Mörk- brun	Övre fyllning i nedgrävning A40. Sandig morän något grusigare än A38, enstaka småsten. Kraftigt humöst. I botten av lagret rikligt med småsten. Fynd av djurben och slagg i botten tillsammans med bottensikt med småsten.
42	42	Lager	41	40		2,4	0,6	0,35			Bottenfyllning i nedgrävning A40. Mestadels ljus, grusig morän varvad med mörka partier av sandig humös brungrå morän. Delvis igenrasad botten på grop, fynd av slagg.
43	43	Sten- packning		44		1	0,9	0,15			Liten rest av stenläggning med plant lagda stenar 0,1 till 0,3 m stora. Under fanns mörkt, siltigt lager, A44. Stenläggningens yta på djup av 0,6 m under gatans yta. Brutet åt alla sidor utom mot söder.
44	44	Lager	43			1,1	1	0,7	Silt	Mörk- brun	Mörkt kraftigt humöst lager med inslag av träflis och gödsel. Mycket träflis och grenar i lagrets botten. I övre delen enstaka tegelflis och fönsterglas. I undre delen inget tegel eller glas men tand av ko, samt några upplösta ben. Kompakt homogent lager. Fynd av djurben. Djup 0,7 m under stenläggning A43.

Obj id	Id	Kontext	Strat öv	Strat und	Strat lik	Längd	Bredd	Djup	Fyll typ	Fyll färg	Beskrining
45	45	Sten- packning				1,8	1,3	0,5			Stenpackning med 0,1 till 0,4 m stora stenar. Överst liggande stenar plana 0,1 m höga. I västra delen djupare med botten på 1,7 m under gatunivån. Ger intryck av att vara en fyllning snarare än en stenläggning. Bryts i söder av telekablar men fortsätter kort bit på södra sidan störningen. Här fanns naturlig nedgrävningskant. Verkar som om det är en stenfylld nedgrävning med riktning NV-SÖ. Bör vara relaterad till Snickarbäcken. Mellan stenarna fanns mörkbrun humösa sand, enstaka tegelflis och fönsterglas. Nedgrävd i ljus sandig morän.
46	46	Lager				2,7	1	1			Yta med omrörda mörka kraftigt humösa grusiga lager varvade med ljusare sandiga lager. Inslag av sten 0,1 till 0,4 m storlek. Ligger under och mellan en mängd ledningar. Förmodligen allt omrört möjligen något orört mot botten, trasigt.
47	47	Lager	53	51		13,5	2,3	0,25	Siltig morän	Svart-brun	Remsa med bevarat mörkt kraftigt humöst lager. Framkom under ett svårbedömt grusigt lager. Toppen av lagret i norr på djup av 1,3 m under markytan (gatsten). Direkt ovanpå fanns tunt lager med påförd ljus sand, senare inmätt som lager 53. Under fanns grusigt lager, infiltrerad orörd morän. Lagret var 0,2 m tjockt i söder och 0,5 m tjockt i norr. I den norra delen fanns även linser med grus och småsten. Rikligt inslag av trä mest kvistar grenar 1 till 5 cm i diam. Rikligt inslag av djurben, enstaka tegelflis, en hel del plana mindre stenar 0,2 till 0,10 m stora. Stenar och djurben plant orienterade. Fynd av y rödgods, enstaka slag. Vid fortsatt grävning norrut fortsatte lagret. Här var lagret bevarat till en större bredd, 1,8 m brett 4 m norr om förra sektionen. Lagret fortsatte här utanför schaktet i öster. I den norra delen fanns större inslag av sten med storlek av upp till 0,3 m storlek. Lagret i övrigt likt södra delen. Här överlagrades A47 av A50 som saknades i södra delen. Ruta 16 grävd i A47. Ruta 18 grävd i norra delen 27 april. Likt övriga även här mer sten på djup av 0,25 m. Rutan förlängdes österut med 0,5 m då framkom vad som verkade vara en tydligare stenpackning. Fynd av y rödgods en kritpipsfragmen av djurben, några av bitar fönsterglas. Stenförekomsten i nedre delen, A51, visade sig finnas under större delen av lagret men inte under den södra delen. I schakt 21 fortsatte 47 som bottenlaget och grävdes i rutorna 22 och 23. Här hade lagret ett djup av 0,55 m. I botten av rutorna fanns en ca 0,1 till 0,2 m djupt lerigt brungrått skikt av lagret med få fynd, främst enstaka djurben och någon slag. Mer distinkt vid rutgrävning än vid schaktning i plan.

Obj id	Id	Kontext	Strat öv	Strat und	Strat lik	Längd	Bredd	Djup	Fyll typ	Fyll färg	Beskrining
48	48	Sten- packning		49		1	0,5	0,7			Stenpackning, förmodligen den norra sidan av den reglerade Snickarbäcken. Mot schaktväggen i söder och väster fanns större stenar upp till 0,4 m stora. Dessa har förmodligen ingått i stenskoningen inåt, söderut, mot bäcken. I stenpackningens yttre, norra del, fanns mindre och mer löst liggande stenfyllning av 0,05 till 0,3 m stora stenar. Mellan stenarna fanns grusig sandfyllning som var måttligt humös, fynd av kritpipor, fajans, y rödgods. Den bevarade övre delen av stenpackningen låg 0,55 m under trottoarens gatsstenar. A48 låg i nedgrävning. Grävd genom grusiga, sandiga lager med mestadels lågt humöst inslag. Även grävd igenom lager A49.
49	49	Lager	48			1	0,9	0,35	Sandig morän	Gråbrun	Mörkt måttligt humöst lager som frilades intill stensatta rännan för bäcken. A48. Låg på ett djup av 0,95 m under trottoarens gatsstenar. Fynd av ben, glest med fynd. Låg ovanpå orörd ljust sand. Botten ojämn, kan vara naturlig topografi eller nedgrävning. Bryts av A48 i söder och väster samt av lodrätt stående ledning med Höganäs rör i öster.
50	50	Lager		53		7,1	2,5	0,3	Grusig morän	Mörkbrun	Grusigt och kompakt lager med inslag av sten 0,05-0,4 m stora. I östra kanten några större stenar tillsammans dock ej någon tydlig stenläggning. Tegelkross, fynd av glas, även hålgas och y rödgods allt kraftigt fragmenterat. Gatulager eller underlag till gata. I schakt 21 fortsatte lagret, förekomst av större stenar endast i anslutning till det föregående schaktet i sydväst. Fynd av y rödgods, kritpipor.
51	51	Sten- packning	47		47	5	1	0,3			Ganska lös stenpackning, utan snygg ovanyta, verkar inte vara lagd. Stenstorlek 0,1 till 0,3 m. Inslag av tegelfragment storlek upp till 0,1 m. Ligger i nedre delen av A47. Påträffades vid rutgrävning innan den banades fram. Bestod i den norra delen av 3-4 skikt med sten, tunnare i söder. Framträdde först i den östra delen men visade sig täcka den bevarade ytans fulla bredd. I söder grundare. Upphör 1,6 m norr om förra sektionen. Ger intryck av att vara en utfyllnad snarare än en konstruktion. Stenarna låg i A47 utan skillnad på lagret i anslutning till stenarna. Stenpackningen upphörde en bit in i schakt 21.
52	52	Nedgrävning	47			0,6	0,5	0,2			Nedgrävning med material liknande ovanliggande lager 47 men utan kol och ljusare. Bröts i väster av störning.

Obj id	Id	Kontext	Strat öv	Strat und	Strat lik	Längd	Bredd	Djup	Fyll typ	Fyll färg	Beskrining
53	53	Lager	50	47		13,5	2,5	0,18	Sandig morän	Gulbrun till vitgul	Sandigt ljust lager ovanpå A47. I södra delen tunt och fläckvis förekommande och mättes då först inte in utan fick ingå i A47. Längre norrut tjockare och mer distinkt. Vid sektion 7 hade lagret en tjocklek av 0,15 m och bestod av ett övre skikt av gulbrun sand med något grusigt inslag. I under det fanns ett 2 cm tjockt skikt med mörk kraftigt humös sand. Underst fanns vitgult sandlager också det med lite inslag av grus. Kan vara underlag till gata men verkar vara för omört för att vara sättsandslager till borttagen stenläggning. Inga fynd. Enstaka tegelflis. Välbevarat och likt sig även i schakt 21. Samma växling mellan ljus vit fyllning och gulbrun-även här.
54	54	Lager				2,5	0,6	0,35	Sandig morän	Mörk-brun	Bevarat kulturlager under ledningar, schaktades med jordsug. På ett djup av 1,5 m fanns ett bevarat kulturlager. Det bestod av kraftigt humös sandig morän med ganska många stenar i storlek 0,10 till 0,25 m. Lagret bröts i väster av nedgävning för det moderna huset och i norr av betongkulvert. I öster fanns fjärrvärmskulvert som var grävd till större djup än lagret. Under lagret fanns ett infiltrationsstikt mot ört morän.
55	55	Lager	53	47		1	0,7			Svart	Lager med träkol och skärvsten ovanpå eller i övre delen av lager 47. Rikligt med skärvad sten, 0,1 till 0,2 m stora. I övrigt lik A47. Ingen separat nedgrävning, bör ses som ett inslag i lager A47.
57	36	Sten-päckning		58							Bevarad del av stenläggning A36 schakt 26.
58	58	Lager	36	39	50	41	2,6		Grusig morän	Brunrå till gul-brun	Sand/gruslager på en nivå under stenläggning A36 samt motsvarande nivå när stenläggningen saknades. Växlade mellan kompakt, grusigt, måttligt humöst lager och lösare sandlager med närmat ren sättsand. Motsvarar lager A50 i söder. Gatulager med äldre omrörda bärlager. R27 grävd i lagret. Nästan fyndtomt i ytan enstaka y rödgodsskärvar och kritpipsfragment, i ruta en bit hålglas.
59	59	Lager	58		47	34	2,1	0,45			Motsvarar A47 men något mindre inslag av trä, torrare. Enstaka stenar i lagret, mestadels små, max 0,10 m stora. Ett ganska jämnt måttligt inslag av tegelkross, träkol, småsten mm. Även fyndinnehåll likt med mest fynd i övre delen med keramik och djurben. Glesare i den undre delen. I under delen fanns enstaka slaggbitar. Även i den undre delen fanns enstaka större ben med låg fragmenteringsgrad. I den norra delen, fr o m R35, mer homogent och med odlingslagerkaraktär, fynd mer fragmenterade inte några större djurben, inget trä och med jämn spridning av kol och tegelflis.
60	60	Störning									Störning som skär A59, lager.

Obj id	Id	Kontext	Strat öv	Strat und	Strat lik	Längd	Bredd	Djup	Fyll typ	Fyll färg	Beskrining
61	61	Hus/Hydda	58	65		5,7	2				Samlingsbeteckning för lämningar efter byggnad där A63 utgjort begränsning åt söder och A87 begränsning åt norr. Ingår även brandlager i huset A62 samt förmodat fundament till ugn eller spisröse A67. Huslämningen undersökt vid två olika schaktetaper.
62	62	Lager	58	65		3,2	1,8	0,02		Svart-brunt	Bränt lager inne i hus A61. Fläckvis fanns bränt sandlager, kraftigt upphettat och bitvis förslagat. Under den brända sanden fanns ett tunt men kompakt träkolslager. I lagret fanns tre liggande trästycken, inmätta som streck. Två var 8 cm breda 35 cm långa och runda med riktning VNV-SSO. Ett var en planare plank, 12 cm bred 50 cm lång och kan ha varit mer orienterad efter vägg eller möjlig ugn. Tolkas som bränt lager i hus, antingen ett brunnnet tak eller ett golv. Den norra delen av huset grävdes i nästa schakt. Här fanns ett tunt men tydligt träkolslager som sträckte sig fram till stensyllgrunden A87. Här fanns inga skikt av bränd lera. Under lagret fanns fläckvis ljus sand, troligen underlag till golv. Längst i öster vid schaktningen fanns ett 0,6 m långt parti med en hård leryta, trol. golv, som låg direkt under träkol i A62. Fynd av några skärivor y rödgods samt enstaka ben.
63	63	Lager	58	65		2,4	1,6				Parti som bör utgöra del av vägg eller syllstensgrund till hus A61. Finns flera 0,2 till 0,3 m stora stenar samt vad som ser ut som tre stenlyft varav det största var 0,8 x 0,4 m. I den östra delen fanns ett 1,1 x 0,4 m stort parti där stenar var satta i ljus lera. Den övre delen av leran var hårt bränd, nedre delen opåverkad. I den östra delen saknades den ljusa leran. Partiet omkring den ljusa leran något förhöjt också in mot det brunna lagret A62 i norr. Möjlig ugn, spiskonstruktion. Vid rensning framkom ytterligare sten, 0,3 m stora som låg något lägre men ingick i samma avgränsning.
64	64	Lager	58			1,4	1				Lerlager, ljus ren lera som använts som tätning mellan stenar. I södra delen utan sten.
65	65	Lager	62		59		6,5	2,2	Sandig morän	Mörk-brun	Under huslämning A61, motsvarar lager A59 mörkt bottenlager men del som ligger under A61.
66	66	Lager	58			2	1,9	0,15		Mörk-brun	Lager utanför hus, Humöst mörkt lager likt A59 men med större inslag av små bitar bränd lera och tegelflis. Motsvarar A59 som låg bredvid och under lagret.
67	67	Sten-packning	62	65		1,8	0,7				Fundament till ugn eller spisröse. Bestod av 0,2 till 0,4 m stora stenar, de flesta med kantig form. I den södra delen fanns ljus lera, A64, som tätning mellan stenarna och delvis även över stenarna.

Obj id	Id	Kontext	Strat öv	Strat und	Strat lik	Längd	Bredd	Djup	Fyll typ	Fyll färg	Beskrining
68	68	Sten- packning	63	67		0,55	0,35	0,4			Stenpackning, som bör ingå i begränsning för hus, troligen syll- stensgrund. Detta var den lägsta delen av A63. Stenstorlek 0,3 till 0,2 m, ett skikt med sten.
69	36	Sten- packning		58				0,3			Mindre bevarat parti av stenläggningen A36. Lik övriga partier med förhållandevis stora och tätt lagda stenar, 0,1 till 0,3 m stora. Framkom på djup av 0,45 m under gatunivån. Låg lägre än de norra partierna.
70	59	Lager	58					0,35	Sandig morän	Mörk- brun	Parti av mörka bottenlaget A59/47 grävt framför infart den 21 maj. Lagret rensades fram för hand varvid fynd tillvaratogs. Fynd plockades även under den skiktvisa avbaningen, inga rutor grävdes. Lagret sjönk mot söder. I norra delen fanns lagret på ett djup mellan 0,95 m och 1,3 m. I den södra delen fanns lagret på ett djup mellan 1,1 och 1,45 m. Lagret påminde om kringliggande partier av samma lager. Rikligt med djurben i hela lagret mest i den övre delen. I norra delen något torrare, i södra delen mer fuk- tigt, lerigt bottenlager och ett betydligt större inslag av trä. Fynd av keramik, yngre rödgods och någon stengodsskäva. Enstaka nötta smidesskällor i botten. I botten av den norra delen fanns inslag av kantiga stenar, sot och kol. I södra delen kraftigt inslag av träflis och grenar..
71	58	Lager	36	59				0,3			Parti av grusigt väglaget A58 grävt 21 maj. Lagret schaktades bort skiktvis, ingen rutgrävning.
72	36	Sten- packning									
73	73	Sten									Stenar på rad inom A36 (obectid 72, schakt 32). Fyra stenar i 1,0 m lång rad, största bredd på stenar 0,4 m.
74	74	Sten									Stenar på rad inom A36 (obectid 72, schakt 32)
75	75	Sten									Stenar på rad inom A36 (obectid 72, schakt 32)
76	76	Sten									Stenar på rad inom A36 (obectid 72, schakt 32)
77	77	Störning									
78	78	Sten									Del av vägmittsmarkering, ingår i A36 (objectid 69, schakt 32)..
79	36	Sten- packning									Denna del av stenpackningen A36 låg 0,4 m under gatunivån i norra delen och 0,45 m under i den södra. I flera partier fanns större stenar liggande på rad med storlek av 0,3 till 0,35. Ibland i kanten av den bevarade stenläggningen i bland i mitten. Dessa stenar mättes in separat. Kan ev. markera mittlinje i gatan.

Obj id	Id	Kontext	Strat öv	Strat und	Strat lik	Längd	Bredd	Djup	Fyll typ	Fyll färg	Beskrining
80	80	Sten									Sten som kan markera vägmitt i A36, inom objectid 79, schakt 32..
81	81	Sten									Del av vägmittsmarkering, ingår i A36 (objectid 79, schakt 32).
82	82	Sten									Del av vägmittsmarkering, ingår i A36 (objectid 79, schakt 32).
83	83	Sten									Del av vägmittsmarkering, ingår i A36 (objectid 79, schakt 32).
84	84	Sten- packning	36	58		3,4	1,6	0,2	Sandig morän	Mörkt gråbrun	Del av äldre väg. Under A36 fanns ett 0,1 m djupt grusigt lager med småsten som motsvarade den övre delen av A58 men var mörkare. Därunder fanns A84 so m var en delvis välbevarad stenläggning med 0,1 till 0,3 m stora stenar satta i ett omrört gruslager. Stenläggningen sluttar något åt väster. I väster avgrävd av äldre vattenledning. Var skadad i den norra delen (A85) men en kant längst i norr fanns kvar. Verkade vara raka avslutningar i både norr och söder. Kan denna undre gaturivån ha med korsningen mot gamla Fånghusgatan att göra. Fåtal fynd, någon keramikskärva, enstaka ben. Inget egentligt tramplager ovanpå mer ett påfört lager.
85	36	Sten- packning	84	58	84						Del av äldre väg. Försättning av A84 norr om störning.
86	62	Lager									Sot och kol inne i hus, samma som L62. Inmätning inom schakt 32.
87	87	Lager	58			1,9	1,8	0,3			Sten, sot, kol avgränsning av hus mot norr. Stenar, rundade mestadels 0,2 till 0,3 men även en större 0,6 m stor, bildade trolig syllstensgrund. I västra delen även kol och påförd ljus sand. Fläckvis fanns ljus lera mellan stenarna. Stenarna i den västra delen låg ovanpå ett tunt påfört sandlager. Längst i väster saknades sten men här fanns en grund försänkning fylld med sand, djup 0,05 meter. Lagret avgränsas i söder av A62 kollager inom hus. Lagret rensades fram och fotades. Enstaka fynd. Två kritpipsfragment under syllstenarna.
88	88	Nedgräv- ning				1	0,6	0,25	Sandig morän	Mörk- brun	I ytan ett antal skärviga stenar 0,2 till 0,4 m i diameter. Ytterligare några i undre delen. Fyllningen samma som i omgivande lager men omrörd och lösare. Inga fynd.
89	89	Lager	58	59		2	1,4	5	Sandig morän	Svart till rödgul	Lager med sot kol, bränd lera och bränd sand. Avtryck av ev. golvstockar.
90	90	Annan	58	59	91	1,8	0,2				Avtryck efter liggande stock eller bjälke. Avgränsade lager med kol och bränd sand/lera i A89. Hör samman med detta. Avtecknade sig tydligt genom lös fyllning som avvek från omgivande lager.
91	91	Annan	58	59	90	0,7	0,2				Träavtryck. Hör samman med L89. Ligger i motsatt riktning mot A90. Avtryck efter avgränsande stock/bjälke.

Obj id	Id	Kontext	Strat öv	Strat und	Strat lik	Längd	Bredd	Djup	Fyll typ	Fyll färg	Beskrining
92	36	Sten- packning									Del av stenlagd gata A36, inmätt som objectid 92 i schakt 39.
93		Sten									Sten i väg. Mittsten
94		Sten									Sten i väg. Mittsten
95		Sten									Sten i väg. Mittsten
96		Sten									Sten i väg. Mittsten
97		Sten									Sten i väg. Mittsten
98		Sten									Sten i väg. Mittsten
99		Sten									Sten i väg. Mittsten
100		Sten									Sten i väg. Mittsten
101		Sten									Sten i väg. Mittsten
102		Sten									Sten i väg. Mittsten
103		Sten									Sten i väg. Mittsten
104		Sten									Sten i väg. Mittsten
105		Sten									Sten i väg. Mittsten
106		Sten									Sten i väg. Mittsten
107		Sten									Sten i väg. Mittsten
108	59	Lager									Fortsättning av A59 i norr.
111	37	Lager	39					0,05	Sandig morän	Svart till rödbrun	A37 med träkol och bränd lera, sand. Inmätning för schaktning 1 juni. Anslöt fram till sylvstensgrund A114. Lager med träkol ovanpå eldpåverkad gulröd sand. Överst fanns ett antal flata, skärviga stenar som låg plan orienterade. Dessa hade träkol på undersidan men ute ovanpå, ditlagda efter branden? Det fanns fläckvis inslag av grå till gulröd lera, troligen rest av golv. Fanns ett flertal synliga brunnna trästycken med bredd av upp till 0,1 m. De flesta låg i riktning NV SO, en låg parallellt med A114 i motsatt riktning. Kan var spår av brunnen träläkt.. Träkol fanns även under den brända sanden Underst fanns vad som föreföll vara ett till större delen obrända trägolv med bräddor i riktning NV SÖ Bör vara ett brunnet golv ovanpå ett äldre överlagrat golv. Fåtal fynd av ben, flesta små och brända. Lagret verkar dyka något strax före schaktslut i norr. Lagret var djupast här ca 0,08 m varav 0,05 var bränd sand.

Obj id	Id	Kontext	Strat öv	Strat und	Strat lik	Längd	Bredd	Djup	Fyll typ	Fyll färg	Beskrining
112	39	Lager	58	37				0,2			Inmätning i plan av lager A39 vid fortsatt schaktning. Lagret föreföll nu mer grusigt än siltig även om det delvis var grått och delvis finkornigt. Varierande tjocklek. Förmodligen den understa delen av A58.
113	113	Nedgrävning	58	59				0,25	Grusig morän	Mörk-brun	Flack nedgrävning, något diffus avgränsning. Blandad fyllning med tegelkross, träkol, obränt trä, stenar 0,1 till 0,3 m stora, mest flisig sten. Fynd av djurben. Ruta 38 grävd i mittdelen. Nedgrävningen först inmätt som A109 men sedan borttagen och ändrad. Vid bortschaktning framträdde tydlig kontrast till omgivande och underliggande mörkt lager A59.
114	114	Annan	39			1,7	0,6			Mörk-brun	Grund nedgrävning för syllstensgrund med två större stenar, 0,5 m stora och några mindre. I norr ansluter brända lagret A37 till syllstensraden. Fyllning mellan stenarna mörkbrunt k-lager något grusigt. A37 har en rak linje mot anläggningen och ett bränt trästycke ligger parallellt med och närmast intill syllstensgrunden.
115		Sten									
116		Sten									
117		Sten									
118		Sten									
119	119	Lager	37			6,5	2,2	0,2			Lager under golv A37, samma nivå som A59. Mörkbrun grusig, sandig morän med inslag av träkol, tegelkross, fynd av fönsterglas och y rödgods. Lagret homogent och fynden kraftigt fragmenterade. Lagret kan ha varit odlat.
120	36	Sten-packning		58					Grusig morän	Gråbrun	Del av väg A36.
121	36	Sten-packning									Del av väg A36.
122		Sten									Sten i väg. Mittsten
123		Sten									Sten i väg. Mittsten
124		Sten									Sten i väg. Mittsten
125		Sten									Sten i väg. Mittsten
126		Sten									Sten i väg. Mittsten
127		Sten									Sten i väg. Mittsten

Obj id	Id	Kontext	Strat öv	Strat und	Strat lik	Längd	Bredd	Djup	Fyll typ	Fyll färg	Beskrining
128		Sten									Sten i väg. Mittsten
129		Sten									Sten i väg. Mittsten
130		Sten									Sten i väg. Mittsten
131		Störning									Enbart sentida fyllning.
132	132	Störning						1,5			Stor störning direkt under sentida lager. Övre delen fyllning av sten med luft emellan. Enstaka stenar upp till 0,8 m stora, de flesta 0,2 till 0,4. Rikligt inslag av tegelkross från både takpannor och tegelstenar. Enstaka stenar huggna och slipade, t ex en trolig trappsten. I botten mindre luft emellan stenarna och mer blandad fyllning av sand, grus mörkt lager. I västra sidan koncentration av skräp som äldre fönsterglas, kakelugnsfragment, tesked i lättmetall, fynd från 1800 eller 1900-tal. Störningen fortsatte under schaktdjup på 1,5 m.
133	133	Sten- packning	58	58	39	1,4	1,2				Oregelbunden stenpackning med en större ansamling av sten centralt. Sten 0,25-0,9 m stora. Vid bortlockning av sten föreföll det utgöra närmast ett lager. Motsvarar A39, botten av A58.
134	134	Sten- packning	59	41		1,7	0,3	0,15			Stenrad framrensad i lägre delen av lager A59. Sju mindre stenar ca 0,2 m i diameter och en större sten 0,5 x 0,3 stor, inmätt. Stenraden ligger även över nedgrävningen A40. Oklart är stänga den relaterar till.
135		Sten									
136		Sten	59			0,5	0,3	0,3			Sten i botten av lager A59 oklar funktion. Kanske relaterad till stenar A134.
137		Sten	59								Två flata stenar 0,2 till 0,4 m långa satta på högkant i grund nedgrävning i botten av lager A59. Oklart om de ingått i konstruktion.
138	40	Nedgrävning									Inmätning av del av nedgrävning A40 i intilliggande schaktet. Preliminär inmätning av södra delen
139	37	Lager	39	119	37						Inmätning av kollagret A37 i norra delen. Även en del av mel-lanzonen mellan schakten där lagret fanns mättes in. Likt den södra delen med träkol och bränd sand. I ytan södra del fanns ett trästycke, A141, som låg i SV-NÖ. Det var 1,2 m långt, 0,10 m brett, förkolnat på ovensida och obränt under. I övrigt fanns en hel del trä med samma riktning. Detta var tunnare och såg ut att vara ett bränt trägolv. I botten av A37 fanns även A142, trästycke i riktning NV-SÖ. Inget tydligt urskiljbart under brädgolv i den norra delen men i botten av lagret fanns en tunn mörkbrun horisont som förmodligen motsvarar det under brädgolvet. Lagrets avslutning mot N var distinkt men här fanns inte någon synlig avgränsning. En större, inmätt sten kan ha varit en sylsten men inget annat spår av själva väggkonstruktionen.

Obj id	Id	Kontext	Strat öv	Strat und	Strat lik	Längd	Bredd	Djup	Fyll typ	Fyll färg	Beskrining
140		Sten	37			0,55	0,55				Sten direkt norr om A37. Ev del i stensyll. Träkol i lager A37 täckte kanten av stenen.
141	141	Annan	39	119	37	1,2	0,1	0,04			Trästycke som ingår i A37. Övre delen förkolnat, undre delen obränd.
142		Annan	37	119	141	1	0,1	0,04			Liggande trädstycke i riktning NV SÖ, ligger tvärställd mot A141 men oklart om någon ligger över den andra. Det enda träet med denna riktning. Kanske golvläkt. Förkolnat ovasidan obränd understa. Ligger underst i A37.
143	143	Nedgrävning	37			2,3	1,2		Mörk-brun		Nedgrävning som skapat försänkning inom mittdelen av ovanliggande golvlager, A37. Kollager och skikt med bränd lera dök här ca 0,20 m. Nedgrävning synlig också i schaktbotten vid stopp på djup av 1,4 m (se separat inmätning). Syntes inte i profilen i intilliggande schakt. Nedgrävningen inmätt i två omgångar, detta är första inmätningen. I fyllningens övre del fanns gott om djurben till skillnad från omgivande delar av lager A119 och motsvarande nivå A59. Även, tegelflis, y rödgods, fönsterglas. Vid provstick från schaktbotten minst 0,4 m djupt.
1143	1143	Störning									Störningar inom hela ytan, äldre vattenledning, fjärrvärme i västra sidan, inga intakta lager kvar.
1144	143	Nedgrävning			143						Inmätning lägsta nivå i schaktet av A143 på djup av 1,4 m. Mot omgivande grusig morän framträdde då även en nordlig del av nedgrävningen, ev. en separat nedgrävning som skärs eller skar A143.
1145	1145	Stolphål	119			0,3	0,3	0,2	Grusig morän	Gråbrun	Stolphål som framträdde under bottenlaget A119. Fyllning måttligt humös med grus och småsten. Fyllningen något mörkare än ovanliggande lager.
1146	1146	Lager	39	1147		1,8	0,9	0,03	Sandig morän	Svart till rödbrun	Brandlager med liggande trä med olika orientering, främst SV-NÖ och NV-SÖ. Träkol varvat med eidpåverkad sand. Den brända sanden mestadels ovanpå träkol. Bör vara delar av bränd byggnad, troligen golv. Inga fynd i lagret. Lagret delvis skadat och har förmodligen täckt större delen av schaktet. Till skillnad från A37 låg detta lager ca 0,2 m ned i lager A59 och inte i toppen. Oklart var den brunnna byggnadens yttre begränsning har gått. I profilen mot väster fanns några stenar, 0,2 till 0,3 m stora, på samma nivå som lagret, möjligen del av vägg eller syll.
1147	1147	Lager	1146			1,8	1,3		Sandig morän	Mörk-brun	Brunt homogent, kraftigt humöst lager under golvyta A1146. Träkol och tegelflis förekom men smält och fragmenterat i jämförelse med ovanliggande A59. Karaktär av odlingslager.

Obj id	Id	Kontext	Strat öv	Strat und	Strat lik	Längd	Bredd	Djup	Fyll typ	Fyll färg	Beskrining
1148		Lager	58	1146	39	1,8	1,3				Inmätning av A39 i separat schaktdel. Lagret var djupare i NV delen.
1149	59	Lager	39	1146		1,8	1,3				Inmätning av A59 i separat schaktet i. Mörkbrunt kraftigt humöst lager med inslag av träkol, tegelkross, småsten upp till 0,1 m. Fynd och fyllning ej så fragmenterade, ej odlingskaraktär.
1150	1150	Nedgrävning	1146	1147		0,7	0,5	0,3			Nedgrävning i norra delen av A1146 som sluttade ned i nedgrävningen. I botten fanns fragment av fönsterglas, y rödgods och brända djurben, lagret i övrigt så gott som benfritt.
1151	1151	Lager		1152		0,6		0,08		Svart	Lager synligt i sektion vid SE-banken. Kompakt kollager med lig-gande trä i större bitar. Bör vara någon form av brunnen konstruk-tion, kanske en bjälke. Låg direkt ovanpå stenrad. Lagret låg på ett djup av ca 1,0 m under markytan..
1152	1152	Sten-packning	1151			0,7		0,12			Rad med stenar i ett skift synliga i sektion vid SE-banken. Stens-torlek 0,1 till 0,2 m . Stenar lagda plant i ett skift. Oklart om det rör sig om en stenrad eller en stenläggning. Direkt ovanpå fanns förkolnat trä, A1151. Under stenarna fanns ett 0,3 m djupt lager med mörkbrun, kraftigt humös sandig morän med inslag av 0,1 m stora stenar, liggande glest på samma nivå, möjligen en sepa-rat konstruktion.
1153	1153	Lager	1152	1154		1,1		0,08		Svart	Lagret syntes i sektionen vid SE-banken. Kollagret låg till större delen direkt på underliggande orörd morän men i den västra de-len täckte lagret även nedgrävningen A1154. Lagret framkom på ett djup av 1,8 till 2,1 m under trottoaren och sluttade något mot öster. Det avsevärda djupet kan tyda på lagret legat på botten av en nedgrävning, men detta gick inte att fastställa.
1154	1154	Nedgrävning	1153				0,6	0,5	Sandig morän	Ljus till mörk-brun	Nedgrävning synlig i sektion vid SE-banken, allra närmast huskroppen. Fanns på ett djup av 1,8 till 2,3 m under gatunivån. Djupet antyder att nedgrävningen ingått i en större nedgrävning, kanske för en källargrund. Nedgrävningen hade en övre ljustare fyllning av svagt humös, inrasad sand och en undre fyllning av mörkbrun, mättligt humös sand. Här fanns även två stenar, 0,2 och 0,15 m stora. Dessa kan eventuellt ha ingått i en stensko-ning. Kollager A1153 täckte nedgrävningen och den övre delen av fyllningen.
1155	1155	Hus/Hyda				5,5	2,6				Övergripande kontext för huslämning
1156		Hus/Hyda									Samlande kontext för trolig huslämning där bl a A90, 91 ingår.

Obj id	Id	Kontext	Strat öv	Strat und	Strat lik	Längd	Bredd	Djup	Fyll typ	Fyll färg	Beskrining
1157	1157	Lager	29	30		2,1	0,7	0,4			Bäckfåran för Snickarbäcken mellan de stensatta sidorna A26, A27. Se beskrivning A30. Vid undersökningen gick inte att särskilja fyllningen i rännan nedre del och botten i den nedgrävning som omfattade såväl A26, A27 som bäckfåran. Alla fynd är därför knutna till A30. Denna inmatning motsvarar enbart själva rännan nedre del.
1158	1158	Hus/Hydda	59	1147		1,8	1,3				Samlande kontext för huslämning i område 6 som innehöll A1146, brandlager, och A1150 nedgrävning, kanske källargrop. Ligger till skillnad från andra brandlager under A59.
1159	59	Lager									Lager A59 norr om hus 1155.
1160	1160	Hus/Hydda									Möjlig huslämning som omfattar kontexterna vid sektion 14, intill SE-bankens fastighet längst i norr.
1161	1	Område									
1162	2	Område									
1163	3	Område									
1164	4	Område									
1165	5	Område									
1166	6	Område									
1167	7	Område									

Bilaga 6. Fyndtabell

Fyndlista Kungsgatan 2022/2023, L1953:1681 Växjö sn. Sm. Lst dnr: 431-3723-2021
Smålands museum accesionsnummer M68417:1-247

Fynd-nr	Kontext	Schakt/ruta	Material	Sakord	Antal	Vikt (g)	Anmärkning
1	A47	S19	Järn	Hästsko	1	482	L11,5, br 9,5 cm, konserverad
2	A59	R25	Ben				Se osteologisk rapport, F2:1-11
3							Se F54, 167
4	A59	R24					Se osteologisk rapport, F4:1-2
5	A59	R24	Järn	Nyckel	1	177	L. 13, br. 2,0-5,5 cm, konserverad
6	A59	S26	Cu-leg	Mynt	1	10,8	Diam 2,8, tj 0,2 cm, Kristina
7	A62		Slagg		3	772,9	Trol. smidesskällor
8							Se F64, 76, 77
9	A65	R28	Glas	Planglas	1	6,9	
10	A65	R28	Järn	Beslag	1	8,9	Fragm, l. 4m5 br. 3,5, tj. 0,4. Kasserad
11	A65	R28					Saknas
12	A65	R28	Ben				Se osteologisk rapport, F12:1-5
13	A89	R13	Järn	Spik	2	21,2	L. upp till 7 cm. Kasserade
14							Se F132, 133
15	A59?	R35	Slagg		1	234	Fragm,
16	A58	S39	Järn	Nyckel	1	86	L 11, br 1,7-4,6 cm, konserverad
17	A36	S8	Cu-leg	Mynt	1	18,5	Diam. 12, tj 0,3 cm, Karl-Johan, funnen direkt under A36, konserverad
18	A47	S19	Ben				Se osteologisk rapport, F:18:1-16
19	A143		Ben				Se osteologisk rapport, F19:1-7
20	A59	R29	Ben				Se osteologisk rapport, F20:1-5
21	A47	S19	Ben				Se osteologisk rapport, F21:1-7
22	A49		Ben				Se osteologisk rapport, F22:1-4
23	A59	R34	Ben				Se osteologisk rapport, F23:1
24	A59	S26	Ben				Se osteologisk rapport, F24:1
25	A85		Ben				Se osteologisk rapport, F25:1
26	A119	R42	Ben				Se osteologisk rapport, F26
27	A59	R41	Ben				Se osteologisk rapport, F27:1-2
28	A62		Ben				Se osteologisk rapport, F28
29	A63		Ben				Se osteologisk rapport, F29
30	A41		Ben				Se osteologisk rapport, F30:1-7
31	A58	R44	Ben				Se osteologisk rapport, F31

Fynd-nr	Kontext	Schakt/ruta	Material	Sakord	Antal	Vikt (g)	Anmärkning
32	A47	S19	Ben				Se osteologisk rapport, F32:1-9
33	A47	R18	Ben				Se osteologisk rapport, F33:1-10
34	A113	R48	Ben				Se osteologisk rapport, F34
35	A47	R16	Ben				Se osteologisk rapport, F35:1-5
36	A1150	R48	Ben				Se osteologisk rapport, F36:1-3
37	A37		Ben				Se osteologisk rapport, F37:1-2
38	A59	R34	Ben				Se osteologisk rapport, F38:1
39	A37		Ben				Se osteologisk rapport, F39:1
40	A65	R33	Ben				Se osteologisk rapport, F40:1-3
41	A44		Ben				Se osteologisk rapport, F41:1
42	A47	S19	Ben				Utgår
43	A47	R23	Ben				Se osteologisk rapport, F43:1-5
44	A22		Ben				Se osteologisk rapport, F44:1
45	A6		Ben				Se osteologisk rapport, F45:1-4
46	A37		Ben				Se osteologisk rapport, F46:1-6
47	A66	R29	Ben				Se osteologisk rapport, F47:1-7
48	A59	S30	Ben				Se osteologisk rapport, F48:1-26
49	A37		Keramik	Kritpipa	1	1	Se keramikanalysrapport
50	A85		Keramik	Skål	1	6	
51	A66	R29	Keramik	Trebens-gryta	1	2	
52	A58	R31	Keramik	Kärl	1	4	
53	A119	R42	Bergart		1	2	Naturlig sten, kasserad
54	A59	R25	Keramik	Skål	1	7	
55	A47	S19	Keramik	Trebens-gryta	1	4	
56	A1154		Keramik	Skål	1	5	
57	A59	R29	Keramik	Trebens-gryta	1	8	
58	A58	R36	Keramik	Kärl	2	5	
59	A13		Keramik	Kopp	1	2	
60	A50	R17	Keramik	Kärl	1	4	
61	A50	R17	Keramik	Kopp	1	2	
62	A63		Keramik	Kärl	1	1	
63	A119	S45	Keramik	Trebens-gryta	1	2	
64	A65	R28	Keramik	Fat	3	64	

Fynd- nr	Kontext	Schakt/ ruta	Material	Sakord	Antal	Vikt (g)	Anmärkning
65	A39	S8	Keramik	Fat	3	48	
66	A59	S26	Keramik	Kruka	2	8	
67	A39	S49	Keramik	Kruka	1	11	
68	A14		Kakel	Kakel	1	86	
69	A119	R46	Keramik	Kärl	3	3	
70	A119	R46	Keramik	Skål	4	85	
71	A59	S32	Keramik	Skål	1	9	
72	A59	S32	Keramik	Kärl	1	3	
73	A65	S32	Keramik	Skål	1	7	
74	A65	S32	Keramik	Kärl	1	3	
75	A65	S32	Keramik	Kruka	1	6	
76	A119	R42	Keramik	Fat	1	50	
77	A119	R42	Keramik	Supkopp	1	3	
78	A57		Keramik	Trebens- gryta	1	12	
79	A57		Keramik	Kritpipa	2	5	
80	A59		Glas	Glas	1	2	
81	A59		Glas	Fönster- glas	3	2	
82	A59		Järn	Barr?	1	41	Kasserad
83	A47	R16	Keramik	Trebens- gryta	2	41	
84	A47	R16	Keramik	Skål	2	13	
85	A47	R23	Keramik	Kruka	1	9	
86	A47	R23	Keramik	Fat	1	2	
87	A47	R23	Keramik	Trebens- gryta	2	48	
88	A50	S21	Keramik	Kruka	1	2	
89	A50	S21	Keramik	Trebens- gryta	1	3	
90	A50	S21	Keramik	Trebens- gryta	1	5	
91	A50	S21	Keramik	Fat	2	41	
92	A50	S21	Keramik	Kritpipa	3	3	
93	A48		Keramik	Fat	1	3	
94	A48		Keramik	Fat	1	7	
95	A48		Keramik	Skål	2	26	
96	A48		Keramik	Kritpipa	1	3	

Fynd-nr	Kontext	Schakt/ruta	Material	Sakord	Antal	Vikt (g)	Anmärkning
97	A61	S26	Keramik	Skål	3	52	
98	A61	S26	Bränd lera	In-fodring	1	16	
99	A26		Keramik	Trebens-gryta	1	10	
100	A26		Keramik	Skål	3	57	
101	A59	S26	Keramik	Trebens-gryta	2	9	
102	A59	S26	Keramik	Fat	5	58	
103	A59	S26	Keramik	Kritpipa	2	6	
104	A50	S19	Keramik	Kruka	2	7	
105	A50	S19	Keramik	Krus	1	1	
106	A50	S19	Keramik	Skål	1	1	
107	A50	S19	Keramik	Kopp	1	3	
108	A50	S19	Kakel	Kakel	1	11	
109	A47	R18	Keramik	Kärl	1	1	
110	A47	R18	Keramik	Trebens-gryta	4	28	
111	A47	R18	Keramik	Skål	4	24	
112	A47	R18	Keramik	Kritpipa	1	2	
113	A59	S30	Keramik	Kritpipa	2	6	
114	A59	S30	Keramik	Krus	1	4	
115	A59	S30	Keramik	Trebens-gryta	3	33	
116	A59	S30	Keramik	Skål	5	63	
117	A65	R33	Glas	Fönster-glas	2	2	
118	A65	R33	Slagg	Slagg	1	96	
119	A65	R33	Järn	Spik	2	30	Kasserade
120	A65	R33	Skiffer	Bryne	1	113	
121	A47		Keramik	Kruka	1	2	
122	A39	R48	Keramik	Kruka	1	3	
123	A59	R40	Keramik	Trebens-gryta	1	21	
124	A62		Keramik	Fat	2	52	
125	A58	S39	Keramik	Skål	2	73	
126	A66	S26	Keramik	Trebens-gryta	3	29	

Fynd- nr	Kontext	Schakt/ ruta	Material	Sakord	Antal	Vikt (g)	Anmärkning
127	A62		Bränd lera	In- fodring	6	47	
128	A62		Keramik	Trebens- gryta	1	2	
129	A62		Slagg	Slagg	8	59	
130	A37	S39	Keramik	Trebens- gryta	1	2	
131	A37		Keramik	Trebens- gryta	1	3	
132	A89		Keramik	Trebens- gryta	1	5	
133	A89		Keramik	Skål	1	7	
134	A143		Keramik	Kruka	1	2	
135	A143		Keramik	Trebens- gryta	1	7	
136	A1150	R48	Keramik	Kärl	1	6	
137	A1150	R48	Keramik	Skål	2	29	
138	A30		Keramik	Selter- skrus	1	14	
139	A30		Keramik	Fat	1	4	
140	A30		Keramik	Skål	5	101	
141	A30		Keramik	Skål	4	164	
142	A30		Keramik	Kruka	6	78	
143	A30		Keramik	Skål	3	62	
144	A30		Keramik	Kruka	1	35	
145	A30		Keramik	Kritpipa	1	8	
146	A22		Keramik	Kritpipa	1	4	
147	A22		Keramik	Skål	1	2	
148	A22		Keramik	Kärl	2	3	
149	A22		Keramik	Fat	3	13	
150	A22		Keramik	Trebens- gryta	5	65	
151	A22		Keramik	Skål	7	115	
152	A22		Keramik	Kärl	1	3	
153	A6	R50	Keramik	Kritpipa	2	9	
154	A6	R50	Keramik	Kärl	2	1	
155	A6	R50	Keramik	Kärl	1	4	
156	A6	R50	Keramik	Skål	1	26	
157	A6	R50	Keramik	Kärl	1	34	

Fynd-nr	Kontext	Schakt/ruta	Material	Sakord	Antal	Vikt (g)	Anmärkning
158	A6	R50	Keramik	Skål	4	23	
159	A6	R50	Keramik	Trebens-gryta	3	17	
160	A13		Keramik	Tallrik, kruka, fat	18	504	
161	A13		Keramik	Kruka	15	324	
162	A13		Keramik	Skål	8	120	
163	A13		Keramik	Selters-kus	1	14	
164	A13		Keramik	Kärl	1	1	
165	A13		Keramik	Kritpipa	1	5	
166	A14		Kakel	Ugnska-kel	2	732	
167	A59		Keramik	Skål	5	37	
168	A65	R33	Keramik	Skål	1	6	
169	A65	R33	Keramik	Kruka	4	24	
170	A47	S21	Keramik	Kruka	3	13	
171	A47	S21	Keramik	Fat	1	24	
172	A47	S21	Keramik	Kritpipa	2	7	
173	A66	R27	Bränd lera	In-fodring	6	53	
174	A66	R27	Keramik	Kritpipa	1	2	
175	A66	R27	Keramik	Kruka	2	10	
176	A66	R27	Keramik	Kruka	6	27	
177	A47	S19	Keramik	Trebens-gryta	1	4	
178	A47	S19	Keramik	Krus	1	3	
179	A47	S19	Keramik	Skål	4	72	
180	A3		Keramik	Skål	1	18	
181	A3		Keramik	Skål	3	13	
182	A3		Kakel	Kakel	4	103	
183	A47	S14	Keramik	Skål	2	10	
184	A47	S14	Keramik	Trebens-gryta	2	44	
185	A47	S14	Keramik	Skål	7	121	
186	A22		Keramik	Kärl	2	6	
187	A47		Näver	Klack	1	156	L. 12, br 6,5, tj 2 cm
188	A143		Järn	Spik	1	11,4	L. 6 cm. Kasserad

Fynd-nr	Kontext	Schakt/ruta	Material	Sakord	Antal	Vikt (g)	Anmärkning
189	A37	S8	Järn	Spik	3	22	L. upp till 8 cm. Kasserade
190	A59	R34	Järn	Föremål	3	68,9	Föremål, l. 8, br. 3 cm. 2 spikar upp till 9 cm l. Kasserade
191	A62		Järn	Föremål	1	28,1	L. 4,5, br. 3,5, tj. 1,5 cm. Kasserad
192	A119	R46	Järn	Spik	1	18,4	L. 6 cm. Kasserad
193	A61	S26	Järn	Spik	1	17,7	L. 11 cm. Kasserad
194	A22		Järn	Kniv	1	22,5	L. 14, br. 2,2, tj 0,4 cm. Spetsen bruten. Kasserad
195	A66	R27	Järn	Spik	4	27,3	L. upp till 6 cm. Kasserade
196	A66	R27	Järn	Föremål	2	10,9	L upp till 4 cm
197	A37	S39	Järn	Spik	3	26	L. upp till 8 cm. Kasserade
198	A37		Järn	Spik	3	30,7	L. upp till 8 cm. Kasserade
199	A59	S26	Järn	Spik	1	7,9	L. 6 cm. Kasserad
200	A59	S32	Järn	Spik	1	30,2	L. 7,5 cm. Kasserad
201	A47	R16	Järn	Föremål	2	68,7	L 7, br. 3, tj 2 cm. Kasserade
202	A113	R38	Järn	Spik	1	19,3	L. 6 cm. Kasserad
203	A62		Glas	Planglas	3	1,1	
204	A119	R64	Glas	Planglas	9	12,7	
205	A65	R28	Glas	Planglas	1	2,8	
206	A37	S8	Glas	Planglas	2	2,7	
207	A61	S26	Glas	Planglas	1	4,4	
208	A39	S8	Glas	Planglas	1	0,7	
209	A47	R16	Glas	Planglas	1	1,3	
210	A41		Glas	Planglas	1	1,6	Rund, tillknackad form, diam 2,2 cm
211	A39		Glas	Hålglas	2	55,2	Del av flaskbotten grön och skärva klarglas
212	A39		Glas	Planglas	1	4,3	
213	A47	R23	Glas	Hålglas	2	1,1	En skärva med pålagd dekor, passglas
214	A1150	R48	Glas	Planglas	1	0,5	
215	A58	R36	Glas	Planglas	1	1,1	
216	A59	S26	Glas	Planglas	1	6,8	
217	A47	R18	Glas	Planglas	2	5,7	
218	A58	R27	Glas	Hålglas	1	20	Flaskbotten, grönt glas
219	A119	R42	Glas	Planglas	2	2,5	
220	A62		Glas	Planglas	1	3,9	
221	A21		Glas	Hålglas	1	10,9	Flaska, pålagd mynning
222	A50	R17	Glas	Hålglas	5	10,8	

Fynd-nr	Kontext	Schakt/ruta	Material	Sakord	Antal	Vikt (g)	Anmärkning
223	A87		Glas	Planglas	1	2,5	
224	A22		Glas	Planglas	20	137,2	Större fragm, samma typ av glas.
225	A26		Glas	Hålglas	9	84,9	En del av flaska med pålagd mynning
227	A3		Glas	Hålglas	1	61,3	Pressglas, fragm av vas.
228	A6	R18	Glas	Planglas	20	73,2	
229	A13		Glas	Hålglas	8	731,6	Bl. a 4 flaskbottnar varav en klarglas, en flaskhals med pålagd mynning
230	A13		Glas	Planglas	9	33,6	
231	A47	S14	Slagg		1	60,7	Lerinslag
232	A47	S21	Slagg		1	371,6	Trol. smidesskålla
233	A47	R22	Slagg		1	393,5	Trol. smidesskålla
234	A47	S19	Slagg		1	81,1	Lättare, slagg, lerinslag
235	A42		Slagg		2	824,6	Trol. smidesskållor
236	A59	S30	Slagg		1	540,3	Trol. smidesskålla
237	A59	S30	Slagg		3	1500	Trol. Smidesskållor, kasserade
238	A59	R29	Bränd lera	Ugns-vägg	1	50,6	Vriden form, delvis förslaggad
239	A37		Slagg		1	51,2	Lättare, slagg, lerinslag, kolavtryck
240	A41		Slagg		5	1177	Fragm, av bottensgållor. Kasserar
241	A59	R34	Slagg		2	101,2	Fragm.Kasserar
242	A89	R13	Slagg		1	12,8	Litet fragm,Kasserar
243	A47	R18	Slagg		3	75,2	Mindre fragm. Kasserar
244	A59	R24	Bränd lera	Ugns-vägg	1	116,9	Förslaggad, grenavtryck?
245	A47	R23	Trä		1	23,3	Delvis förkolnat. Kasserad
246	A47	R23	Näver	Näver-rulle	1	12,3	Kasserad
247	A14		Tegel	Tegel	1	4200	Specialformad, med avfasade sidor, konsolliknande

Adress Box 104,
S-392 21 Kalmar

Telefon 0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se
Webb kalmarlansmuseum.se

